

Tanel Tiks
Anu Aaspõllu

**FÜÜSILISED TÕENDID
ISIKUVASTASTE KURITEGUDE
LAHENDAMISEL**

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

Tanel Tiks
Anu Aaspõllu

FÜÜSILISED TÕENDID ISIKUVASTASTE KURITEGUDE LAHENDAMISEL

Tallinn 2015

Raamat on koostatud Sisekaitseakadeemia 2014. aasta teadus-, arendus- ja loometegevuse (TAL) projekti raames.

Retsensent: Madis Liim
Keeletoimetaja: Siiri Soidro
Korrektor: Siiri Soidro
Küljendus: Ivi Piibeleht
Esikaas: Ivi Piibeleht
Fotod: Põhja prefektuur

© Sisekaitseakadeemia, 2015
www.sisekaitse.ee

ISBN 978-9985-67-249-5 (trükis)
ISBN 978-9985-67-250-1 (pdf)

Trükk: Paar OÜ

SISUKORD

AUTORITEST	7
SISSEJUHATUS	8
SÜNDMUSKOHAD	11
Üldised põhimõtted	11
Verejälgede uuring	29
Sündmuskoha kolmemõõtmeline vaatlus	35
Tapmine	42
Surnukeha kinnises ruumis	42
Surnukeha välitingimustes	50
Surnukeha autos	52
Ebaselge surmapõhjus	56
Surma vägivaldsus selgub lahangu käigus.....	57
ASITÕENDID	61
Üldised põhimõtted	61
Taparelvad.....	64
Noad ja muud löike-torkeriistad	64
Tulirelvad, laskemoon ja lõhkematerjal	65
Surnukeha/elavisikust kannatanu riided	67
Kahtlustatav ja tema riided	69
Sidumis- ja pakkimisvahendid	71
EKSPERTIISIAKT JA EKSPERDIARVAMUSE KATEGOORILISUS	73
FÜÜSILISED TÕENDID KOHTUMENETLUSES	77
KURITEOD	82
Kuritegu 1: isiku vägivaldatusnustega surnukeha ettevõtte tööruumides.....	82
Kuritegu 2: korteriomaniku noahaavaga surnukeha tema köögis	104
Kuritegu 3: kilekotti pakendatud kehaosad tühermaal.....	120
Kuritegu 4: hulgaliste peahaavadega surnukeha korteris	126
Kuritegu 5: seksuaalkuritegu vanemaealise naise suhtes	145

Kuritegu 6: meesterahva surnukeha munitsipaalkorteris	167
Kuritegu 7: joomingu käigus noaga tapetud meesterahvas	172
Kuritegu 8: prügikottidesse pakendatud surnukeha vees	179
Kuritegu 9: noahaavadega surnukeha eramus	181
Kuritegu 10: noahaavadega mees tänaval	187
KOKKUVÕTE	189
SÕNASELETUSED	194
KASUTATUD KIRJANDUS	196

AUTORITEST

Tanel Tiks

Tanel Tiks on sündinud 03.08.1973 Haapsalus ja kasvanud üles Tallinnas Nõmmel. 1992. aastal lõpetas ta Paikuse politseikooli viienda lennu ja asus tööle Tallinna politseiprefektuuri kesklinna politseijaoskonna kriminaalpolitsei inspektorina.

Aastatel 1992–2013 töötas mitmel menetluslikul ametikohal Tallinna politseiprefektuuris, keskkriminaalpolitseis, maksu- ja tolliameti uurimisosakonnas ja Põhja politseiprefektuuris. Viibinud ühe aasta Euroopa Liidu politseimissioonil Afganistanis.

Enamiku oma politseikarjäärist on tegelenud raskete isikuvastaste kuritegude uurimisega. Tuntuimad tööalased saavutused on osalemine kahe Eestis tegutsenud sarimõrvari sooritatud kuritegude uurimisel, samuti paljude teiste raskete kuritegude avastamine ja menetlemine. Osa neist on leidnud tee ka sellesse raamatusse.

2013. aasta augustist töötab Tanel Tiks Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži süüteo menetluse õppetooli õppejõuna.

Anu Aaspõllu

Anu Aaspõllu on sündinud 18.04.1961 Abja-Paluojaal. Lõpetanud 1979. aastal Abja keskkooli, 1984. aastal Tartu ülikooli bioloogina ja kaitsnud 2006. aastal filosoofiadoktori kraadi geenitehnoloogi erialal Tallinna tehnikaülikoolis („Hemostaasi mõjutavad proteinaasid *Vipera lebetina* mürgis”).

Töötanud Eesti metsainstituudis (1985–1989), alates 1989. aastast keemilise ja bioloogilise füüsika instituudis ning alates 2010. aastast vanemteadurina Tallinna tehnikaülikoolis. Alates 1996. aastast praeguse Sisekaitseakadeemia koosseisuväline õppejõud. Lisaks tudengite juhendamisele on teinud täiendkoolitusi politseinikele, vanglaametnikele, prokuröridele, advokaatidele, kohtunikele ja meditsiinitöötajatele.

Osalenud 1995. aastal esimese Eestis kriminaalasja käigus tehtud DNA-ekspertiisi läbiviimises. Kohtuekspertiisi ja kriminalistika keskuse (KEKK) DNA-labori rajaja, olnud KEKKi DNA-ekspert (alates 1999), seejärel peaekspert, keemia- ja bioloogiaosakonna juhataja ning pärast KEKKi ja Eesti kohtuarstliku ekspertiisibüroo liitmist Eesti kohtuekspertiisi instituudi DNA-osakonna juhataja. Human Genome Organizationi (HUGO) ja International Society for Forensic Geneticsi (ISFG) liige.

Autasustatud 2003. aastal politsei III klassi teeneteristiga, 2006. aastal KEKKi teenetemärgiga ja 2006. aastal Valgetähe V klassi teenetemärgiga.

SISSEJUHATUS

Selle raamatu eesmärk on parandada ja korrastada politseiametnike teadmisi, kirjeldada ja hinnata füüsiliste tõendite kogumise peamisi reegleid eelkõige tapmiste, aga ka muude isikuvastaste kuritegude menetlustes. Aluseks on võetud erialakirjandus ja autorite praktikas aastatel 2006 kuni 2011 aset leidnud juhtumid.

Käsitlemist leiavad üldised, universaalsed, **igal sündmuskohal kehtivad** reeglid, mida tuleb silmas pidada tõendusmaterjali käitlemise ja lahangute tegemise käigus. Erilist tähelepanu pööratakse mitmele võimalusele, mida on tavapraktikas siiani suhteliselt vähe rakendatud, nagu näiteks sündmuskoha kõrgsagedus-laserskaneerimine. Lähtutakse maailmapraktikast, mida kõik menetlejad ja kriminalistid peaksid sündmuskoha- ja/või asitõendite vaatlustel arvestama.

Eelkõige pööratakse tähelepanu menetlustes kogutud füüsilistele tõenditele. Nende kohta kasutatakse siin teoses üldistatult terminit „asitõendid”, mis ei pruugi ühtida üksüheselt asitõendi mõistega seaduse mõttes (vt sõnaseletuste loend). Muid tõendeid käsitletakse vaid juhul, kui need aitavad füüsiliste tõenditega seonduvat paremini mõista. Kuna DNA-ekspertiisiga seonduv on tänapäeva kriminalistika üks olulisimaid, ent ka problemaatilisimaid valdkondi, keskendutakse esitatud juhistes peamiselt DNA-temaatikale. Sellise rõhuasetuse tingib ka asjaolu, et DNA-alased teadmised vajavad politseiametnike jaoks enam lahtiseletamist ja mõistmist. Samuti lisandub pidevalt uut teaduslikku teavet selle tõendusmaterjali kasutatavuse eri aspektide kohta.

Eelkõige keskendutakse tegevustele tapmise ja ebaselge surma põhjusega sündmuskohal. Samuti pööratakse tähelepanu juhtumitele, kus surma vägivaldsus selgub alles lahangu käigus. Surnukehaga sündmuskohad asuvad tavapäraselt ruumis, välitingimustes või autos. Kuna suurem osa esitatavatest juhistest sündmuskohal või asitõenditega töötamiseks kehtivad ka muude kuritegude korral (röövimised, vägistamised, kehavigastuste tekitamised, vargused, aga ka laiemalt muud kuriteod), siis neid kuritegusid selles raamatus eraldi esile ei tooda.

Käsitlemist leiavad asitõendite vaatlemise, nendelt jälgede jm tõendusmaterjali otsimise ning ekspertiiside määramise peamised põhimõtted.

Menetlejale ja kriminalistile tutvustatakse praktikast ja erialakirjandusest lähtuvalt olulisi juhised füüsiliste tõendite kogumiseks. Põhirõhk on suunatud vaatluste läbiviimise meetodilistele küsimustele. Väärub märkimist, et Eestis on jälgede dokumenteerimise ja talletamise tehnilisi üksikasju kirjeldatud mitmes väljaandes, nagu näiteks „Sündmuskoha tehnilise uurimise käsiraamat”,

„Kriminalistikaekspertiisid” ja muud kriminalistika tehnikakäsiraamatud. Peamiselt keskendutakse olemasolevate võimaluste ja töömeetodite analüüsimisele, ent mitmed esitatavad meetodid ja põhimõtted on väljakujunenud praktikast arvestades ka oluliselt uuenduslikumad.

Tähtsamate tööpõhimõtete esitlusel ja järelduste tegemisel lähtutakse lisaks erialakirjandusele kuritegude menetluste käigus saadud tulemustest: ekspertiisiaktidest, samuti nende kajastamisest kohtueelse ja kohtumenetluse käigus ning eri kohtuinstantside otsustest. Käsitlemist leiavad reaalselt aset leidnud kuritegude üldised asjaolud, sündmuskoha vaatluse ja asitõendite käitlemise käigus saadud tulemused ning esitatakse juhtumi põhjal tehtud tähelepanekud, mis võimaldavad teha üldistusi kasutatud töömeetodite õigsuse või ebaõigsuse kohta. Olustikku aitavad paremini mõista lisatud fotod koos kommentaaridega (kõik esitatud fotod on originaalid). Vaatluse all on ka menetluse käigus kogutud tõendite käsitlemine kohtumenetluses, samuti poolte esitatud väited, argumendid, täiendavad tõendid ja kogu kohtuliku menetluse käik ning iga kohtuinstantsi kohtuotsused. Selle põhjal esitatakse menetlejatele soovitud sarnaste juhtumitega tegelemiseks.

Kõnealuste kuriteojuhtumite valikul lähtuti informatsioonist, mida konkreetne menetlus andis edasise töö parandamiseks, planeerimiseks ja üldistavate järelduste tegemiseks. Kõigi esitatud kuritegude osas on kohtuotsused jõustunud, vaid kuriteo nr 8 osas lõpetati menetlus kuriteo toime pannud isiku tuvastamatuse tõttu.

Vaadeldavaid kuritegusid kokku võttev mõiste „isikuvastased kuriteod” ei kattu politseitöö praktikast lähtuvalt täielikult isikuvastaste kuritegudega õiguslikus mõistes, see põhineb vaid politsei sisemisel tööjaotusel.

Väljaanne on mõeldud peamiselt politseiametnikele, eelkõige isikuvastasteid, seksuaalkuritegusid ja muid ilmse sarnasusega kuritegusid menetlevatele ametnikele. Juhtumite analüüsist ilmneb tõsiasi, et ülimalt soovitatavalt peaksid (isikuvastaste) kuritegude menetlejad **osalema regulaarselt oma menetluses olnud juhtumite kohtuistungitel** ja jälgima, kuidas nende kogutud tõendeid kohtuistungil esitatakse, kuidas kaitsjad neid ümber püüavad lükata ning millise nurga alt neid tõendeid kohtus arutatakse.

Ent ükski esitatud seisukoht, toimingute metoodiline järjestus ega tööpõhimõtte ei ole analoogses olukorras tingimusteta kohaldatav. Eeskirjad ja juhised ei saa kunagi täielikult asendada kriitilist mõtlemist ja olukorrapõhist analüüsi-võimet. Arvestades aga isikuvastaste (ja sarnaste) kuritegude puhul tihti esinevat analoogiat, on kuritegude menetluses kasutatud meetodite analüüsil oluline roll töö planeerimisel ja töömeetodika täiustamisel.

Järelduste tegemisel ja juhtnööride esitamisel on aluseks võetud teaduslik taust, õigusaktid, praktiline töökorraldus ning muud olulised asjaolud, mis eksisteerisid

juhtumite toimumise ja menetlemise ajal. Ent olukorra muutumisel tuleb ka esitatud meetodika ning töökorraldus üle vaadata ja kohandada.

Kriminalistikaliste ja muude töömeetodite juhiste andmisel lähtutakse teooria ja praktika hetkeseisust. Tehnoloogia areng toob kaasa uute töömeetodite ja võimaluste rakendamise, mistõttu võib muutuda ka füüsiliste tõendite kogumise ja kasutamise praktika. Näiteks on tänapäeval mitmes riigis eesmärk sündmuskohal talletatud jälgede maksimaalselt kiire analüüs; näiteks Suurbritannias on võimalik sündmuskohalt leitud sõrmejäljele teha andmebaasiotsing 1–2 tunni jooksul. Moodsate tehniliste vahendite kasutuselevõtt muudab tulevikus võimalikuks selles väljaandes esitatud juhiste edasiarendamise ja parema rakendamise.

Suur tänu järgmistele väljaande valmimisele kaasa aidanud kolleegidele:
Aimar Allandi, Lemme Berkis, Kristjan Lasn, Margo Ritari ja Margus Tohter.

SÜNDMUSKOHAD

Kuritegude lahendamine ja kurjategijate süüdimõistmine tugineb kõigi menetlusetappide korrektsele läbiviimisele, seda juba alates õigest tööst sündmuskohal.

Üldised põhimõtted

SÜNDMUSKOHA VAATLUSEL ON OLULINE

- mitte kiirustada,
- mõelda läbi ja planeerida tegevused,
- varuda aega kõigi jälgede avastamiseks ja korrektseks talletamiseks.

Silmas tuleb pidada, et sündmuskohal **võib** vahetult viibida minimaalne arv inimesi, seega vaid kriminalistid ja vaatlust läbiviiv(ad) isik(ud), tavaliselt kolm, maksimaalselt neli inimest.* **Need isikud peavad enne vaatluse alustamist sündmuskoha vahetus läheduses kogunema, töötama kiiresti läbi olemasoleva informatsiooni, koostama sündmuskoha olustikust lähtuvalt esialgse tegevusplaani ning asuma seda samm-sammult ellu viima** (vt joonis 1). Ükski osalev isik ei tohi teisi ära ootamata alustada üksi sündmuskohal surnukehale lähene mist või jälgede talletamist, kuna see tegevus eeldab **kõigi** menetlusgrupi liikmete kohalolekut ja aktiivset koostööd. Omapäi võib teha näiteks sündmuskoha ümb ruse ülevaatus, üld- või välisvaadete pildistamist ja videosalvestamist või muid sündmuskohta mitte muutvaid või sündmuskohale sisenemist mittenoudvaid tegevusi.

Sündmuskohal tegutsevate isikute tegevus peab olema koordineeritud ja ühtse juhtimise all, muidu muutub töö sündmuskohal kaootiliseks ja sellega kaasneb ka tegevuste dubleerimise oht. Tegevust peab juhtima isik, kellel on piisavad erialateadmised ja juhiomadused, mis tagavad autoriteedi. Sündmuskoha vaatlust läbi viiva menetlusgrupi juht (ingl *crime scene manager*) peab samal ajal olema nii demokraat kui ka autokraat; demokraatlik juhtimine on vajalik selleks, et meeskond näitaks üles initsiatiivi, ja autokraatlik juhtimine selleks, et tagada igal juhul vajalike toimingute läbiviimine.

Tapmise või muu raske kuriteo sündmuskohal peaks tegutsema kaks kriminalisti. See annab menetlusgrupile oluliselt lisajõudu ja on otstarbekas näiteks tõendusmaterjali pakendamisel. Pakendamine peab toimuma selliselt, et üks

* Mõeldud on esmast sündmuskoha vaatlust, õigemini selle alustamist. Vaatluse edenedes, samuti täiendavate vaatluste käigus tuleb vajaduse korral kaasata spetsialiste, eksperte jne.

kriminalist pakendab (vastavalt vajadusele kindaid vahetades) ja teine märgistab pakendeid. See on hädavajalik DNA kontaminatsiooniohu vähendamiseks.

Kontaminatsiooni vältimiseks ei tohi asitõendite pakendamisel kasutatavate kinnastega vahepeal puudutada kirjutusvahendit, samuti pakendi sulgemiseks kasutatavat teipi vm eset.

JUHUL, KUI SÜNDMUSKOHAL TÖÖTAB ÜKS KRIMINALIST, PEAB

- pakendeid märgistama menetlusgrupi muu liige,
- kriminalist peab kirjutamise järel uut asitõendit pakendama asudes iga kord kindaid vahetama.

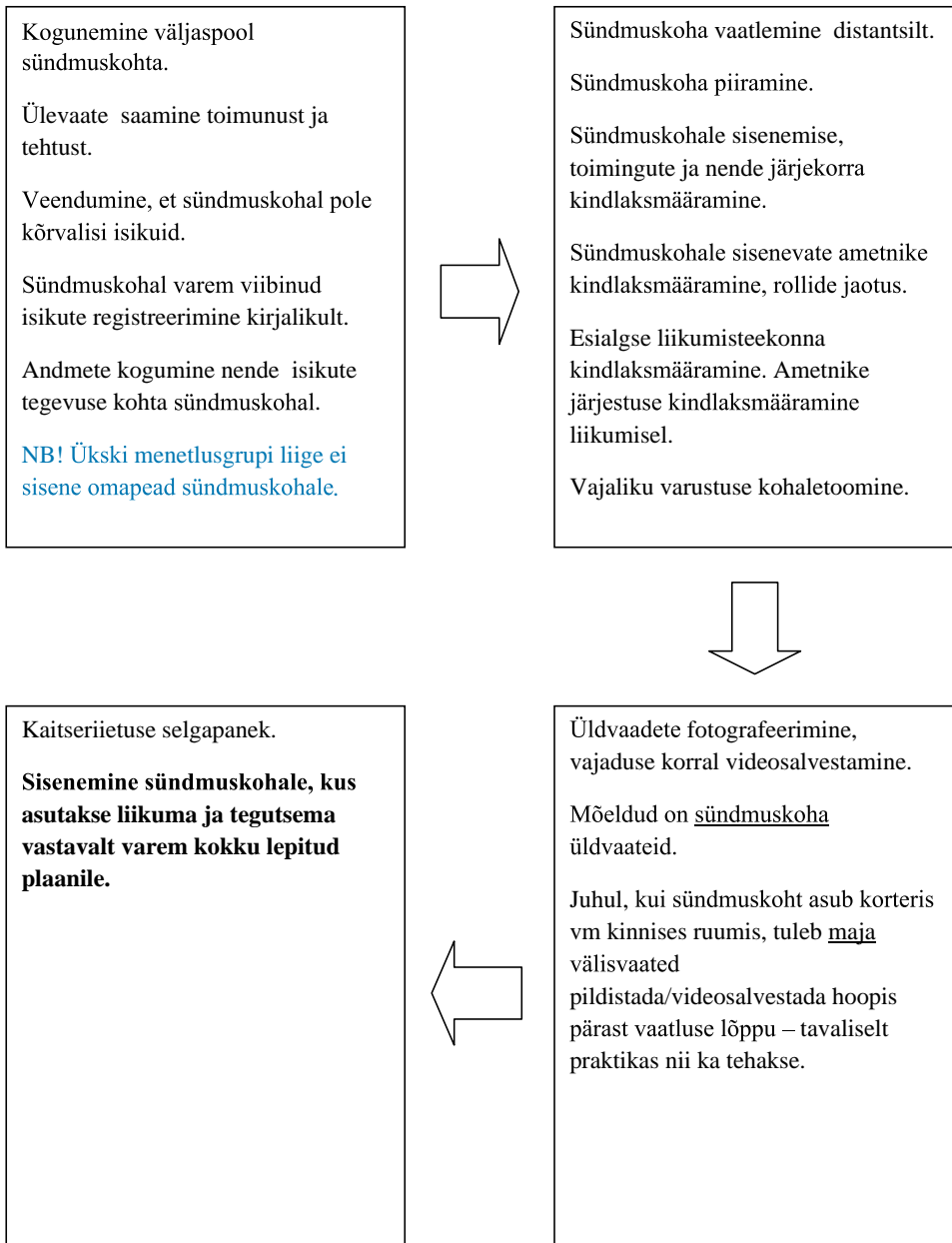
Sama kehtib ka esemetelt või pindadelt tampoonidele võetud DNA-proovide pakendamise kohta.

Pärast menetlusgrupi kohalejõudmist tuleb sündmuskohalt kohe eemale saata kõrvalised isikud: patrullpolitseinikud, kiirabi- ja päästetöötajad, asutuste juhid, pressiesindajad ja kõik ülejäänud isikud, kes otseselt vaatlust ei teosta. Kõik need isikud võivad viibida neile määratud kohas (ruumidest väljaspool, piirde taga vms). Selleks on mitu põhjust: esiteks segavad kõrvalised isikud vaatluse läbiviimist ning teiseks ja peamiseks põhjuseks on sündmuskoha kontamineerimise oht (eriti bioloogilist materjali silmas pidades).

Enne tegevuse alustamist tuleb menetlusgrupi liikmetel määrata kindlaks ja märgistada surnukehale lähenemise tee (vt joonis 1). Võimaluse korral peab surnukehale lähenemise teeks olema teekond, mida kurjategija sündmuskohalt lahkumiseks tõenäoliselt ei kasutanud.

Menetlusgrupi liikmete liikumine sündmuskohal (sisenemine ruumidesse, ava- maastikul surnukehale lähenemine vms) peab toimuma selliselt, et ees liigub jälgi talletav kriminalist ja tema järel menetleja(d) või muu(d) vaatluses osalevad isikud, kes dokumenteerivad kriminalisti tegevuse, tehes märkmeid (vt kuriteod nr 1 ja 9). Vaadeldud alal või ruumis võib liikuda vabalt, kuid vältida tuleb tarbetuid tegevusi.

Oluline on pärast sündmuskohale jõudmist panna kirja kõigi seal enne teadaolevalt viibinud isikute andmed (politseitöötajad, kiirabibrigaadi liikmed, päästetöötajad, surnukeha leidnud isikud, tunnistajad jne). Samuti tuleb selgeks teha nende isikute tegevus ja liikumine sündmuskoha vaatlusele eelnenud ajal, nende poolt puudutatud esemed, võimalikud jäetud jäljed jne. Nendelt isikutelt võib olla vaja (hiljem) võtta elimineerimise eesmärgil võrdlusproove või -jälgi. Soovitatud on määrata kindlaks sündmuskohale sisenemise punkt (ingl *rendezvous point*), kus asuv politseiametnik märgib üles kõigi sündmuskohale sisenevate ja sealt väljuvate isikute andmed.

Joonis 1. Sündmuskoha vaatluse alustamine

Sündmuskohal töötades tuleb pöörata tähelepanu **kõigile** asjaoludele. Alati on oht keskenduda esmamulje tekkimise järel vaid jälgedele, mis toetavad menetlusgrupi liikmetel tekkinud esialgset versiooni, mida vahel nimetatakse tunnelnägemiseks. Sellisel juhul hakatakse sündmuskohal töötama kallutatult ja nähakse vaid seda, mida tahetakse. Sama reegel kehtib ka kõigi edaspidiste menetlustegevuste kohta.

**Kõik tapmisjuhtumi sündmuskoha vaatlusel osalevad isikud peavad (vähe-
malt kinnistes ruumides) üldjuhul kandma kilesusse, kaitseülkonda ja näo-
maski.** Seda on vaja sündmuskohalt võetavate DNA-proovide kontamineerimise
vähendamiseks, sealhulgas menetlusgrupi liikmete endi poolt. Asjaolu, et sünd-
muskoha on varem juba potentsiaalselt kontamineerinud seal viibinud politsei-
patrull, kiirabitöötajad või muud isikud, ei anna menetlusgrupi liikmetele õigust
sündmuskoha lisakontamineerimiseks. Praktiliste katsetega on tõestatud, et
sündmuskoha kontamineerivad isegi tavapäraste sündmuskohavaatluste käigus
tahes-tahtmata toimuvad minimaalsedki tegevused, nagu hingamine, rääkimi-
ne, erinevad liigutused. Selle eitamine või selle vastu vaidlemine näitab vaid asja-
tundmatust. Laboratoorsete katsetega on kinnitatud seistes rääkiva isiku bioloogilise
materjali kandumine peaaegu kahe meetri kaugusele tema asukohast isegi
vaid paarisekundilise rääkimise käigus.

Vaatluses osalevad isikud peavad kindaid vahetama väljaspool DNA-proovide
võtmise ala. Ühekordseid kombinesoone tuleb vahetada väljaspool piiratud
sündmuskoha.

Kaitseriietus tuleb selga panna kindlas järjekorras. Kõigepealt peab kätte tõm-
bama kummikindad ja panema ette näomaski. Seejärel võtta kaitseülkond (kin-
nastatud kätega) pakendist välja, panna selga ja tõmmata pähe kapuuts. Lõpuks
panna jalga kilesussid. **Pärast kõike seda tuleb enne sündmuskohale sisenemist
kindad uuesti vahetada või tõmmata kinnaste peale teine kindapaar.**

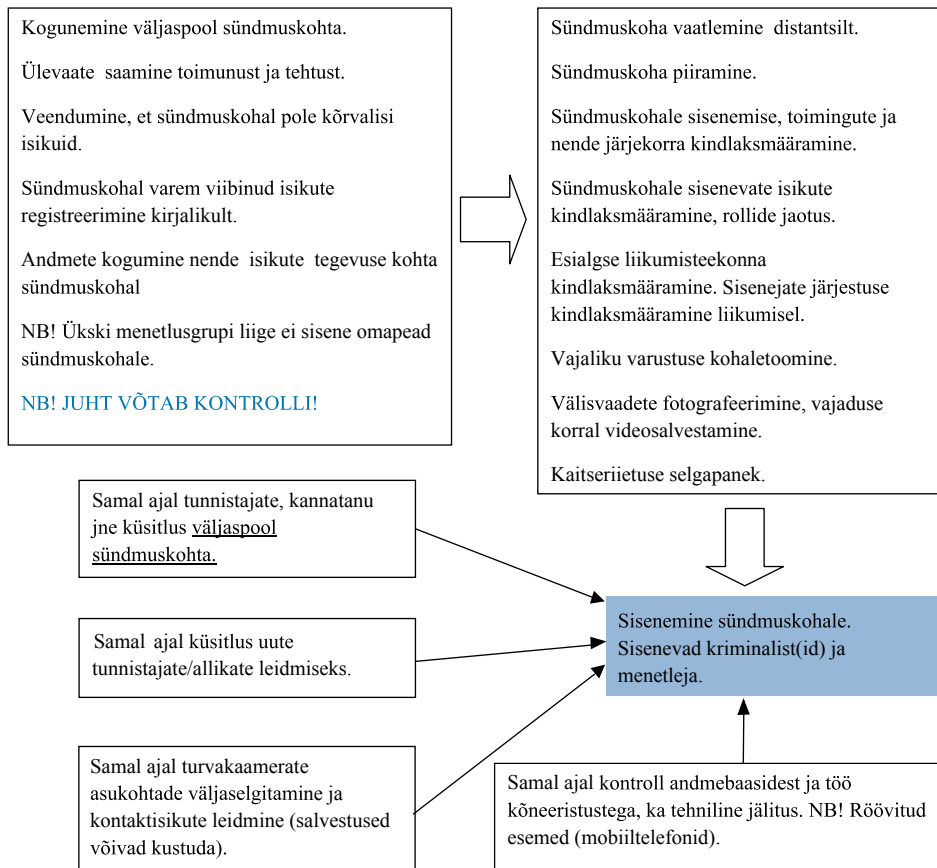
Viimane kinnaste vahetamine on vajalik kontaminatsiooni vältimiseks ja tin-
gitud eelkõige asjaolust, et esimeste kinnastega puudutati kaitseülkonna paken-
dit, mis ei olnud kindlasti DNA-vaba.

Kummikinnaste väljavõtmisel pakist (karbist) tohib kindaid puudutada vaid
n-ö tagumisest otsast, st ei tohi puudutada sõrmi või peopesa katvaid osi väl-
jastpoolt, samuti ei tohi kinnaste kätte tõmbamisel paljaste kätega puudutada
kinnaste välimisi külgi. Kinnaste väljavõtmiseks pakendist või karbist võib ka-
sutada ka puhtaid pintsette. Kinnastatud kätega ei tohi töö käigus iseennast (või
oma riideid) puudutada, sellisel juhul tuleb pärast puudutamist kindlasti kindad
vahetada.

Kuigi sündmuskohalt leitud vere, sperma ja muude kehavedelike (kõige enam
DNAd sisaldavad jäljed) talletamine võib anda häid tulemusi ka kaitseriietust
kasutamata, võib puutejälgedest ehk väiksema DNA sisaldusega proovide võt-
misel kaitseriietuse kasutamine või mittekasutamine osutada tulemuse puhul
otsustavaks.

Samal ajal sündmuskoha vaatlusega peavad teised menetlusgrupi liikmed isi-
kuvastase kuriteo menetluses viima läbi muid menetlustoiminguid väljaspool
sündmuskoha (vt joonis 2). Kui väljaspool sündmuskoha viibivad töötajad

soovivad suhelda sündmuskohal töötavate isikutega, pöörduvad nad viimaste poole ohutust kaugusest **ega sisene omapead ja luba küsimata sündmuskohale.**

- ➔ **Kohtuarst** tuleb sündmuskohale siis, kui surnukehalt ja selle riietelt on talletatud kõik vajalik.
- ➔ **Prokurör** on peamiselt vaatleja rollis ja siseneb ainult siis, kui ta ei suurenda kontaminatsiooniohtu.
- ➔ **Juhtkond** siseneb erijuhul siis, kui sündmuskohagrupi juht lubab.
- ➔ Kui **väljaspool sündmusk kohta viibivad töötajad** soovivad suhelda sündmuskohagrupi liikmetega, pöörduvad nende poole ohutust kaugusest: ei sisene omapead ja luba küsimata sündmuskohale – kontaminatsioonioht.

Joonis 2. Üldised juhised menetluse algfaasiks

Kui surnukeha paikneb kinnises ruumis ja jälgi on palju, tuleb sündmuskohat täiendavate vaatluste tagamiseks politsei kontrolli alla võtta. Sõrmejälgede otsimine ruumide ustelt ja seintelt on üldiselt otstarbekas täiendavate vaatluste käigus, esmasel vaatlusel ei pruugita selleni jõudagi (vt kuritegu nr 4). Samuti võib muutmata

sündmuskoht osutada hiljem vajalikuks muude menetlustoimingute jaoks, peamiselt näiteks ütluste olustikuga seostamiseks.

Täiendavate vaatluste üks eelis on võimalus rahulikult keskenduda. Samuti on vaatuse läbiviijad enamasti sel juhul puhanud ja vaatavad sündmuskohta värske pilguga. Puudub ka esmase vaatlusega kaasnev tavapärane surve menetlejatele (sündmuskoha läheduses viibib kõrvalisi isikuid, toimuv on meedia tähelepanu keskpunktis, tuleb mõelda korraga paljudele asjadele jne). Seetõttu on seinte, uste jm pindade põhjalik töötlus sõrmejälgede leidmiseks, verejälgede uuringud ja muud olemuselt mitteesmased toimingud mõistlik läbi viia täiendavate vaatluste käigus. Rahulikus olukorras sündmuskohal viibides võib tekkida ka uusi ideid.

Sündmuskohal tuleb keskenduda esmajoones nendele toimingutele, mis on seotud kiiremini hävivate või kontamineerivate jälgede talletamisega. Seega tuleb menetlusgrupil tavaliselt esmajärjekorras talletada oma liikumistekonnal (vaatlust läbiviivate isikute tee surnukehale lähenemisel) asuvad jalatsijäljed, kuna sündmuskohal liikuvad isikud võivad oma tegevusega need jäljed hävitada. Järgmisena tuleb võtta DNA-proovid (eriti potentsiaalsed puutejäljed), kuna igasuguse tegevusega sündmuskohal kaasneb DNA kontaminatsioonioht. Esmajoones tuleb talletada kergemini saastuda võiv bioloogiline materjal (võimalikud puutejäljed) ja jätta näiteks verekahtlastelt määratumustelt proovide võtmise hilisemaks (seda käsitletakse põhjalikumalt edaspidi). Muud toimingud (surnukeha ülevaatus kohtuarsti poolt, sõrmejälgede otsimine jms) tuleb läbi viia alles pärast seda. Toimingute sellist järjekorda kirjeldatakse ka teiste riikide vastavates juhistes.

Kiire edasiliikumise vajadusel saab jalatsijäljed ka katta ja talletada need hiljem. Jäljed kaetakse tugeva pakkepaberiga ja kleebitakse paberi ääred pöranda külge kinni.

Tihti tuleb sündmuskohal otsustada, kas otsida nähtavate jälgedeta pinnalt esimeses järjekorras sõrmejälgi (kasutades näiteks pulberdamist) või võtta DNA-proove. Ideaalis tuleks teha mõlemat, kuid tuleb silmas pidada, et kumbki tegevus ei tohi teist kahjustada (jälgede rikkumine ja/või kontamineerimine). Kui esmalt töödelda objekti korduvalt kasutatava pintsliga, võib tulemuseks olla kõlbmatu sõrmejäljefragment ning võimaliku DNA-proovi kontamineerimine pulbri ja pintsliga kaudu. Kui aga võtta samalt objektilt esmajärjekorras DNA-proov, võib see (sega)proovina informatsiooni anda. Kui sündmuskohal kasutatakse sõrmejäljepulber ja pintslid ei ole ühekordse kasutusega, tuleb objektidelt sõrmejälgi otsida **pärast** DNA-proovide võtmist. Muidu võib pulbri nähtavale toodud kindajäljelt võetud DNA-proov suure tõenäosusega olla kontamineeritud pulbri ja pintsliga kaudu levinud bioloogilise materjaliga. Ühekordse kasutusega pintslite

ja pulbrite või sõrmejälgede esiletoomiseks kasutatavate lahuste tarvitamisel võib järjekord olla vastupidine.

DNA-proovide võtmist (ja asitõendite pakendamist hilisemaks proovide võtmiseks) tuleb pidada sõrmejälgede (ja muu tõendusmaterjali) otsimise ja talletamisega võrreldes esmatähtsaks ka üksikute objektide töötlemisel, seda eriti kontaminatsiooniohu tõttu. Erandiks on veriste sõrmejälgede talletamine ja dokumenteerimine.

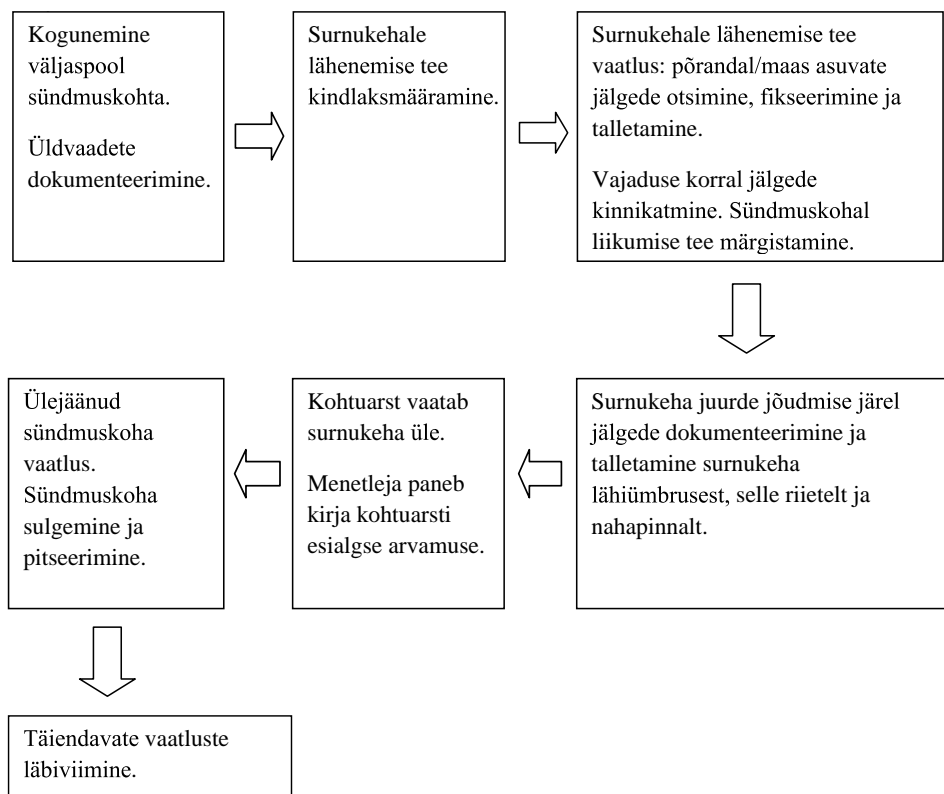
DNA-proovide esmatähtsust toetab DNA-uuringu või -ekspertiisi tulemuste (erinevalt teistest ekspertisiliikidest) võimalik kasutus ka infoallikana. DNA-andmebaasides on võimalik otsinguid teha lähisugulaste leidmiseks, kui kurjategija enda DNA-profili andmebaasis ei leidu. Sellisel juhul saab menetleja registrist saadud infot täiendavalt kontrollida. Nii Eesti kui ka maailmapraktikast võib leida mitmeid näiteid, kus selline teave on oluliseks osutunud. Samuti võib infoallikana osutada kasulikuks näiteks kurjategija poolt sündmuskoha lähedale jäetud sigaretkoni, kuigi sündmuskohalt endalt ei õnnestu leida kurjategijaga seostatavat materjali või jälge.

Ent siiski vajab veel kord rõhutamist, et võimalikud tõendid ning nende otsimise ja avastamise meetodid ei tohi mingil juhul hakata vaatluse käigus konkureerima, vaid alati tuleb talletada kõik jäljed.

Tegevuste õige järjekord sündmuskoha vaatluse käigus on üldjuhul järgmine: üldvaadete pildistamisele ja videosalvestamisele järgneb kõigepealt vaatlusel osalevate isikute surnukehale lähenemise tee kindlaksmääramine ning sellel teel, põrandal või maapinnal asuvate jälgede (peamiselt jalatsijäljed) otsimine, dokumenteerimine ja talletamine (või vajaduse korral kinnikatmine); seejärel surnukehale lähenemise teel esmaste DNA-proovide võtmine ja esmaste (DNA suhtes oluliste) asitõendite kaasapakendamine.

Pärast surnukehani jõudmist viiakse läbi surnukeha lähiümbruse ja riiete ning surnukeha vaatlus koos kõigi vajalike DNA-proovide jm materjali võtmisega nendelt objektidelt, misjärel saab kohtuarst surnukeha üle vaadata. Sellele järgneb ülejäänud sündmuskohalt DNA, sõrmejälgede, jalatsi- ja muude jälgede ning kiudude otsimine. Seega liiguvad menetlusgrupi liikmed esmase sündmuskoha vaatluse käigus üldjuhul surnukeha poole* (vt joonis 3).

* Tuleb siiski märkida, et mitmed autorid ja praktikud kasutavad ka teistsuguseid liikumismustreid sündmuskohal. Pärast seda, kui on lõpetatud töö surnukeha ja selle lähiümbrusega ning surnukeha saadetud lahangule, võib sündmuskohal liikumiseks kasutada teistsuguseid mooduseid.

Joonis 3. Tegevuste järjekord surnukehaga sündmuskohal

Surnukeha riided on tõendusmaterjal, millelt kahtlustatava bioloogilise materjali leidmine on äärmiselt tähtis. Kuna riietel on igal juhul kannatanu enda bioloogilist materjali ja kurjategijaga seostatavate proovide võtmine peab see-tõttu toimuma võimalikult ruttu, on otstarbekas kiiresti surnukehani jõuda. Surnukehalt, tema riietelt ja lähimbrusest DNA-proovide võtmine on üks tähtsamaid toiminguid sündmuskohal (vt kuritegu nr 1).

Kuigi DNA-proove tuleb ülaltoodud põhjustel pidada esmatähtsaks, ei tähenda see muu tõendusmaterjali kõrvale jätmist. DNA-analüüsi tulemusi saab tavaliselt vaadelda ja tõlgendada siiski koos muude tõenditega; harvad on juhtumid, kus kahtlustatava süüdimõistmiseks piisab ainuüksi DNA-ekspertiisi tulemustest (vt kuritegu nr 5).

Surnukehalt ja/või tema riietelt proovide võtmiseks võib lisaks tavapärasele tampoonidega proovivõtule kasutada ka teipimismeetodit. Teipimismeetodi korral kasutatakse spetsiaalset teipi, mida vajutatakse mitu korda riiete eri osadele. Samuti teibitakse sama moodi surnukeha ennast. Teibid kinnitatakse puhtale kilele ja kasutatakse DNA analüüsimiseks, kas otseselt tükkideks lõigatuna või

pärast vaatlemist mikroskoobi all, et tuvastada kiumaterjali, võimalikke keha-vedelikke ja muud huvipakkuvat materjali.

Tänapäeval on põhirõhk mitte kiududel, vaid kahtlustatavalt pärit bioloogilise materjali leidmisel. Samas võib juhul, kui kiud pärinevad näiteks kahtlustatava riidetelt, just nimelt kiududel leiduda kahtlustatavalt pärit bioloogilist materjali. Sellekohaseid positiivseid tulemusi on saadud isegi aastakümneid pärast kuritegu teipidel olevatele kiududele ladestunud DNAd analüüsides.

Kui sündmuskohal ei ole võimalik surnukehalt proove võtta, tuleb surnukeha pakendada puhtasse laibakotti ja toimetada kohe morgi. Surnukehalt proovide võtmine või teipimine peab kindlasti toimuma enne lahangut. Sel juhul peavad surnukeha vaatlusega või proovide võtmisega morgis tegelema kriminalistid ja kohtuarst, **kes ei osalenud sündmuskoha vaatlusel. Morgis tuleb rangelt järgida kontaminatsiooni vältimise reegleid.**

Surnukeha riided tuleb igal juhul pakendada selliselt, et hiljem oleks võimalik nendelt vajaduse korral (lisa)proove võtta. Verised või märjad riided tuleb transportiks pakendada kilekotti ja lasta seejärel, soovitavalt tõmbekapis, täielikult kuivada.

Tunnistaja või kannatanu olemasolul, kes saab anda informatsiooni kurjategija (võimaliku) tegevuse kohta kuriteo ajal ja/või nimetada tema poolt puudutatud esemeid, peavad tema küsitlemisel saadud andmed jõudma kohe sündmuskohal töötavate isikuteni (loomulikult peab tunnistaja või kannatanu küsitamine toimuma väljaspool sündmusk kohta). Sündmuskohal töötavad menetlusgrupi liikmed peavad olema pidevalt kursis lisanduva informatsiooniga, mis võib mõjutada tegevusplaani sündmuskohal. Sellise lähenemise suurepäraseks näiteks on kuritegu nr 5.

Pärast surnukeha äraviimist sündmuskohalt tuleb põhjalikult vaadelda selle all olnud pinda ja kindlasti seda ala täiendavalt pildistada.

Küsimusele, kas asitõendilt tuleb võtta DNA-proov sündmuskohal või pakkida ese tervikuna kaasa ja võtta proovid hiljem, ei ole ühest vastust. Mõlemal lähene-misel on omad plussid ja miinused. Rohke verekahtlase määrdumusega esemetelt tuleb tingimata võtta sündmuskohal vajalikud DNA-proovid nähtavalt n-ö verevabadest kohtadest objekti liigutamata (vt kuriteod nr 3 ja 4). Kui objekt on suur või kui sündmuskoha asjaolud viitavad selgesti kohale, kust on otstarbekas kurjategija bioloogilist materjali otsida, tuleb proovid võtta kohapeal ja objekti ei tohi liigutada (vt kuritegu nr 5, DNA-proovid ukselinkidelt ja lambilülitelt). Kuivadel esemetel säilivad korrektse pakendamise ja transportimise korral nii bioloogiline materjal kui ka sõrmejäljed üldiselt hästi (vt kuritegu nr 2). Ka ekstreemsetes ilmastikuoludes võib kurjategijalt pärinev bioloogiline materjal vahel siiski säilida (vt kuritegu nr 6), mistõttu ei saa kunagi DNA-proovide võtmise ja analüüsimise tulemuslikkust välistada. Objekti kaasavõtmine ja uurimine ekspertiisiasutuses

võimaldab kaasata mitme valdkonna eksperte (DNA- ja sõrmejäljeekspert, vajaduse korral kiuekspert vm eriala ekspert).

Juhtumipõhiselt tuleb konkreetsetest asjaoludest lähtudes otsustada, kui palju uuritakse surnukeha ja tema riideid sündmuskohal ja lahangu käigus (teisisõnu, millal võib surnukeha sündmuskohalt morgi saata). Kontaminatsiooni vältimiseks on soovitatav surnukeha enne lahangule saatmist lahti riietada ja esemed eraldi paberkottidesse pakendada. Teatud juhtudel võivad menetlejad ja kriminalistid viia surnukeha vaatluse läbi morgis enne lahangu ning pildistada/pakendada leitu. Lahangu käigus leitud objektid pakendavad ning pildistavad ekspertiisiasutuse töötajad; nende esemete leidmine dokumenteeritakse kohtuarstliku ekspertiisi (lahangu) aktis.

Kõikide kohtuarstlike lahangu käigus võetakse surnukehadelt DNA-proovid.

Sündmuskohal leitud vedelate kehavedelike (veri, sperma, sülg jne) korral tuleb otsustada, millist proovivõtumeetodit rakendada (nt kogumine tampoonidega), või koguda materjali suuremas koguses koheseks külmutamiseks. Sama kehtib väljaheidete ja okse talletamise kohta.

Peamiselt seksuaalse iseloomuga tapmistele korral tuleb kurjategija jälgede leidmiseks (nt karvad) läbi kammida surnukeha häbemekarvad. Häbemekarvade läbikammimisel tuleb kasutada spetsiaalset kammikomplekti või tihedat, enne korralikult puhastatud kammi ning saadud materjal koguda paberkotti. Vägistamisjuhtumi korral tuleb elavisikust kannatanu kohtuarstlikul läbivaatusel pöörata tähelepanu kurjategija jälgede leidmisele, mis võivad valede tegutsemisvõtete puhul hävida või kaotsi minna. Selleks peab kannatanu lahtiriietumise ja esmase läbivaatuse ajal seisma puhtal paberil, kust on hiljem võimalik kannatanult maha pudenenud materjal kokku koguda ja talletada.

Sündmuskohal töötades ei tohi kunagi hoida kokku kindaid. Iga DNA-ekspertiisi mõttes olulise asitõendi pakkimisel tuleb kasutada uusi kindaid.

Sündmuskoha vaatlusel tuleb DNA-proovi võtmise täpne koht esemel või pinnal märgistada. Selleks kasutatakse üldjuhul objektile kleebitavate nooltega markeerimist. Kohtumenetluses võivad kaitsjad asuda vaidlustama mitte DNA-ekspertiisi tulemust, vaid **konkreetse DNA-proovi võtmise kohta ja osutada ebatäpsustele selle dokumenteerimisel.**

DNA-proovi võtmise või muu jälje talletamise koht tuleb vaatlusprotokollis dokumenteerida võimalikult täpselt ja üksikasjalikult, et see ei tekitaks hilisema kohtumenetluse käigus probleeme.

Kõik proovid ja jäljed, mida on vaja talletada surnukeha nahapinnalt ja riidetelt, tuleb üldjuhul võtta enne surnukeha asukoha muutmist (enne, kui kohtuarst teeb ülevaatuse). Ühtegi eset, millelt võib edaspidi olla vaja võtta DNA-proove või ot-sida sõrmejälgi, ei tohi saata koos surnukehaga morgi.

Kui ese (näiteks surnukeha ümber olev nõör) on vajalik nii jälgede otsimiseks kui ka lahangu teostamisel, tuleb küsimus lahendada juhtumipõhiselt. Lahenduseks on:

- a) proovid/jäljed võetakse sündmuskohal ja ese saadetakse koos surnukehaga morgi;
- b) esemele määratakse vajalik (elkõige DNA) ekspertiis ja kohtuarstile antakse eseme fotod (lisaks näeb sündmuskohal viibinud kohtuarst eset kohapeal).

Vägivallakuritegude (eriti peksmisega seonduvate) korral on kindlasti vaja üritada leida kurjategija bioloogilist materjali surnukeha riietelt. Kui kannatanu surnuks peksmise (või surnuks peksmise kahtlusega) juhtumi sündmuskohal puuduvad täpsemad andmed löökide arvu ja lokaliseerimise kohta, tuleb kindlasti võtta DNA-proove surnukeha riiete esiküljelt, pluusi või särki rinnaesisel, kraelt, õlapiirkonnast vms (juhul, kui pind pole määrdunud kannatanu verega), sest ei saa välistada kannatanu kontakti kahtlustatavaga. Sageli leiab kakluse käigus aset rüselus (maadlus), mille käigus hoiab kumbki osaleja kinni vastase riiete krae- või õlapiirkonnast, seega on otstarbekas just nendest kohtadest DNA-proove võtta. Sellised proovid võib vajaduse äralangemisel jätta analüüsimata, kuid sündmuskohal tuleb proovid talletada, sest nendest kohtadest ei ole hilisem proovide võtmine sageli enam otstarbekas võimaliku kontamineerumise tõttu.

Sagedamini tuleb ka surnukeha nahalt otsida kurjategija bioloogilist materjali. Selleks võib kasutada nii teipimismeetodit kui ka tamponide abil proovide võtmist näiteks surnukeha kätelt ja verevalumitelt.

Kohtuarst saab surnukeha üle vaadata alles pärast seda, kui surnukehalt ja tema riietelt on võetud kõik vajalik.

Võttes arvesse eespool kirjeldatud DNA-proovide suurt kontamineerumisohtu, peab kriminalist sündmuskohal DNA-proovid üldjuhul talletama kaitseriietust ja maski kandes. **Igasuguse DNA-proovi võtmisel on vähemalt maski kandmine (lisaks kinnastele) kohustuslik.** Täiesti lubamatu on praktika, kus üks või mitu vaatlusel osalevat isikut kummarduvad töödeldava pinna või objekti kohale ja räägivad omavahel, samal ajal, kui kriminalist sellelt DNA-proovi võtab. Kontamineerumisohtu tõttu tuleb vältida põhjendamatult aktiivset liikumist, asukoha vahetust ja järske liigutusi sündmuskohal seni, kuni DNA-proovid on võetud.

Omaette teema on bioloogilise materjali ülekandumise viis objektidele. Üldjuhul püütakse isikut sündmuskoha/objektiga seostada bioloogilise materjali esmase ülekande kaudu (st jälg kandub otse inimeselt konkreetsele kohale/objektile). Võimalik on ka sekundaarne (teisene) ülekanne (bioloogiline materjal

kandub kohale/objektile üle näiteks teise pinna vahendusel), tertsaarne (kolmandane) jne edasi ülekanne. Iga järgneva ülekandega ülekanduva bioloogilise materjali kogus, mis oli algses proovis, väheneb. Praegu puudub uurimismetoodika bioloogilise jälje ülekandumise viisi hindamiseks (st kas tegemise on näiteks esmase ülekandega). Esmase ülekandumisega on tegemist juhul, kui isik puudutab vahetult eset, objekti, pinda, teist isikut vms ning jätab sellele oma bioloogilise jälje, samuti kuulub siia kehavedelike otsene sattumine sündmuskohale/objektile näiteks veritsemise kaudu. Teisese ülekandumise puhul on tegemist juhtumiga, kui näiteks isik/objekt puutub kokku algse bioloogilise jäljega ja see jälg kandub selle isiku/objekti vahendusel uuele objektile/kohale, kus seda materjali algselt ei olnud. Sekundaarse jne ülekandumise võimalikkust tuleb kaaluda uurimisversioonide püstitamisel ja ristsaastumise välistamisel. Teisesel ülekandumisel ei ole isik, kelle DNA objektileitakse, ise objektiga kontaktis olnud ning selline asjaolu võib mitte ainult kriminaalmenetluslikke võimalusi kitsendada, vaid ka osutada relvaks kaitsjate käes.

Laboratoorsete katsetega on tõestatud, et teisene (kolmandane jne) ülekandumine on võimalik ning teatud tingimustel ei pruugi üle kandunud DNA hulk esmase ja teisese ülekande korral oluliselt erineda. Samas on olemasolevate andmete põhjal võimalik teha teatud järeldusi teisese ülekandumise kohta. Nii toimub teisene ülekandumine kergemini poorsele kui mittepoorsele materjalile, ka niiskele pinnale toimub ülekanne kergemini kui kuivale. Samuti kandub DNA mittepoorselt materjalilt, nagu plast, tugevamini kui poorselt. Seega peaks (teisese) ülekandumise ideaaltingimusteks olema ülekandumine mittepoorselt materjalilt (nt plast) poorsele materjalile (nt puuvill). **Kui objekti on puutunud mitu isikut, ei pruugi isik, kelle DNAd on objektilt võetud proovis tuvastatud kõige suuremas koguses, sugugi mitte alati olla objekti viimasena puutunud isik.**

Laborikatsete käigus on samuti täheldatud, et teisese ülekandumise korral mängib tähtsat rolli objektide (pindade) kontakti iseloom ja intensiivsus. Pindade hõõrdumisel toimub üldjuhul tugevam DNA ülekanne, kui lihtsalt kontakti või survestatud kontakti korral. Ent senini puuduvad üheselt mõistetavad valemid, kuidas hinnata DNA ülekandumise viisi kategoorilises vormis, ning selliste küsimuste tekkimise korral peab arvesse võtma juhtumi muid asjaolusid ja teisi menetluse käigus kogutud andmeid.

Kuigi proovis oleva DNA kogust mõõdetakse, sõltub kogus lisaks kõigele muule ka sellest, kui hea DNA-donor üks või teine isik on, seega on kogus eri isikute korral erinev. Siiski võib olemasolevate andmete alusel järeldada, et kui sündmuskohalt talletatud **mitmest** proovist on saadud kokkulangev DNA-täisprofiil, on nende jälgede teisene ülekandumine väga vähetõenäoline võrreldes esmase ülekandumisega; seda muidugi juhul, kui tegemist ei ole vedelate kehavedelikega (veri, sülg, sperma jms) või neid sisaldava materjaliga.

Seksuaalse iseloomuga tapmiste korral tuleb arvestada järgmist. Kui kurjategija sülg satub kannatanu nahale ja kannatanu seejärel riietatakse, kandub kurjategija sülg sisalduv bioloogiline materjal kannatanu nahapinnalt selle vastu puutuvatele riidesemetele. Näiteks kui kurjategija on kuriteo käigus naissoost kannatanu rindu lakkunud, suudelnud või hammustanud ning seejärel on rinnahoidja selga pandud, toimub bioloogilise materjali esmane ülekandumine kurjategijalt kannatanu rinnale ning teise ülekandumisena kurjategija bioloogilise materjali ülekandumine kannatanu rinnalt rinnahoidja siseküljele. Kui kannatanu nahapinnalt ei ole ükskõik mis põhjusel proove võetud, on sel juhul võimalik saada kurjategijaga seostatavad DNA-proovid kannatanu rinnahoidja siseküljelt. Taas kord tuleb nendelt pindadelt võtta proovid kas tampoonidele või kasutada teipimismeetodit.

Katsete käigus ei ole täheldatud olulist erinevust tulemustes, kui 15 minutit õhu käes kuivada lastud süljeproovid võeti kuivale või niisutatud tampoonile (ei rakendu puutejälgedele). Tavaliselt kasutatakse proovide võtmiseks nii kahe tampooni meetodit (st samast kohast võetakse proov kõigepealt niisutatud ja seejärel kuivale tampoonile) kui ka ühe tampooni meetodit (proov võetakse ühele, niisutatud tampoonile). Nende meetodite kasutamisel ei ole leitud olulist erinevust talletatud bioloogilise materjali koguses. Seetõttu soovitatakse sageli võtta surnukeha (kannatanu) nahapinnalt proovid ühele niisutatud tampoonile.

DNA säilimist erinevates tingimustes ning teisest jne ülekandumist on küll uuritud, kuid kõiki asjaolusid hõlmavaid juhiseid pole võimalik anda. Ent menetlejad peavad arvestama kohtueelses menetluses võimalusega, et kaitsjad asuvad (tulevikus ilmselt järjest rohkem) seadma kohtus kahtluse alla kurjategijate DNA sündmuskohale või **asitõendile sattumise viisi** (vt kuritegu nr 5).

Rõhutamist vajab, et DNA juhuslik teisene ülekanne võib toimuda näiteks siis, kui sündmuskohal töötades või erinevaid asitõendeid käideldes ei vahetata kindaid (ülekanne kinnaste välispindade vahendusel), samuti kui kasutatakse puhastamata valgusallikaid, fotoaparate ja teisi vahendeid mitmel sündmuskohal järjest. Seetõttu peavad õiguskaitseasutuste töötajad oma tegevust vastavalt planeerima ja korrigeerima (vt kuritegu nr 5). **Otstarbekas on teha sündmuskoha vaatlusprotokollides märkmeid kasutatud abivahendite koguste, kummikinnaste vahetamise, sündmuskohavarustuse puhastamise ning muude DNA juhusliku ülekandumise ja ristsaastumise vältimiseks rakendatud ohutusmeetmete kohta.**

Välja on pakutud ka, et tulevikus peaks olema võimalik rakendada DNA ülekande hindamise meetodikat (ingl *basic DNA transfer prediction framework*), mille kaudu saaksid spetsialistid (esialgselt) hinnata DNA ülekandumise viisi konkreetses juhtumis. Praegu sellist võimalust veel kasutusel ei ole.

Veel kord väärrib rõhutamist, et **kohtueelses menetluses peab kindlasti arvestama võimalusega, et kaitsjad asuvad kohtumenetluses põhjendama süüdistatava DNA olemasolu asitõendil või sündmuskohal teise ülekande võimalusega** (vt kuritegu nr 5). Samuti võib DNA juhuslik teisene ülekandumine eri sündmuskohtade vahel (peamiselt just seadmete, pakkematerjalide vms vahendusel) tekitada suuri arusaamatusi ning juhtida menetlust otseselt valedele jälgedele. Kui eri sündmuskohtadelt leitakse samale kurjategijale viitav bioloogiline jälg, viib see kohe mõttele, et need kuriteod on sooritanud sama isik; sellises olukorras tuleb kindlasti kaaluda ka teise ülekandumise võimalust.

Süsteemaatilisi laboratoorseid katseid erinevate bioloogiliste jälgede säilimise kohta väga erinevates tingimustes on tehtud suhteliselt vähe. Ent tehtud katsete alusel tuvastati näiteks isiku **süljest** pärinev DNA teise isiku nahapinnalt kuni 96 tundi ehk 4 ööpäeva hiljem võetud proovis (katsealune isik ei pesnud 96 tunni jooksul katsealust kohta oma nahal). Samas võib ühe isiku kuivanud süljeproovis DNA kogus varieeruda päeva jooksul isegi kaks kuni kolm korda. Verest pärit rakkude (bioloogilise materjali) säilimine välitingimustes (nt aknaraamid) on tõestatud kahe nädala jooksul (tuleb silmas pidada keskkonnatingimuste mõju: päike, sademed, temperatuur jne); laboratoorsetes tingimustes klaasmaterjalil aga lausa kuue nädala jooksul (reaalsest praktikast pärinevad näited kinnitavad ka pikemaajalist säilimist). Bioloogilise materjali säilimist kuivanud veres kirjeldab ka kuriteo nr 6 menetlus. Eeltoodu tõestab ilmekalt, et sündmuskoha või asitõendi vaatlemisel ei tohi hakata tegema oletusi bioloogiliste jälgede säilimise kohta, vaid võtta sündmuskohalt/asitõendilt kõik võimalikud proovid.

Kindlasti vajab mainimist asjaolu, et suurem osa vägistamise või muu seksuaalkuriteo ohvreid jõuab politseisse tavaliselt ühe kuni kolme ööpäeva jooksul pärast kuritegu. Seega peaksid nende kuritegude menetlejad olema teadlikud, et ühe isiku bioloogilised jäljed võivad säilida teise isiku nahapinnal kuni 96 tundi.

Uuritud on ka eri isikute võimet jätta bioloogilisi jälgi. Teadaolevalt on mõned inimesed paremad DNA-doonorid kui teised. Sellel võib olla väga palju põhjuseid, millest kõiki ei osata veel seletada. Bioloogilise materjali hulka proovis mõjutab ka pind, millele puutejäljed jäetakse. Samuti on täheldatud erinevusi puutejäljeproovist tuvastatud DNA kogustes samade katsealuste isikute eri päevadel jäetud jälgedest ning isegi samal päeval parema ja vasaku käega jäetud jälgedest. Nende erinevuste ja paljude mõjufaktorite tõttu ei ole võimalik isikuid DNA-doonoritena täpselt klassifitseerida. Ometi peaksid menetlejad ja kriminalistid olema teadlikud, et teatud nahahaigusi – eriti nahapõletikku ja psoriaasi – põdevad isikud võivad olla paremad DNA-doonorid kui inimesed, kes neid haigusi ei põe. Ent ilmselgelt puudub sündmuskohal töötavatel isikutel

vähimigi aimdus, kas nende poolt võetud DNA-proovi on jätnud n-ö hea või halb DNA-doonor, ning seega tuleb alati maksimaalselt järgida nõudeid rist-saastumise vältimiseks.

Puutejälgede korral sõltub inimeselt objektile/pinnale ülekandunud bioloogilise materjali kogus paljudest faktoritest: doonori omadustest, kontakti tugevusest ja iseloomust, pinnast endast (poorsed materjalid kleeuvad bioloogilist materjali paremini kui mittepoorsed materjalid), ümbritsevast keskkonnast, viimasest (käte)pesust möödunud ajast jne. Analüüsi tulemuslikkus sõltub samuti ajast, mis on möödunud kontaktist proovivõtuni, ja selle aja jooksul ümbruses toimunud. Kõik need asjaolud ei ole muidugi sündmuskohal töötades teada ning iga proovi võtmisse tuleb suhtuda täie tõsidusega, kindlasti ei tohi asuda tegema oletusi DNA olemasolu kohta.

Kuna mittepoorsed materjalid (poleeritud metall, klaas jne) sobivad sõrmejälgede jätmiseks ja talletamiseks, võib teatud juhtudel pinnad ja objektid DNA ja sõrmejälgede otsimisel ka sellisel alusel jaotada.

Puutejälgede puhul ei ole võimalik sündmuskohal hinnata võetavates proovides sisalduva DNA kogust või selle säilimist. Samas ei saa välistada võimalust, et pinda või objekti sõrmega puutunud isik oli varem sama sõrmega hõõrunud näiteks oma silma. Sel juhul ei pruugi olla enam tegemist otseselt puutejälje, vaid ka näiteks silma pisaravedeliku teisese ülekandumisega silmast sõrme vahendusel; selline kehavedeliku sattumine pinnale võib aga anda tavalisest sõrmega puutumisest DNA analüüsil parema tulemuse.

Sündmuskoha vaatlusel tuleb silmas pidada ka DNA-proovide võtmise järjekorda. Kui näiteks on tegemist tulistamisega pähe ja verine relv on sündmuskohal, siis tuleb pidada esmatähtsaks relva, mitte veremäärnumuste uurimist. Kuna veres ja ajukudedes sisaldub palju DNAd, tuleb sündmuskohal tähelepanu pöörata kurjategija võimaliku bioloogilise materjali (puutejälgede) leidumisele relva muudes verevabades kohtades ning need proovid tuleb sündmuskohal talletada.

Igal juhul tuleb puuteproovid võtta sündmuskohal võimalikult kiiresti ehk esmajärjekorras (vt tabel 1 lk 26).

Sõrmejälgi tuleb ruumides otsida juhtumipõhiselt lisaks loogilistele kohtadele kõikidelt seintelt, ustelt jm vertikaalsetelt pindadelt umbes rinna ja öla kõrguselt (vt kuriteod nr 4 ja 5). Treppidel tuleb kindlasti pulbriga töödelda trepikäsipuid, keerdtrepil on trepi keskel tihti (puidust) tala, mida inimesed astmetest üles minnes tavaliselt automaatselt (ja ise seda tähelegi panemata) puudutavad.

Sõrmejälgede puhul tuleb samuti lahendada küsimus, kas võtta esemed kaasa või talletada kohapeal jäljed tömmiskilele. See tuleb otsustada igal sündmuskohal eraldi, sõltuvalt konkreetsetest asjaoludest ja vajaduse korral konsulteerida sõrmejäljeekspertidega (vt kuriteod nr 2 ja 4).

Tabel 1. DNA-proovide võtmise järjekord

Soovitav talletamise järjekord	Proovitüüp	Objekt
Esimesena	Kontaktjäljed (puutejäljed)	Katsutud esemed, kantud riided, relvade käepidemed jne
Teisena	Sülg, ninaeritis, kasutatud esemed	Näomask, taskurätt, hambahari, klaasid, kööginõud jne
Kolmandana	Veri	Riided, relvad jne
Neljandana	Koed, sperma, okse	Kude noal või löögiriistal, relval, riietel, tükid plahvatuses, kasutatud kondoom

Esemetelt ja pindadelt võetavate sõrmejälgede korral tuleb dokumenteerida nende paiknemine objektil. Sõrmejälgede paiknemise viis osutab otseselt jäljed jätnud isiku käe asendile, mis võib omakorda anda olulist informatsiooni toimu- nu rekonstrueerimiseks. Näiteks võib sõrmejälgede paiknemine pudelil osutada pudeli käeshoidmisele nii sellest joomiseks kui ka selle kasutamiseks löögiriista- na. Samuti võivad isiku sõrmejäljed seinal vm pinnal osutada tema käe ja keha asendile sündmuse käigus.

Sündmuskohalt võib leida toitu (leib, juust, vorst jne), mida kurjategija on söönud ja millel on tema hambajäljed. Sellistele jälgedele tuleb samuti tähele- panu pöörata, hammustatud kohast tuleb võtta DNA-proov. Nendest kohta- dest tuleb teha ka silikoonpastajäljendid ning esemed võtta kaasa kas terviku- na või osaliselt. Silikoonpastajäljendeid on võimalik kasutada jäljeekspertiisi tegemiseks, kus võrreldakse hammustusjälgi kahtlustatava eksperimentaalsete hammustusjälgedega.

Kõigil sündmuskoha vaatlustel kehtib reegel: kui täpselt ei tea, tuleb konsul- teerida spetsialistidega ja katsetada. Kuna näiteks bioloogiliste jälgede säilimise kohta praegu teavet napib, siis ei osata hinnata, kas mingil esemel või pinnal võib isiku DNA ajavahemiku X järel teatud tingimustes (vees, lumes, päikese- paistel jne) säilinud olla või mitte. Ainus võimalus seda teada saada on analüü- side tegemine. Sageli on mõne sündmuskohal viibija arvamus stiilis „siin ei ole enam midagi” ainult tema isiklik ja üldjuhul täielikult põhjendamata seisukoht. Ainuüksi sündmuskohatöö analüüsiga ei ole täielikke (ja teaduslikus mõttes kin- nitatud) andmeid kindlasti võimalik saada.

Arvestades kohtupraktikat, **ei ole olemas liigset tõendit**. Sündmuskoha vaatlusel ei saa jääda peatuma poolel teel, mõeldes, et nüüd on küllaldaselt tehtud. Alati tuleb ära kasutada kõik võimalused kurjategija süü tõendamiseks. See tähendab, et sündmuskohal tuleb dokumenteerida ja talletada **kõikvõimalikud** jäljed ja tõendid.

Kogu kaasavõetud materjali ei tule muidugi kohe, menetluse esimeses etapis, ekspertiisi saata, vaid teha vastavalt asjaoludele mõistlikud valikud. Samas võib juhul, kui esimesed uuringud või ekspertiisid loodetud tulemust ei anna, sündmuskohalt kaasa võetud nn teisejärgulist materjali tarvis minna. Ei ole mingi kaotus, kui kõike sündmuskohalt kaasavõetut menetluses vaja ei lähe, kuid samas võib sündmuskohal ühte või teist toimingut tegemata või tõendit talletamata jättes menetlust juba alfaasis pöördumatult kahjustada. Paljusid jälgi on võimalik dokumenteerida ja talletada ainult kohe, esmasel sündmuskoha vaatlusel. Valikute tegemist materjali ekspertiisi saatmisel kirjeldavad hästi kuriteod nr 1, 2 ja 4.

Sündmuskoha vaatlus tuleb läbi viia maksimaalse hoolikusega ka siis, kui kurjategijad on sündmuskohal kinni peetud ja menetlejad on täielikult veendunud kurjategijate süü tõendatavuses.

Juba sündmuskoha vaatlusel ja selle dokumenteerimisel tuleb üritada ette näha hilisema kohtueelse ja kohtumenetluse käigus esile kerkida võivaid sündmuskohaalaseid küsimusi ja probleeme. Vaatlusprotokollis sündmuskoha olustiku ja üksikasjade arusaadavaks tegemine selliselt, et need oleksid mõistetavad ka seal mitteviibinud isikule (kohtunikule), on tänapäeva kriminaalmenetluses tihtipeale kriitilise tähtsusega. Õigesti läbi viidud, kuid puudulikult dokumenteeritud sündmuskoha vaatlus võib tuua kaasa õigeksmõistva otsuse iseäranis just raskete isikuvastaste kuritegude korral.

Kõigi asitõendite või jälgede talletamisel tuleb silmas pidada, et nende täpne asukoht (sh suhteline kaugus teistest objektidest, paiknemise suund), samuti talletamisel kasutatud meetodid, tehnilised vahendid, pakendamise viis ja kõik muud asjaolud oleksid arusaadavalt ja filigraanse täpsusega dokumenteeritud. Vaatlusprotokoll peab lugejal välistama igasuguste kahtluste ja küsimuste tekkimise (vt kuritegu nr 2, taparelvaga seonduv). Politseitöötajad kipuvad sageli unustama, et kohtunik ei viibi sündmuskohal ega ole suhelnud vahetult protsessi osalistega ning tema arusaamine toimunust põhineb ainult esitatud materjalidel. Kohtupraktika kohaselt, kus füüsilised tõendid on tihti sisuliselt ainus arvestatav süüdistusmaterjal, ei saa enam tõendite kogumise dokumenteerimisel möödalaskmisi ega tegematajätmisi lubada. Sündmuskoha vaatlusprotokolli tuleb kanda kõik oluline, mida hilisemas kohtueelses ja kohtumenetluses võib vaja minna. Samuti peab protokoll olema vormistatud selliselt, et selle lugemisel tekiks sündmuskohal mitteviibinud isikul ülevaade nii sündmuskohast tervikuna kui

ka selle üksikasjadest. (Ebaoluliste üksikasjade rohkus vaatlusprotokollile muidugi midagi ei lisa.) Ent kuriteo sündmuskohal – kohtueelse menetluse algstaadiumis – ei ole sageli võimalik ette näha **kõiki** kohtumenetluses üles kerkida võivaid asjaolusid ning kaitsja võimalikke vastukäike. Seetõttu on ainus võimalus järgida lihtsat reeglit: viia toimingud läbi äärmise täpsusega ning dokumenteerida kõik, mis vähegi võimalik. Seda reeglit kinnitab väga hästi kuriteo nr 1 kohtumenetlus.

Kui sama menetluse käigus toimub korraga mitu vaatlust (mitu erinevat sündmuskoha vaatlust nagu kuriteo nr 2 puhul või samal ajal sündmuskoha vaatlus ja surnukeha vaatlus morgis), ei tohi isikud liikuda ühelt vaatluselt teisele. See on vajalik ristkontaminatsiooni vältimiseks. Näiteks on kirjeldatud juhtumit, kus 8-aastase tüdruku tapmises kahtlustatava isiku autos olnud džemprilt leiti kannatanult pärit riidekiude. Samas viis menetleja džemprilt talletatud kiudude teibid pärast pakendamist ja pakendi sulgemist kannatanu majja, mistõttu kaitsjad vaidlustasid nende kiudude algse päritolu: kiud võisid teibile jääda ka kannatanu majas toimunud ristsaastumise tõttu.

Veel kord väärrib rõhutamist, et esitatud juhised on sündmuskohatöö üldised põhimõtted, mis ei ole igal sündmuskohal kehtiv absoluutne tõde. Iga sündmukoht ja tapmisjuhtum on olemuselt uus ning kõiki toiminguid tuleb läbi viia lähedes konkreetsetest asjaoludest.

Siiski tuleb järgida üht universaalset ja kohustuslikku juhist: **kõiki tõendeid tuleb koguda selliselt, et neid oleks süüdistajal võimalik kohtumenetluses esitada**. Menetleja eesmärk peab olema kurjategija süü tõendamine, mitte kriminaalasja edastamine järgmisse etappi ehk sellest vabanemine. Viimatinimetatud suhtumise näiteks on kuritegu nr 2.

Järgnevalt käsitletakse põhjalikumalt veel kaht vähem kasutust leidnud füüsiliste tõendite kogumise meetodit: verejälgede uuringut ja (sündmuskoha) kõrgsagedus-laserskaneerimist.

Verejälgede uuring

Verejälgede analüüs/uuring on mis tahes kogumis verejälgede kuju, suuruse ja leviala/asetuse uurimine ja hindamine selleks, et teha kindlaks nende tekkemehhanism ning sellest tulenevalt rekonstrueerida aset leidnud sündmuse või tegevuse käik. Uuring võib osutada oluliseks kahtlustatava valeütluste ümberlökkamisel, kui kahtlustatav tunnistab ennast näiteks süüdi osaliselt: möönab kuriteo toimepanemist, kuid väidab, et lõi kannatanut vähem kordi, enesekaitseks vms (vt kuriteo nr 4 kohtumenetlus). Ka siis, kui süüdistatav esitab pooltõe, võib verejälgede uuring tõe jaluleseadmisel oluliseks osutada.

Verejälgede uuringut saab teha nii ruumide kui ka esemete, aga ka isikute nahal tuvastatud verejälgede puhul. Uuringu eesmärk on koos teiste tõenditega (kohtuarstliku-, DNA-, jalatsi- ja sõrmejäljeekspertiiside ja uuringutega, vaatlusprotokollidega, fotodega jne) anda lisainformatsiooni kannatanu ja kahtlustatava liikumise ning tegevuse kohta uuritava sündmuse käigus. Kuigi sündmuskohal leitud verejälgi on kriminaalmenetluses alati talletatud, pildistatud ja sellealaseid materjale kriminaaltoimikule lisatud, puudub spetsialisti tehtud uuringuta põhjendatud selgitus verejälgede iseärasuste (kuju, tüübi, suuruse jm) ning nende tekkemehhanismi/tekkeasjaolude seose kohta. Menetluse käigus kogutud tõenditest (kriminaalajas materjalidest) peab aga olema arusaadav, **millisel viisil** sündmuskohal leitud verejäljed tekkisid ja **miks** see nii on. Ideaalis peaks saama kahtlustatava ja kannatanu liikumist ning tegevust kuriteosündmuse käigus kirjeldada kogutud füüsilistele tõenditele tuginevalt, kusjuures jäljeekspertiis (sh verejälgede uuring) peaks erinevaid jälgi ja tõendeid omavahel siduma (vt fotod 1–2).

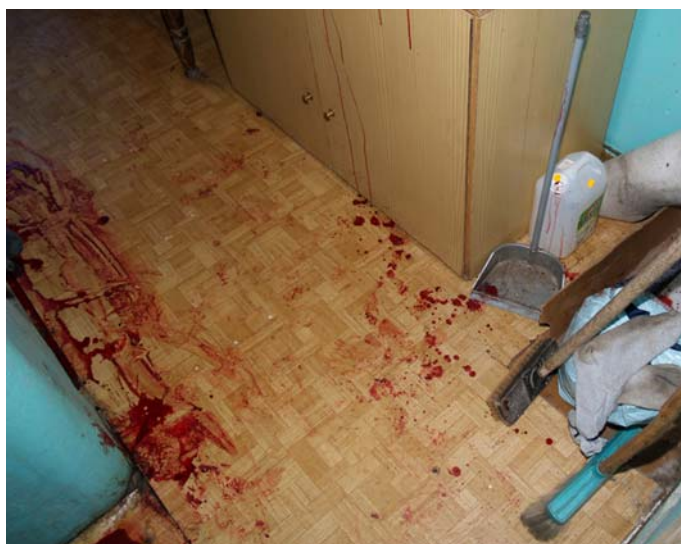

Foto 1. Vaade verejälgedele tapmise sündmuskohal. Vasakul on näha liikumisjalg, mis tekib verise objekti liikumisel mitteverisel pinnal (antud juhul verise kannatanu lohistamisel).

Foto 2. Vaade kuriteo nr 4 sündmuskohal korteri seinal olevatele verejälgedele. Siin on olulised pritsmed aknalaua alumisel küljel, mis annavad infot kannatanu asendi ja asukoha kohta löökide andmise ajal.

Kindlasti saab verejälgede uuringut siduda DNA-ekspertiisiga siis, kui kuriteopaigal (eriti siseruumis) on nii kannatanu kui ka kurjategija veri. Verejälgede tekkemehhanismi väljaselgitamine on sellisel juhul oluline infoallikas. Tuleb mees pidada, et verejälgede uuringus analüüsitakse erinevaid menetluse käigus kogutud andmeid (teiste ekspertiiside/uuringute tulemused, vaatlusprotokollid, menetlusosaliste ütlused jm). Seetõttu tuleb uuring vormistada menetluse lõppstaadiumis.

Näiteks esitati kuriteo nr 4 menetluses jäljeekspertidele verejälgede uuringuks sündmuskoha ja kahtlustatava riide vaatlusprotokollid koos fotodega ning surnu kohtuarstlik ekspertiisakt. Lisaks osales jäljeekspert sündmuskoha täiendaval vaatlusel. Uuringu tulemused lisati kriminaalasja materjalidele sündmuskoha vaatlusprotokolli osana. Uuringu käigus tehti kindlaks kannatanule kehavigastuste tekitamise kohad sündmuskohal, kannatanu asend vigastuste tekitamise ajal, kahtlustatava asukoht ja asend vigastuste tekitamise ajal ning kannatanut tabanud löökide suunad eri kohtades.

Seejuures esitati verejälgede uuringu läbiviimiseks järgmised küsimused.

1. Kus võivad paikneda kannatanule kehavigastuste tekitamise kohad?

Uuringu kohaselt olid verepritsmeid põhjustanud tervisekahjustused kannatanule tekitatud tõenäoliselt toa keskel asuva diivanilaua ees. Võttes arvesse ahjul ja selle läheduses olevatel objektidel olevaid verejälgi, järeldas jäljeekspert, et üks võimalik tervisekahjustuste tekitamise koht oli ahjuesine (vt foto 3, samuti foto 60).

Foto 3. Vaade kuriteo nr 4 sündmuskohal korteri otsaseinal ja ahjul olevatele verejälgedele (pripsmed).

Üks kannatanule kehavigastuste tekitamise koht oli verejälgede uuringu kohaselt pildil nähtava ahju esine. Seejärel kahtlustatav arvatavalt pöördus (ahju puudutades) ja asus kraanikausis käsi pesema.

2. Millises asendis võis kannatanu olla temale kehavigastuste tekitamise ajal ja kohas ning millised suuremad esemed võisid asetseda tema läheduses/kõrval talle kehavigastuste tekitamise momendil?

Jäljeeksperdi arvates oli kannatanu osa tervisekahjustuste tekitamise ajal tõenäoliselt lamavas asendis keset tuba. Osa kehavigastuste tekitamise momendil asetses tema kõrval diivanilaud (vt foto 4). Osa tervisekahjustustest võidi tekitada ahju ees (vt foto 3).

Foto 4. Verejäljed kuriteo nr 4 sündmuskoha, korteri põrandal. Siin asuvate verejälgede analüüsi seisukohalt on informatiivne lauaplaadi alumine külg. Kuna verepripsmed tekivad löökide tagajärjel, siis viitavad verepripsmed lauaplaadi alumisel küljel otseselt kannatanu asendile.

3. Millises asendis võis olla kannatanule tervisekahjustusi tekitanud isik kannatanu ja samuti korteri välisukse suhtes?

Uuringu kohaselt oli kannatanule tervisekahjustusi tekitanud isik tervisekahjustuste tekitamise ajal tõenäoliselt korteri välisukse ja diivanilaua vahelisel alal, seljaga välisukse poole.

4. Millise suunaga võisid olla kannatanule tekitatud löögid ja kas need võisid olla erisuunalised tekitamise ajal?

Uuringutulemuste kohaselt olid kannatanule tehtud löögid erisuunalised. Laes olevate verepritsmete suund oli toa tagumise seina vasakusse ja paremasse nurka. Nende verejälgede suunad kinnitasid tervisekahjustuste tekitaja asendit kannatanu ja korteri välisukse suhtes. Tõenäoliselt asus kurjategija kannatanule tervisekahjustuste tekitamise ajal seljaga välisukse poole (vt fotod 5–6).

Nagu nähtub kuriteo nr 4 kohtumenetlusest, esitati verejälgede uuring kohtumenetluses tõendina ja kohus aktsepteeris seda täies mahus. Kohtuotsuses leidis verejälgede uuring kajastamist ning kannatanule suunatud löökide arvukus ja intensiivsus näitasid kohtu arvates selgelt toimepanija otsesest tahtlust kannatanu surma põhjustamiseks.

Sündmuskoha vaatlusprotokoll ja verejälgede uuring demonstreerisid kohtuotsuse kohaselt pärast kuriteo toimepanemist toas valitsenud suurt segadust: verd, juuksekarvu (koos nahatükikesega) ja verepritsmeid oli kõikjal, isegi aknakardinaltel ja laes, lisaks leiti verejälgi süüdistatava riielt.

Asjaolu, et uuringu tulemus kajastus kohtuotsuse kohtu seisukohta põhjendavas osas, tõendab uuringu praktilisust ja reaalses tõendamisprotsessis kasutatavust (vt ka kuritegu nr 4, kohtumenetlus).

Foto 5. Vaade kuriteo nr 4 sündmuskohaks olnud korteri laele. Laes nähtavad verejäljed (viibutusjäljed) on tekkinud korduvate löökide tagajärjel vastu kannatanu pead, suunaga ülevalt alla. Verejälgede asetus viitab selgelt kannatanu ja kahtlustatava asendile löökide ajal. (Siinkohal peab meeles pidama, et esimene löök, st löök vastu kannatanu veel vigastamata pead, ei tekita üldjuhul lakke verejälgi. Veri võib lakke sattuda alates teiseks löögiks hoovõtuliigutusest, löökide ja hoovõttude käigus.)

Foto 6. Lähem vaade kuriteo nr 4 sündmuskohal, korteri laes olevatele verejälgedele (viibutusjäljed), mis on tekkinud löökide sooritamise või löökide sooritamiseks hoo võtmise tagajärjel.

Teise näitena võib tuua tapmise, mille käigus löödi kannatanule lauaplaadiga korduvalt pähe. Selle kuriteo menetluses uuriti verejälgi tapmise vahendina kasutusel olnud laual. Uuringuga selgitati välja, millisel viisil ja millise kohaga on laud olnud verise pinnaga ehk kannatanu peaga kontaktis. Uuringu käigus tuvastati lauaplaadil esinevad vereprintsmed suunaga ülevalt alla (lauaplaadist eemale).

Uuringu järgi võisid lauaplaadi pealmise külje ülemises vasakus nurgas ja alumises paremas nurgas olevad verejäljed tekkida lauaplaadi löömisel (võimalik, et korduvalt) vastu verist (või tegevuse käigus verrega määratud) objekti (vt fotod 7–9).

Foto 7. Üldvaade lauaplaadile, millel uuriti verejälgi. Lauaplaadi pealmise külje ülemine ja alumine pool määrati plaadil kujutatud liblika asendi järgi.

Foto 8. Uuringuks esitatud laua visuaalsel vaatlusel avastati lauaplaadi pealmise külje ülemises vasakus nurgas (liblika vasaku tiiva ülemises nurgas) vereplekk ja selle läheduses vereprintsmed. Printsmed olid suunaga vasakult paremale.

Foto 9. Laua visuaalsel vaatlusel avastati lauaplaadi pealmise külje alumises paremas nurgas (liblika parema tiiva alumises nurgas) veremäärumine ja vereprintsmed. Osa veremäärumisest oli dünaamilise iseloomuga. Kiirtena veremäärumisest alguse saavad printsmed olid suunaga paremalt vasakule laua keskosa poole.

Verejälgede uurimist on kasutatud ka verega määrdunud riie suhtes selleks, et lükata ümber kahtlustatava valeütlused. Uuring tuvastas kahtlustatava püksitel ja jalatsitel leitud verejälgede alusel kahtlustatava ja kannatanu asendi löökide andmise ajal ning lükkas üheselt ümber kahtlustatava ütlused. Maas lamanud kannatanu oli löödud mitu korda vasaraga pähe, kusjuures kahtlustatav seisis löökide ajal püsti tema pea juures, jalad kahel pool kannatanu pead (vt fotod 10–12).

Foto 10. Valgete nooltega on tähistatud kahtlustatava pükste esikülje sääreosas tuvastatud verejäljed (pritsmed).

Lisaks kahtlustatava nahal ja riietel olevate verejälgede uurimisele võib verejälgede uurimist teha ka kannatanu (surnukeha) riietel ja kehale. Uuringuga saab vastata küsimusele, millised asjaolud võisid põhjustada sellisel arvul ja kujul verejälgi, samuti nende asetuse kahtlustatava ja kannatanu (surnukeha) riietel.

Foto 11. Vaade sama kahtlustatava vasaku jalatsi siseküljel olevatele verejälgedele (pritsmed, mille suund on ülevalt alla, ninaosast kanna poole).

Foto 12. Vaade sama kahtlustatava parema jalatsi siseküljel olevatele verejälgedele (pritsmed, mille suund on ülevalt alla, ninaosast kanna poole).

Sündmuskoha kolmemõõtmeline vaatlus

Sündmuskoha kolmemõõtmelise (3D)-skaneerimisega seonduvat on äärmiselt raske illustreerivate videofailideta arusaadavaks teha. Esitatud väljavõtted 3D-skaneeringutest ei anna täielikku ülevaadet võrreldes originaalfailidega. Parema ettekujutuse saamiseks on soovitatav tutvuda videofailidega Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži serveris. Juurdepääsu saamiseks tuleb pöörduda kolledži raamatukokku e-posti aadressil ppkraamatukogu@sisekaitse.ee.

Serverisse saab siseneda ainult Siseministeeriumi võrgus olevatest arvutitest. Igasugune materjali kopeerimine ja edasine levitamine on keelatud!

Üldistatuna on sündmuskoha 3D-skaneerimise puhul tegemist sündmuskoha ruumiliste skeemide loomisega, milles saab liikuda, muuta vaatenurka ja teha erinevaid mõõtmisi.

Sündmuskoha 3D-skaneerimist kasutatakse praktikas järjest rohkem. Meetodiga seonduvad võimalused on sisuliselt piiramatud ja täiustuvad pidevalt. 3D-skaneerimine annab võimaluse vaadelda sündmuskoha kolmemõõtmelise ja suhteliselt lühikese aja jooksul. Sündmuskoha fotod ei anna ega saagi anda täielikku ülevaadet sündmuskohast; sündmuskoha kolmemõõtmeline kujutis aga võimaldab sündmuskoha ning seal olnud objektide omavahelisest paiknemisest, kaugustest jms asjaoludest sootuks paremini aru saada. Siiski peab märkima, et kindlasti ei asenda kolmemõõtmeline kujutis täielikult sündmuskoha ja asitõendite fotosid, vaid fotod ja 3D-skaneering täiendavad teineteist.

Laserskaneerimist selgitatakse järgmiselt: „Laserskaneerimine on kontaktivaba suure detailsusega mõõdistus, mille tulemusena saadakse punktipilv. Punktipilv sisaldab miljoneid punkte, mis kirjeldavad geomeetrilisi elemente, kus igale punktile on omistatud koordinaadid, kõrgus, intensiivsus ja vajadusel värv. Punktipilvest modelleeritakse 3D-mudel, mis on teisisõnu mõõdistatava objekti digitaalne koopia.”*

Politseitöö kontekstis tähendab see, et sündmuskoha esmase või täiendava vaatluse käigus skaneerib kõrgsagedus-laserskanner (vt foto 13) kogu sündmuskoha erinevate punktipilvedena.

Foto 13. Skaneerimisel kasutatud kõrgsagedus-laserskanner Leica C10.

* GEO Grupp OÜ, „3D Laserskaneerimine”, <http://www.geogrupp.ee/laserskaneerimine>, (14.06.2014).

Punktipilvede töötlemise käigus need omavahel ühendatakse. Nii saadakse kogu sündmuskoha punktipilv (ingl *pointcloud*). Punktipilves on võimalik vabalt liikuda ja muuta oma vaatenurka, samuti teha selles nn läbilend, mis salvestatakse tavalise videofailina. Selline videofail on edastatav ja vaadatav igas vabavaralise videositlusprogrammiga arvutis.

Kuriteo nr 5 kohtumenetluses esitleti kohtuistungil peamiselt läbilendu sündmuskohast ehk videofaili (vt allpool olevad fotod läbilennust). Punktipilve saab elektroonilisel kujul esitleda ja kiirelt edastada nii menetlusosalistele (menetlejad, eksperdid jne) kui ka muudele asjassepuutuvatele isikutele.

Punktipilv on algselt kas mustvalge või pseudovärvides, värvid sõltuvad objektide pindade valguse tagasipeegeldamise võimest. Pilve töötlemisel on võimalik muuta objektide värvid originaalilähedasteks ehk RGB-värvideks (vt fotod nr 14–23).

Foto 14. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu eramule väljastpoolt. Tegemist on pseudovärvidega.

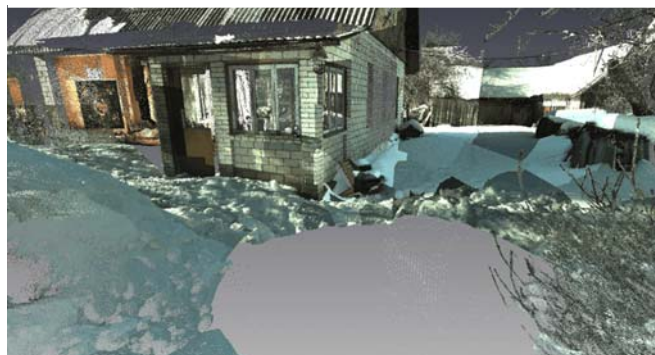

Foto 15. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu eramule väljastpoolt. Punktidele on antud pildimullist pärinevad RGB-värvid.

Foto 16. Võrdluseks foto kannatanu eramust. Siinkohal peab selgitama, et foto on tehtud sündmuskoha esmase vaatluse käigus suvisel ajal, skaneerimine aga toimus täiendava vaatluse ajal talvel.

Foto 17. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu eramu köögile. Köögilaual on näha taskulampi, millelt saadi kahtlustatavaga seostatav DNA-proov. Vasakul uks kannatanu magamistuppa, kus toimus kogu vägivaldne tegevus.

Foto 18. Võrdluseks foto kannatanu köögist.

Foto 19. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu toale (juhtumianalüüsis figureerib kui „tagumine tuba“). Toa vasaku seinä ääres kannatanu voodi, vasakus nurgas uks kööki. Köögiukse kõrval seinal on näha numbriga 2 markeeritud lambilüliti, millelt saadi kahtlustatavaga seostatav DNA-proov. Toa tagaseinas uks keskmisesse tuppa. Hall ala toa keskel on skanneri alla jääv põrandapind.

Foto 20. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu eramule eestoale (vt kuritegu nr 5). Numbriga 1 markeeritud ükslingilt saadi kahtlustatavaga seostatav DNA-proov.

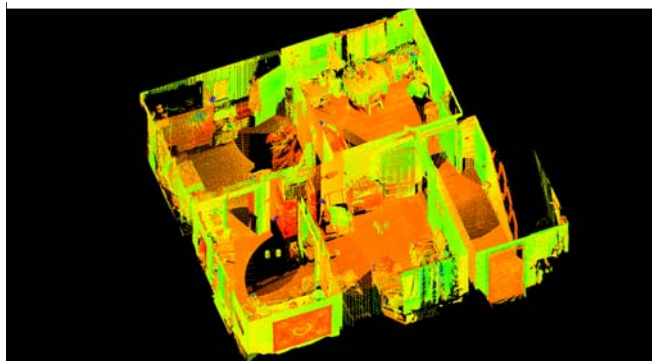

Foto 21. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu eramule tervikuna. Sellise 3D-skaneeringu korral tekib vaatajal tihti eksiarvamus, et skaneerimine on tehtud helikopterilt. Järgmiseks küsimuseks on tavaliselt: kuidas te majal katuse eemaldasite? Sisuliselt on tegemist sündmuskoha kolmemõõtmelise skeemiga, milles on võimalik oma tahtmist mööda liikuda, vaatenurka muuta jne. Foto annab ülevaate ühest 3D-skaneerimise võimalusest kriminaalmenetluses.

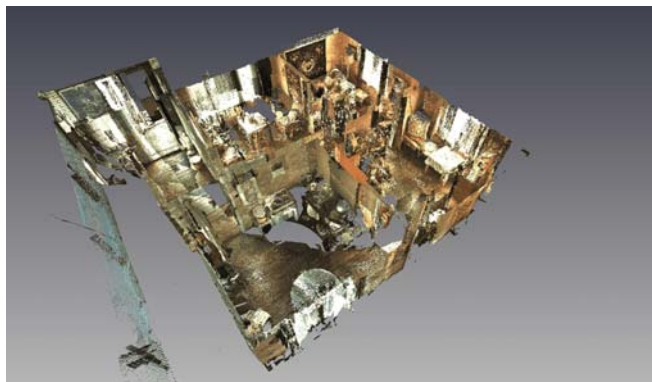
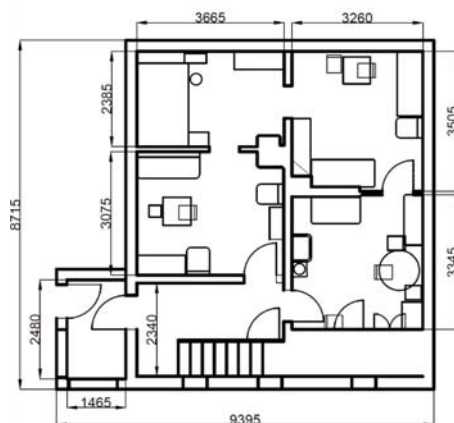

Foto 22. Kaader kuriteo nr 5 sündmuskohal skaneeritud punktipilve läbilennust – vaade kannatanu eramule tervikuna. Skaneerimine on asendamatu abimees näiteks hoonesse sisseehitatud peidikute avastamisel, kuna sellise vaate abil on võimalik kohe kindlaks teha ehitise seinte paksus ja avastada kõik majja ehitatud peidikud. (Originaalis on kujutis liikumises ja objektid on oluliselt paremini nähtavad kui fotol.)

Foto 23. Kuriteo nr 5 sündmuskoha punktipilve alusel joonistatud sündmuskoha, kannatanu maja skeem koos mõõtmistulemustega. Selliselt koostatud skeem on oluliselt täpsem käsitsi joonistatud skeemist.

Pärast punktipilve tegemist on sellest võimalik lisaks läbilennule valmistada mitmesuguseid abivahendeid kohtuelse ja kohtumenetluse jaoks. Kõige lihtsamalt mõistetav on kahtlemata mõõtkavaline skeem-joonis (vt foto 23). Lisaks saab valmistada sündmuskoha 3D-mudeli, mida võib kasutada animatsiooni loomisel või kolmemõõtmelisena välja printida ja seejärel kohtus maketina esitleda. Võimalik on valmistada ka sündmuskoha 3D-hologramm. Suurbritannias on nii 3D-mudel koos animatsiooniga kui ka sündmuskoha hologrammide valmistamine leidnud laialdast kasutamist ning mõlemaid esitletakse regulaarselt kohtumenetluste käigus. Hologrammide kohta on tutvustav videofail Sisekaitseakadeemia serveris (info vt eespool); samuti internetisait <http://www.zebraimaging.com/products/>.

Animatsiooni loomine tähendab virtuaalsete protsessiosaliste lisamist sündmuskoha mudelile ning isikute ja objektide vastavalt vajadusele liikuma panemist. Selle all on mõeldud näiteks, et kohtumenetlustes kuvatakse ekraanile läbilend sündmuskoha punktipilvest, pildimull ja sündmuskoha kolmemõõtmeline mudel. Mudelile lisatakse virtuaalselt loodud kahtlustatav, kannatanu ja tunnistajad. Virtuaalselt loodud kahtlustatav pannakse sündmuskoha mudelis liikuma selliselt, et oleks visuaalselt nähtav, kuidas ta on (kohtule) esitatud tõendite valguses jätnud sündmuskohal leitud jäljed.

Kohtumenetlustes peaks animatsiooni ilmselt esitlema paralleelselt prokurööri süüdistuskõnega, sel juhul oleks võimalik visualiseerida süüdistuse versiooni toimumust ning esitada vaatlusprotokollidele ja ekspertiisiaktidele viidates põhjendusi kahtlustatava poolt jäetud jälgede iseloomu, kuju, arvu jne kohta. Lihtsamalt öeldes peaks virtuaalselt loodud kahtlustatav liikuma ja tegutsema animatsiooni käigus selliselt, et oleks näha tema tegevus sündmuskohal leitud jälgedes jätmisel.

Animatsiooni paremaks mõistmiseks on oluline tutvuda eelmainitud serveris oleva videofailiga SilsoeCrimeSceneAnalysis – Estonia. Selle animatsiooni on

loonud Suurbritannia kompanii PlovmanCraven (vt koduleht <http://www.plowmancraven.co.uk/services/special-services/police-and-security/>).

Kirjeldatud juhtumil hoidis kurjategija eluruumis pantvangis naisterahvast ja ähvardas teda tappa. Kurjategija ilmus, mõök käes, majast uksele ja kuulutas politseinikele, et tapab kannatanu, seejärel tahtis ta majja tagasi tormata. Sündmuskohal viibinud politseinik lasi kurjategija enne majja sisenemist maha. Samal sündmuskohal kõrvalmajas viibinud tunnistaja väitel puudus politseinikul kurjategija tapmiseks põhjus.

Sündmuskoha skaneeringu põhjal koostas firma PlovmanCraven sündmuskoha mudeli ja animatsiooni, mille abil sai täpselt kindlaks teha, mida nägi oma asukohast sündmuskohal politseinik ja mida tunnistaja. Sündmuskoha kolmemõõtmeline mudel näitas, et tunnistaja ei saanud oma asukohast näha ei kurjategija ja kannatanu vahel toimunut ega mõõka kurjategija käes. Teised sündmuskohal viibinud politseinikud ei näinud toimuvat samuti täielikult. Puuduliku vaatevälja tõttu ei saanud nad ka tulistada. Kogu toimuvat saigi täielikult näha ainult kahtlustatavat tulistanud politseinik. Lisaks tehti mudeli abil kindlaks kahtlustatava ja politseinike kaugus majas olnud kannatanust. Distantide mõõtmisel selgus, et kui kahtlustatav oleks majja jõudnud, oluks tal kannatanu tapmiseks piisavalt aega, kuna politseinikud asusid liiga kaugel, et talle õigel ajal järele jõuda. Tänu sündmuskoha 3D-mudeli ja animatsiooni kasutamisele tunnistati politseiniku käitumine õiguspäraseks.

Samuti on kirjeldatud juhust, kus bussijuht ajas jalakäija sõidukit pidurdamata alla ja jalakäija hukkus. Sündmuskoha skaneeringu põhjal loodi sündmuskoha mudel ja animatsioon, millest oli näha bussijuhi vaateväli kogu sündmuse toimumise vältel. 3D-animatsiooni abil tehti kindlaks, et jalakäija ilmus bussi ette sellist trajektoori pidi, kus bussijuht **ei saanudki teda näha** – jalakäija jäi nimelt bussijuhi jaoks täpselt bussi küljepeegli varju.

Lisaks saab skänneri abil pildistada sündmuskoha 360-kraadiliselt, moodustades nn pildimulli, mis koosneb mitmesajast pildifailist. Ka pildimullis olevate fotode sees on võimalik liikuda, kuid seda vaid vastava tarkvara abil. Pildimullis liikudes on võimalik muuta vaate suunda, aga mitte vaate asukohta (vaate asukoht jääb punkti, kus skänner pildistamise ajal asus). Samuti on võimalik vaadet suurendada ja vähendada, minnes üle detailsemale vaatele (suumida).

Sündmuskoha 3D-punktipilv võimaldab vajaduse korral mõõta objektide vahelist kaugust sündmuskohal. Selline vajadus võib kohtumenetluses kergesti tekkida; probleemiks on siiski asjaolu, et kohtulike tõendite jaoks täpsete mõõtetulemuste saamine eeldab mõõtemetoodika akrediteerimist. Sageli piisab aga 3D-punktipilve ja pildimulli alusel tekkivast arusaamisest sündmuskoha üldiste asjaolude kohta.

Kuriteo nr 5 menetluses esitleti kohtuistungis käigus kohtuliku tõendina sündmuskoha 3D-skaneeringu tulemusena loodud punktipilve ja pildimulli. Sündmuskoha skaneerimise, punktipilve, punktipilvest läbilennu ja pildimulli valmistamise kohta koostati sündmuskoha täiendav vaatlusprotokoll; läbilend ja osa pildimullist kuvati videoprojektori abil kohtusaali seinale.

Sageli esitletakse punktipilve, sellest läbilendu ja pildimulli **kohtus samal ajal tunnistaja ütlustega**. See võimaldab tunnistajal sündmuskoha ruumilist skeemi kasutades kohtunikule visuaalselt näidata, kus ja kuidas mingi tegevus toimus, samuti võimaldab see kohtunikul ja teistel protsessiosalistel toimunust adekvaatselt aru saada ehk uurida sündmuskohta otse kohtusaalis.

Lisaks tunnistaja ütluste visualiseerimisele ja osalistele parema ülevaate andmisele võimaldab sündmuskoha 3D-skaneerimine kontrollida tunnistaja (samuti kannatanu, süüdistatava) ütluste õigsust. Kuna punktipilve ja pildimulli sees on võimalik liikuda ja vaatenurka muuta, saab selle kaudu hõlpsasti kontrollida, mida tunnistaja asukohast üldse võimalik näha oli, st kas isik ikka sai tegelikkuses seda kõike näha, mille kohta ta ütlusi annab.

Kuriteo nr 5 kohtumenetluses oli sündmuskoha 3D-punktipilve esitlemisel eelkõige otseseid tõendeid toetav roll. Kuid praktikas on olnud ka juhtumeid, kus sündmuskoha 3D-skaneering on mõjutanud oluliselt menetluse lõpptulemuse kujunemist. Nimelt on sellel meetodil tähtis roll tulirelvade ja lõhkematerjaliga seotud kuritegude lahendamisel. Plahvatusjärgsel sündmuskohal on asitõendid laiali pillutatud ning oluline on nende täpsest asukohast ülevaate saamine; selliste kuritegude kohtumenetluses on aga vaja taastada kahtlustatava, kannatanute ja tunnistajate täpne asukoht kuriteosündmuse käigus. Nende eesmärkide täitmiseks on sündmuskoha 3D-skaneerimine ja tulemuste kohtus esitamine olnud mitme juhtumi korral asendamatu väärtusega.

Võimalus sündmuskoha fotodes liikuda ja vaatenurka muuta annab ka ekspertidele sündmuskohast parema ülevaate ning võib kaasa aidata ekspertiiside tegemisele. Vajaduse korral saab menetleja tutvustada ekspertidele läbilendu sündmuskoha punktipilvest (videofailina), samuti sündmuskohast tehtud pildimulli. Tulistamisjuhtumite uurimisel võib sündmuskoha 3D-mudel olla abivahendiks näiteks ballistikaekspertiisil sündmuskohal toimunud laskude suuna kindlaksmääramisel. Samuti võib sündmuskoha 3D-skaneerimine aidata kohtuarstil saada terviklikumat pilti sündmuskoha asjaoludest (juhul, kui kohtuarst ei ole sündmuskohal viibinud).

Tapmine

Surnukeha kinnises ruumis

Kinnises ruumis asuva sündmuskoha vaatluse puhul on kaitseülikondade, kinnaste, maskide ja kilesusside kasutamine kohustuslik. Oluline on ruumide kontroll ning vaatlust teostavate isikute tegevuse läbimõeldus, plaanipärasus ja koordineeritus. Põhiküsimuseks on kontaminatsiooni vältimine. Kindlasti tuleb sündmuskohal liikuda aeglaselt, vältida tarbetuid liigutusi ja minimeerida suulist kommunikatsioon. Proovide võtmise juures ei tohi rääkida ning proovide võtmise ajal peab vältima aevastamist ja köhimist. Haiged inimesed ei tohi sündmuskoha vaatluses osaleda.

Tegevused tavapärasel ajalises järjekorras

1. Pärast sündmuskohale jõudmist töötada läbi olemasolev informatsioon.
2. Arutada läbi ja määrata kindlaks esimeste toimingute järjekord ning surnukehale lähenemise tee. Samuti määrata kindlaks sündmuskohale sisenevate ametnike rollijaotus. Kõik sündmuskohale sisenevad isikud peavad asjast üheselt aru saama.
3. Fotograferida ja vajaduse korral videosalvestada välisvaated. (Sõltuvalt asjaoludest võib välisvaateid dokumenteerida ka viimasel järjekorras.)
4. Vaadelda sündmuskohta väljastpoolt ja talletada võimalikud jäljed ruumi(de)st väljaspool.
5. Vajalikuks võib osutada sündmuskoha ümbruse vaatlus: noaga toime pandud nn olmetapmise puhul on tihti taparelv visatud lihtsalt korteriaknast välja või kuriteopaigalt lahkudes sündmuskoha lähedale maha (vt kuritegu nr 7).
6. Fotograferida ja vajaduse korral videosalvestada ruumi(de) üldvaated. Ruumide üldvaated tuleb üldjuhul dokumenteerida ruumi ükselt, st enne ruumi sisenemist. Kui sündmuskohal on mitu tuba, tuleb enne igasse tuppa sisenemist pildistada üksel seistes ruumi üldvaated. **NB! hiljem talletatavad asitõendid, jäljed ja objektid peavad olema näha ka üldvaadetelt.**
7. Siseneda sündmuskohale. Ruumidesse sisenemine peab toimuma eespool kirjeldatud viisil: ees liigub jälgi talletav(ad) kriminalist(id) ja tema (nende) järel kriminalistide tegevust ja vaatlust dokumenteeriv isik (menetleja) (vt kuriteod nr 1 ja 9). Üldjuhul tuleb kõigepealt vaadelda ruumi põrandat (langevas külgsuunas, tugevdatud valgusallika abil) ning talletada

tehnilisi vahendeid kasutades põrandal (vähemalt ruumi sissepääsust surnukehani ehk liikumisteel) leitud jäljed, seejärel vaadelda muud objektid. Kriminalisti(de) järel liikuv isik peab täpselt dokumenteerima, milline jälg kust ja kuidas talletatakse. Talletatavate jalatsi- ja sõrmejälgede korral tuleb dokumenteerida ka see, **kuidas** need objektid paiknevad. Mitme jalatsijälje või mitme sõrmejälje korral on vaja jäljed numbriliselt markeerida ja pildistada.

8. Vaadelda ja märgistada tee surnukeha juurde jõudmiseks.
 - Vajaduse või võimaluse korral võib jätta esmajärjekorras vaatlemata lühima tee ruumi uksest surnukehani kui kurjategija lahkumise arvatava tee ning minna surnukeha juurde teist, võib olla näiteks enim ebaloogilist teed pidi. Teekond surnukehani tuleb igal juhul märgistada ja katta vajaduse korral paberi või plaatidega; seda mööda peavad vajadusel liikuma ka surnukeha transportivad isikud. Soovitatud on isikute liikumistee märgistada politsei piirdelintidega. Kurjategija arvatava liikumisteede vaatlemisele võib sellisel juhul asuda ka pärast surnukeha äraviimist.
 - Kui surnukeha on ruumi(de) tagumises osas, võib olla vajalik kõigi teiste ruumide vaatlus enne surnukeha juurde suundumist (vt kuritegu nr 1). Toimingute täpne järjekord sõltub alati konkreetsetest asjaoludest.
 - Surnukehale lähenemise tee vaatluse all on siinkohal mõeldud isikute liikumisteede surnukehani jõudmiseks. Tee tuleb vaadelda esmajärjekorras, et hilisem edasi-tagasi liikumine sellele ei tooks endaga kaasa jälgede hävimist/kontamineerumist.
9. Pärast surnukehani jõudmist vaadelda surnukeha **lähiümbrus**, talletada vajalikud DNA-proovid, kiud, asitõendid jm.
10. Võtta DNA-proovid ning talletada kõik jäljed **surnukehalt ja selle riietelt** vajalikest kohtadest (vt kuritegu nr 1).
11. Vajaduse korral lõigata surnukeha riietest tükid välja ja/või võtta ära surnukeha riided tervikuna (vt kuritegu nr 1). Kuna surnukeha riietel leidub igal juhul isikult endalt pärinevat bioloogilist materjali, tuleb riietelt kurjategija bioloogiliste jälgede leidmiseks olla äärmiselt ettevaatlik ja järgida kõiki reegleid kontamineerimise miinimumini viimiseks. Kuidas surnukeha riietega täpselt toimida (st kas võtta proovid kohapeal, lõigata riietest välja tükke või võtta riided tervikuna kaasa), tuleb otsustada igal sündmuskohal eraldi. Kunagi ei tohi sündmuskoha vaatlusel osalevad isikud seda küsimust arutada surnukeha kohale kummardudes ja selle

vahetus läheduses aktiivselt tegutsedes. Selline tegevus võib muuta sündmuskohal või hiljem võetavad DNA-proovid kasutuks.

12. Surnukeha riided ja muud sündmuskohalt asitõendina kaasa võetavad riideesemed tuleb üldjuhul pakendada ühekordsesse puhtasse pakke-riidesse ja kokku voltida selliselt, et pakkeriie jääks riideeseme eri kihtide vahele; seejärel pakendada ese tervikuna, koos pakkeriidega paberkotti (vt kuritegu 5).
13. Vajaduse korral pakitakse surnukeha labakäed sündmuskohal paberkottidesse või võetakse kohapeal küünte alt proovid. Soovitav on küüsi mitte lõigata, vaid võtta proovid küünte alt teravaotsalistele tampoonidele, sest lõikamisel võib niigi vähest potentsiaalselt kurjategijalt pärinevat bioloogilist materjali hävitada. Küünte äralõikamise meetod pärineb varasemast ajast, kui DNA-ekspertiisi veel ei kasutatud ja küünte alt otsiti kiumaterjali. Käte paberkottidesse pakkimise korral on oluline võtta proovid morgis enne surnukeha lahanguks ettevalmistamist. Kahtlemata võib saada hea tulemuse, kui kannatanu küünistas enesekaitse käigus kurjategijat. Samas on näidatud, et küünte alla võib teise isiku DNA sattuda ka lihtsalt intiimse sugulise kontakti kaudu, ometi ei tähenda aga DNA puudumine tingimata intiimse kontakti mittetoimumist. Teatud juhul võib teise isiku bioloogilise materjali tuvastada küünte alt võetud proovidest ka siis, kui kaks isikut elavad igapäevaselt koos samades eluruumides, kuid ilma intiimkontaktita ja vägivaljata. Küünte pikkus, küünte lõikamise sagedus, küünte närimine ja isegi regulaarse kätepesu sagedus ei mõjuta proovide analüüsi tulemuslikkust. Uuringutes on isikute küünte alt võetud proovidest saadud DNA-analüüsi tulemus (st tulemuse kvaliteet) võimaldanud andmebaasiotsinguid 11–13% juhtudel.
14. Verekahtlasi jälgi surnukeha küünte all soovitatakse esmalt talletada puhta hambatiku abil, seejärel lõigata küüs ära. Seejuures tuleb olla ettevaatlik, et vältida surnukeha täiendavat vigastamist. Tingimata tuleb küüne alt võetud verekahtlane aine ja äralõigatud küüs pakendada eraldi.
15. Kohtuarst vaatab surnukeha üle. **Kuna selleks muudetakse surnukeha asukohta, peavad kõik DNA-proovid, kiud jm tõendusmaterjal surnukehalt ja tema riietelt olema enne seda võetud.** Kohtuarsti kohalolek on vajalik alates hetkest, kui jõutakse surnukehani. Kui selleks kulub mitu tundi, ei ole ilmselt otstarbekas kohtuarsti kohe sündmuskohale kutsuda.
16. Saata surnukeha morgi (vajaduse korral kontrollida surnukeha transportijate liikumist ja tegevust sündmuskohal).

- Kui morgis jätkatakse surnukeha (ja tema riiete) vaatlust, peavad selles osalema isikud, kes ei ole viibinud sündmuskohal, samuti ei tohi need isikud pärast surnukeha vaatlust sündmuskohale minna. See on vajalik ristsaastumise vältimiseks. Praktikas on kirjeldatud mitut juhtumit, kus kohtus kerkis teravalt võimaliku ristsaastumise küsimus.
17. Asuda vaatlema ülejäänud ruumi (ruume). (Sõltuvalt ruumide suuruselt, surnukeha asukohast jm asjaoludest võib see olla surnukeha äraviimise hetkeks juba tehtud.)
 18. Sündmuskoht tuleb üldjuhul võtta kontrolli alla, et vajaduse korral oleks võimalik järgnevatel päevadel läbi viia täiendavaid vaatlusi. Ühe vaatlusega ei ole tavaliselt võimalik kõike vajalikku ära teha (vt kuriteod nr 1, 4 ja 9). Samuti võib muutmata olustikuga sündmuskohta hiljem vaja minna ütluste olustikuga seostamiseks.
 - Ruumide vaatluseks tuleb vajaduse korral kasutada lisavalgustust (vt kuritegu nr 2, kahtlustatava elukoha vaatlus).

Mida otsida vaatluse käigus?

NB! Oluliste jälgede ja asitõendite paiknemine peab olema nähtav ka sündmuskohast tehtud üldvaadetel.

1. Kurjategija DNA-proovid surnukeha nahapinnal. See on võimalik, kuigi loomulikult mängivad rolli kontaktist möödunud aeg, DNA doonori staatus ja muud asjaolud. Juhtumipõhiselt tuleb otsustada, kas proove võetakse teipimismeetodil või tampoonidega. Nende meetodite erisusi on kirjeldatud eespool. Uuringute põhjal soovivad ühed autorid inimese nahalt DNA-proovide võtmiseks kasutada kahe tampooni meetodit: esmalt võetakse proov destilleeritud veega niisutatud, seejärel kuivale tampoonile. Teised autorid soovivad võtta proove ühele niisutatud tampoonile, seejuures võimalikult suurelt alalt, samas võib suurelt alalt võtmisega kaasneda ka suurem kogus kannatanunult endalt pärinevat bioloogilist materjali. Kindlasti tuleb proove võtta kannatanu või surnukeha kaelalt kägistamiskohtadest. Kui kägistamisjuhtumi korral on oletatav kurjategija kohe tabatud, tuleb proovid võtta nii kannatanu/surnukeha kaelalt kui ka kahtlustatava käelt/sõrmeotstelt.
2. Surnukeha labakäed pakitakse, nagu eespool kirjeldatud, tavaliselt paberkottidesse ning proovide võtmine küünelt võib toimuda ka morgis enne lahangut. Kuid arvestades, et tegemist on siiski teise isiku DNA otsimisega surnukehast, oleks võimaluse korral parem teha seda sündmuskohal.

3. DNA-proovid surnukeha riietelt kurjategija poolt oletatavalt puudutatud kohtadest. Proovide võtmiseks võib kasutada teipimismeetodit või tampoone (vt kuritegu nr 1).
4. Olulised kohad (st võimalikud kurjategija poolt puudutatud kohad) surnukeha riietel on tihti otstarbekas välja lõigata ja pakkida eraldi paberkottidesse. Näiteks pluusi, džempri vms tervenisti kokku voltimine ja kokkukeeramine on kaheldava väärtusega lähenemine. See võib tuua kaasa DNA kontamineerumise, kuna riideesemetel on niigi enamuses riiete kandja bioloogiline materjal (vt kuritegu nr 1). Kahtlustatava DNA kontamineerumise vältimiseks riiete kandja bioloogilise materjaliga on riideesemeid võimalik ka tervenisti pakendada selliselt, et eri kihtide vahele pannakse puhas pakkeriie ja välditakse nii riiete osade vahelist kontakti. Lihtsamaks tuleks siiski pidada riietest vajalike tükide väljalõikamist. Samas ei pruugi sündmuskohal olla täpselt teada, millist riideeseme piirkonda on kurjategija puutunud. Sel juhul tuleb riideese pakendada kokkuvoldituna ja asetada kihtide vahele puhas pakkeriie (vt kuritegu nr 5, kannatanu rinnahoidja pakendamine).
5. Teatud juhtudel kurjategija sõrmejäljed surnukeha nahapinnalt. Tegemist on praktiliselt ideaalse tõendiga, mille otsimist tasub kindlasti katsetada. Tuleb otsustada, millal surnukehalt sõrmejälgi otsida, kas kohe sündmuskohal või hiljem morgis enne lahangut. Samuti tuleb kägistamise vm kontakti kohalt siiski kõigepealt võtta DNA-proov, sõrmejälgede otsimist tuleb alustada alles pärast seda. Laboratoorses katsetes õnnestus 1000 juhtumi kohta leida identifitseerimiskõlblikke sõrmejälgi lausa 91 korral (ehk tulemus 9,1%). Sõrmejälgede otsimiseks soovitatakse kasutada eelkõige visuaalset vaatlust laseri või tugeva halogeenvalgusallika abil. Jälje talletamiseks soovitatakse ülekandemeetodit (ingl *transfer lift method*) ja liimiauru meetodit (ingl *superglue fuming method*).
6. Kurjategijaga võimalikus puutumuses olnud asitõendid (eriti arvatav taparelv) tuleb pakkida eraldi paberkottidesse või pappkarpidesse ja kaasa võtta. Nendelt võib võtta DNA-proove ning otsida sõrmejälgi ja kiude laboritingimustes. Ent rohke veremäärnumuse korral tuleb esemetelt võimalikke puuteproove ka kohapeal võtta, sealjuures tähistatakse objektil proovi võtmise täpne koht ja see dokumenteeritakse (vt kuriteod nr 2, 7, 5 ja 9).
7. Raskesti transporditavatelt või tugevasti verega määrdunud esemetelt tuleb DNA-proovid ja sõrmejäljed võtta üldjuhul sündmuskohal (vt kuritegu nr 3). Kui objekt on suur või kui sündmuskoha asjaolud viitavad selgesti kohale, kust on otstarbekas kurjategijalt pärinevat bioloogilist

- materjali otsida, tuleb proovid võtta kohapeal, objekti liigutamata (vt kuritegu nr 5, DNA-proovid ukselinkidelt ja lambilülitelt).
8. Teadaolevalt kandub rääkiva inimese sülg temast kuni 1–2 meetri kaugusele, seda isegi mõnesekundilise lause korral. Kui sündmuskoha vaatlusel on võimalik hinnata kurjategija varasemat asukohta sündmuskohal (näiteks istumine laua taga vms), tema liikumist, rääkimise suunda jms, tuleb seda teavet kasutada tema bioloogiliste jälgede leidmiseks. Võib juhtuda, et kurjategija asub väitma, et pole kuriteopaigal käinud ja temaga seostatav taparelv on näiteks korterisse sokutatud. Sellisel juhul tõendab tema bioloogilise materjali olemasolu näiteks laual tema viibimist ruumis ehk kuriteopaigal.
 9. Tähelepanu tuleb pöörata ruumis olevale magamisasemele, samuti linadele, tekkidele, patjadele jne. Magamisasemelt ja linadelt proovide võtmiseks on otstarbekas linadest tükid välja lõigata ja eraldi paberkottidesse pakendada. Parimad tulemused on saadud linal maganud inimese ülakeha kohalt, umbes õlgade piirkonnast võetud proovidest. **Magamisasemetele ja linadele tuleb kindlasti tähelepanu pöörata seksuaalkuritegude korral.**
 10. Kurjategija(te) jala- või jalatsijäljed. Nähtavad jäljed tuleb kõigepealt mõõtkavaliselt pildistada. (NB! Ka ruumide üldvaadetes peavad olema nähtavad jälgede täpsed asukohad.) Üldlevinud praktika kohaselt peab nähtava verise jälje paremaks visualiseerimiseks kasutama lahust Amido Black (pihustatakse pulverisaatorist jäljele). Nähtamatuid ja nähtavaid mitteveriseid jälgi uuritaval põrandal tuvastatakse tugevdatud valgusallika abil, langevas külgvalguses. Need jäljed talletatakse tavaliselt želatiinkilele või pildistatakse (sõltuvalt jälje kvaliteedist). Teatud põrandapindadel, sh vaipadel, saab kasutada elektrilist tolmulifti. Üldjuhul on alati vaja põrand põhjalikult üle vaadata ja sellelt jälgi otsida. Kuigi enne menetlusgruupi on sündmuskohal viibinud kiirabitöötajad, politseipatrull ja/või teised isikud, ei ole see põhjenduseks, et jalatsijälgi mitte otsida ja talletada. Jälgedele ekspertiisi määramine on juba iseküsimus, kuid sündmuskohal tuleb need igal juhul talletada, sest hiljem puudub selleks võimalus. Kindlasti tuleb märkida sündmuskoha vaatlusprotokolli jälje paiknemine sündmuskohal (st millise suunaga oli jälg), kuna see võib osutada oluliseks kurjategija ja kannatanu tegevuse rekonstrueerimisel, eriti kooskõlas teiste kogutud jälgede ja tõenditega (vt kuritegu nr 4).
 11. Verejäljed sündmuskohal tuleb üksikasjalikult fotograferida. Vajaduse korral viia verejälgede uuring läbi sündmuskohal või määrata talletatud

verejälgedele jäljeekspertiis. Verejälgede uuring on loogiliseks lüliks eri jälgede ja tõendusmaterjali sidumisel, kuna annab jälgede rohkuse korral (ja teiste ekspertiiside tulemustega kooskõlas) üsna selge pildi kurjategija ja kannatanu liikumisest. Vajaduse korral kaasata sündmuskoha vaatlusesse jäljeekspert (vt kuritegu nr 4).

12. Sõrmejäljed ruumis asuvatel esemetel ja pindadel. Talletatavate sõrmejälgede korral tuleb dokumenteerida nende asukoht ja suund objektil. Tõmmiskilele talletatud jälje korral saab jälje suuna kohta teha märke sündmuskohajälgede kaardile, millele tõmmis kleebitakse; silikoonpastale talletatud jälje tagumisele küljele saab kleepida paberi, kus näidatakse ära jälje suund. Soovitatud on sõrmejälgede leidmiseks ruumis pulbriga töödelda kõiki seinu maast umbes rinna ja öla kõrgusel (vt kuriteod nr 4 ja 5). Töödeldavat ala võib vajaduse korral laiendada: sõrmejälgi võiks seintelt ja muudelt sarnastelt pindadelt otsida umbes inimese põlve kõrgusest kuni öla kõrguseni. Kaasavõetud esemete töötlemine jälgede paremaks esiletoomiseks toimub laboritingimustes, kus kasutatakse muu hulgas liimikappi ja spetsiifilisi kemikaale, näiteks lahust Basic Yellow. See lahus on andnud väga häid tulemusi näiteks kilekottide korral.
13. Sündmuskohal leitud joogipurke ja pudeleid saab seostada neid kasutanud isikutega, kuna nendelt on võimalik leida nii neid kasutanud isikute sõrmejälgi kui ka bioloogilisi jälgi. Pudelilt ja purkidelt võetakse kõigepealt niisutatud tampoonidele DNA-proovid pudelisuult või purgi avalt seest ja väljastpoolt, seejärel töödeldakse esemeid sõrmejälgede leidmiseks; see reegel kehtib nii sündmuskohal kui ka laboris. Katsed on näidanud, et veidi paremaid tulemusi annavad mittealkohoolseid jooke sisaldanud anumatelt võetud proovid, mida võrreldi lahjade alkoholsete jookide, nagu õlu ja 5–6% sisaldusega kokteilid, anumatelt võetud proovidega. DNA-analüüsi tulemuslikkus sõltub nii DNA doonorist, anumas sisaldunud joogist kui ka anuma tüübist – plekkpurkidelt on saadud üldjuhul paremaid tulemusi kui pudelilt võetud proovidest.
14. Varastatud või röövitud mobiiltelefonid tuleb tervikuna kaasa võtta ning laboritingimustes otsida SIM-kaardi hoidjalt ja selle ümbrusest kurjategijalt pärit bioloogilist materjali (vt kuritegu nr 10). Samamoodi tuleb käidelda ka televiisorite, DVD-mängijate jms pulte (vt kuritegu nr 2).
15. Kurjategija riietelt pärinevad kiud. Sageli ei ole sündmuskohal teada, milliseid kiude täpselt otsida. Samuti ei ole sündmuskohalt leitud kiudude tähtsus kurjategija isiku kindlakstegemise seisukohalt teiste jälgedega võrreldes eriti suur, sest riidekiudude puhul on enamasti tegemist

tööstusliku masstoodanguga, mis ei viita konkreetselt ühele, vaid ainult samalaadsele esemele. Kuna sündmuskohal pole üldjuhul teada, millised kiud on olulised, talletatakse kiudusid tavaliselt vaid juhul, kui need asuvad otse surnukehal, selle riietel või muus huvipakkuvas kohas. Siiski võib edasises menetluses muutuda kurjategija riietelt pärinevate kiudude leidmine sündmuskohal oluliseks või isegi otsustavaks isiku süüdimõistmisel, seetõttu tuleb sündmuskohal võimalikele kurjategijalt pärinevatele kiududele alati tähelepanu pöörata. Ka ei ole nende talletamine sündmuskohal enamasti töömahukas. Olulisim on siiski kannatanu riietelt pärit kiudude otsimine tapmisel kasutatud löike-torkeriistadel. Sellisel juhul annab kiuekspertiis tugeva lisatõendi, mis seob relva kannatanul seljas olnud riietega, eriti kui seda on võimalik seostada mitme ülestikku seljas olnud riideesemega, nagu on kirjeldatud kuriteo nr 7 puhul. Kiud talletatakse teibiga või pakendatakse ese paberpakendisse ning oluline on kiudude täpse asukoha ja kasutatud meetodika dokumenteerimine vaatlusprotokollis. Kuna kannatanu ja kurjategija vahel aset leidnud rüseluse või võitluse korral leidub mõlema riietel teise osapoole riide kiude, mis omavahel risti kattudes on heaks süüstavaks tõendiks, tuleb sündmuskohal kiudusid peaasjalikult otsida just surnukeha riietelt (DNA-proovide võtmise järel). Ei tohi unustada, et kiudude talletamisel kasutatakse enamasti teipimismeetodit ning kurjategijaga puutumuses olnud esemetelt ja pindadelt on võimalik selle kaudu teibile talletada ka näiteks kurjategija bioloogilisi jälgi. Kirjeldatud on juhtumeid, kus aastakümneid varem kiudude talletamise eesmärgil võetud teipidelt õnnestus mikroskopeerimisega tuvastada nahaosiseid ja määrata nendest DNA-täisprofiil, mis aitas kaasa raskete kuritegude lahendamisele.

16. Sündmuskohal võib leida kurjategija kõrva puutejälje, seda eelkõige sissemurdmiste korral, kui kurjategija on enne kuriteo toimepanemist näiteks ukse taga kuulatades surunud kõrva vastu välisust. Vahel avastab aga vargile läinud kurjategija võõras eluruumis eest omaniku ja sel juhul võib esialgu planeeritud vargusest saada isikuvastane kuritegu – röövimine või röövimõrv. Selliste kuritegude puhul tasub sündmuskoha vaatlusel vaadata kindlasti üle ruumide välisuks väljastpoolt; puutejälje saab paremini nähtavaks teha pulberdamisega ja seejärel tuleb kõrvajälg talletada tõmmiskilele. Kõrva puutejälje leidmisel tuleb võtta ka sellelt DNA-proov, mille puhul tuleb arvestada sõrmejälgedelt DNA-proovide võtmise soovitusi kontaminatsiooni vältimiseks.

17. Selleks, et seostada sissemurdmisega seotud kuritegude puhul murdmisriista murtud lukuga, tuleb murdmisriist ja lukk sündmuskohalt kaasa võtta ning määrata esemetele vajalikud ekspertiisid. Üheks luku ja murdmisriista seostamise võimaluseks on näiteks lukult murdmisriistale (ja mitte vastupidi) kandunud metalliosakeste uurimine, samuti saab neid omavahel seostada jäljeekspertiisi kaudu.
18. Kui kurjategija on ohvri kinnisidumiseks kasutanud nõõri, kõit vms sidumismaterjali, tuleb tähelepanu pöörata ka tehtud sõlmedele. Sõlmi ei tohi lahti sõlmida, need tuleb pildistada, seejärel lõigata nõõri lahti selliselt, et sõlm jääks terveks, ja pakendada lõpuks paberkotti. Sõlm võib olla olemuselt unikaalne ja viidata kurjategija mingile erilisele oskusele või omadusele, ka võib kurjategija elukohas leida samamoodi seotud sõlmi.
19. Muud kurjategijale viitavad esemed. Sündmuskohalt võib leida objekte, mis moodustavad terviku hiljem kahtlusaluse elukohast leitavate objektidega (puutükk, telliskivi vm ese, mida kasutati kuriteo toimepanemisel).
20. Sündmuskohal tuleb alati pöörata tähelepanu prügikastide ja paberikorvide sisule, samuti pesumasinas olevatele riistele. Isikuga seostatava bioloogilise jälje saamine riistelt on võimalik peamiselt enne eseme pesemist vere või spermaga määrdunud kohtadest, aga erineva tulemuslikkusega ka pärast erinevate pesuprogrammide kasutamist.

Surnukeha välitingimustes

DNA-proovide võtmisel **on kummikinnaste ja näomaski** kasutamine ja vahetamine kohustuslik ka välitingimustes, eriti kui tegevuse käigus tuleb kummarduda surnukeha kohale. Kaitseülikondade ja kilesusside kasutamine välitingimustes sõltub olukorrast.

Järgnevalt esitatakse välitingimustes läbiviidava sündmuskoha vaatluse erisused, toimingute üksikasjad kattuvad suuresti eespool tooduga.

Tegevused tavapärasel ajalises järjekorras

1. Kehtestada perimeeter ja piirata sündmuskohat. Vajaduse korral (palju kõrvalisi pealtnägijaid, halvad ilmastikuolud: vihm, lumesadu jne) katta sündmuskohat vastava telgiga.
2. Fotograferida ja videosalvestada üldvaated (telgi püstitamise puhul loomulikult enne selle püstitamist). Osa üldvaateid võib salvestada ka pärast telgi mahavõtmist, juhul kui telki on vaja püstitada kiiresti.

3. Töötada läbi olemasolev informatsioon.
4. Määrata kindlaks sündmuskohale sisenevad isikud ja nende rollid. Arutada läbi sündmuskohale sisenemise kord ja sisenemise koht, samuti esmaste toimingute järjekord.
5. Määrata kindlaks surnukehale lähenemise tee.
6. Vaadelda surnukehale lähenemise tee ja surnukeha lähiümbrus sarnaselt eeltoodule. Kontaminatsiooni vältimise põhimõtted on samad.
7. Otsida jälgi surnukehalt ja selle riidetelt sarnaselt eeltoodule. Kontaminatsiooni vältimise põhimõtted on samad. Kui surnukeha on kaetud (nt taimse materjaliga), võtta proovid materjali pinnalt.
8. Kohtuarst vaatab surnukeha üle. Sarnaselt eelkirjeldatule peab selleks ajaks surnukehalt, selle riidetelt ja lähiümbrusest olema võetud kõik, mida surnukeha asukoha ja asendi muutmise võib rikkuda.
9. Samal ajal surnukeha ja tema lähiümbruse vaatlusega peab osa menetlusgrupist tegelema ümbruskonna ülevaatusel. Kui ümbruskonnas leitakse asitõendeid, siis tuleb sellest informeerida menetlusgrupi juhti, kes korraldab asitõendite talletamise kriminalistide poolt. Leidjaminekriminalist ei tohi hakata ise midagi tegema ega talletama.

Mida otsida vaatluse käigus (lisaks eelmises osas kirjeldatule)?

1. Pöörata tähelepanu ümbruskonnale. Taparelv võib olla kuhugi visatud: parki või metsa alla, prügikasti jne. Samuti võib kurjategija olla jätnud lahkumistekonnale maha talle viitavaid jälgi või esemeid (suitsukonid jms). Ümbruskonnast leitavad asitõendid tuleb talletada/pakendada sarnaselt eelkirjeldatule. Pärast sündmuskoha vaatluse alustamist võib osutada vajalikuks ka välisperimeetri suurendamine ja suurema maa-ala piiramine.
2. Sündmuskohal või selle ümbruskonna pinnases võivad olla kurjategija jalatsijäljed. Samuti võib ümbruskonnas leida kurjategija auto rehvi jälgi. Need süvendjäljed pildistatakse mõõtkavaliselt ning võimaluse korral talletatakse kipsi. Sündmuskoha läheduses olevad jalatsi- ja/või rehvi jäljed tuleb talletada ka juhul, kui puudub teave, kas need on jätnud kurjategija või muu isik.
3. Sõltuvalt ilmast, kohast, valgustusest jt asjaoludest võib täiendava vaatluse nii surnukeha leidmise kohas kui ka ümbruskonnas läbi viia järgmisel päeval. NB! Tähelepanu sündmuskoha kaitsmisele.

4. Tähelepanu tuleb pöörata surnukeha leidmise kohas kasvavatele taimedele. Taimede kõrgus, arengustaadium jt tunnused võivad osutada nii ajale, kui kaua surnukeha on selles kohas olnud, kui ka viidata seal toimunud inimtegevusele (rohi või võsa on värskelt niidetud vms). Sedalaadi asjaolude ilmnemisel tuleb lahendada küsimus, kuidas need andmed kriminaalasjas korrektselt dokumenteerida.
5. Lagunenud surnukehade surmaaaja määramisel kasutatakse ka kohtuentsomoloogiat ehk hinnangut surmaajale surnukehal esinevate putukate ja putukavastsete elutsükli kaudu.
6. Otstarbekas on sündmuskohalt võtta pinnase(mulla)proove. See võimaldab seostada kurjategijat konkreetse sündmuskohaga, kui kahtlustatava jalanõudelt leitakse hiljem sündmuskohaga seostatavat mulda/pinnast. Pinnase uurimiseks võib kasutada klassikalisi füüsikalisi-keemilisi meetodeid või mikrobioloogilisi meetodeid.
7. Veest leitud surnukeha korral tuleb võtta veekogust veeproove. Nendes proovides sisalduva planktoni kaudu saab kinnitada surnukeha viibimist kindlas veekogus või veekogu osas. Veest leitud surnukeha puhul aitab planktoni uuring selgitada isiku seisundit vette sattudes. Kui lahangu käigus leitakse planktonit ka muudest organitest peale kopsude, oli isik vette sattudes kindlasti elus. Samas kui veest ja kopsudest leitud plankton erineb organitest leitud planktonist, võis isik uppuda teises veekogus.
8. Talletada sündmuskohalt proovid mikroorganismide koosluste hilisemaks seostamiseks kahtlustatava riietelt ja jalatsitelt jne võetavate proovidega (nt keskkonnaproovid annavad aimu, millistes ruumides (nt ruum või spetsiifiline maastik) on isik liikunud). Sellise sündmuskoha vaatlusel tuleb kindlasti spetsialistidega konsulteerida.

Surnukeha autos

Kuna enamikul juhtudel leitakse surnukeha talle endale kuulunud autost, on järgnevad juhised mõeldud eelkõige tööks sellisel sündmuskohal. Surnukeha leidmisel kurjategija autost võivad mõned juhised muutuda. Kontaminatsiooni vältimise põhimõtted on siiski suuremas osas samad.

DNA-proovide võtmisel on kummikinnaste ja näomaski kasutamine ja vahetamine kohustuslik ka autost leitud surnukeha korral, eriti kui tegevuse käigus tuleb kummarduda autosse või surnukeha kohale. Kaitseüliskondade ja kilesusside kasutamine lähtub konkreetsest olukorrast. Autosse sisenev isik peab kindlasti kasutama täielikku kaitseriietust, sh näomaski.

Autosse võib siseneda ainult **üks** isik.

Kindlasti tuleb DNA-proovid võtta auto süütevõtmelt ja süütelukult või võtmevaba käivitusega auto puhul start-stopnupult. Kurjategijad võivad olla pärast tapmise toimepanemist toimetanud kannatanu auto tapmispaigast eemale, vähekäidavasse kohta. Teisel juhul võivad kurjategijad pidada tapmise järel aru, mida sõidukiga ette võtta, ja käivitada sel ajal auto eesmärgitult. Süütevõtme puudumisel on kurjategija selle arvatavasti kaasa võtnud ja/või minema visanud, seega võis kurjategija võtit välja võttes lukku puudutada.

Auto põhjalikum uurimine toimub kriminalistikateenistuse garaažis.

Kannatanule kuulunud autos olevatel esemetel leitud jälgede seostamine kontrollitava isikuga annab küll menetlusele olulist infot, kuid ei pruugi olla piisavaks tõendiks tapmise toimepaneku kohta. Kontrollitav võib esitada veenva või vähemalt raskesti ümberlükatava selgituse, nn pooltõe.

Autost leitud surnukeha korral on kõige olulisem küsimus toimingute järjekord. Tuleb otsustada, kas tõsta surnukeha kõigepealt autost välja või uurida enne surnukeha, selle riideid ja lähiümbrust jälgede leidmiseks ja talletamiseks. Sõltuvalt surnukeha asendist, asukohast autos jm asjaoludest tuleb see igal konkreetsel juhul eraldi otsustada. Alati tuleb pöörata tähelepanu kontaminatsiooni vältimisele. Toimingute järjekorra otsustavad vaatlust läbiviivad isikud, pidades esmatähtsaks jälgede säilimist.

Järgnevalt esitatakse jällegi vaid erisused, toimingute üksikasjad kattuvad suuresti eelkirjeldatuga.

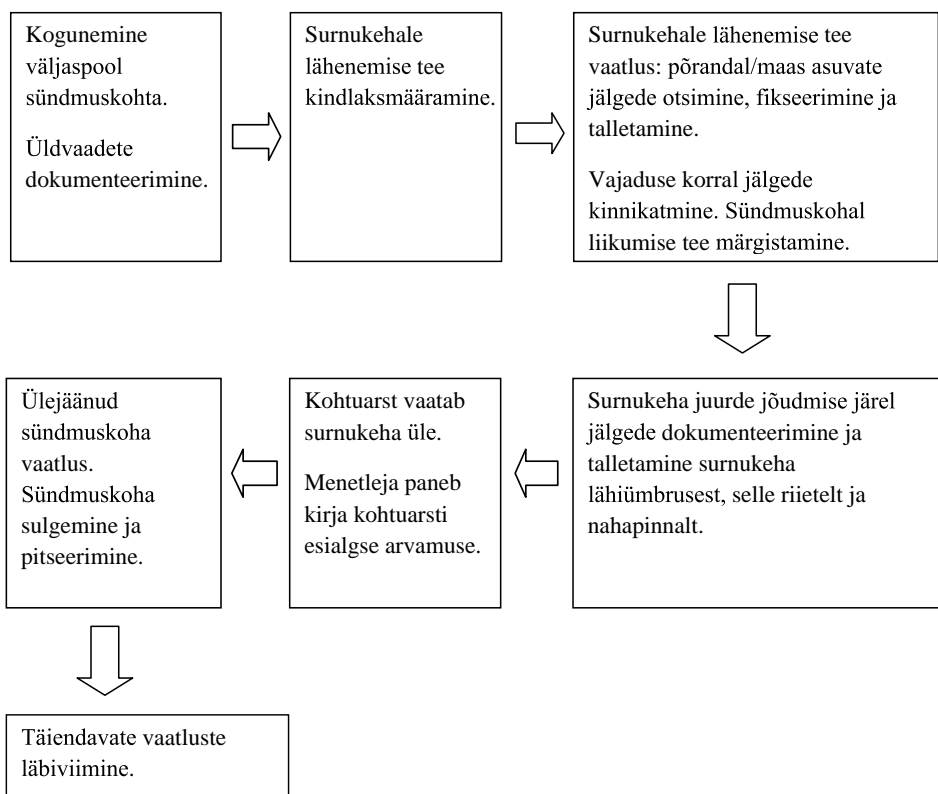
Tegevused tavapärasel ajalises järjekorras (vt joonis 4)

1. Kehtestada perimeeter ja piirata sündmuskoht. Vajaduse korral (palju kõrvalisi pealtnägijaid, halvad ilmastikuolud: vihm, lumesadu jne) katta kogu sündmuskoht vastava telgiga. Telgi kasutamine võib olla oluline, kuna surnukeha tõstetakse vaatluse käigus autost välja. Igati tuleb vältida autost välja tõstetud surnukeha, samuti toimingute paljastamist kõrvalistele isikutele.
2. Arutada läbi ja määrata kindlaks esialgsete tegevuste järjekord, autole lähenemise tee, surnukehale lähenemise viis, autosse sisenemisega seonduvad esmased tegevused, vaatluses osalevad isikud (sealhulgas autosse siseneja) ja nende rollid vaatluses. Kõik vaatluses osalejad peavad asjast üheselt aru saama. Ükski menetlusgrupi liige ei tohi omapäi autosse siseneda.
3. Fotografeerida ja videosalvestada üldvaated (telgi püstitamisel loomulikult enne seda).
4. Vajaduse korral vaadelda autole lähenemise teed.

5. Vaadelda auto lähiümbrust, talletada enne autosse sisenemist vajalikud proovid ja esemed autost väljaspool. Kontaminatsiooni vältimise põhimõtted on samad.
6. Uurida surnukeha, selle riideid ja lähiümbrust autos selliselt, et surnukeha oleks võimalik autost välja tõsta jälgi hävitamata või saastamata (võttes vajaduse korral ära surnukeha riided või lõigates neist tükke välja). Seda peab tegema kaitseriietust ja näomaski kandev kriminalist. Kontaminatsiooni vältimise üldpõhimõtted on samad. Kui uurimist ei ole võimalik teha surnukeha välja tõstmata, viiakse see läbi kohe pärast autost väljatõstmist.
 - Surnukehalt ja selle riietelt tuleb vajalikest kohtadest võtta DNA-proovid.
 - Samuti tuleb surnukehalt ära võtta (vajaminevad) riided või riiete osad.
7. Tõsta surnukeha autost välja ja asetada laibakotti, selle puudumisel puhtale riidele või pinnale (mitte pinnasele). Soovitatakse ka surnukeha mähkimist kõigepaalt riidesse enne laibakotti asetamist.
8. Kohtuarst vaatab surnukeha üle. Sarnaselt eeltoodule peab selleks ajaks olema surnukehalt, tema riietelt ja lähiümbrusest olema võetud kõik, mida ülevaatuse käigus toimuv surnukeha asukoha ja asendi muutmine võib rikkuda.
9. Võtta autost ja pakkida eraldi paberkottidesse surnukehast kaugemal paiknevad esemed, mida on vaja hilisemateks uuringuteks ja millel olevad jäljed võivad hävida või saastuda auto transportimisel. Samuti vaadelda surnukeha all olnud pinda ja/või esemeid.
10. Transportida auto põhjaliku vaatluse tegemiseks (kriminalistika-teenistuse) garaaži.
 - Transportimisel tuleb võimaluse korral vältida rooli istumist ja kasutada tõstukit. Kui see pole võimalik, peab rooli istuja kasutama kaitseriietust, uusi kummikindaid, peakatet, kilesusse ja näomaski.
 - Kui autot transporditakse ilma tõstukita, peavad auto roolilt, käigukangilt, süütevõtmelt, juhiistmelt ja süütelukult olema DNA-proovid võetud enne rooli istumist. Samuti tuleb enne rooli istumist teipida juhiiste.
11. Samal ajal auto ja surnukeha vaatlusega peab osa menetlusgrupist tegelema ümbruskonna ülevaatusega. Jalatsi- ja rehvi jäljed talletatakse ümbruskonnas sarnaselt eeltoodule.
12. Vastavalt eeltoodule võib olla vaja viia ümbruskonnas läbi täiendavaid vaatlusi.

Mida otsida auto vaatluse käigus (sündmuskohal, surnukehalt ja selle lähiümbrusest jälgede otsimine toimub sarnaselt eeltoodule)?

1. Kurjategija(te) bioloogiline materjal autos olevatelt esemetelt ja pindadelt.
2. Kurjategija(te) sõrmejäljed autos olevatelt esemetelt ja pindadelt.
3. Kurjategija(te) riietelt pärinevad kiud. Kiud võetakse teibile loogilistest kohtadest: peamiselt auto istmetelt või istmekatetelt, samuti peatugedelt. Kurjategija(te) tabamise korral tuleb ka tema/nende riietelt otsida autost (peamiselt jällegi istmetelt/istmekatetelt, peatugedelt) pärinevaid kiude. Ideaalis peaksid leitud kiud kattuma.
4. Muud jäljed, mis aitavad toimunud sündmust rekonstrueerida (verejäljed, pindade ja esemete vigastused jms). Verejälgede olemasolul on võimalik viia läbi verejälgede uuring.

Joonis 4. Tegevuste järjekord autost leitud surnukeha puhul

Ebaseelge surmapõhjus

Eelnevast erinevalt peab sellisel juhul esmajärjekorras toimuma surnukeha ülevaatus ning seejärel (ja lõplikult alles pärast lahangut) langetatakse otsus menetluse alustamise kohta. Sellega kaasneb paratamatult surnukehal, selle riietel ja lähiümbruses olevate jälgede kontaminatsiooniriski suurenemine. Samas tähendaks jälgede põhjalik talletamine eelkirjeldatud viisil ja järjekorras olulist ressurside ja vahendite raiskamist, kui leiab kinnitust vägivaldse surma puudumise. Vägivallakahtluse korral tuleb sellisel sündmuskohal otsustada, kas alustada kõigepealt jälgede talletamist või oodata ära kohtuarsti hinnang. Tavaliselt võimaldab kogemus ja tavaloogika sündmuskoha asjaolusid analüüsid adekvaatse otsuse vastu võtta. Ideaaljuhul on võimalik sündmusk kohta kuni lahangutulemuse selgumiseni kontrolli all hoida.

Üldjuhul tuleb seda tüüpi sündmuskohal kasutada kaitseriietust.

Kui menetlust ei alustata, aga sündmuskohal talletatakse jälgi, tõusetub küsimus, kuidas dokumenteerida väljaspool kriminaalmenetlust talletatud jäljed selliselt, et need oleksid hiljem vajaduse korral kohtukõlblikud.

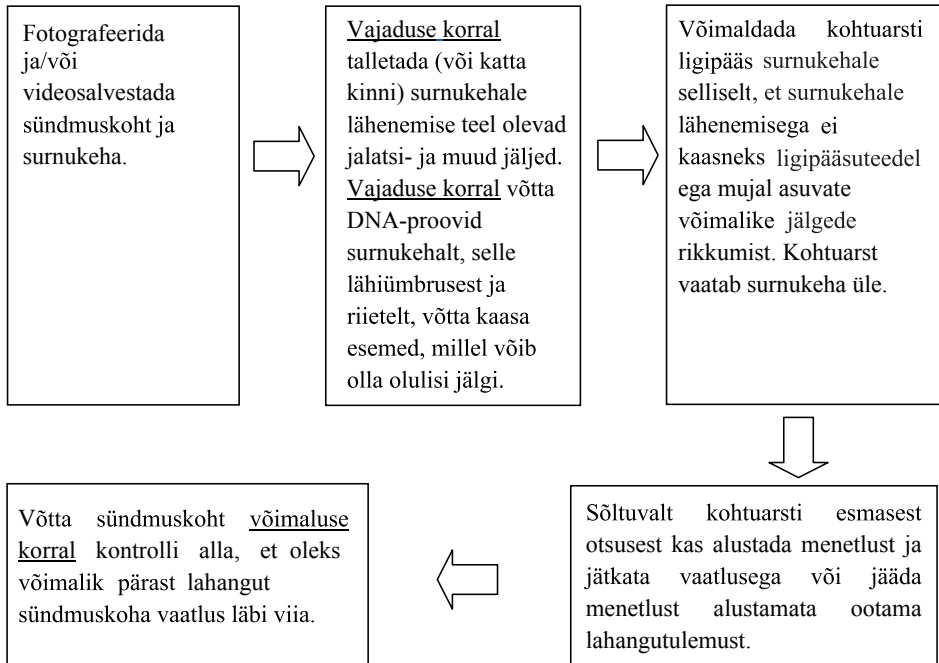
Äärmiselt oluline on menetlusgrupi liikme viibimine lahangu ning põhjalik infovahetus menetlejate ja kohtuarsti vahel. Kui lahangu tulemusena selgub, et tegemist on vägivaldse surmaga, sõltub menetluse edukus väga paljus menetlejate edasise tegutsemise kiirusest, ratsionaalsusest ja koordineeritusest.

Tegevused ajalises järjekorras (nii ruumides, välitingimustes kui ka autos asuval sündmuskohal)

1. Fotografeerida ja/või videosalvestada sündmuskohat ja surnukeha.
2. Vajaduse korral talletada (või katta kinni) surnukehale lähenemise teekonnal olevad jalatsi- ja muud jäljed.
3. Vajaduse korral võtta DNA-proovid ja talletada muud tõendid/jäljed surnukehalt, selle lähiümbrusest ja riietelt kohtadest, kus surnukeha ülevaatus kohtuarsti poolt võib tuua kaasa nende hävimise. Samuti võtta ära surnukehal ja selle lähiümbruses olevad esemed, millel võib olla olulisi jälgi.
4. Tagada kohtuarsti ligipääs surnukehale, võimaluse korral ligipääsuteel ja mujal asuvate võimalike jälgede hävimist ennetades/tõkestades.
5. Kohtuarst vaatab surnukeha üle.
6. Sõltuvalt kohtuarsti esmasest otsusest alustada menetlust ja jätkata sündmuskoha vaatlusega või jääda menetlust alustamata ootama lahangutulemust.

7. Võtta sündmuskoht vajaduse või võimaluse korral kontrolli alla, et oleks võimalik pärast lahangut sündmuskoha vaatlust läbi viia.

NB! Kui tegemist on avaliku kohaga, siis talletada ennetavalt siiski kõik vajalikud jäljed (vt joonis 5).

Joonis 5. Tegevused ebaselge surma põhjusega sündmuskohal

Surma vägivaldsus selgub lahangu käigus

Sellisel juhul on oluline reageerimise ja toimingute läbiviimise kiirus, kuna sündmuskoht võib kuriteoteate saamise hetkel veel puutumata olla. Praktikast võib tuua näiteid edukast sündmuskoha vaatlusest ja füüsiliste tõendite leidmisest sellistel juhtudel. Samuti võib osutada oluliseks kurjategijate kiire kinnipidamine ning nendelt riiete äravõtmine, kuna kannatanu vere kindlakstegemine kahtlustatava(te) riietel võib tähendada ainsa võimaliku füüsilise tõendi leidmist (vt kuritegu nr 6).

Sedalaadi sündmuste hulka kuuluvad ka juhtumid, kus isik sureb haiglas (tihsti pärast nädalate- või isegi kuudepikkust koomas viibimist) ning politsei saab juhtumist teada alles pärast surma. Siis tuleb lisaks järgmises lõigus kirjeldatavatele tegevustele koguda informatsiooni ja teha toiminguid haiglas: võtta ära

kannatanu riided, selgitada välja haiglasse sattumise asjaolud, kannatanu kohale toimetanud kiirabibrigaadi liikmed jne.

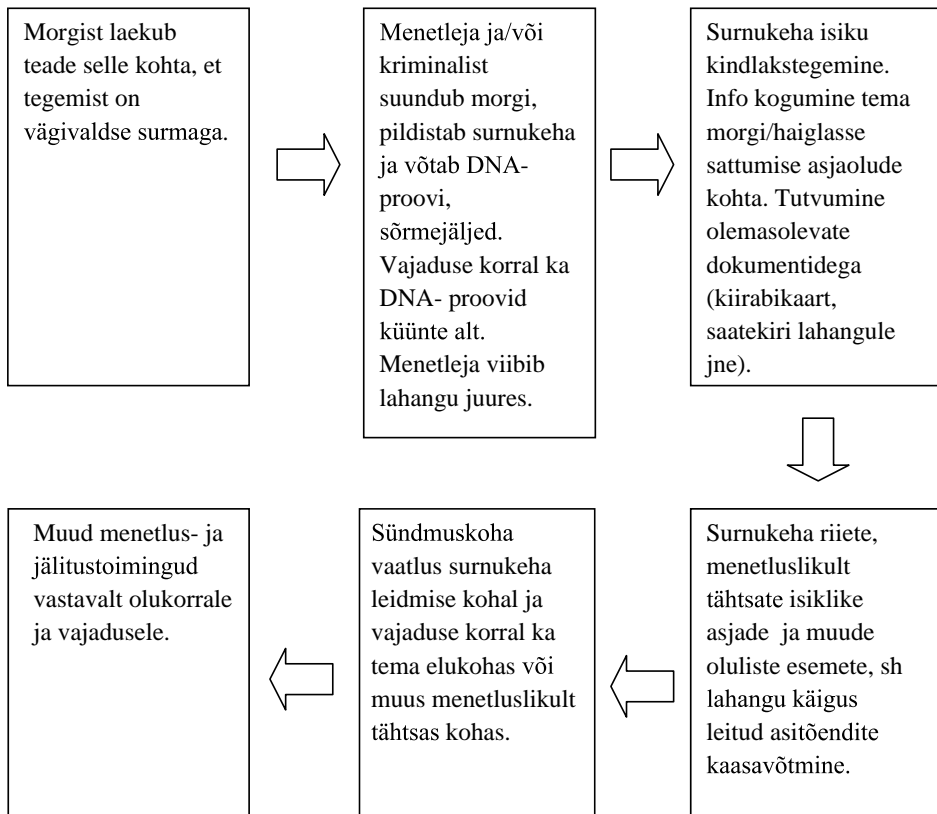

Foto 24. Vaade lahanguks ette valmistatud surnukehale. Kui menetleja soovib otsida surnukeha nahapinnalt (kurjategija) bioloogilisi jälgi ja/või sõrmejälgi, tuleb see enne morgi töötajatega kokku leppida, kuna muidu ei järgita surnukeha lahtiriietamisel ja transpordil kontaminatsioonivastaseid ohutusnõudeid.

Tegevused loogilises järjekorras

1. Fotograferida surnukeha, sellel esinevad vigastused ja tähtsust omavad jäljed morgis (vt foto 24). Võtta surnukehalt DNA-proov, sõrmejäljed ja vajaduse korral proovid küünte alt. Lagunemistunnusteta surnukeha puhul saab piirduda sülje- või vereprooviga. Kõik tegevused tuleb dokumenteerida.
2. Kui surnukeha pehmed koed on hakanud juba lagunema, võetakse lahangu käigus surnukehalt võrdlusmaterjaliks luuproov või hammas.
3. Koguda tuleb võimalikult palju infot: teha kindlaks surnu isik; aadress, kust ta leiti või toimetati morgi/haiglasse; politseipatrulli ja/või kiirabibrigaadi number jne. Kindlasti tutvuda põhjalikult ka kiirabikaardiga ja saatekirjaga lahangule, kuna see on kõige kiirem viis tuvastada osa toimunu asjaoludest.
4. Menetlejal tuleb viibida lahangu juures, et näha surnukeha ja sellel esinevaid vigastusi kohapeal, oma silmaga.
5. Lahangu käigus leitud esemed (kuulid, kiud, väikesed esemed jne) tuleb kohe kaasa võtta.

6. Võtta ära surnu riided. Tuleb hinnata, millistest riideesemetest võiks reaalselt kasu olla ja kuidas neid hoiti enne menetlejale üleandmist. Ei ole tarvidust pakkida eraldi paberkottidesse ühises pakendis või kontaineris olnud või muul viisil ilmselgelt kokkupuutunud riideid.
7. Asuda vaatlema sündmuskohta surnukeha leidmise kohas (vajaduse korral eraldi ka kannatanu viimases elukohas). Kuna sündmuskohta võidakse pärast surnukeha äraviimist koristada või muul viisil muuta, ei tohi viivitada. Võimaluse korral peaksid teised menetlusgrupi liikmed viima läbi vaatlust samal ajal morgis toimuva tegevusega. Surnukeha leidmise kohas on sündmuskoha vaatluse läbiviimine vajalik ka juhul, kui sündmuskohta on juba muudetud; vaatlus on vajalik kas või ainult pildistamise ja üldiste asjaolude dokumenteerimise eesmärgil.
8. Kuna selliste kuritegude korral on füüsiliste tõendite leidmine arusaadaval põhjustel raskendatud (vahel ka võimatu), siis tuleb tihti keskenduda pigem verbaalsete tõendite kogumisele ja jälitustoimingutele (vt joonis 6).

Joonis 6. Tegevused morgist laekunud vägivaldse surma teate korral

Erijuhud

Põlenud surnukeha korral tuleb tegutseda samamoodi, kuigi paljud tegevused, nagu näiteks sõrmejälgede või küünte alt proovide võtmine, ei ole enam võimalikud. Põlenud surnukehalt on, sarnaselt tugevate lagunemistunnustega surnukehale, otstarbekas võtta võrdlusmaterjaliks hammas või luuproov.

Kirjanduse andmetel õnnestub DNA-profiil tuvastada maksimaalselt kuni 600–700-kraadises kuumuses kremeeritud luudest. Kuid kindlasti ei saa sellisele võimalusele lootma jääda.

Harvadel juhtudel võidakse vägivaldset surma surnud isiku surnukeha anda haiglast otse, ilma politseid informeerimata, sugulastele matmiseks või kremeerimiseks. Sellisel juhul võib olla võimalik teha kohtuarstlik ekspertiis meditsiinidokumentide alusel.

Tugevate lagunemistunnustega surnukehal ei pruugi vigastuste ega surma põhjuse tuvastamine pehmete kudede järgi võimalik olla. Luustiku vigastused on ka lagunenu surnukehal siiski üldjuhul tuvastatavad ja neid saab kasutada vägivaldse surma kindlakstegemiseks. Praktikas tuvastatakse vigastused peamiselt ajukoljul, näokoljul ja/või roietel.

ASITÕENDID

Asitõendite all mõistetakse kuriteojuhtumi sündmuskoha vaatluse või muu menetlustoimingu käigus kaasa võetud, menetluslikku tähtsust omavaid esemeid või objekte.

Üldised põhimõtted

Iga asitõend pakendatakse eraldi õhku läbilaskvasse pakendisse (paberkott, pappkarp jne). Erandi võib teha näiteks objektide korral, mis on juba olnud kokkupuutes (kannatanu riided haiglast või morgist, mida on hoitud ühes kilekotis; suitsukonid samast tuhatooisist jms).

Iga pakendit (sh laibakotti) võib kasutada vaid ühel korral. Tõendatud on DNA ülekandumine ühelt esemelt teisele sama pakendi kasutamisel.

Asitõendilt proovide võtmine ja jälgede otsimine sündmuskohal või asitõendi kaasavõtmine otsustatakse igal konkreetsel juhul eraldi.

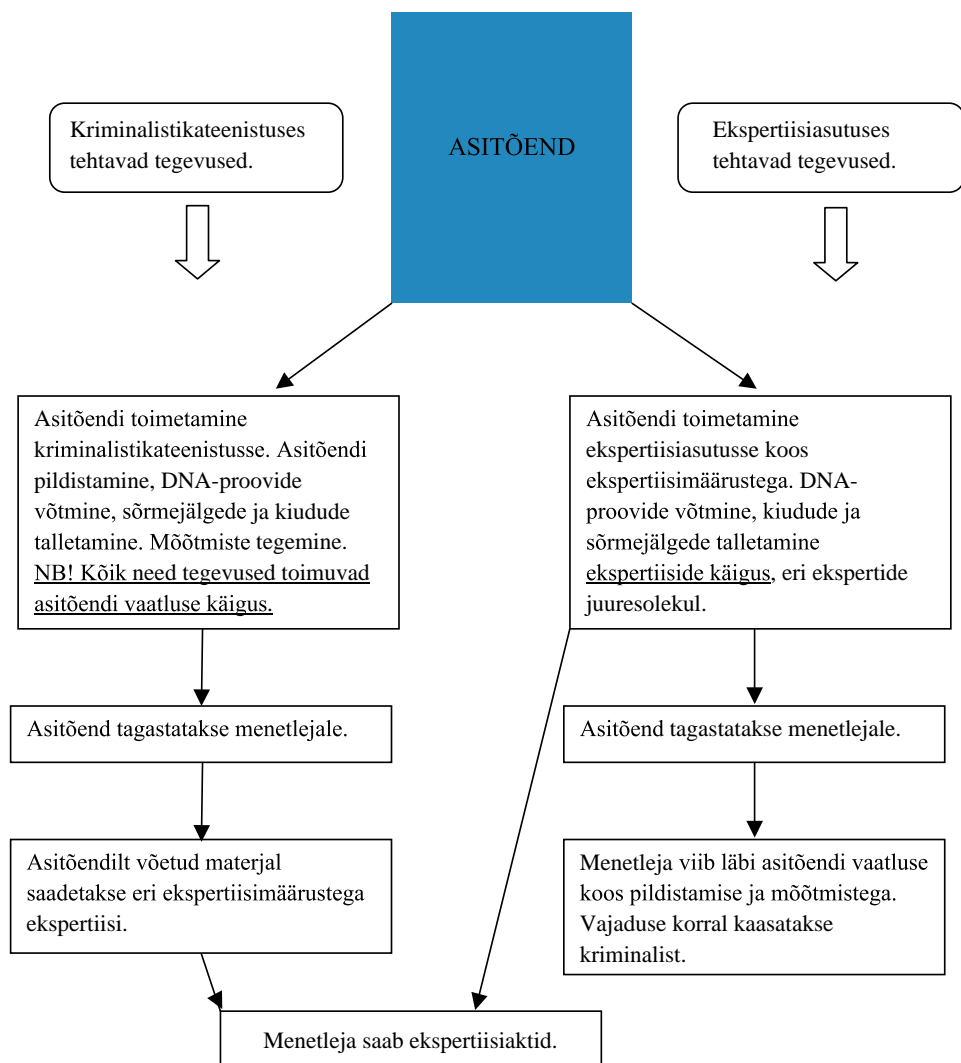
Hilisemal asitõendite vaatlusel ja proovide võtmisel või jälgede talletamisel tuleb järgida samu reegleid nagu sündmuskohalgi: vaja on vahetada kindaid, kasutada näomaske ning vältida tarbetuid liigutusi ja liigset kommunikeerimist. Samuti tuleb tähelepanu pöörata kasutatavate vahendite puhtusele.

Asitõendite pakendamine peab toimuma täpselt vastavalt juhistele. Kõik kivid esemed pakendatakse eraldi ühekordsetesse paberpakenditesse, kilekotte selliste esemete pakkimiseks kasutada ei tohi. Märjad esemed, mida ei saa kuivatada sündmuskohal, tuleb transportimiseks pakkida kilekotti, seejärel politseiasutuses kuivatada ja pakkida kuivanult paberpakendisse. Hea ülevaate sellest annab „Sündmuskoha tehnilise uurimise käsiraamat”.

Lõhkematerjali ja -seadeldisi ei tohi ise pakendada asuda, vaid lahkuda sündmuskohalt ohutusse kaugusse, informeerida eridemineerijaid ning täita seejärel nende korraldusi.

Raskete kuritegude korral on soovitatav hinnata ja uurida asitõendeid ekspertide (kiu, DNA, sõrmejälje, tulirelva, lõhkeseadeldise jne) juuresolekul.

Asitõendite täiendav vaatlus ja uurimine ning neilt proovide võtmine ja jälgede talletamine toimub vastavalt vajadusele kas kriminalistikateenistuses või ekspertiisiasutuses. Kriminalistikateenistuses dokumenteerib jälgede, proovide ja kiudude talletamise kriminalist ja/või menetleja vaatlusprotokollis ning need saadetakse seejärel vajaduse korral ekspertiisi. Ekspertiisi käigus võetavad jäljed, proovid ja kiud dokumenteeritakse ekspertiisiasutuses. Vajaduse korral võib menetleja hiljem asitõendit täiendavalt vaadelda (vt joonis 7).

Joonis 7. Asitõendi käitlemine

Nähtavate verekahtlaste määrdumiste puudumisel otsitakse objektidelt (peamiselt kahtlustatavatelt ära võetud riideesemed, millelt on vaja otsida kannatanu verd) verd üldjuhul laboritingimustes. Selleks kasutatakse tavaliselt luminoolltöötlust, mis muudab vere olemasolu üldiselt hästi nähtavaks ja verejäljed pildistatavaks. Nähtavaks muudetud verejäljed tuleb märgistada ja/või võtta nendest kohtadest DNA-proovid (võtta reaktsiooni andnud kohtadest proovid tampoonidele, sisseimbunud vere korral lõigata reageerinud koht välja). Näiteks on nahkesemetelt otstarbekas võtta proove tampoonidega, samas kui riidest spordijalanõu puhul tuleb sellest tükk välja lõigata. Igal juhul tuleb proovivõtukoht esemel tähistada, et vajaduse korral oleks võimalik lisaproove võtta (vt kuriteod nr 4 ja 7).

Kui kahtlustatava(te)lt ära võetud riideesemetel on nähtavad verekahtlased määrdumised, tuleb esemed üldjuhul toimetada ekspertiisi (vt kuritegu nr 4).

Kui kahtlustatava(te)lt ära võetud riideesemetel nähtavad verekahtlased määrdumised puuduvad, kuid esemeid on vähe ning enam-vähem on teada, kust verd otsida, võib esemed toimetada samuti luminooltöötluseta ekspertiisi (vt kuritegu nr 6).

Kahtlustatava(te) valdusest leitud (arvatavalt) kannatanule kuulunud esemed tuleb üldjuhul toimetada otse ekspertiisi. Sellistelt esemetelt ei pruugi otsida verd, vaid muid bioloogilisi- ja/või sõrmejälgi, mis seostavad eseme kannatanuga (vt kuritegu nr 2).

Asitõenditelt proovide võtmise ja jälgede otsimise juures laboritingimustes peab viibima menetlusgrupi liige, kes on detailselt kursis kuriteo/sündmuskoha asjaoludega. Menetleja juuresviibimise mõte on anda kriminalistidele ja/või ekspertidele võimalikult palju infot oluliste asjaolude kohta, nagu asitõendi täpne paiknemine sündmuskohal, kannatanu vere võimalik asukoht kahtlustatava riidel jne. Samuti on otstarbekas edastada kriminalistidele/ekspertidele sündmuskoha fotod, et selgitada, miks menetlejate arvates on üks või teine asitõend oluline ning miks on otstarbekas ühest või teisest kohast jälgi talletada. Menetlejad kipuvad unustama, et asitõendeid uurivad **ekspertid või kriminalistid ei pruugi olla sündmuskohal käinud ega tea seetõttu täpseid asjaolusid.** Koostöös tuleb leida optimaalseim viis parima tulemuse saavutamiseks.

Samuti annab juuresviibimine menetlejale parema arusaamise asitõendi käitlemise üksikasjade kohta. Asitõendil DNA-proovi, sõrmejälje või kiu talletamise täpse koha nägemine annab menetlejale olulist lisainfot, ilma selleta jääb tema ettekujutus tõendusmaterjaliga seonduvast puudulikuks.

Asitõenditelt võetakse kõigepealt DNA-proovid (rikkumata võimalikke sõrmejälgi), seejärel otsitakse sõrmejälgi. Vastupidine järjekord võib hävitada/kontamineerida võimalikud bioloogilised jäljed.

Kui asitõendilt otsitakse lisaks veel kiude (näiteks tapmisel kasutatud noalt vms), talletatakse kiud esimeses järjekorras, st **enne DNA-proovide võtmist.** Sellisel juhul on vajalik kolme eksperdi juuresolek ekspertide tegevuste koostöökõlastamiseks. Ekspertide koostöö peab tagama, et kiudude võtmisel ei kontamineeritaks võimalikku bioloogilist materjali, et DNA-proove võetaks esemelt sellistest kohtadest, kus ei muudeta kõlbmatuks võimalikke sõrmejälgi jne.

DNA-proovi võtmise täpne koht asitõendil tuleb märgistada. Selleks kasutatakse näiteks väikest teipi. (Vt kuritegu nr 1: kohtumenetluses kerkis üsna teravalt üles küsimus, kust täpselt olid DNA-proovid võetud.)

Sõrmejälgede talletamine asitõendilt tuleb otsustada juhtumipõhiselt. Üldjuhul võetakse asitõendid, millelt planeeritakse sõrmejälgede otsimist, sündmuskohalt

kaasa ja sõrmejälgi otsitakse laboritingimustes (vt kuritegu nr 2). Sündmuskohalt võetakse kaasa tömmiskiled sõrmejälgede/fragmentidega liigutamatutelt/suurtelt objektidelt (vt kuriteod nr 4 ja 5). Ent ka pudelitelt ja klaasidelt sündmuskohal võetud sõrmejälgede korral on saadud positiivseid tulemusi (vt kuritegu nr 4).

Asitõend võib osutada oluliseks nii kohtueelses kui ka hilisemas kohtumenetluses.

Üldjuhul peab keerulisema menetluse korral kriminaalasja menetleja (või vähemalt keegi menetlusgrupi liikmetest) osalema vaatlejana kohtuistungi(te)l. Kohtuistungilt saadud tagasiside kogutud tõendite esitamise kohta parandab oluliselt menetlejate arusaamist tõendite kogumisest.

Taparelvad

Noad ja muud löike-torkeriistad

Kuna taparelv on üldjuhul kõige olulisem asitõend, tuleb selle käitlemisel kindlasti kasutada **uus** kummikindaid. Enne taparelva puudutamist (pakendamise vm eesmärgil) tuleb **vahetada kummikindad**, kui enne on nende kinnastega puudutatud teisi asitõendeid, ennast või muid esemeid/objekte. Ka peab oletatava taparelva pakendamisel vm käitlemisel kasutama alati näomaski. Need ettevaatusabinõud on olulised DNA kontaminatsiooniriski miinimumini viimiseks.

Nugade, samuti muude löike-torkeriistade või teravate esemete pakendamiseks tuleb kasutada spetsiaalseid ühekordseid pappkarpe. Kui selliseid karpe ei ole, tuleb teravad esemed pakendada tavalisse ühekordsesse paberkotti ning seejärel karpi või kasti. Eseme kinnitamiseks karbi külge võib kasutada plastist fiksaatoreid. Pelgalt paberkotti pakendamise korral võib tera paberkotist läbi tungida ning see tekitab ühest küljest vigastuste, teisest küljest jälgede hävimis- või kontamineerumisohu.

Taparelva seostamiseks tapja ja tapetuga saab kasutada mitmeid ekspertiise. Tavajuhtumitel on nendeks on kiu-, DNA-, sõrmejälje ja kohtuarstlik ekspertiis (vt kuritegu nr 2). Kiuekspertiis võib tõendada, et löike-torkeriist on läbinud kannatanu riideid (vt kuritegu nr 7). See osutub väga tähtsaks näiteks juhul, kui tapja ja tapetu elased samades ruumides ning ainuüksi kannatanu vere olemasolu noa teral ei pruugi tapmise fakti **konkreetses noaga** veel küllaldaselt tõendada. Vajaduse korral tuleb oletatava taparelva uurimisel kasutada ka teiste ekspertide (nt jäljeeksperti) abi. Taparelvadele võib teha ka verejälgede uuringuid.

Esmajärjekorras talletatakse oletatavalt löike-torkeriistalt (teralt) kiud (kiud säilivad hästi nn hambulisel noal; vt kuritegu nr 7), seejärel DNA-proovid käepidemelt ja teralt **selliselt, et proovide võtmine ei hävitaks võimalikke sõrmejälgi**.

Viimases järjekorras otsitakse sõrmejälgi. Proovide võtmise juures laboritingimustes peab viibima menetlusgrupi liige, kes saab anda infot asitõendi täpse paiknemise kohta sündmuskohal ja samuti muude oluliste asjaolude kohta. Põhimõtteliselt tuleb selgitada, kust ja mida on otstarbekas otsida. Koostöös tuleb läbi mõelda optimaalseim viis parima tulemuse saavutamiseks.

Sõltuvalt veremäärduisest jt asjaoludest tuleb sündmuskohal taparelvalt kas

- a) talletada DNA-proovid kohapeal ja seejärel võtta ese ühekordsesse pakendisse pakendatuna kaasa;
- b) pakendada ese kohapeal ühekordsesse pakendisse ja toimetada otse menetlusasutusse, seejärel (pakendit vahepeal avamata) laborisse.

Selle küsimuse lahendamise sõltub konkreetsetest asjaoludest. Rohke veremäärduisuse korral tuleb proovid võimalikelt kontaktjälgedelt, st verevabadelt pindadelt, võtta sündmuskohal (vt kuriteod nr 3, 4 ja 9).

Kui noa tera on oletatavalt löögi tagajärjel paindunud, tuleb asitõendi vaatluse käigus eset pildistada paindenurka mõõtva abivahendiga (vt foto 25).

Foto 25. Näide löökide käigus paindunud noa paindenurga dokumenteerimisest

Tulirelvad, laskemoon ja lõhkematerjal

Sündmuskohal leitud tulirelva ohutuse tagamine ja kontaminatsiooni vältimine on omavahel vastuolus.

Sündmuskohal leitud (sh tapmisel kasutatud) tulirelv tuleb pärast ohutuses veendumist võtta ühekordsesse pakendisse pakendatuna kaasa. Juhul, kui on vaja relv tühjaks laadida, tuleb sündmuskohal võtta DNA-proov(id) käepidemelt (ja vajaduse korral ka muudest ohututest kohtadest), laadida seejärel relv tühjaks ning pakendada edasisteks uuringuteks. Proov käepidemelt tuleks võtta enne

relva kätte võtmist (mis ei pruugi turvalisusekaalutlustel alati võimalik olla). Kindaid ei tohi relva käsitlemisel kokku hoida, samuti on proovi võtmisel vaja kasutada maski.

Mõne püstolitüübi (nt Makarovi) puhul piisab ohutuse hindamiseks visuaalsest vaatlusest, sellisel juhul on õigem võtta proov käepidemelt sündmuskohal ning võimaluse korral enne relva ohutuse kontrollimist. Kuid paljude teiste relvade puhul tuleb tavaliselt kontrollida eraldi lukku ja salve. Sel juhul tuleks kontrolli käigus üritada relva puudutada ja hoida mittetavapärastest kohtadest, st kohtadest, kus kahtlustatavalt pärit materjali on eeldatavalt vähem. Sõltuvalt relvast ei pruugi see alati võimalik olla. Samas, kui relv leitakse sündmuskohal vinnastatud asendis, võib ka käepidemelt proovi võtmine osutuda liiga riskantsiks. Kokkuvõttes tuleb leida mõistlik kompromiss ohutuse tagamise ja kontaminatsiooni vältimise vahel.

Tulirelvalt võetakse DNA-proovid tampoonidele relva erinevatest, kasutajaga enam puutumuses olnud kohtadest (käepide mõlemalt poolt, päästik, lukk, padrunipide jne).

Sündmuskohal, kus on kasutatud tulirelva, tuleb leitud kuulid ja padrunikeskad pildistamise järel pakendada **eraldi ühekordsetesse pakenditesse** (spetsiaalsesse ühekordsetesse karpidesse või paberpakendisse) ja kaasa võtta. Kuulidelt ja kestadelt võetakse DNA-proovid laboritingimustes. Kuna tegemist on äärmiselt tähtsate asitõenditega, tuleb järgida kõiki nõudeid kontaminatsiooni vältimiseks: pakendamisel tuleb kasutada uusi kummikindaid ja näomaski, vältida tarbetuid liigutusi ja rääkimist. Pakendaja ja pakendite märgistaja peaksid olema eri isikud. Mitme objekti pakendamise vahepeal tuleb kindaid vahetada.

Kuulidelt ja padrunikestadelt on teoreetiliselt võimalik leida ka sõrmejäljefragmente, kuid põhiohk peaks olema siiski DNA-proovidel. Viimases järjekorras tuleb kestadele ja kuulidele määrata ballistikaekspertiis.

Kuuli rikošetijäljelt saab koguda kuuli küljest pärit metalliosakesi. Osakesi saab metalliekspertiisi kaudu omakorda seostada neid tekitanud kuuliga. Elektronmikroskoobi abil võrreldakse jäljelt kogutud metalliosakesi esitatud kuuli koostisega. Rikošetijalg tuleb sündmuskohal enne metalliosakeste talletamist pildistada ning selle asukoht ja mõõtmed, samuti metalliosakeste kogumise meetodika täpselt dokumenteerida. Metalliosakesed talletatakse olenevalt olukorrast ja pinnamaterjalist kas teibile või kraabitakse skalpelliga pakendisse.

Sündmuskohal, kus on kasutatud tulirelva, tuleb võimaluse korral välja selgitada tulistamise suund.

Lõhkematerjali ja tulirelvade puhul on menetleja ja relva või muu vastava ala asjatundja viibimine sündmuskohal ja/või proovide võtmise ja jälgede otsimise juures **kohustuslik**. Lõhkematerjali puhul peab kindlasti viibima juures

lõhkematerjali ekspert, ohutuks muudetud tulirelvade puhul piisab üldjuhul relva ehitustundvast menetlusgrupi liikmest.

Surnukeha/elavisikust kannatanu riided

Surnukeha riietelt tuleb kohtadelt, millel võib olla kurjategija bioloogilist materjali, võtta DNA-proovid sündmuskohal **enne surnukeha asukoha muutmist** (enne ülevaatust kohtuarsti poolt). Samuti tuleb nendest riideesemetest vajalikud tükid välja lõigata või siis esemed korrektselt ja kontamineerumist vältides pakendatuna kaasa võtta (vt kuritegu nr 1).

Surnukeha riiete esi- ja tagaküljelt (pluusi, kampsuni, jope vms kraelt, õlaku-telt, rinnaesiselt ja seljalt), samuti varrukaotstelt, jalanõudelt ja muudest kohtadest, mida võis kurjategija rüseluse, löökide andmise, lükkamise või muu konfliktse tegevuse käigus puutuda, tuleb võtta DNA-proovid sündmuskohal. Kui surnuks peksmise juhtumi sündmuskohal pole täpsemaid andmeid löökide arvu ja lokaliseerimise kohta, tuleb kindlasti võtta DNA-proovid kõige enam võimalikest kohtadest. Vajaduse korral võib sellist meetodit kasutada ka elavisikust kannatanu riiete puhul. Proove võib vajaduse äralangemisel mitte analüüsida, kuid sündmuskohal tuleb proovid võtta, sest nendest kohtadest ei ole hiljem proovide võtmine võimalik.

Surnukeha nahal olevatelt verevalumitelt, löögi-, pigistamis- jm jälgedelt tuleb sündmuskohal võtta DNA-proovid.

Kui on alust arvata (või kui seda ei saa välistada), et veri surnukehal pärineb kurjategijalt, tuleb verekahtlastelt määratumustelt võtta proovid kas teipimismetodit kasutades või tampoonile. Igal juhul tuleb olla ettevaatlik ja kasutada kerget survet määratumusele, et vähendada surnukeha nahapinnalt kaasa tuleva (surnu enese) bioloogilise materjali kogust. Surnukeha nahal olevad verekahtlased määratumused tuleb kõigepealt pildistada ja täpselt dokumenteerida, selleks märgitakse üles nende kaugus vähemalt kahest orientiirist ja seejärel võetakse määratumustelt proovid.

Surnukeha või kannatanu riietelt pärit kiude võib leiduda taparelval, eriti kui on tegemist hambulise noaga, näiteks kööginuga (vt kuritegu nr 7).

Surnukeha või kannatanu riided võivad vahel kinnitada kahtlustatava süüd ka kaudselt, näiteks kui viimane kirjeldab ülekuulamisel tundmatul kannatanul seljas olnud riideid või on juhtum turvakaamerate nähtav. Samuti võib vajaduse korral vaadelda surnukeha riideid kohtumenetluse käigus.

Lõike-torkeriistaga toime pandud kuritegude puhul tuleb äärmise täpsusega pildistada, mõõta ja vaatlusprotokollis dokumenteerida surnukeha/kannatanu riietel olevad vigastused. Vigastuste arvust, lokaliseerimisest, paiknemisest

jm asjaoludest võib muu hulgas sõltuda kuriteo kvalifikatsioon. Näiteks esineb küllaltki tihti olukordi, kus menetlejal tuleb teo kvalifitseerimisel valida kehalise väärkohtlemise ja tapmise katse vahel. Sellisel juhul mängivad riiete vigastused (koos kohtuarsti arvamusega) kuriteo kvalifitseerimises tähtsaimat rolli. Vigastuste dokumenteerimisel tuleb järgida põhimõtet, et kõigepealt pildistatakse riideese üldvaates, seejärel konkreetne vigastus ja lõpuks vigastus lähivaates mõõtkavafotona (vt fotod 26–29). Seejuures tuleb jälgida, et erinevad vigastused oleksid numbriliselt markeeritud ja numbrid nähtavad ka eseme üldvaadetel.

Foto 26. Üldvaade kannatanu jopele. Selle juhtumi käigus löi kurjategija kannatanut korduvalt noaga ning jopel tuvastati vaatluse käigus hulgaliselt löike-torkevigastusi rinna-, öla- ja kaelapiirkonnas. Kuritegu kvalifitseeriti tapmiskatsena.

Foto 27. Vaade löike-torkevigastustele jopel.

Foto 28. Löike-torkevigastused kannatanu jopel mõõtkavafotona.

Foto 29. Läbivad löike-torkevigastused kannatanu jopel mõõtkavafotona, pildistatud seestpoolt.

Kui sündmuskohal on kuulihaavaga surnukeha, tuleb võtta selle kätelt võimalike püssirohujääkide proovid. Arvatava enesetapu korral, kui menetlust kohe ei alustata ja jäädakse ootama lahangu tulemust, saab püssirohujääkide olemasolu surnukeha kätel tuvastada kohapeal kiirtestiga; menetluse alustamisel tuleb tingimata võtta lasujäägi proovid ekspertiisi tegemiseks. Kindlasti tuleb kiirtesti tulemused teha teatavaks lahangut tegevale kohtuarstile.

Kahtlustatav ja tema riided

Kõik kahtlustataval seljas olevad riided tuleb kinnipidamisel ära võtta ja pakkida eraldi ühekordsetesse paberkottidesse. Nendelt on enamasti vaja otsida kannatanu verd. Kahtlustataval pikka aega seljas või tema valduses olnud riided võib pakkida ühte paberkotti. Sellistelt esemetelt kannatanu vere otsimisel on saadud hämmastavalt häid tulemusi (vt kuriteod nr 6 ja 7).

Nähtavad verekahtlased jäljed riietel tuleb markeerida ja pildistada. Verekahtlastelt määratumistelt võetud proove tuleb testida vere leidumise osas ning positiivse tulemuse korral võtta reaktsiooni andnud kohtadest DNA-proovid. Riideesemesse imbunud vere puhul on mõistlik lõigata reageerinud koht riideesemest välja. Reaktsiooni andnud koht tuleb seejärel märgistada, et vajaduse korral oleks võimalik võtta DNA lisaproove.

Nähtavate verekahtlaste määratumuste puudumisel tuleb kahtlustatava riideid töödelda näiteks luminoolilahusega ja võtta seejärel reaktsiooni andnud (helenduvatelt) kohtadest proovid tampoonidele või lõigata koht välja. Reaktsiooni andnud koht esemel tuleb märgistada. Tugeva reaktsiooni (helenduse) puhul tuleb helenduvad kohad pildistada ning mõõta kohtade mõõtmed ja kohtade omavahelised kaugused, samuti kaugused üheselt arusaadavatest orientiiridest; kasutada tuleb vähemalt kahte orientiiri. Orientiirideks võivad olla riideesemete ääred ja/või suuremad õmblused. *Näiteks: verekahtlane määratumus suurusega 2,3 × 4,5 cm asub pluusi hõlma alumisest äärest 23 cm kaugusel ning vasakust küljeõmblusest 15 cm kaugusel.* (Vt ka kuritegu nr 4, kahtlustatava riiete fotod.) Kogu tegevus tuleb dokumenteerida (vt kuritegu nr 7).

Kahtlustatava riiete käitlemisel (nt luminooltöötlus) ja nendelt DNA-proovide võtmisel tuleb järgida samu reegleid nagu sündmuskohal: vahetada kindaid, kasutada näomaske ja vältida tarbetuid liigutusi. Kasutatavad pinnad, riidepuud ja vahendid peavad olema enne puhastatud.

Kannatanu vere leidmiseks kahtlustatava nahapinnal tuleb kinnipeetud kahtlustatava nahalt verekahtlastest määratumistest kohe või võimalikult lühikese aja pärast võtta proovid vere kindlakstegemise testimiseks (vt kuritegu nr 10). Positiivse tulemuse korral tuleb võtta reaktsiooni andnud kohtadest proovid DNA-analüüsiks.

Tulistamisjuhtumi korral tuleb kahtlustatava kätel **enne käte pesemist** võtta lasujääkide proovid. Selleks on spetsiaalsed komplektid, nn proovitopsid, milles paikneva teibitükiga vajutatakse korduvalt käte eri osadele, et koguda nii nahapinnal leiduvad mikroosakesed. Võetud lasujäägiproove saab, nagu eespool kirjeldatud, kasutada kiirtesti läbiviimiseks, et kontrollida kohe sündmuskohal püsirohujääkide esinemist kätel. Menetluse alustamisel on siiski mõistlik kiirtesti mitte teha, vaid saata proovid lasujäägiekspertiisi.

Kahtlustatava nahal (peamiselt kätel) olevad kuriteojäljed (kriimustused, haavad jne) tuleb pildistada ja dokumenteerida (vt kuritegu nr 7). Näiteks tuleb peksmise korral dokumenteerida löökide sooritamise tagajärjel kahtlustatava kätele (sõrmenukkidele vms) tekkinud vigastused; noaga löömisel libiseb nuga tihti lööja käes ja sel juhul löikab tera ka lööja peopesa jne.

Kahtlustatava kehavigastuste dokumenteerimiseks võib teha kohtuarstliku ekspertiisi (vt kuritegu nr 7). Isiku läbivaatus ei välista kohtuarstliku ekspertiisi tegemist, vaid vastupidi, aitab sellele kaasa: kohtuarstile saab esitada kohe kinnipidamise järel tehtud fotod kahtlustataval esinenud vigastustest.

Kaaluda tuleb kannatanult pärit muu bioloogilise materjali (mitte veri) otsimist kahtlustatava nahalt. Vajaduse korral (eriti seksuaalkuritegude puhul) tuleb võtta proovid kahtlustatava küünte alt. Kirjeldatud on juhtumit, kus kahtlustatava küünte alt õnnestus saada kannatanuga seostatav DNA-proov kaks päeva pärast väidetavat sõrmega kannatanu pärakusse tungimist, kuigi kahtlustatav oli korduvalt pesnud käsi. Seetõttu soovitakse seksuaalkuritegude puhul võtta küünte alt proove, kui kuriteost on möödas vähem kui 48 tundi – seda eriti juhul, kui kahtluslune on pannud oma sõrmed kannatanu kehaavadesse (tuppe, pärakusse või suhu).

Seksuaalkuritegude korral tuleb alati kaaluda proovide võtmist kahtlustatava peeniselt. Pärast vaginaalset vahekorda on partneri DNA peeniselt võetud proovist vähemalt 24 tunni jooksul tuvastatav, kui isik ei ole peenist pärast vahekorda pesnud. Kui seksuaalkuriteos kahtlustatav tabatakse lähipäevade jooksul pärast kuritegu, tuleb kindlasti otsida kannatanu bioloogilist materjali kahtlustatava intiimpiirkondadest (ja riidetelt).

Vajaduse korral (näiteks kui kuritegu pandi toime maski kasutades) tuleb kahtlustatava juustest otsida maskist pärit kiude. Selleks teibitakse juukseid spetsiaalse kiuteibiga või kasutatakse spetsiaalset kiukammi.

Sidumis- ja pakkimisvahendid

Surnukeha (või seda ümbritseva pakkimismaterjali) ümber olevatelt nõõridelt tuleb **sündmuskohal** võtta loogilistest kohtadest esmajärjekorras DNA-proovid, seejärel saata nõõr **sesta surnukehast eemaldamata** morgi (nõõr on vajalik kohtuarstile lahangu tegemisel). Proovide võtmine sündmuskohal on oluline seetõttu, et nõõril on ilmselt peamiselt surnukehast pärinev bioloogiline materjal, nõõride lahtiharutamisel ja transportimisel suureneb kontamineerumisoht oluliselt. Kahtlustatava bioloogiliste jälgede leidmiseks tuleb võtta proovid nõõri otstelt, sõlmedelt jt loogilistest kohtadest, vastavalt nõõri ja surnukeha asendile jm asjaoludele. Surnukeha ümber olnud esemed, mis saadetakse koos temaga morgi, tuleb pärast lahangu menetlejale tagastada (vt kuritegu nr 1).

Mitmekihilised **teibid** tuleb pakendada paberkohtidesse, nende lahtiharutamise peab toimuma laboritingimustes. Teibi kihtide vahelt tuleb otsida kurjategijalt pärinevat bioloogilist materjali, kuna teibi mähkimisel jääb mähkija DNA suure tõenäosusega kihtide vahele (vt kuriteod nr 1 ja 8).

Teibi kihtide vahelt tuleb kindlasti otsida **kõigepealt bioloogilist materjali, seejärel sõrmejälgi** (vt kuritegu nr 8).

Surnukeha ümber olevatelt (kile)kottidelt vms pakkimismaterjalilt tuleb võtta DNA-proovid sündmuskohal surnukeha/pakendi asendit muutmata, väljastpoolt loogilistest kohtadest. Seejärel tuleb kotid pakendada ja võtta kaasa. Kurjategija bioloogilise materjali otsimisel pakkematerjalilt on vaja rakendada kõiki kontaminatsiooni vältimiseks kasutatavaid ettevaatusabinõusid (kaitseriietus, uued kummikindad, näomask). Pakendi asendi muutmisel ja avamisel, samuti transportimisel suureneb kontaminatsioonioht (eelkõige kannatanu bioloogilise materjaliga), mistõttu tuleb DNA-proovid võtta esmajärjekorras (vt kuritegu nr 3).

Kui pakkematerjal (prügikott vms) on teibitud, tuleb teibiga kaetud koht pakendist välja lõigata. Materjali ja teibi lahutamisel tuleb seestpoolt, teibi ja pakkematerjali sisekülgedelt otsida laboritingimustes kurjategijalt pärinevat bioloogilist materjali, seejärel sõrmejälgi (vt kuritegu nr 1 ja kuritegu nr 8).

Seotud käte ja/või jalgadega surnukeha puhul tuleb võtta DNA-proovid surnukeha riiete varrukatele ja/või püksisäärtele ning jalanõudelt, samuti sidumismaterjalilt (vt kuritegu nr 1).

Kui nõõrid, juhtmed vms sidumisvahendid on menetleja saabumise ajaks surnukeha (või elusa kannatanu) küljest juba eemaldatud, tuleb nendelt DNA-proovid üldjuhul võtta juhtumipõhiselt loogilistest või siis lihtsalt suvalistest kohtadest.

Tükeldatud ja pakendatud surnukeha korral tuleb kindlasti võtta DNA-proovid pakendilt ja sidumisvahenditelt loogilistest kohtadest **sündmuskohal**, kuna ka

nähtava veremäärumuseta pakendi väliskülg võib pakendamise/transpordi käigus kontamineeruda (vt kuritegu nr 3).

Kogu pakkematerjal on vaja igal juhul sündmuskohalt kaasa võtta (ka juhul, kui sellelt ei planeerita edasist proovide/jälgede otsimist). Pakkematerjali säilitamine täiendava töötluseta võib osutuda oluliseks, kui sarnast materjali leitakse kahtlustatava valduses, või on seda vaja esitleda kohtumenetluse käigus.

EKSPERTIISIAKT JA EKSPERDIARVAMUSE KATEGOORILISUS

Tihti arutatakse kohtumenetluse käigus eksperdiarvamuse kategorilisuse küsimust. Eksperdiarvamusel võib jagada sõltuvalt ekspertiisiliigist kategoriliseks ja tõenäosuslikuks. Kategoriliseks saab näiteks pidada narkootilise aine ekspertiisi korral antavat arvamust, kui määratakse kindlaks aine ja selle kogus. Tõenäosusliku eksperdiarvamuse näiteks on aga DNA-ekspertiis, kus eksperdiarvamus proovide seostamise korral on igal juhul tõenäosuslik, seda nii DNA-profiilide kokkulangevuse kui ka segaproovide statistilise interpretatsiooni korral.

Peamine soovitus menetlejatele DNA-ekspertiisitulemuste kasutamise osas on järgmine: olles saanud DNA-ekspertiisiakti või mis tahes suulise info analüüsitulemuste kohta, ei maksa asuda seda omapead tõlgendama. Akt tuleb tervikuna põhjalikult läbi lugeda (ka uurimust kirjeldav osa) ja mis tahes küsimuste või kahtluste korral paluda DNA-ekspertil küsitavused lahti seletada. Mitte mingil juhul ei tohi hakata akti iseseisvalt tõlgendama (nii nagu tegi seda kaitsja, vt kuritegu nr 5, kohtumenetlus).

Kui DNA-ekspertiisist järelduvalt on sündmuskohalt võetud DNA-proovidest tuvastatud tundmatu isiku DNA-profiil, siis kalduvad menetlejad automaatselt arvama, et tegemist on kurjategijaga, ning edasine tegevus planeeritakse sellest järeldusest lähtudes. Siiski tuleb kõigepealt kontrollida kõigi võimalike isikute DNA-profiile, kelle bioloogiline materjal võis sattuda/jääda sündmuskohale mingil muul põhjusel, mitte seoses kuriteoga (vt kuritegu nr 5). Muidu võidakse ekslikult uskuda, et sündmuskohalt on leitud kurjategija DNA ja kontrollida erinevate kontrollitavate osalust kuriteos hoopiski valet indikaatorit kasutades. Sellisel juhul on loomulikult vähe lootust kuriteo lahendamiseks ja kurjategija leidmiseks.

Lisaks tuleb meeles pidada ja analüüsitulemuste tõlgendamisel arvestada, et inimeste nahale kandub teiste inimeste bioloogilist materjali ka lihtsalt igapäevasuhtluse ja tavakontaktide käigus.

NÄIDE

Tapmise sündmuskohal võetakse surnukeha nahapinnalt DNA-proov, mis osutub seostatavaks kannatanule varem tuttava isikuga. Saanud teada sellisest DNA-ekspertiisitulemusest, tuleb menetlejal enne järgmiste sammude astumist (ja aktiivse menetlusliku tegevuse alustamist kontrollitava suhtes) leida enda jaoks vastused järgmistele küsimustele.

1. Milline on eksperdiarvamuse täpne kategooria ja kas seda saab kasutada kohutuliku tõendina?
2. Kas võib leiduda kontrollitavat mittesüüstavat selgitust tema bioloogilise materjali leidumisele surnukehal, st kas tegemist võib olla enne kuritegu aset leidnud tavakontaktiga kontrollitava ja kannatanu vahel?
3. Kas kontrollitav võib (nt kaitsja abiga), küll kuriteos süüdi olles, mittesüüstava selgituse välja mõelda ja esitada?
4. Kas tegemist võib olla kontaminatsiooniga sündmuskohal töötanud isikute vahendusel?
5. Kas tegemist võib olla teisese, kolmandase jne ülekandega?

Samad küsimused tuleb menetlejal endale esitada ka juhul, kui DNA-proov saadi mitte kannatanu nahalt, vaid tema riietelt, eluruumidest vms.

Üheks levinud veaks, mida menetlejad DNA-ekspertiisiakte kasutades teevad, on pealiskaudne suhtumine detailidesse. Kuna DNA-ekspertiisiaktid on keerulised ja raskesti mõistetavad, kalduvad paljud menetlejad minema kergema vastupanu teed ega tee endale akti sisu ja tähendust lõpuni selgeks. See võib kohtumenetluses valusalt kätte maksta; eriti juhul, kui süüdistatava kaitsja on DNA-ekspertiisiaktidesse baastadmistest lähtuvalt süvenenud (vt ka kuritegu nr 5).

Ka sõrmejälje-, jälje- ja kiuekspertiisiakti jne lugemisel tuleb menetlejal endale esitada eespool toodud küsimusi.

DNA-analüüsil saadavate tulemuste kategooriad ja nende statistilise interpreteerimise alused on järgmised:

- DNA-profilide kokkulangevus (statistiline interpretatsioon DNA-profilide juhusliku kokkulangevuse tõenäosuse kohta);
- segaproov, võimalik eristada peamist DNA-profili (enamasti statistiline interpretatsioon DNA-profilide juhusliku kokkulangevuse tõenäosuse kohta peamise DNA-profili kokkulangevuse osas);
- segaproov, konkreetset isikut ei saa välistada (segaproovis on esindatud kõik konkreetset isikul esinevad DNA-alleelid; tõepärasuhte arvutus lähtudes püstitatud hüpoteesidest);

- segaproov, konkreetset isikut ei saa kindlalt välistada (segaproovis ei ole esindatud kõiki konkreetset isikul esinevaid DNA-allele, puuduvad nn pikemad alleelid, piikide kõrgused suhteliselt madalad; tõepärasuhte arvutus lähtudes püstitatud hüpoteesidest);
- segaproov, konkreetset isikult pärineva bioloogilise materjali sisaldumise/ mittesisaldumise kohta ei saa teha usaldusväärseid järeldusi (segaproovis ei ole esindatud kõiki konkreetset isikul esinevaid DNA-allele, puudub osa nn lühemaid kui ka pikemaid allele – ei saa hinnata, kas konkreetseid allele proovis ei ole või ei ole need amplifitseerunud; arvutuste läbiviimine ei ole kohaldatav);
- DNA-profiilide mittekokkulangevus (statistiline interpretatsioon 100% välistus; puudutab proovide korral saadud tulemusi, mitte sündmust ennast kui sellist);
- osalised DNA-profiilid (kokkulangevus või mittekokkulangevus; arvutused vastavalt eeltoodule);
- DNA-analüüs ei olnud tulemuslik (proovide analüüsil ei saadud tulemusi, mistõttu ei ole võimalik midagi statistiliselt interpreteerida).

Juhusliku kokkulangemise tõenäosus väljendab seda, et kellelgi teisel juhuslikult populatsioonist valitud isikul võib olla sama DNA-profiil. Mida väiksem on juhusliku kokkulangemise tõenäosus, seda suurem on tõepärasus, et proovid pärinevad samast allikast.

Tõepärasuhte (ingl *Likelihood Ratio*, LR) hindab DNA-analüüsi tulemuste tõenäosuste suhet kahe erineva hüpoteesi korral.

Näiteks võib olla DNA-markerite kokkulangemise tõepärasuhte, mille arvutamisel võetakse aluseks juht, kui tõendusmaterjal ja võrdlusproov pärinevad samalt isikult, jagatud kokkulangemise tõenäosusega, kui need pärinevad erinevatelt isikutelt.

Kui tõepärasuhte on 1000, siis see tähendab, et DNA-profiilide kokkulangemine on 1000 korda tõenäolisem kui DNA-proovid pärinevad samalt isikult, võrreldes sellega, kui need pärinevad kahelt juhuslikult populatsioonist valitud isikult. See ei tähenda, et kui DNA-profiilid langevad kokku, siis pärinevad need 1000 korda tõenäolisemalt samalt isikult kui erinevatelt isikutelt. Teiste sõnadega näitab see arv, mitmel inimesel statistiliselt nimetatud DNA-profiil esineb.

Segaproovide korral võivad püstitatud hüpoteesid olla järgnevad (kuid iga juhtumi korral võivad need olla erinevad):

- prokuröri hüpotees: kahtlusalune ja keegi tundmatu isik on proovi doonorid;
- kaitsja hüpotees: kaks tundmatut isikut on proovi doonorid.

Tõepärasuhe võrdleb tõendusmaterjali tõenäosusi nende kahe alternatiivse hüpoteesi korral (vt kuritegu nr 5).

LR > 1 toetab prokuröri hüpoteesi, LR < 1 (0 ja 1 vahel) toetab kaitsja hüpoteesi.

Tabel 2. Tõepärasuhte (LR) verbaalne skaala

Tõepärasuse suhte (LR <i>likelihood ratio</i>) väärtus	Verbaalne sõnastus	
1 000 000 +	Ülitugev	<i>Toetab</i>
100 000	Väga tugev	<i>prokuröri</i>
10 000	Tugev	<i>hüpoteesi</i>
1000	Mõõdukalt tugev	
100	Mõõdukas	
10	Piiratud	
1	Mitteotsustav	
0,1	Piiratud	
0,01	Mõõdukas	
0,001	Mõõdukalt tugev	<i>Toetab</i>
0,0001	Tugev	<i>kaitsja</i>
0,00001	Väga tugev	<i>hüpoteesi</i>
0,000001	Ülitugev	

Teatud juhul võib segaproovide statistiliseks interpreteerimiseks kasutada välistamise tõenäosust (ingl *Random Man Not Excluded*, RMNE). See on tõenäosus, et juhusliku isiku võiks välistada doonorina konkreetses DNA-segaproovis. See tähendab, et kahtlusalust ei saa välistada (kõik kahtlusalusel esinevad alleelid on segaproovis esindatud), kuid kui see on vale isik, siis milline on tõenäosus, et keegi teine populatsioonist võiks samuti olla segaproovis sees, st ei ole välistatud doonorina.

Kui DNA-analüüsi tulemuste korral on tulemuste statistilisel interpreteerimisel teaduslikult põhjendatud alused, siis üha enam pööratakse tähelepanu klassikaliste ekspertiisiliikide (nt jäljeekspertiis) kategooriliste arvamuste statistilisele põhjendatusele/põhjendamatussele.

FÜÜSILISED TÕENDID KOHTUMENETLUSES

Füüsiliste tõendite olulisus kohtumenetluses sõltub otseselt süüdistatava süü tõendatusest, muude tõendite olemasolust ja teistest menetluslikult olulistest asjaoludest, sealhulgas kaitsja/süüdistatava positsioonivalikust. Erinev on ka füüsiliste tõendite käsitus, analüüs ja isegi nende ülesloetlemise viis erinevates kohtuotsustes. Samas on kohtueelses menetluses kogutud füüsilised tõendid tihti ka süüdistatava positsiooni kujundajaks, sest praktikas kujundab kaitsja/süüdistatav oma positsiooni tavaliselt pärast materjalidega tutvumist kohtueelse menetluse lõpus. **Seega mõjutavad füüsilised tõendid süüdistatava positsioonivalikut.**

Isegi kui kohtumenetluses on füüsilisi tõendeid vähe käsitletud (vt kuriteod nr 4, 6, 7 ja 10), ei saa nende tähtsust menetluses tingimata väikeseks pidada. Kui süüdistatav tunnistab ennast pärast materjalidega tutvumist süüdi või osaliselt süüdi, on füüsilised tõendid tavaliselt oma töö juba nii-öelda ette ära teinud ja leiavad seetõttu kohtumenetluses vähem käsitlemist. Vahel arutatakse pärast sellist süü omaksvõtmist kohtumenetluses hoopis süüteo kvalifikatsiooni või karistuse tähtaja küsimust (vt kuriteod nr 3 ja 7).

Kohtumenetluses sõltub füüsiliste tõendite esitamine ja uurimine ning nende olulisus niisiis suuresti kaitsja/süüdistatava käitumisest (positsioonivalikust).

Raskete isikuvastaste kuritegude kohtumenetlustes võib kohata, nagu peaaegu kõigi kuritegude puhul, süüdistatava kolme tüüpi käitumist: süü täielik tunnistamine, süü osaline tunnistamine ja süü eitamine.

Süü täielik tunnistamine

Positsiooni näideteks on kuriteod nr 3, 9 ja 10. Täieliku süüditunnistamise põhjuseks on tavaliselt lootus väiksemale karistusele, kokkuleppemenetluse taotlemine* või lihtsalt käegalöömissmeeleolu pärast enda sissekukkumises veendumist. Süüditunnistamise korral on tavaline, et kohtueelses menetluses kogutud füüsilised tõendid leiavad kohtumenetluses vähem käsitlemist kui teiste süüdistatava positsioonide korral. Samas ei ole füüsiliste tõendite tähtsus menetluses väiksem, sest küllaldase füüsilise tõendusmaterjali olemasolu oligi tihtipeale see tegur, mis mõjutas kaitsjat/süüdistatavat sellist positsiooni valima. Kokkuleppemenetluse kohaldamise heaks näiteks on kuritegu nr 10. Selle menetluse käigus ei määratudki kogutud füüsilistele tõenditele kohtueelse menetluse käigus ekspertiise, sest

* Kuigi kokkuleppemenetlust võib kohaldada ka süü vormilise tunnistamiseta, tuleb süüdistatava nõusolekut kokkuleppemenetluseks ja sellega kaasnevateks toiminguteks praktika seisukohalt vaadelda sisulise süüditunnistamisena.

selleks puudus sisuline vajadus. Samas oleks vajaduse korral saanud seda ka teha, tõendid olid kogutud ja dokumenteeritud korrektselt.

Süü osaline tunnistamine

Selle positsiooni head näited on kuriteod nr 6 ja 7. Kuigi kuriteos nr 4 üritas süüdistatav valida positsiooniks pooltõe esitamist (see positsioon oleks talle ka kasulikum olnud), tegi ta seda äärmiselt oskamatult. Seetõttu võib kuriteo nr 4 puhul süüdistatava positsioonivalikut samuti käsitleda süü osalise tunnistamisena, tegemist on piiripealse juhtumiga.

Süü osalise tunnistamise valinud süüdistatav möönab üldjuhul konflikti toimumist enese ja kannatanu vahel ning näiteks löökide sooritamist kannatanu pihta, kuid üritab näidata enda rolli teistsugusena ja oma süüd vähendada (vt kuriteod nr 4 ja 6). Sellises olukorras ei teki menetlejal ja prokuröril tavaliselt probleeme kuriteo toimumise ja süüdistatava osaluse tõendamises, kuid raskusi võib tekkida tegeliku olukorra rekonstrueerimise ja süüdistatava süü raskuse tuvastamisel. Füüsiliste tõendite roll võib sellisel juhul osutada väga oluliseks (nagu kuriteo nr 4 puhul juhtuski). Kahtlemata sõltub palju ka süüdistatava ja/või tema kaitsja asjatundlikkusest.

Süü osalisel tunnistamisel on lisaks tavapärastele füüsiliste tõendite kogumise meetoditele omal kohal kindlasti verejälgede uuring, sündmuskoha 3D-skaneerimisest tulenevate võimaluste kasutamine ning muud sündmuse hilisemat rekonstrueerimist võimaldavad ja hõlbustavad toimingud.

Süü eitamine

Süü eitamine süüdistatava poolt jaguneb veel omakorda sündmuses osalemise täielikuks eitamiseks ja positsiooniks, mida käesolevas väljaandes nimetatakse pooltõe esitamiseks.

Süü täieliku eitamise näited on kuriteod nr 2 ja 5. Sellisel juhul eitab süüdistatav täielikult igasugust seotust menetletava kuriteoga, seejuures (tavaliselt) ka kuriteopaigal viibimist. Seetõttu piisab **praktikas** kurjategija süü tõendamiseks tavaliselt vaid tema viibimise tõendamisest kuriteopaigas, tema puutumisest asitõenditega vms olulistest asjaoludest. Tõendamise seisukohast on kindlasti oluline osata kohtueelses menetluses ette näha kohtumenetluse käigus toimuma hakkavat. Süü täielikul eitamisel muutub tihtipeale ülioluliseks kahtlustatava ülekuulamine kohtueelses menetluses, selle detailsus ja õige rõhuasetus (vt kuritegu nr 5).

Süü täieliku eitamise erivormiks on **ütluste andmisest keeldumine**. Kuna süüdistatav keeldub ütluste andmisest, saab kohus süüdistatava eeluurimisel antud

ütlused avaldada (vt kuritegu nr 6). Seega kindlasti ei ole see süüdistatava jaoks parim positsioon, seda eriti juhul, kui kohtueelses menetluses on ta ennast täielikult või osaliselt süüdi tunnistanud.

Pooltõe esitamise näited on kuriteod nr 1 ja 5. Nagu eespool mainitud, üritas ka kuriteo nr 4 menetluses süüdistatav selle positsiooni valida, kuid katse oli äärmiselt algeline ega kõigutanud süüdistatava poole positsiooni.

Pooltõe esitamine erineb süü osalisest tunnistamisest ühe põhimõttelise asjaolu tõttu. Nimelt on selle positsiooni puhul tegemist olukorraga, kus süüdistatav esitab versiooni, mille kohaselt ta möönab küll sündmuse toimumist ja/või selles osalemist (praktikas tihti sündmuskohal viibimist, asitõenditega puutumuses olemist jne). Samas eitab ta aga igasugust või peaaegu igasugust omapoolset süülist käitumist. Selline positsioon võetakse üldjuhul pärast materjalidega tutvumist, enamasti kaitsja soovitusel ning tavaliselt kinnitatakse teiste, sealhulgas füüsiliste tõenditega tõendatud asjaolusid. Pooltõe esitamise korral on tegemist kõige raskemini ümber lükatava positsiooniga, mille tekkimist kohtumenetluse käigus on igal juhul vaja juba kohtueelses menetluses ette näha ja sellega arvestada.

Pooltõe esitamise sagedasti esinevaks näiteks võib tuua vägistamise, kus vägistamises süüdistatav möönab küll seksuaalvahekorra toimumist tema ja kannatanu vahel, kuid väidab, et see toimus vabatahtlikult ja mõlema poole nõusolekul. Sellisel juhul ongi tihtipeale äärmiselt raske, vahel ka võimatu, süüdistatava positsiooni ümber lükata, seda eriti siis, kui kannatanul puuduvad vägistamisele viitavad spetsiifilised vigastused. Seetõttu tuleb kohtueelses menetluses süüdistatava sellise positsioonivaliku, pooltõe esitamise võimalust ette näha ja püüda igati saavutada sooritatud kuriteole vastava karistuse määramist kohtumenetluse tulemusena. Lahenduseks on süüdistatava ütluste ebausaldusväärseks tunnistamine kohtus ja seega nende täielik väljaarvamine tõendusmaterjali hulgast.

Süüdistatava positsioon kohtumenetluses ei pruugi alati kattuda (ja praktikas tihtipeale ei kattugi) tema valitud positsiooniga kohtueelses menetluses. Nagu öeldud, põhjustab positsioonivaliku muutmise tihtipeale materjalidega tutvumine kohtueelse menetluse lõpus, samuti kaitsja nõuannete järgmine, kaitsja vahetus, kambrikaaslaste ja sõprade nõuanded või muud asjaolud. On küllalgi tavaline, et isik tunnistab end kohtueelses menetluses süüdi ja kohtumenetluses osaliselt süüdi või asub süüd eitama; kohtueelses menetluses tunnistab isik end osaliselt süüdi ja asub kohtus süüd eitama jne.

Kohtueelses menetluses ei ole menetlejal peaaegu kunagi võimalik ette näha **kõiki** kohtumenetluses esile kerkida võivaid küsimusi. Seetõttu esitatakse siinkohal mõned üldised põhimõtted, mida on soovitatav kohtueelses menetluses tulevast kohtumenetlust silmas pidades alati järgida.

1. Kahtlustataval/kaitsjal ei tohi **enne materjalidega tutvumist** tekkida arusaamist olemasolevatest tõenditest. Seda reeglit järgides saab (vähemalt seni, kuni kaitsja tutvub materjalidega) ära hoida raskesti ümber lükatava, läbimõeldud pooltõe esitamist. Üldjuhul on võimalik vähemalt seda positsiooni oluliselt nõrgestada.
2. Kahtlustatav tuleb kohtueelses menetluses üle kuulata selliselt, et vajaduse korral oleks süüdistajal võimalik võistlevas kohtumenetluses taotleda kohtualuse ütluste ebausaldusväärseteks tunnistamist (vt kuritegu nr 5, süüdistatava majas ja krundil viibimisega seonduv).
3. Kahtlustatava/kaitsja positsioonivalikut ja võimalikke vastukäike tuleb võimalikult palju ette näha ja kohtueelse menetluse käigus ennetavalt vältida.
4. Tuleb ette näha kaitsja võimalikku teisesele ülekanumisele ja ristkontaminatsioonile (sündmuskohtade/asi tõendite vahel või isikutelt sündmuskohale) viitamist. Selle ennetamiseks tuleb sündmuskoha ja/või asitõendi vaatlusprotokollis dokumenteerida kasutatud korduvkasutusega vahendite puhastamine, kaitseriietuse kasutamine ja muu ennetuslik tegevus. (Näiteks tuleks vaatlusprotokolli panna kirja, et kasutatud tehnikavahendid – fotoaparaadid, valgusallikad jms – olid enne puhastatud vahendiga Chemisept. Samuti peaks olema üles märgitud, et pärast asitõendi nr 1 pakendamist vahetas pakendaja kindad ja asitõend nr 2 pakendati juba uusi kindaid kasutades.)

Füüsiliste tõendite esitamisel kohtumenetluses kehtivad järgmised üldised põhimõtted.

1. Teatud juhul (vt kuritegu nr 7) võib oluliseks saada just **füüsiliste tõendite rohkus, samuti korrektsus nende kogumisel ja selle tegevuse dokumenteerimisel**. Need asjaolud võivad mõjutada kohtuniku siseveendumuse kujunemist kurjategija süüdimõistmise poole.
2. Alati kerkib kohtus esile küsimusi, millele kohtueelse menetluse käigus pole tähelepanu pööratud ega saadudki pöörata. Seetõttu tuleb kohtueelses menetluses eriliselt jälgida toimingute põhjalikkust ja detailsust. Igast menetleja jäetud lahtisest otsast võib kaitsja jaoks saada vahend, millest kinni haarata ja millele ehitada kaitseversioon. See võib toimuda ka juhul, kui kahtlustatava esialgsed ütlused on olnud teistsugused (vt kuritegu nr 5). Halvimal juhul on selliseks versiooniks oskuslikult välja mõeldud ja kohtus usutavalt esitatud pooltõde.

3. Politsei poolt kohtueelse menetluse käigus kogutud füüsilisi tõendeid võib kaitsja vahel vääralt asuda kasutama omaenda väidete kinnitamiseks (vt kuriteod nr 1 ja 7). Sellise võimalusega tuleb püüda juba menetluse algstaadiumis arvestada.

Kehtiva õigusruumi ja kohtupraktika kohaselt tuleb iga kohtueelses menetluses kogutud tõendit kohtumenetluse käigus kinnitada ja uurida, seega sõltuvad füüsiliste tõendite kohtumenetluses esitamise vajalikkus, viis, taktika jm tihtipeale kohtualuse positsioonivalikust ja kogu kohtumenetluse käigust.

Sellest tulenevalt mängisid mõnes selles väljaandes kirjeldatud kuriteo kohtumenetluses füüsilised tõendid kandvat rolli ja olid kohtuotsustes põhjalikult kajastatud. Teistes kohtuotsustes kajastati neid põgusalt või siis ei kajastatud üldse, vaatamata käsitletavate kuritegude suhteliselt suurele analoogiale.

KURITEOD

Selles peatükis nimetatakse kuriteo toimepannud isikut kas kurjategijaks või vastavalt menetlusseisundile kahtlustatavaks või süüdistatavaks. Tegemist on sama isikuga menetlusprotsessis.

Kuritegu 1: isiku vägivallatunnustega surnukeha ettevõtte tööruumides

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk surnukeha riietelt kurjategija bioloogiliste jälgede leidmisel.

Üldised asjaolud

Pandimaja töötaja leiti töökohal tapetuna, pandimajast oli röövitud erinevaid esemeid ja sularaha.

Sündmuskoht (pandimaja) koosnes kahest ruumist, surnukeha lamas tagumises ruumis põrandal selili, sirges asendis, käed kõrval, jalad sirgelt. Surnukeha juurde jõudmiseks oli vaid üks võimalik teekond (vt fotod 30–37).

Foto 30. Vaade esimesele ruumile. Selle ruumi vaatlus võttis aega umbes 1,5 tundi ja seejärel liiguti edasi tagumisse ruumi. Täiendavate vaatluste käigus otsiti sõrmejälgi ruumi seintelt, kahe ruumi vaheliselt ukselt, letilt ja riiulilt. Sündmuskohtal fotol nähtava vaheukse lingilt (mõlemalt poolt) esmase vaatluse käigus võetud DNA-proovid oli segaproovid, mille kohta ei olnud võimalik teha usaldusväärseid järeldusi.

Foto 31. Vaade esimesele ruumile välisukselt. Täiendavate vaatluste käigus otsiti sõrmejälgi ruumi seintel, kahe ruumi vaheliselt ukselt, letilt ja riiulilt. Väärib märkimist, et klaasletilt identifitseerimiskõlblikke sõrmejälgi ei leitud. Kahtlustatav letti ilmselt ei puutunud, kuid vaatamata põhjalikule otsimisele ei leitud sealt ka igapäevaselt tööl viibinud kannatanu ega klientide sõrmejälgi. See kinnitab järjekordselt DNA eelist sõrmejälgedes.

Foto 32. Vaade tagumisele ruumile. Surnukeha lamas tagumises ruumis seliliasendis. Paremalt pool laual on näha ehtealus, mis võeti kaasa ning millelt laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam), kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. Parema seina ääres asuvalt laualt võeti sündmuskohal DNA-proov, mis oli segaproov, peamine DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. Vasakul pool on näha kannatanu jalgade ümber olnud teipi ja kaht püksirihmatükki. Teip ja rihmatükid pakiti eraldi ühekordsetesse paberkottidesse kaasa, kohapeal proove ei võetud. Rihma pandlalt ja lühemalt rihmatükilt võetud DNA-proovid olid segaproovid, kannatanut ega kurjategijat ei saa kumbagi välistada.

Foto 33. Vaade tagumise ruumi paremas seinas oleva lauale. Nii ehtealus kui ka võtmekimbud pakendati eraldi ühekordsetesse paberkottidesse ning võeti kaasa. DNA-proovid võeti laboritingimustes. Laual olnud ehtealuselt võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam), kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. Laual nähtavalt võtmekimbult võetud DNA-proovid olid seostatavad ruume igapäevaselt külastanud tunnistajaga.

Foto 34. Vaade tagumises ruumis, uksest vasakul, laua all olnud seifile. Seif oli politsei sündmuskohale saabudes avatud ja sellises asendis, nagu pildil näha. Seifi ees maas olev plastkarp ja laual olev seifivõti võeti ühekordsetesse paberkottidesse pakendatuna kaasa ning DNA-proovid võeti laboritingimustes. Plastkarbilt võetud DNA-proov – verd sisaldav proov, DNA-profiil kokkulangev kurjategija DNA-profiiliga. Kassalaual olnud seifivõtmelt võetud 1. DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam), kokkulangev kurjategija DNA-profiiliga. Kassalaual olnud seifivõtmelt võetud teine DNA-proov oli segaproov, kurjategijat ei saa välistada.

Foto 35. Vaade lauale ja avatud seifile selle all. Surnukeha leidnud isikud seifi ega seifi ust ei puutunud. Seifi lukustushoovalt võeti sündmuskohal DNA-proov, mida ei analüüsitud.

Foto 36. Vaade lauale, laual on hästi näha seifi võti. Võti pakendati pildistamise järel kohe ühekordsesse paberikotti ja DNA-proovid võeti laboritingimustes. Kassalaual olnud seifivõtmelt võetud esimene DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam), kokkulangev kurjategija DNA-profiiliga. Kassalaual olnud seifivõtmelt võetud teine DNA-proov oli segaproov, kurjategijat ei saa välistada.

Foto 37. Vaade tagumises ruumis vasakul asunud diplomaadikohvrile. Kuna polnud kindlat veendumust, et kurjategija on kohvrit puudutanud, ning kohvrit oleks olnud ebamugav transportida, võeti kohvri lukustuselt DNA-proov sündmuskoha esmase vaatluse käigus. See proov oli segaproov, milles ei saa välistada kannatanut. See oli ka loogiline, kuna kannatanu töötas igapäevaselt nendes ruumides.

Surnukehal olid käed olnud kinni seotud teibiga ja arvutihiire juhtmega, jalad teibi ja rihmaga. Nii käsi kui ka jalgu siduvad teibid ning jalgade ümber olnud rihma oli enne politsei saabumist surnukeha leidnud isik lahti lõiganud. Surnukeha vasaku käe ümber oli jäänud sidumisel kasutatud arvutihiire juhe.

Kannatanu suu ja nina olid olnud suletud teibiga, mille oli enne politsei saabumist ära tõmmanud surnukeha leidnud isik. See teip saadeti koos surnukehaga lahangule, kuna oli vajalik kohtuarstile lahangu tegemiseks. (Kannatanu surma põhjuseks oli mehaaniline lämbus.) Pärast lahangut võeti teip kaasa ning toimetati laborisse, kus harutati lahti ja teibi kihtide vahelt võeti DNA-proove. Sellisel toimida oli võimalik, kuna kurjategija bioloogilist materjali otsiti teibi kihtide vahelt, st suletud kohast, ja see ei saanud transpordi või lahangu käigus kontamineeruda (vt fotod 38–41).

Foto 38. Vaade surnukehale ja selle lähiumbrusele. Pildil oleva ukse (WC uks) paremalt piidalt võeti sündmuskohal DNA-proov, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. Kannatanu heleda pluusi parema ja vasaku varruka alumiselt otsalt sündmuskohal võetud DNA-proovid jäeti analüüsimata. Pluus võeti paberikotti pakituna kaasa ja proovid võeti laboritingimustes. Pildil nähtavalt pluusilt võetud proov (sisaldas eeltesti alusel verd) oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kurjategija DNA-profiiliga. See oli kooskõlas teiste menetluse käigus kogutud tõenditega: kahtlustatava ütluste kohaselt vigastas ta sündmuskohal kätt. Pildil nähtav teip, mille kannatanu leidnud isikud surnukeha pea ümber lahti tõmbasid, oli veel otsapidi kinni ning see saadeti koos surnukehaga morgi, kuna oli vajalik kohtuarstile lahangu tegemisel. Pärast lahangut võeti teip morgist kaasa ja võeti DNA-proovid seejärel teibikihtide vahelt. Surnukeha vasaku käe ümber on näha arvutihiire juhett, mis eemaldati käe ümber, pakendati ühekordsesse paberikotti ja toimetati ekspertiisi. Juhtmelt võetud DNA-proov oli segaproov, kannatanut ei saa välistada, kurjategijat ei saa kindlalt välistada.

Foto 39. Lähivaade surnukeha jalgade ümber olnud teibile ja kahele püksirihmatükile. Enne politsei saabumist olid surnukeha leidnud isikud need objektid kannatanu jalgade ümber eemaldanud. Esemed võeti sündmuskohalt eraldi ühekordsesse paberikotti pakendatuna kaasa, DNA-proovid võeti laboritingimustes. Rihma pandlalt ja lähemalt rihmatükilt võetud DNA-proovid olid segaproovid, kannatanut ega kurjategijat ei saa kumbagi välistada.

Foto 40. Lähivaade surnukeha käte ümber olnud arvutihiire juhtmele ja teibile. Enne politsei tulekut olid surnukeha leidnud isikud need objektid käte ümbert eemaldanud ja need vedelesid surnukeha kõrval maas. Esemed pakendati teineteisest lahutamata ühekordsesse paberkotti ja nendelt toimus proovide võtmine laboritingimustes. Juhtmelt võetud DNA-proov oli segaproov, kannatanut ei saa välistada, kurjategijat ei saa kindlalt välistada.

Foto 41. Lähivaade surnukeha käte ümber olnud arvutihiire juhtmele. Juhe eemaldati käe ümbert, pakendati ühekordsesse paberkotti ja toimetati ekspertiisi. Juhtmelt võetud DNA-proov oli segaproov, kannatanut ei saa välistada, kurjategijat ei saa kindlalt välistada.

Enne politsei saabumist olid sündmuskohal käinud nii kolmeliikmeline kiirabibrigaad kui ka kolm isikut, kes leidsid kannatanu. Kuna ruumid olid väikesed ja kitsad ning ilm täiesti kuiv, loobuti jalatsijälgede otsimisest.

Kõigepealt vaadeldi maja välisuks ja selle esine. Ruumidesse siseneti täpselt nii, nagu eespool kirjeldatud: ees liikusid kaks kriminalisti ja nende järel menetleja. Kõrvalised isikud hoiti sündmuskohast eemal, piirde taga.

Enamik esemeid, mida oli võimalik kaasa võtta, võeti tervenisti kaasa ning DNA-proovid võeti laboritingimustes. Kohapeal võeti DNA-proovid pindadelt ja esemetelt, mida oli raske transportida, samuti surnukeha riietelt ja jalanõudelt.

Kurjategija oli sündmuskohal kätt vigastanud ja DNA-ekspertiisi abil selgus, et osa kannatanu riietel olnud verest oli seostatav kurjategijaga. Sündmuskohal viibides menetlusgrupi liikmed seda veel ei teadnud.

Lisaks esmasele vaatlusele viidi järgnevatel päevadel läbi kaks täiendavat sündmuskoha vaatlust. Nende käigus otsiti peamiselt sõrmejälgi. Teisel vaatlusel osales jäljeekspert, selle vaatluse käigus pakendati ja võeti ära veel mitu eset, mis toimetati ekspertiisi.

Leitud jäljed

Identifitseerimiskõlblikke sõrmejälgi ega sõrmejäljefragmente ei leitud.

Sündmuskohal kriminalisti poolt võetud DNA-proovid. Proovid võeti peamiselt esemetelt ja pindadelt, mida oli raske või võimatu transportida, samuti surnukeha riietelt. Kõik muud esemed, sh teibi osad ja muu sidumismaterjal, pakendati ja toimetati ekspertiisi.

- Surnukeha vasakult ja paremalt saapalt – ei analüüsitud.
- Tagumise ruumi paremal pool asuvalt laualt – DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Kraani kangi alumiselt osalt – DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Kraani kangi ülemiselt osalt – segaproov, ei saa välistada kannatanut.
- Kannatanu heleda pluusi parema ja vasaku varruka alumiselt otsalt – ei analüüsitud.
- WC ukse paremalt piidalt – DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Kassaluugi klaasilt – ei analüüsitud.
- Rohelise sahtli allsiinilt – ei analüüsitud.
- Vaheukse lingilt – segaproov, ei ole võimalik teha usaldusväärseid järeldusi.
- Teksapükste mõlema jala sääre siseküljelt – ei analüüsitud.
- Seifi lukustushoovalt – ei analüüsitud (menetlejate viga, oleks võib-olla saanud seostada kurjategijaga).

- Tagumises ruumis koopiomasinal olnud diplomaadikohvri parema lukustuse kõrvalt – segaproov, ei saa välistada kannatanut.

Sündmuskohalt kaasa võetud esemed, millelt võeti DNA-proovid laboritingimustes.

Kõiki esemeid siinkohal ei loetleta, tuuakse ära vaid need, kust leiti midagi olulist, st mille alusel on võimalik teha järeldusi töömeetodite kohta.

Suuremalt osalt esemetelt võetud proovid – DNA-profiilid kas kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga või olid segaproovid, milles ei saa kannatanut välistada (mis on loogiline, sest kannatanu töötas ruumides igapäevaselt). Kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali leiti ka sidumismaterjalilt.

Tuleb märkida, et kannatanult **ära lõigatud** kõigilt küünefragmentidelt leiti ainult kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali, mis kinnitab kaudselt küünte ärälõikamise meetodi kaheldavust (samas puuduvad andmed, mis kinnitaksid kahtlustatava DNA sattumist kannatanu küünte alla, nii et põhjanevat järeldust siit teha ei saa).

- **Surnukeha jalgade ümber olnud rihma pandlalt ja lühemalt rihmatükilt – segaproov, kannatanut ja kahtlustatavat ei saa kumbagi välistada.**
- **Surnukeha pea ümber olnud teibi kihtide vahelt (st teibilt, mis oli olnud kannatanu nina ja suu ümber) – segaproov, kannatanut ei saa välistada, kahtlustatavat ei saa kindlalt välistada.**
- **Surnukeha käte ümber olnud arvutihiire juhtmelt – segaproov, kannatanut ei saa välistada, kahtlustatavat ei saa kindlalt välistada.**
- **Laual olnud võtmelt esimene proov – segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.**
- **Laual olnud võtmelt teine proov – segaproov, kahtlustatavat ei saa välistada.**
- **Proov seifi ees maas olnud plastkarbilt – sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.**
- **Surnukeha plusilt võetud kolmas proov – sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNA-d on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.**
- **Surnukeha teksapükstelt (varem markeeritud alalt) – sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.**

Tähelepanekud

Seotud käte ja/või jalgadega surnukeha puhul tuleb lisaks sidumismaterjali kaasa võtmisele kohapeal DNA-proove võtta **seotud kohtade ümbrusest** ja loogilistest kohtadest, mida kurjategija pidi sidumisel puutuma.

Seotud käte ja/või jalgadega surnukeha korral tuleb riiete varrukad ja püksisääred ära lõigata, eraldi ühekordsetesse paberkottidesse pakendada ja kaasa võtta. See on ilmselt kõige parem viis, kuidas vältida DNA kontaminatsiooni. Kuriteo nr 1 menetluses õnnestus saada kurjategijaga seostatav tulemus verd sisaldavast proovist.

Sidumismaterjali saab tervikuna kaasa võtta ja ekspertiisi toimetada – sellise lähenemisega saadi head tulemused. (Seejuures tuleb täpselt järgida ettevaatusabinõusid, et vältida kontaminatsiooni.) Ka juhtme osal, mis oli seotud surnukeha käte ümber ja mida puudutas surnukeha leidja, võeti DNA-proov, milles ei saanud kurjategijat kindlalt välistada.

Kui sidumismaterjaliks on olnud teip, tuleb see lahti harutada laboritingimustes: teibi kihtide vahelt võib suure tõenäosusega leida teipinud isiku (kurjategija) bioloogilist materjali. Tegemist on väga hea tõendiga, sest, nagu juhtumist näha, võib teibi kihtide vahelt, suletud tingimustest saada saastumata DNA-proovi, mis on seostatav kurjategijaga. Seda kinnitab ka asjaolu, et surnukeha pea küljes olnud teip saadeti koos surnukehaga lahangule ja alles seejärel järgmistesse eksperttiisidesse; teibi kihtide vahelt võetud DNA-proov oli segaproov, milles kannatanut ei saanud välistada, kurjategijat ei saanud kindlalt välistada.

Tapmise sündmuskohalt on vaja kaasa võtta surnukehal seljas olevad riided või nende osad, millel võib olla kurjategijalt pärit bioloogilist materjali.

Teadaolevalt **sisaldab veri enim DNA-d** – verd sisaldavad proovid surnukeha riietel (st pinnal, kus leidub igal juhul kannatanult pärit bioloogilist materjali) andsid kurjategija DNA-profiliga kokkulangeva tulemuse.

Avatud sahtlitelt on sündmuskohal mõistlik võtta DNA-proovid avamisel puudutatud kohtadest ja seejärel otsida sahtlitelt sõrmejälgi.

Esimese ja teise ruumi vahelise ukse lingilt mõlemalt poolt võetud kolm DNA-proovi olid segaproovid, mille kohta ei olnud võimalik teha usaldusväärseid järeldusi. Siit võib järeldada, et ilmselt oli pind liiga saastunud, kuna seda oli puudutanud palju inimesi. Samuti kinnitab see asjaolu veel kord kaitseriietuse ja näomaskide vajalikkust sündmuskohal töötamisel. Tuleb igati üritada vältida võetavate DNA-proovide omapoolset lisakontamineerimist.

Suurem osa kriminalisti poolt sündmuskohal võetud DNA-proovidest jäi vajaduse äralangemise tõttu analüüsimata. See ei olnud lõpptulemust arvestades suur kaotus. Suurel hulgal DNA-proovide võtmine ja paljude asitõendite kaaspakendamine sündmuskohal oli igal juhul vajalik, kuna vajaduse korral oleks menetlusgrupil olnud palju lisamaterjali, millega töötada. Rohkete jälgedega

sündmuskohal tuleb seega alati talletada **kõik** võimalikud jäljed ja võtta DNA-proovid vähegi olulistest kohtadest.

Alati ei pruugi sündmuskohal leitud veri pärineda kannatanult, sündmuskohal leiti kurjategijaga seostatavaid verd sisaldavaid proove.

Võrreldes DNA- ja sõrmejälje ekspertiiside tulemusi, tuleb tahes-tahtmata pida esmatähtsaks DNA-proovide võtmist sündmuskohal ja asitõenditelt.

Kohtumenetlus

Kohtumenetluse üldised asjaolud

Maakohtu istungil (tegelikkuses juba enne kohtueelse menetluse lõppu) teatas süüdistatav, et pole tapmist toime pannud ning oli end varem süüdi tunnistanud politseinike surve tõttu, samuti seetõttu, et politsei pidas selles kuriteos kahtlustatavana kinni tema tütre.

Kohtuistungil andis süüdistatav ütlusi, et käis kuriteo päeval pandimajas ja leidis sealt istuvas asendis kannatanu, kelle käed, nina ja suu olid kinni teibitud. Proovis kannatanut teibist vabastada, selle käigus tõmbas maha plaastri oma varem vigastatud sõrmelt, millest hakkas verd jooksuma. Kannatanu kukkus selle tegevuse käigus küliliasendisse (ehk siis asendisse, milles ta leiti). Teipi kätte ei saanud. Lahkus, kuna oli veendunud, et kannatanu on surnud ja tema heaks ei saa enam midagi teha. Prokuröri küsimusele, kas ta midagi kaasa võttis, vastas süüdistatav, et ei võtnud mitte midagi. Telefonid, mis võeti ära tunnistajatelt, sh tema tütrelt, oli ta saanud varem kannatanu käest (ehk sealtsamast pandimajast).

Tegemist on niisiis olukorraga, kus kahtlustatav muutis positsiooni süü täielikult tunnistamiselt (kohtueelses menetluses) süü eitamiseks koos pooltõe esitamisega (kohtumenetluses). Süüdistatav väitis kohtuistungil, et nii ülekuulamisel kui ka ütluste olustikuga seostamisel rääkis ta seda, mida politsei oli varem talle rääkinud ja öelda käskinud. See on praktikas täiesti tavaline selgitus sellise positsioonimuutmise juhtumi korral. (Seepeale vaadati kohtuistungil läbi ka seostamise videosalvestus.) Kaitsja väitis istungitel ja kaebustes, et süüdistatava viimasena esitatud versioon on ümber lükkamata ning seetõttu tuleb süüdistatav õigeks mõista. **Niisiis üritasid süüdistatav ja kaitsja kohtueelses menetluses kogutud füüsilisi tõendeid mitte vaidlustada, vaid selgitada ja põhjendada nende tekkimist süüdistatava mittesüülike käitumise kaudu (klassikaline pooltõe esitamise näide).**

Maakohtus vaadati kaasus läbi kahel korral. Kohus mõistis esimesel istungil süüdistatava süüdi ja karistas 20-aastase vabadusekaotusega. Ringkonnakohus tühistas eelistungil maakohtu otsuse ja saatis kohtuasja maakohtule uueks läbi vaatamiseks teises kohtukoosseisus; põhjuseks oli maksimaalse karistusmäära

mõistmise vähene põhjendatus kohtuotsuses (**seega mitte tõendite ebaõige hindamine või tõendite mittelubatus**). Kuna sisuliselt oli tegemist samade argumentide ja tõendite esitamisega nii süüdistatava kui ka kaitsja poolt mõlemal maakohtu istungil ja samuti ringkonnakohtu istungil, siis vaadeldakse menetlusosaliste esitatud tõendeid üldistatuna.

Samuti kitsendatakse esitatud tõendite ringi ning jäetakse välja verbaalsed ja muud tõendid. Viimaseid käsitletakse vaid juhul, kui need on otseselt seotud käsitletavate füüsiliste tõenditega.

Prokuröri ja kaitsja taktika

Prokurör esitas järgmised tõendid.

1. Sündmuskoha vaatlusprotokoll.
2. Ekspertiarvamus surnu kohtuarstlikus ekspertiisiaktis. Surma põhjus oli mehaaniline lämbus suu ja ninaavade sulgusest kileteibiga, mida tõestab sündmuskohal avanenud vaatepilt (surnukehal leidmise momendil kinniteibitud suu ja ninaavad) ning lämbusele omane iseloomulik üldine lahanguleid. Lisaks leiti parempoolse IV roide murd ja mitmed tõmbi trauma toimet tekitatud, eraldi võetuna mitteeluohhtlikud vigastused. Kohtuarstliku ekspertiisi kohaselt ei saanud välistada võimalust, et surm mehaanilise lämbuse tagajärjel võis saabuda kolme erineva mehhanismi kombineerumisel, st suu- ja ninaavade sulgusega samal ajal toimus rindkere ja kõhu kompressioon ning kätega kägistamine. Kohtuarst välistas ülekuulamisel võimaluse, et vigastused ja surma oleksid võinud põhjustada teistsugused asjaolud, kui olid aktis esitatud järeldused.
3. Ekspertiarvamus DNA-ekspertiisiaktis.
4. Kahtlustatava ütlused, kahtlustatava ütluste seostamine olustikuga. Prokuröri arvates olid ütlused vastuolus, mistõttu ei ole võimalik neid käsitleda tõenditena toimunud kuriteosündmuse tegelike asjaolude kohta.
5. Asitõendite vaatlusprotokoll kolme äravõetud mobiiltelefoni kohta.
6. Esemete üleandmis-vastuvõtmisakt (tagastamine).

Maakohtu teistkordsel istungil avaldas kohus prokuröri taotlusel osaliselt DNA-ekspertiisiaktist ekspertiarvamuse.

DNA-ekspert selgitas ekspertiarvamust. Eksperti sõnul oli ekspertiisiakti kõnealusel punktis välja toodud juhusliku kokkulangevuse tõenäosus, mis on statistiline interpretatsioon. Segaproovide statistiliseks interpreteerimiseks on mitu viisi, millest üks lähenemine eeldab hüpoteeside püstitamist kaitsja ja prokuröri poolt. Nende püstitatud hüpoteeside kohaselt on segaproovi tulemusele võimalik

anda statistiline hinnang erinevate hüpoteeside tõepära kohta. Erinevalt püstitud hüpoteesid võivad samade DNA-tulemuste korral anda erinevad statistilise hinnangu tulemused. Teipidelt võeti hulgaliselt proove, proovide võtmise kohad märgiti teipidele. Eksperdi sõnul üritati võtta proove teibikihtide vahelt, mitte pealispinnalt. Kas proove võeti teibi välispinnalt või sisepinnalt, märgiti teibile. Menetlejal tulnud info kohaselt vigastas kurjategija ennast sündmuskohal ja siis võeti lisaproove verekahtlase määrdumisega kohtadest.

DNA-ekspert selgitas rahvakohtunikule, et DNA võib toatemperatuuril säilida aastakümneid. Pole võimalik öelda, millal on üks või teine DNA-jälg kuhugi sattunud.

Kaitsja palus kõigil istungitel ja mõlemas apellatsioonkaebuses kohtualuse mõrvas õigeaks mõista. Kaitsja hinnangul sai kohtualust mõista süüdi vaid selles, et ta oli jätnud rasket kuriteost teatamata. Kaitsja esitas kokkuvõttes järgmised argumendid.

1. Selle kohta, miks sündmuskohal leiti süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali, oli süüdistatav kaitsja arvates andnud loogilisi ütlusi: ta ei eitanud sündmuskohal viibimist kuriteo päeval kella 10.30 paiku, kuid ta tuli pandimajja pärast kuriteo toimumist. Süüdistatav püüdis kannatanut aidata ja otsis eset, millega kannatanut teibist vabastada, seetõttu leiti sündmuskohal osal esemetel süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali; samas ettetõmmatud kardinatel süüdistatava bioloogilist materjali ei tuvastatud.
2. Kaitsja juhtis tähelepanu asjaolule, et ei süüdistatavalt endalt ega tema kodust ei leitud ühtegi sündmuskohalt kadunud, pandimajale kuuluvat vääriseset ega raha.
3. Süüdistatava seletuse kohaselt oli ta kolm mobiiltelefoni ostnud pandimajast varem ja kaitsja hinnangul ei olnud ühtegi tõendit selle kohta, et ta oleks just kuriteo päeval need telefonid sündmuskohalt röövitud.
4. Samuti väitis kaitsja, et arvestades kannatanu seisundit tema leidmisel sündmuskohal, oli kaheldav, kas üks inimene olnuks suutnud kannatanu vastupanu korral sellist kuritegu toime panna.
5. Kaitsja juhtis tähelepanu, et süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali ei tuvastatud järgmistel sündmuskohalt võetud esemetel:
 - välisukse sisemise ukse ribakardina reguleerimispulgal;
 - lamellkardinanööril nr 1 esimese ruumi aknal;
 - ribakardina nööri sisemisel välisuksel;

- neljal võtmel võtmekimbust tagumise ruumi laual;
- pruuni värvi puidust käepidemega noal.

See DNA-ekspertiisiaktist tulenev eksperdiarvamus ühtis kaitsja hinnangul süüdistatava kohtus antud ütlustega, et ta ei ole nimetatud esemeid puutunud.

6. Kaitsja viitas sündmuskoha vaatlusprotokollile, mille kohaselt oli ruumis avatud uksega seif, mille ülemisel avatud riiulil paistsid kilekotti pakitud rahatähed ja mitu kullavärvi metallist ehet. Kaitsja väitel oli ebaloogiline, et kurjategija, kelle eesmärk on röövida, jättis kaasa võtmata lahti olevast seifist raha ja kuldesemed.
7. Kaitsja viitas süüdistatava eeluurimisel antud ütlustele, mille kohaselt viskas süüdistatav röövitud esemed prügikonteinerisse. Ütluste absurdus kinnitas kaitsja arvates veel kord eeluurimisel antud ütluste ebaõigsust (ja seega kohtumenetluses antud, süüd mittetunnistavate ütluste õigsust).

Teistkordsel läbivaatamisel maakohtus taotles kaitsja täiendavate DNA-ekspertiisiarvamuse punktide avaldamist.

Süüdistatava ütlused kattusid eelmisel istungil antutega: ta väitis, et tunnistas menetluse käigus end süüdi politsei surve tõttu. Vaadati taas seostamise videosalvestust. Süüdistatav väitis, et ka see on politsei etteütlemise järgi räägitud.

Teistkordsel istungil käsitleti DNA-ekspertiisiakti põhjalikumalt samade punktide osas, mis esimeselgi korral.

Lähemalt arutati rihma pandlalt, teibilt, pluusilt, võtmelt ja plastkarbilt võetud DNA-proovidega seonduvat.

Prokurör lisas:

- Rihma pandla osas sõltub eksperdi selgituse kohaselt DNA-alleelide tuvastamise täielikkus ja nende säilimise aeg materjali hulgast. Kannatanute (kohtueelses menetluses surnukeha leidnud isikud) ütluse kohaselt löikasin nad rihma läbi, seega puudutasid seda. Kokkupuude on intensiivsem ka isikul, kes kasutab seda sidumiseks, seejuures eluliselt tõenäoline ka pandla intensiivne puudutus. Vähem intensiivne on see ühekordsel löikamisel. Seega on seletatav, miks rihma mitmel kohal oli süüdistatavaga seostatav DNA, aga ei tuvastatud seda põgusalt puudutanud abikaasa ja poja DNA-d.
- Teibi osas: eksperdi selgituste kohaselt võeti proovid teibilt kohtadelt, kus kihid üksteisega kattusid, et leida selle isiku DNA, kes oli teipi mähkinud. Eluliselt mitteusutav on süüdistatava kirjeldus, et ta püüdis sõrmi teibi alla ajada, aga kokkukleepunud teibikihtide vahele ei saanud ta seda kuidagi teha.

Teistkordses apellatsioonis esitas kaitsja lisaks eeltoodule järgmised seisukohad:

- Kaitsja juhtis tähelepanu, et kohus oli kuulutanud süüdistatava ütlused vastuoluliseks, kuid samas analüüsis kohus oma otsuses pikalt süüdistatava poolt kohtueelses menetluses antud ennast süüstavaid ütlusi ning võrdles neid teiste kogutud tõenditega. Selline käsitlus oli kaitsja arvates vale, sest kui kohus jätab mõne tõendi tervikuna välja, puudub tal ka seaduslik alus selle tõendi üht või teist osa analüüsida. Seega oleks kaitsja arvates tulnud süüdistatava poolt kohtus antud ütlused arvesse võtta ja hinnata neid kogumis teiste tõenditega. Sellisel juhul oleks olnud tagatud tõendite võrdse hindamise printsiip ja süüdistatava kaitseõigus.
- Kaitsja viitas eksperdiarvamusele kohtuarstlikus ekspertiisiaktis, kus ekspert käsitles surma põhjust kolme erineva mehhanismi kombinatsioonina. Ekspertiisiarvamuse kohaselt ei olnud surma ajavahemik täpselt määratav, see jäi paari tunni piiridesse. Seega ei olnud eksperdiarvamus kaitsja arvates käsitletav üheselt. Seetõttu oli kaitsja arvamusel, et kuritegu ei pandud toime mitte üksinda, vaid seda tegi isikute grupp.
- DNA-ekspertiisi puhul nõustus kaitsja, et DNA-ekspertiisiakt vastas nõuetele ja on seega tõendamisahela üks tähtsamaid lülisid. Samas viitas kaitsja, et pelgalt bioloogilise materjali olemasolu ei saa kinnitada fakti, kuidas see jäetud on. Kaitsja hinnangul puudus asjas konkreetne ja mitteoletuslik selgitus, mistõttu tuli kohtul ikkagi arvestada süüdistatava selgitustega. Kaitsja väitel ei olnud kohus küllaldaselt suutnud põhjendada oma järeldusi ja seega jäid need ikkagi oletusteks. Ka juhtis kaitsja tähelepanu süüdistatava ütlustele, et nuga ta ei näinud ega puutunud. Süüdistatava seletust kinnitas kaitsja arvamusel kohaselt asjaolu, et noalt ei leitud süüdistatava bioloogilist materjali. Kohtu järeldus, et süüdistatav pole puutunud ribakardinate pulti, kuna ründas kannatanut vahetult viimase tööle jõudmisel kella 10 paiku või natuke enne kümnet, oli kaitsja hinnangul oletuslik. Kriminaalasjas puudus kaitsja väitel teave kuriteo toimepanemise täpse aja kohta. Uurimine ei soovinud välja selgitada, millal pandimaja valve alt maha võeti, kuigi nimetatuga oleks kaitsja arvates saanud paika panna kannatanu täpse saabumisaja, st kellaaja, millal signalisatsioon oli maha võetud, kuna seda sai teha vaid kannatanu. Ka polnud uurimise käigus täpsustatud, millal kannatanu kodust lahkus, väideti vaid, et ta läks kella kümneks tööle. (Siinkohal vt kuritegu nr 5, tähelepanekud kohtumenetluse osas – seal tekkis sarnane olukord, kuigi kuriteo nr 5 korral tekitasid küsitavusi süüdistatava tegevused kuriteole järgnenud päeval). Kohtu järeldus, et süüdistatavaga seostatav bioloogiline materjal leiti sidumisvahenditel kohtades, mis viitavad sidumisele,

mitte abi andmisele, oli kaitsja arvates samuti oletuslik ning kaitsja väitel jääb bioloogiline materjal sidumiskohtadele ka siis, kui püütakse sõlmi lahti teha. Kaitsja arvates sai bioloogiline materjal teibi kihtide vahele jääda siis, kui seda üritati lahti rebida. Kokkuvõtteks väitis kaitsja, et DNA-ekspertiisist tulenevad järeldused iseenesest ei olnud küllaldased, et kinnitada süüdistatava süüd. Asjaolu, et ta sündmuskohal viibis, ei olnudki vaieldav, sest seda oli süüdistatav ka ise kinnitanud. Seega võisid tema bioloogilised jäljed leiduda sündmuskohal ka ilma kuritegu sooritamata.

Kassatsioonkaebuse esitamist põhjendas kaitsja asjaoluga, et nii ringkonnakohus kui ka maakohus suhtus kohtuasjas esitatud tõenditesse eelarvamuslikult. Riigikohus asja menetlusse ei võtnud ja jõustus ringkonnakohtu otsus.

Kohtuotsused

Maakohtu esimene otsus

Süüdistatav mõisteti süüdi ja karistati 20-aastase vabadusekaotusega. Kohtuotsuses kirjeldati süüdistatava ütlusi kohtuistungil surnukeha leidmise ja sündmuskohal viibimise kohta: süüdistatav tunnistas end süüdi kuriteost mitteteatamises, kuid väitis, et andis varasemad ennast süüstavad ütlused uurija survele. Seejärel esitati põhjendused, miks ei saanud süüdistatava ütlusi usaldusväärseks pidada.

Kohus leidis, et niisugune põhjendus ütluste muutmise kohta ei olnud usaldusväärne ja oli otsitud; tõendina neid ütlusi kuriteo tegelike asjaolude kohta kohus seetõttu arvestada ei saanud. Süüdistatav ei suutnud kohtu hinnangul usaldusväärset seletada oma bioloogilise materjali olemasolu kannatanul seljas olnud riietusemetel, sealhulgas rihmal, juhtmel ja teibil, millega oli kannatanu seotud. Süüdistatava esitatud sündmuse kirjeldus ei selgitanud, kuidas oli tema bioloogiline materjal sattunud seifivõtmele ja karbile, millest olid välja võetud ehted. Süüdistatava ütlused sündmuste olustikuga seostamisel olid videolindil nähtuna üksikasjalikud, vastused uurija küsimustele kohesed, asjakohased, isegi esitatud küsimusi iseseisvalt laiendavad **ning need anti kaitsja juuresolekul**. Süüdistatav püüdis kohtueelses menetluses näidata kannatanu surma põhjustamist ettevõetamatu tegevusena ja enda tegevust esemete hõivamisena kannatanu loal; hiljem, saades aru oma versiooni absurdusdest, asus eitama oma tegevust kannatanu kinnisidumisel, tema tervise kahjustamisel ja vara hõivamisel.

Kohus luges süüdistatava süü tõendatuks järgmiste tõenditega.

- Kannatanut teibist vabastanud tunnistajate ütlused, mille kohaselt ei olnud näha, nagu oleks kannatanut juba enne neid vabastada püütud.

- Süüdistatava tütre ja tütre elukaaslase ütlused, mis kinnitasid mobiiltelefonide saamist temalt tapmise päeval.
- Sündmuskoha vaatlusprotokoll
- Surnu kohtuarstlik ekspertiisiakt ja eksperdi ütlused kohtuistungil, millega ekspert kinnitas oma aktis antud arvamust ja selgitas seda, välistades võimaluse, et surma oleks võinud põhjustada ekspertiisiaktis esitatud järeldustest teistsugused asjaolud.
- DNA-eksperdiarvamus, mille kohaselt:
 - rihma pandlalt, rihma lühemalt tükilt, mis asusid maas pandimaja tagumises ruumis ja olid lõigatud tunnistajate ütluste kohaselt kannatanu jalgade ümbert ning kuulus kannatanule endale, võetud DNA-proovide analüüsi tulemina ei saanud välistada süüdistatava bioloogilise materjali olemasolu nendes proovides;
 - pandimaja tagumisest ruumist maast leitud teibilt ning kannatanu randmete ümbert ära võetud juhtmelt võetud DNA-proovide analüüsi tulemina ei saanud kindlalt välistada süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali olemasolu;
 - kannatanul seljas olnud pluusilt ja kassaruumis laua peal olnud võtmelt võetud DNA-proovi analüüsimise tulemina leiti, et see on kokkulangev süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjaliga;
 - võtmelt võetud teise proovi analüüsi tulemina ei saanud välistada süüdistatava bioloogilise materjali sisaldumist selles;
 - seifi eest maast leitud plastkarbilt, tagumisest ruumist maast leitud teibilt, samuti kannatanul jalas olnud teksapükstelt võetud proovide analüüsi tulemina leiti, et need on kokkulangevad süüdistatava bioloogilise materjaliga.

Ülaltoodud tõendite alusel oli kohtu arvates süüdistatava bioloogilist materjali leitud paljudelt esemetelt; lisaks näitas mitmelt esemelt võetud DNA-proovide analüüsi tulem, et seal võis leiduda süüdistatavalt pärit bioloogiline materjal. Süüdistatava seletus selle kohta, et tema bioloogiline materjal võis sattuda neile esemetele, kui ta püüdis vabastada kannatanut köidikutest, ei olnud kohtu arvates usutav, sest esiteks leiti seda liiga paljudelt esemetelt, teiseks leiti seda ka esemetelt, mida süüdistataval polnud põhjust puutuda kannatanu lahtisidumise käigus.

Lisaks viitas sündmuskoha olustik kohtu arvates sellele, et süüdistatav varitses kannatanut vahetult tema töölejõudmisel ja sisenes pandimajja tõenäoliselt vahetult pärast kannatanu töölejõudmist. Sellele viitasid ettetõmmatud ribakardinad, mida kannatanu ei jõudnud veel avada, samuti vigastusteta välisukse lukk.

Maakohtu teine kohtuotsus

Süüdistatav mõisteti süüdi ja karistati vabadusekaotusega 19 aastat 8 kuud 18 päeva.

Kohtuistungil sarnanesid süüdistatava ütlused eelmises kohtumenetluses antutele.

Sarnaselt eelmisele kohtuotsusele pööras kohus tähelepanu sündmuskoha vaatlusprotokollile ja fotodele ning rõhutas välisuksel vigastuste puudumist, ribakardinate eesolekut aknal ja ukstel. Kohus leidis, et süüdistatava põhjendus kohtueelses menetluses ennast süüstavate ütluste andmise kohta ei olnud tõepärane, sest need kirjeldasid röövimise lavastamise kokkulepet tema ja kannatanu vahel.

Äärmiselt ebausutav oli, et politsei mõtles välja versiooni lavastatud röövimisest ja surma põhjustamisest ettevaatamatuse tõttu ning väärtuslike esemete prügikasti viskamisest. Kuna tegemist oli süüdistatava diametraalselt lahknevate ütlustega kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses ning süüdistatava selgitus erinevuste põhjuste kohta ei olnud mõistusepärane ja usutav, **tuli süüdistatava ütlused tervikuna, välja arvatud selles osas, et ta kuriteopäeval pandimajas käis ja kannatanut puudutas (mida ta tunnistas nii kohtueelses menetluses kui ka kohtuistungil), tõendusmaterjali hulgast välja jätta.**

Süüdistatava ütlus, mille kohaselt tuli ta pandimajja kella poole üheteistkümne ajal ja sai pandimajja sisse, kuna välisuks ei olnud lukustatud, oli kohtu arvates ümber lükatud tunnistaja ütlustega (tunnistaja käis pandimaja ukse taga kella 10.30 paiku, uks oli lukustatud ja kannatanu telefonile ei vastanud).

Kohus leidis, et süüdistatava ütlused tõendavad tema viibimist pandimajas kuriteopäeva hommikul. Seda tõendas ka DNA-ekspertiisiakti eksperdiarvamus, mille kohaselt leiti rihma pandlal ja lühemal rihmatükil, mida oli kasutatud kannatanu kinnisidumisel, kannatanu pluusil, kassaruumis laua peal asunud seifivõtmel ja seifi ees maas olnud plastkarbil, teibil ja kannatanu teksapükstel süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali.

Kohus märkis, et kuigi prokuröri arvamus kohaselt tõendas eksperdiarvamus süüdistatava puutumust kannatanu kinnisidumisse, ei nõustunud kohus sellega. Eksperdiarvamus toodi välja, et sidumiseks kasutatud teibilt DNA-analüüsiks võetud kolmas proov ja sidumiseks kasutatud juhtmel DNA-analüüsiks võetud teine proov olid segaproovid. Saadud tulemuste alusel ei saanud kindlalt välistada süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali esinemist nendes proovides.

Formuleering „isiku DNA sisaldumist ei saa kindlalt välistada” tähendas kohtu arvates, et segaproovis on esindatud suurem osa võrdlisisikul esinevatest alleelidest, kuid tulemusi andnud lookustes on puudu üks või kaks võrdlisisikul esinevat alleeli. Seega ei saanud eksperdiarvamus vastavat punkti kohtu arvamus kohaselt käsitada isegi tõenäoliku eksperdiarvamusena. Siinkohal tuleb

kommentaariks siiski lisada, et ka „isiku DNA sisaldumist ei saa kindlalt välistada” tulemuse interpreteerimiseks on välja pakutud statistilised lähenemised, mis eeldavad muu hulgas taas kord hüpoteeside püstitamist prokuröri ja kaitsja poolt tõepärasuhte hindamiseks.

Kohtu jaoks ei olnud usutav süüdistatava versioon tema DNA sattumisest sündmuskohale kannatanu vabastamise käigus teibist ja köidikutest ning plaastri lahtitulekust tema sõrmel olevalt haavalt ja sealt vere tilkumise kohta kannatanu riieele. Süüdistatava DNA leidumine rihma pandlal ja rihmal tõendasid kohtu arvates, et ta oli neid esemeid puudutanud, mida ta ka ise ei eitanud. Kohus märkis, et kui süüdistatava mõte oleks olnud abi andmine, ei oleks tal olnud vajadust jalgade ümber olevat rihma puudutada. Esimesena püütakse alati vabastada hingamisteed ja alles seejärel, kui veendutakse, et inimene on elus, vabastatakse ta ülejäänud sidumisvahenditest. Kannatanu oli aga surnud, mistõttu puudus süüdistataval vajadus hakata tema jalgade ümbert rihma lahti siduma ja teipi lahti harutama.

Lisaks märkis kohus, et süüdistataval kas oli see haav tõepoolest varem saadud ja sellel ei olnud plaastrit ning kannatanu vastupanu ja võitluse käigus hakkas haav veritsema või sai ta haava pandimajas kannatanuga võitluse käigus, millest hiljem kannatanu kinnisidumise ajal tilkus kannatanu riieele verd.

Eeltoodu alusel leidis kohus, et süüdistatav ei püüdnud kannatanut teibist vabastada, vaid tema oligi see, kes kannatanu teibi, arvutihire juhtme ja kannatanu enda püksirihmaga kinni sidus ja surma põhjustas. Sellele viitas temaga seostatava bioloogilise materjali leidumine teibil ja sidumisvahenditel kohtades, kus seda ei oleks abi andmise korral olema pidanud. Eksperti ütluste kohaselt võeti DNA-proove teibi kihtide vahelt, kohtadest, kus kihid üksteisega kattusid. Sinna sai DNA sattuda vaid teibi mähkimise käigus.

Kaitsja väitel tõendas süüdistatava süütust asjaolu, et tema bioloogilist materjali ei leitud välisukse sisemise ukse ribakardina reguleerimispulgalt, lamellkardinanöörilt esimese ruumi aknalt, ribakardina nöörikt sisemiselt välisukselt, neljalt võtmelt võtmekimbust tagumise ruumi lauvalt ja pruuni värvi puidust käepidemega noalt. Kohus kaitsja seisukohaga ei nõustunud. DNA puudumine teatud esemetelt ei tõendanud kohtu arvates tapmise mittetoimepanemist. Süüdistatav ei olnud väitnud, et ta oleks puudutanud kaitsja nimetatud esemeid, mistõttu tema DNAd ei saanudki nendel esemetel olla. Fakt, et akendel olid kardinaad ees, tõendas kohtu arvates seda, et süüdistatav ründas kannatanut vahetult pärast kannatanu jõudmist tööle pandimajja. Kannatanu ei jõudnud isegi kardinaid akna ja ukse eest lahti tõmmata. Kuna pandimaja pidi olema avatud kella kümnest, siis pidi rünne toimuma kella 10 paiku või natuke enne kümnet. Siinkohal tuleb kommentaariks lisada, et isikult pärineva bioloogilise materjali mittetuvastamine konkreetsetest proovidest ei tähenda absoluutselt selle

materjali tegelikku puudumist proovis. Tegemist võib olla materjali liiga väikese hulgaga teis(t)elt isiku(te)lt pärineva bioloogilise materjali kogusega võrreldes, mis varjutab minoorse komponendi tuvastamist.

Ringkonnakohtu otsus

Ringkonnakohus jättis maakohtu teise otsuse muutmata. Kohus märkis oma otsuse põhjendamisel, et nõustus täielikult maakohtu otsuse põhiosa asjaoludega ega pidanud vajalikuks nende asjaolude kordamist. DNA-ekspertiisiaktis esitatud eksperdiarvamuse ja maakohtus ütlusi andnud DNA-ekspertiisi selgitustega oli ringkonnakohtu arvates tõendatud süüdistatava bioloogilise materjali leidmine kannatanu kinnisidumiseks kasutatud teibi alumiselt küljelt, kassaruumi laual asunud seifivõtmelt ja punast värvi plastkarbilt, mis paiknes seifi ees põrandal. Ringkonnakohtu seisukohalt polnud eluliselt usutav, et tapetud kleeplintidest vabastada püüdnud süüdistataval oli mingi loogiline vajadus haarata surnust eemal asunud töölaualt seifivõtit või seifi ees põrandal asunud plastkarpi. Ükski neist asjadest polnud kannatanu köidikutest vabastamiseks, elustamiseks, kinnisidumiseks kasutatud kleeplintide, juhtmete või rihma läbilõikamiseks sobivad. Tõsikindlalt sai süüdistatava bioloogiline materjal sattuda neile esemetele siis, kui ta seifis olnud asju ära võttis. Süüdistatav ei saanud võtta seifis ja mujal asunud asju ära siis, kui kannatanu oli elus. Samuti sai süüdistatava bioloogiline materjal sattuda kannatanu kinnisidumiseks kasutatud kleeplindi (teibi) kihtide vahele kannatanu kinnisidumise ajal, mitte siis, kui kleeplinti püüti eemaldada.

Tähelepanekud

Süüdistatava positsioon muutus kohtueelse ja kohtumenetluse käigus süü täielikult tunnistamiselt pooltõe esitamisele. (Ütlusi, mille kohaselt viskas süüdistatav väärisasjad pärast kuritegu prügikasti, peab praktika seisukohast võetuna siiski pidama süü täielikuks tunnistamiseks.) Kaitsja ja süüdistatav üritasid peamistest süüstavatest füüsilistest tõenditest – sündmuskohal leitud bioloogilised jäljed ja tunnistajatelt ära võetud mobiiltelefonid (mille kohta andsid tunnistajad ütlusi, et said need süüdistatava käest, samal päeval, mõni tund pärast kuritegu) – pooltõe esitades mööda minna. Seega ei hakatud vastu vaidlema süüdistatava ilmse bioloogilise jälje olemasolule ja samuti mobiiltelefonide valdamise faktile, vaid mõlemat üritati põhjendada ja selgitada. Ainsaks lähenemiseks, mis võis anda kaitsja ja süüdistatava jaoks positiivse tulemuse, oligi pooltõe rääkimine.

Süüdistatava esitatud pooltõe ümberlükkamises oli olulisel kohal tema varem antud ütluste dokumenteerimine, tänu millele tunnistas maakohus süüdistatava ütlused vastuolulisteks ja jättis need tõendusmaterjali hulgast välja.

Selles juhtumis olid sündmuskohal kogutud füüsilised tõendid kurjategija süüdimõistmisel määrava ja otsustava tähtsusega. Kuigi kurjategija tegi kohtueelse menetluse algjärgus uurijatega koostööd ja tunnistas ennast kuriteos süüdi, viis tema hilisem positsioonimuutus selleni, et kogutud füüsiliste tõendite esitamine muutus kriitiliselt tähtsaks. Füüsiliste tõendite (ja eriti DNA-ekspertiisi) olulisust kinnitab kas või asjaolu, et neid käsitleti äärmise põhjalikkusega mõlemas maa-kohtu, samuti ringkonnakohtu otsuses.

Kogutud füüsilisi tõendeid võib kaitsja üritada kasutada omaenda väidete kinnitamiseks. Sellise võimalusega tuleb juba kohtueelses menetluses arvestada.

Kindlasti ei ole võimalik **kõiki** kohtumenetluses esile kerkivaid asjaolusid ette näha. Selles kohtumenetluses tõusis tähelepanu alla näiteks asjaolu, et esimese ruumi akna lamellkardinad olid politsei kohale jõudes ette tõmmatud (mis dokumenteeriti sündmuskoha vaatlusprotokollis ja fotodega). See detail tõendab veel kord, et kohtumenetluses vaadeldakse politsei kogutud tõendeid täiesti teise nurga alt kui kohtueelses menetluses.

Politseinikud keskenduvad sellistel sündmuskohtadel, kus kurjategija isik pole teada, esmalt kuriteo lahendamisele ehk kurjategija kindlakstegemisele ja alles teises järjekorras kohtulike tõendite kogumisele. See võib kohtumenetluses hiljem raskusi tekitada. Hilisemate, kohtus esile kerkivate halbade üllatuste ärahoidmise parimaks vahendiks on sündmuskohal töötamise reeglite koostamine ja rakendamise. Samuti tuleb äärmiselt hoolikalt ja täpselt dokumenteerida sündmuskoha asjaolud.

Rõhutamist väärrib, et süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali leiti lahtiharutamata ja üksiksest eemaldamata teibikihtide **vahelt** – see asjaolu oli eraldi välja toodud kõigis kohtuotsustes. See kinnitab omakorda ka asitõenditel proovide võtmise täpsete kohtade äramärkimise äärmist olulisust.

Lisaks süüdistatavaga seostatava bioloogilise materjali leidmisele teibilt (ja selle kihtide vahel) oli tähtis süüdistatavaga seostatava bioloogilise materjali leidmine ruumis olnud muudelt esemetelt (seifivõti, plastkarp). See fakt leidis äramärkimist ka ringkonnakohtu otsuses.

Kohtueelse menetluse käigus tuleb alati talletada **kõik** võimalikud füüsilised (ja muud) tõendid. Kindlasti tuleb pildistada või filmida ruumide üldvaated. Sama kehtib välitingimustes asuvate sündmuskohade puhul.

Kuigi kahtlustatava ütluste olustikuga seostamise käigus ei leitud uusi füüsilisi tõendeid, oli uurimistoiming siiski kohtumenetluses olulisel kohal. Kohtumenetluse käigus vaadati läbi toimingu videosalvestus ning toimingu sisu (kahtlustatava ütluste sundimatus ja loogilisus, samuti kaitsja juuresolek) märgiti ära maa-kohtu esimese otsuse põhjendavas osas. See tõendab ütluste olustikuga seostamise vajalikkust.

Nimetamist väärrib veel üks oluline nüanss. Nagu eespool korduvalt mainitud, valis süüdistatav positsioonid järgmiselt: kohtueelses menetluses tunnistas ta end täielikult süüdi ning andis röövitud esemete kohta seejuures ilmselgelt ebaloogilisi ja valesid ütlusi. **Süüditunnistamise käigus antud (varastatud esemeid puudutavate) ütlustega (st et viskas röövitud väärisesemed prügikasti) asus kaitsja põhjendama süüdistatava kõigi esialgsete ütluste paikapidamatust ja seeläbi kohtus antud ütluste õigsust.**

Kuritegu 2: korteriomaniku noahaavaga surnukeha tema köögis

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk kannatanu ja kurjategijaga puutumuses olnud asitõenditel.

Üldised asjaolud

Pensionialise naise surnukeha leiti tema elukohast istuvas asendis köögilaua taga (vt foto 42); kohtuarsti esialgse hinnangu kohaselt oli surma põhjuseks löike-torkehaav rindkeres (vt foto 43).

Foto 42. Vaade surnukehale köögilaua taga. Lõike-torkehaav on riietega kaetud.

Foto 43. Lähivaade löike-torkehaavale. Selle haava järgi tegi kohtuarst kindlaks, et tapmisel on kasutatud umbes suure kööginõu mõõtmetega nuga. Kohtuarsti info oli menetluses kriitilise tähtsusega, kuna selle alusel tehti kahtlustatava elukohast leitud 11 noa hulgast õige valik ning esmajärjekorras saadeti ekspertiisi just taparelvaks olnud kööginuga.

Kogu korter oli segamini pööratud ja osa asjadest röövitud (vt fotod 44–46). Pärast tapmist oli kurjategija otsinud kannatanu korteri kindaid ja muid ettevaatusabinõusid kasutamata läbi, liikunud kõigis tubades ning avanud kappe ja sahtleid. Sündmuskoha vaatluse käigus talletas sündmuskohal töötanud menetlusgrupp korterist hulgaliselt materjali. Kriminaalasja menetleja ei saanud aga sündmuskohalt leitud ekspertiisi mitte midagi, põhjuseks ilmselt asjaolu, et kahtlustatava elukohast leiti palju olulist tõendusmaterjali. Peamist rolli mängis kahtlemata menetleja kergema vastupanu teed minek. Igal juhul eksis menetleja ühe peamise reegli vastu: liigseid tõendeid ei eksisteeri ja igal juhul tuleb kohtueelses menetluses ära teha kõik vajalik. Ilmselgelt oleks DNA- ja sõrmejäljeekspertiisidega tuvastatud kahtlustatava viibimine kannatanu korteris, mis oleks kindlustanud kohtumenetluses süüdistuse versiooni toimunust. Juhtum on suurepärase näide kahetsusväärsest olukorrast, kus menetleja kogub tõendeid mitte süüdistatava süüdimõistmise, vaid kriminaalasja prokuratuuri saatmise eesmärgil.

Foto 44. Vaade kurjategija poolt segamini pööratud elutoale. Sellest toast viis kurjategija pärast tapmist minema kannatanule kuulunud esemeid.

Foto 45. Vaade kannatanu elutoa põrandale. Toast leiti hulgaliselt materjali, mida aga ekspertiisi ei saadetud.

Foto 46. Vaated kahtlustatava poolt segamini pööratud korterile. Sündmuskoha vaatluse käigus talletati korterist hulgaliselt jälgi, kuid menetleja ei edastanud neid ekspertiisi. **Sellega tehti oluline viga, kuna kurjategija eitas kohtus korteris viibimist.**

Taparelva sündmuskohal ei leitud.

Samal päeval peeti kinni kahtlustatav, kelle mahajäetud majas asunud eluko-
has viidi kohe läbi vaatlus (mitte läbiotsimine, sest tegemist oli elamiskõlbmatuks
tunnistatud hoonega). Kahtlustatava elukohaks oli äärmiselt ebasanitaarses olu-
korras vähese valgustusega tuba, mille kogu pinda katsid erinevad esemed (vt
fotod 47–49). Vaatluse käigus leiti olulist tõendusmaterjali: varem kannatanule
kuulunud esemeid. Selliste esemete leidmiseks kaasati vaatlusele kannatanu su-
gulane (edaspidi *sugulane*), kes osutas tuttavana tunduvatele esemetele, mis kõik
pakendati ja võeti kaasa. Sugulase abita oleks olnud kannatanule kuulunud ese-
meid võimatu tuvastada. Seega toimus menetluse käigus kaks vaatlust samal ajal.

Foto 47. Kurjategija elukoha välisvaade.

Foto 48. Üldvaade kahtlustatava elupaigale. Vaatluseks kasutati lisavalgustust. Tapmisel kasutatud nuga asus foto keskel asuva laua all põrandal. Fotol ees on näha kannatanu korterist pärit äralõigatud otstega juhtmed, mida kurjategija plaanis viia metallikokkuostu.

Foto 49. Asitõendeid tuli otsida sellises olustikus. Tapmisel kasutatud nuga asus foto paremas servas näha oleva laua all.

Kahtlustatava elukohas toimunud vaatluse käigus võeti ära ja pakendati eraldi ühekordsetesse paberkottidesse hulgaliselt esemeid, sh kõik ruumis leitud noad (kokku 11 nuga, nende hulgas 1 kööginuga, vt foto 50). Kohapeal DNA-proove ei võetud. Esemed toimetati kriminalistika teenistusse, kus tuli pakendid ühel korral avada, et otsustada, mida saata esmajärjekorras ekspertiisi. Selle tegevuse käigus esemed pildistati ja osalt esemetelt võeti tampoonidele DNA-proovid. Olulisemad esemed toimetati proove võtmata ekspertiisi. **Kuna kohtuarsti esialgse,**

sündmuskohal antud arvamuse kohaselt sobinuks haavakanali järgi taparelvaks umbes suure kööginoa mõõtmega nuga, toimetati kõigist äravõetud nugadest DNA-ekspertiisi esimeses järjekorras just kööginuga. Lisaks saadeti DNA-ekspertiisi esmajärjekorras need esemed, millele oli osutanud kannatanu sugulane ning millelt oli suurem tõenäosus leida kannatanult pärit bioloogilist materjali või sõrmejälgi (nt juukselõikusmasin koos juuksekarvadega ja muud kannatanuga füüsilises kontaktis olema pidanud esemed, vt foto 51), samuti kriminalistikateenistuses võetud DNA-proovid.

Foto 50. Vaade tapmises kasutatud noale (fotol keskel), millel puudusid igasugused visuaalselt nähtavad jäljed. Nuga pakendati pildistamise järel ühekordsesse paberkotti ja võeti kaasa. DNA-proovide võtmine ja sõrmejälgede otsimine toimus laboritingimustes.

Kööginoa, millel visuaalselt verekahtlast määrdu mist ei tuvastatud, uurimine laboritingimustes (DNA- ja sõrmejäljeekspertiisi osavõtul, vaatlusel osalenud menetlusgrupi liikme juuresolekul) andis järgmised tulemused. **Noa teralt saadi DNA-ekspertiisi käigus kannatanuga seostatav verd sisaldanud proov ning käepidemelt saadi DNA-segaproov, milles ei saanud kindlalt välistada kahtlustatavat. Samuti leiti hilisemate uuringute käigus noa teralt käepideme juurest kahtlustatava parema käe 4. ehk nimetusõrme identifitseerimiskõlblik jälj (mis polnud samuti visuaalselt nähtav).** Ka kahtlustatava elukohast leitud mitmel teisel esemel õnnestus leida kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali. Seega õnnestus äärmiselt antisanitaarsest kohast ja väga paljude esemete hulgast leida nii säilinud jälgedega taparelv kui ka teisi olulisi asitõendeid.

Foto 51. Vaade juukselõikusmasinale, mis toimetati samuti esmajärjekorras ekspertiisi. Juukselõikusmasina tera alumiselt küljelt võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNA-d on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.

Kahtlustatav löikas kannatanu korteris ära triikraudade ja veel mõne kodumasinaga juhtmed, kuna kavatses need metallikokkuostu viia. Juhtmed leiti samuti tema elukohast ja võeti kaasa (vt foto 52). Kodumasinadele ja juhtmetele oleks olnud vaja määrata jäljeekspertiis, mis tuvastaks, et need on moodustanud varem ühtse terviku. Seda aga ei tehtud, mille tulemusena ei suudetud kohtumenetluse käigus veenvalt tõendada esemete varasemat kuulumist kannatanule. Ka siin oli põhjuseks kriminaalasja menetleja eksiarvamus, et tõendeid on juba kogutud „piisavalt”.

Foto 52. Vaade kahtlustatava elukohast leitud äralõigatud juhtmetele. Juhtmetele ja kannatanu korterist leitud juhtmeteta kodumasinadele oleks tulnud määrata jäljeekspertiis, et selgitada nende varasemat ühtse terviku moodustamist. Menetleja süül seda ei tehtud ja kohtumenetluses jäi tõendamata juhtmete varasem seos kannatanuga.

Siiski olid kahtlustatava elukoha vaatluse ja asitõendite talletamise käigus saadud füüsilised tõendid sedavõrd süüstavad, et suuri probleeme menetleja hooletus ja ebaprofessionaalsus kohtumenetluses kaasa ei toonud. Sellegipoolest võis kohtumenetluses märgata süüdistava positsiooni nõrgenemist vastuseta jäänud küsimuste tõttu.

Tapmise sündmuskohal (kannatanu elukohas) ei võetud DNA-proove kannatanu riietelt ega otsitud põrandalt jalatsijälgi. Samuti ei määratud kannatanu ja kahtlustatava riiete võrdluseks, samuti kannatanu riiete ja taparelva seostamiseks kiuekspertiisi.

Kaheksa päeva hiljem leiti ja võeti kahtlustatava tuttava (edaspidi tunnistaja) korterist läbiotsimisel ära kannatanule kuulunud televiisor ja videomagnetofon koos pultidega. Televiisorilt ja videomagnetofonilt otsiti sõrmejälgi, kuid ei leitud. Videomagnetofoni puldis olnud patareidelt võetud DNA-proovidest oli üks proov segaproov, milles ei saanud välistada kannatanuga samas korteris elanud isikut; teine oli segaproov, milles peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNA-d on proovis enam) oli kokkulangev kannatanuga samas korteris elanud isiku DNA-profiiliga.

Selles juhtumis oli asitõenditel eriline tähtsus juba seetõttu, et kahtlustatav (kes oli varem tapmise eest kohtulikult karistatud) ei tunnistanud end kordagi süüdi ning otseseid tunnistajaid kuriteol ei olnud. Ainuüksi fakt, et kahtlustatava elukohast leiti mõningaid kannatanu asju, ei oleks ilmselt olnud aluseks tema süüdimõistmisele.

Leitud jäljed

Kahtlustatava elukohast leitud esemed. Neid esemeid oli vaja seostada kannatanuga, et tõendada nende varasem kuulumine kannatanule. Kriminalistid talletasid ja pakendasid sündmuskohal esemed. Kuna esemeid oli väga palju, võeti mõnelt DNA-proovid laboritingimustes. Olulisimad esemed toimetati proove võtmata ekspertiisi. Kuna kahtlustatava elukohas puudus valgustus, kasutati lisavalgusallikat.

- Pardli karbilt, silikoonipüstolilt ja raadio põhjalt laboritingimustes võetud DNA-proovid olid segaproovid, ei saa teha usaldusväärseid järeldusi kontrollitavatel isikutelt pärit bioloogilise materjali sisaldumise/mittesisaldumise kohta nendes segaproovides.
- Pardli karbilt võetud teine proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat.
- **Ventilaatorilt ja raadio põhjalt laboritingimustes võetud DNA-proovid, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.**

- Ventilaatorilt võetud 2. proov oli segaproov, ei saa välistada kannatanut.
- Võileivagrillilt ja juhtmeotsalt laboritingimustes võetud DNA-proovid olid segaproovid, ei saa kindlalt välistada kannatanut.
- **Kööginõu tera ja käepideme ülemineku kohalt laboritingimustes võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.** Veri noateral ei olnud visuaalselt nähtav.
- **Kööginõu tera seljalt, nõu otsa lähedalt laboritingimustes võetud DNA-proov – sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa kindlalt välistada kannatanut.**
- **Kööginõu käepideme vasakpoolselt küljelt ja kööginõu käepideme seljalt laboritingimustes võetud DNA-proovid sisaldasid eeltesti alusel verd, ei saa välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada ka kahtlustatavat.** Asjaolu, et käepidemelt leiti ka kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali, on loogiline, kuna nuga kuulus enne kannatanule ja asus kannatanu korteris.
- **Kööginõu käepideme parempoolselt küljelt laboritingimustes võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kannatanut.**
- **Juukselõikusmasina tera pealmiselt küljelt laboritingimustes võetud DNA-proov, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.**
- **Kööginõu käepideme parempoolselt küljelt laboritingimustes võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kannatanut.**
- Metallkarbi kaane avamise kohalt ja metallkarbi põhja servalt laboritingimustes võetud DNA-proovid olid segaproovid, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat.
- Metallkarbi ülemiselt servalt laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat.
- Juukselõikusmasina lülilt laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kannatanut ja kahtlustatavat.
- Juukselõikusmasina pistikult laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, ei ole usaldusväärset seostatavat ei kannatanu ega kahtlustatavaga.
- **Juukselõikusmasina tera alumiselt küljelt laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.**
- Magamiskotilt 2 laboritingimustes võetud DNA-proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kahtlustatava DNA-profiiliga.

- **Kööginao teralt käepideme juurest leiti kahtlustatava parema käe 4. ehk nimetusõrme jälg.**

Kahtlustatavalt kinnipidamise järel ära võetud riided. Nendelt esemetelt otsiti kannatanu verd, proovide võtmine toimus laboritingimustes.

- Teksapükstelt eri kohtadest võetud proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profilid kokkulangevad kahtlustatava DNA-profiliga.
- Jopelt eri kohtadest võetud proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profilid ei ole kokkulangevad ei kannatanu ega kahtlustatava DNA-profiliga.

Tunnistaja korterist läbiotsimise käigus leitud esemed. Nendelt esemetelt otsiti kannatanu verd, proovide võtmine toimus laboritingimustes.

- Videomagnetofoni puldis olnud patareilt nr 1 võetud proov oli segaproov, ei saa välistada kannatanuga samas korteris elanud isikut.
- Videomagnetofoni puldis olnud patareilt nr 1 võetud proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanuga samas korteris elanud isiku DNA-profiliga. See isik oli surnud neli kuud enne kuritegu.

Tähelepanekud

Asitõendite vaatlemisel ja talletamisel tuleb varuda aega ja mitte kiirustada. Valede esemete või vales järjekorras ekspertiisi saatmine oleks viinud selleni, et taparelva ei oleks tuvastatud, vähemalt mitte nii kiiresti.

Juhtum tõestab kohtuarsti sündmuskohal viibimise vajalikkust (ka juhul, kui surma põhjus paistab olevat üheselt arusaadav). Sündmuskohal viibinud kohtuarst tegi surnukehal olnud haava järgi kindlaks, et tapmisel on kasutatud umbes suure kööginao mõõtmetega nuga. Selline info osutus äärmiselt vajalikuks, kuna selle tõttu tehti kahtlustatava elukohast leitud 11 noa hulgast õige valik ja esmajärjekorras saadeti ekspertiisi just kööginuga.

Taparelvaks osutunud nuga transporditi pärast pakendamist kahtlustatava elukohast kriminalistika teenistusse, fotografeeriti seal, pakendati uuesti ning toimetati seejärel ekspertiisi. Asitõendi selline lahtipakkimine enne ekspertiisi saatmist ei ole kõige õigem praktika, ese oleks tulnud pildistada ja kirjeldada leidmiskohas. Samas õnnestus tänu õigele pakkimisele ja korrektsele transportimisele siiski vältida DNA kontaminatsiooni ja säilitada sõrmejälgi. **Juhtum kinnitab, et korrektsele pakkimisele, käitlemisele ja transportimisele säilivad nii bioloogilised kui ka sõrmejäljed hästi.**

Selles juhtumis oleks kahtlustatava bioloogiliste või sõrmejälgedele leidmine kannatanu korterist olnud oluliseks lisatõendiks.

Tunnistaja korterist leitud videomagnetofoni puldi patareidelt võetud DNA-proovide analüüsitulemused tõestavad, et DNAd on alati mõistlik otsida esemete seest (puldid, mobiiltelefonid jne) (vt ka kuritegu nr 9).

Kannatanuga samas korteris elanud isik, kellega seostatavat bioloogilist materjali patareidelt leiti, oli surnud neli kuud enne kuritegu. Seega ei saanud ta neid puudutada vähemalt nelja kuu jooksul, mis kinnitab bioloogilise materjali pike-maajalist säilimist.

Asjaolu, et tunnistaja korteris igapäevaelus kasutatud videomagnetofoni ja televiisori puldilt sõrmejälgi ei leitud, kuid DNA-proovide võtmisega saadi head tulemused, tõestab veel kord DNA-ekspertiisi eelist sõrmejäljeekspertiisi ees.

Alati tuleb kahtlustatava süü tõendamiseks ära kasutada kõik ekspertiisivõimalused. Jäljeekspertiisi määramata jätmine oli kuriteo nr 2 menetluses oluline viga.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Kurjategija positsiooniks oli alates kinnipidamise hetkest kuni kohtumenetluse lõpuni süü täielik eitamine. Seejuures mõõnis ta varasemat tutvust kannatanuga ja varasemaid külaskäike kannatanu korterisse, st tunnistas varasemat korteris viibimist. Ilmselt oli tegemist tema arusaamisega pooltõe esitamisest. Lisaks sellele tegi ta vahi all viibides (kohtueelse menetluse käigus) avalduse, milles viitas tunnistajale kui tapmise toimepanijale. (Sellelt tunnistajalt võeti ära videomagnetofon koos puldi ja videokassettidega.) Versiooni kinnitas süüdistatav kohtumenetluse lõpuni.

Sugulane ei suutnud kohtuistungil ennast selgelt väljendada. Ta ei suutnud risküsitlusel kaitsjale arusaadavalt vastata mitme varem kannatanule kuulunud ja süüdistatava elukohast leitud asja kohta. Siinkohal oleks tõendamise seisukohalt äärmiselt olulist rolli mänginud jäljeekspertiisi tegemine, mis oleks tõendanud süüdistatava elukohast leitud juhtmete varasemat ühtse terviku moodustumist kannatanu kodumasinatega.

Tunnistaja seevastu esines kindlalt ja ütles, et nägi süüdistatava elupaigas nuga, mille kohta süüdistatav ütles, et „tappis vanamuti, peab noa puhtaks tegema”. Süüdistatav tõi tunnistaja väitel tema korterisse asjad, teleri ja videomagnetofoni. Süüdistatav esines kohtus üldiselt ebakindlalt, kuid eitas oma süüd kategooriliselt.

Mainimist väärrib, et see juhtum läbis kõik kolm kohtuinstantsi maakohust kuni riigikohtuni, seejuures riigikohus võttis selle ka menetlusse. Riigikohtus menetlusse võtmise põhjuseks ei olnud mitte kahtlus süüdistatava süüs, vaid hoopis juriidiline nüanss. Probleemiks osutus kuriteo kvalifitseerimine: kas toimunud tuli kvalifitseerida röövmõrvana, tapmise ja vargusena või siis tapmise ja omastamisena. Riigikohus mõistis süüdistatava lõplikult süüdi tapmises ja varguses.

1974. aastal oli süüdistatavale määratud kohtupsühhiaatriline ekspertiis, mille käigus diagnoositi tal piirialane vaimse arengu mahajäämus psühhopaatiliste isiksusejoontega (seejuures tunnistati süüdivaks). See asjaolu ei ole oluline kohtumenetluse seisukohast, kuid annab pildi tema isiksusest.

Prokuröri ja kaitsja taktika

Prokurör avaldas kohtuistungil järgmised tõendid.

1. Sündmuskoha vaatlusprotokoll koos fotodega. Siinkohal pidas prokurör vajalikuks mainida, et sündmuskohalt – kannatanu elukohast – ühtki nuga kaasa ei võetud.
2. Süüdistatava elukohas toimunud vaatluse protokollid koos fotodega, neist esimese vaatluse käigus leiti tapmisel oletatavalt kasutatud nuga ning täiendava vaatluse käigus veel kannatanule kuulunud asju.
3. Asitõendite, sh taparelva – süüdistatava elukohast leitud noa – vaatlusprotokollid.
4. Tunnistaja elukohas toimunud läbiotsimise protokoll, millega võeti ära varem kannatanule kuulunud videomagnetofon, televiisor ja videokassetid.
5. DNA- ja sõrmejälje ekspertiisiaktid.
6. Surnu kohtuarstiliku ja täiendava kohtuarstiliku ekspertiisi aktid.

Kaitsja sõnul olid süüdistatava ütlused loogilised ja polnud millegagi ümber lükatavad. Sündmuskoha vaatlus kinnitas kaitsja väitel tapmist, ent mitte selle sooritajat. Fakt, et süüdistatav viibis ja isegi elas kannatanu korteris, polnud kaitsja arvates millegagi ümber lükatav. Sellest järelduvalt oligi kaitsja arvates tõenäoline, et asjadel on nii kannatanult kui ka süüdistatavalt pärinev bioloogiline materjal; seda enam, et süüdistatav viis osa asju oma elamisse, osa aga jättis kannatanu korterisse. Pealegi ei suutnud sugulane kinnitada, millal ta oli neid asju kannatanu korteris näinud.

Kohtuotsused

Maakohtu otsus

Süüdistatav mõisteti süüdi ja karistati 20-aastase vabadusekaotusega.

Maakohtu otsuses leidsid kohtueelses menetluses kogutud füüsilised tõendid põhjalikku käsitlemist. Suurimat tähelepanu pöörati arusaadavalt taparelvaga – süüdistatava elukohast leitud noaga – seonduvale. Kohus leidis, et süüdistatava süü temale inkrimineeritud kuriteo toimepanemises leidis täielikult tõendamist. Sündmuskoha (kannatanu elukoha) vaatlusprotokollist koos fotodega nähtus kohtu hinnangul sündmuskoha olustik. Seejuures pidas kohus vajalikuks märkida, et ühtki nuga korterist kaasa ei võetud. Süüdistatava elukoha vaatlusprotokollist koos fotodega nähtus selle olustik mahajäetud hoone teisel korrusel, kus faktiliselt elas kindla elukohata süüdistatav; selles vaatluses osales ka sugulane. Vaatluse käigus fotografeeriti, pakendati ja võeti kaasa suur hulk kannatanu korterist kadunud asju, aga ka mitu nuga, sh laua alt põrandalt leitud musta käepidemega kööginuga, mille teral graveering „Laser”. Noa tera oli pikkusega 20,3 cm, laius laimes otsas 3,2 cm ja käepideme pikkus 11,5 cm.

Ka märkis kohus, et süüdistatava elukoha vaatluse käigus leiti lisaks terve hulk kannatanu korterist pärit esemeid, mida politsei fotografeeris, pakendas ja võttis kaasa. Asitõendite vaatlusprotokolli ja fotode alusel oli mahajäetud majast (süüdistatava elukohast) leitud ja kaasa võetud asju vaadeldud.

Läbiotsimisprotokolli kohaselt võeti tunnistaja elukohast läbiotsimise käigus ära televiisor Daewoo koos puldiga, videomagnetefon Philips koos puldiga ja kollases kilekotis 26 videokassetti, mille kohta oli märgitud, et need esemed on andnud välja tunnistaja ja need esemed on tunnistaja elukohta toonud süüdistatav. Tunnistaja kinnitas ka kohtus, et need esemed tõi tema juurde süüdistatav. Kohtuotsus sedastab, et asitõendite vaatlusprotokolli kohaselt on nimetatud asju ka vaadeldud, kirjeldatud ja fotografeeritud.

Kohus märkis, et DNA-ekspertiisiaktist ja selles esitatud arvamusest nähtuvalt leiti kööginoga tera ja käepideme ülemineku kohalt nii noa parem- kui ka vasakpoolset küljelt, samuti kööginoga alumiselt küljelt ja juukselõikusmasina tera pealmiselt küljelt kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali, metallkarbi kaane ülemiselt servalt võetud proovis olid esindatud kõik süüdistataval esinevad DNA-alleelid; juukselõikusmasina tera alumiselt küljelt võetud proovis oli võimalik eristada peamist DNA-profili, mis oli kokkulangev kannatanu DNA-profiliiga, ning magamiskotilt võetud proovist leiti süüdistatavaga kokkulangevat bioloogilist materjali.

DNA-ekspertiisiakti ja selles esitatud arvamuse kohaselt leiti silikoonipüstolilt süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali, ventilaatorilt ja raadio põhjalt

kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali. Sõrmejälje ekspertiisiakti ja selles esitatud arvamuse kohaselt leiti süüdistatava elukohast äravõetud kőöginoa Laser tera paremalt küljelt noapea lähedalt üks identifitseerimist võimaldav sõrmejäljefragment, mille oli jätnud süüdistatav parema käe nimetusõrmega.

Surnu kohtuarstliku ja täiendava kohtuarstliku ekspertiisi aktis esitatud eksperdiarvamuste alusel põhjustas kannatanu surma kehaõõnde tungiv torke-lõikehaav maksa-, kõhuõõnesiseste veresoonte-, pehmete kudede vigastusega ja sisemise verejooksuga, surm võis olla saabunud enam kui 24 tundi enne surnukeha leidmist ning tundides mõõdetava aja jooksul pärast vigastuse tekitamist. Kehavigastus võis olla tekitatud ekspertiisiks esitatud noaga (käepide pikkusega 11,5 cm ja noatera kogupikkusega 20,3 cm), st sama nuga, mis leiti süüdistatava elukohast, mille teralt leiti kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali ja käepidemelt süüdistatava sõrmejälg.

Süüdistatava elukohast leitud noaga seonduv kajastus kohtuotsuses täielikult samal viisil ja samasuguses järjestuses, nagu kriminaalaja kohtueelses menetluseski, väike ebatäpsus puudutab sõrmejälje leidmise kohta: ekspertiisiakti kohaselt leiti sõrmejälg noateralt, mitte noa käepidemelt.

Ringkonnakohtu otsus

Ringkonnakohus mõõnis, et süüdistatava süü kirjeldatud teo toimepanemises on leidnud täielikult tõendamist.

Kohtuotsuse kohaselt leidis tõendamist, et peaaegu kõik kannatanu korterist pärast korteriperenaise tapmist äraviidud asjad leiti süüdistatava elukohast ning sugulane on need kõik kahtlusteta ära tundnud ja välistanud nende kaotamineku enne kannatanu surma. Nendelt asjadelt leiti nii kannatanu kui ka süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali. Kohus märkis, et on küll ilmne, et süüdistatav puudutas kannatanu korteris varem käies teatud asju, kuid pole tõenäoline, et ta oleks olnud kontaktis enamiku süüdistatava faktilisest elukohast leitud ja kannatanule kuulunud asjadega. Süüdistatava väidet, et ta oli need asjad prügikastidest leidnud ja siis koju toonud, ei pidanud kohus tõsiselt võetavaks.

Erilist tähelepanu väärís kohtu hinnangul, et süüdistatava eluruumidest leiti ka võimalik taparelv. Tegemist oli suure kőöginoaga, millelt leiti nii kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali kui ka süüdistatava sõrmejälg. Kohus järeldas, et just selle noaga tapeti kannatanu, ning kogumis teiste tõenditega kinnitas see kahtlusteta kannatanu mõrvamist ja tema asjade rőövimist süüdistatava poolt.

Kohtukolleegiumi arvamuse kohaselt oli maakohus analüüsinud süüdistatava süüid kinnitavaid tõendeid nii eraldi kui ka kõrvutanud neid ning loogiliselt ja arusaadavalt ülesehitatud arutluses jõudnud põhjendatult järeldustele süüdistatava süü

tõendatuse kohta. Ringkonnakohtu arvamuse kohaselt vääriskäitumist, et süüdistatava elukohast leiti nuga, millel oli kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali ja süüdistatava sõrmejälj ning mis kohtuarsti arvamuse kohaselt sobis kannatanu surma põhjustanud vigastuste tekitamiseks. Need asjaolud viitasid kriminaalkolleegiumi hinnangul arusaadavalt ja üheselt vaid süüdistatavale kui kuriteo toimepanijale; kohtu arvates oleks olnud raske loetletud tõendikogumit teisiti hinnata.

Kohtukolleegium juhtis tähelepanu ka noaga seonduvatele väidetele, mis olid esitatud apellatsioonkaebuses. Nimelt leidis süüdistatav, et ekspert ei hinnanud seda nuga taparelvana kategoorilises vormis, seega võidi tapmine panna toime ka mõne muu vahendiga. **Selle kohta märkis ringkonnakohus, et enamasti ei saa- gi ekspert anda eksperdiarvamust kategoorilisena ehk siis teisi võimalusi välistavana.** Ekspertiisiakt kirjeldab kohtu hinnangul esmajoones eksperdi tehtud uuringuid, nende tulemuste hindamise andmeid ja arvamuse põhjendust. Seega tuginevad eksperdi järeldused faktilistele asjaoludele, mis on arvamuse andmise aluseks. Küsimusele, mis asjaolud on tagajärje osas põhjuslikud või omavad tähendust süüteo koosseisu mõttes, saab vastata ainult kohus ning seda pädevust ei saa delegeerida eksperdile.

Tõendite kogumis hindamise tulemusena järeldas kohus, et just süüdistatava elukohast leitud terariist on taparelv. Seejuures rõhutas kohus, et selle noa mõlemalt küljelt leiti kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali. Kohus tõi välja süüdistatava kinnituse, et tema käis kannatanu korteris viimati umbes kolm kuud varem. Kuna nuga on majapidamises sagedasti kasutatav ese, oli kohtu arvates loogiline, et just sellelt kaob esmaselt teiste isikute bioloogiline materjal. Lähtudes süüdistatava versioonist, et ta käis kannatanu elukohas kolm kuud varem, pidanuks kannatanu DNA säilima noal üle kolme kuu, mida kriminaalkolleegium ei pidanud aga usutavaks. Samal ajal tuli kohtu hinnangul silmas pidada, et tegemist ei saanud olla – kui jätkuvalt lähtuda süüdistatava kaitseversioonist – süüdistatava teadmata tema vabalt kõigile ligipääsetavasse eluruumi sokutatud kuriteovahendiga. Nimelt leiti sellelt noalt süüdistatava sõrmejälj, mis viitas üheselt sellele, et süüdistatav oli noa olemasolust teadlik ja sellega vahetult ka kontaktis olnud. Sarnaselt maakohtule leidis ringkonnakohus, et süüdistatava elukohast leiti just kuriteo toimepanemisel kasutatud nuga.

Riigikohtu lahend

Riigikohtu hinnangul olid maa- ja ringkonnakohus tõendeid piisava põhjalikkusega analüüsinud, toonud välja süüdistatavat süüstavad tõendid ning kummutanud veenvalt süüdistatava erinevad kaitseversioonid selle kohta, et kannatanu võis tappa muu isik.

Riigikohus tõi eraldi välja tunnistaja ütlused, mille kohaselt nägi ta umbes nädal pärast kuriteo toimumist süüdistatavaga kohtudes viimase elukohas põrandal kööginuga, mida ta varem süüdistatava juures ei olnud näinud. Süüdistatav ütles tunnistajale, et lõi sama noaga kannatanut ja peab selle jälgedest puhastama. Ekspertiarvamuse kohaselt leiti süüdistatava elukohast ära võetud kööginoalt kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali ja süüdistatava sõrmejäljefragment. Surnu täiendava kohtuarstlikus ekspertiisiaktis esitatud arvamuse kohaselt võis kannatanu surma põhjustanud vigastus olla tekitatud ekspertiisiks esitatud noaga.

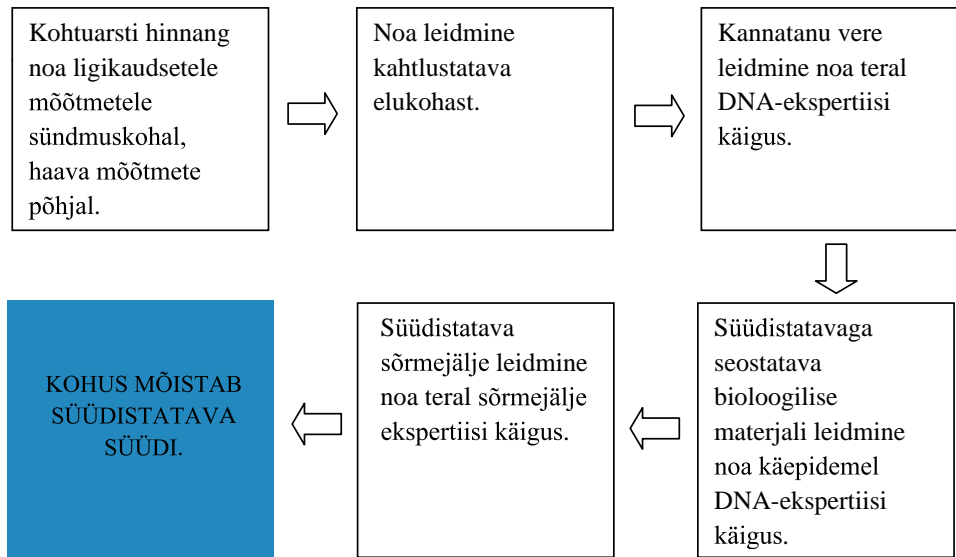
Tähelepanekud

Äärmise ebaprofessionaalsusena kohtueelses menetluses tuleb taas kord rõhutada jäljeekspertiiside määramata jätmist, kuna kohtumenetluse käigus ütlusi andes ei suutnud sugulane veenvalt selgitada süüdistatava elukohast leitud esemete varasemat kuulumist kannatanule.

Kannatanu elukohast ei talletatud piisavalt täielikku tõendite kogumit (näiteks ei otsitud jalatsijälgi) ega määratud ka talletatud jälgedele ekspertiise, millele oleks kohtumenetluses tugineda saanud. Siinkohal peab märkima, et sündmuskohalt leitu ekspertiisi mittesaatmine ei olnud nii suur viga kui jäljeekspertiisi määramata jätmine, sest süüdistatav tunnistas niigi, et oli seal korteris varem viibinud.

Kohtuotsustes ei ole eraldi rõhutatud, et taparelva teralt võetud proov sisaldas eeltesti alusel verd, st tegemist oli mitte lihtsalt kannatanuga seostatava bioloogilise jälje, vaid potentsiaalselt kannatanu verega noa teral.

Käesoleval juhul toimus taparelva osas tõenduslik skeem: kohtuarsti hinnang noa ligikaudsetele mõõtmetele → noa leidmine süüdistatava elukohast → kannatanuga seostatava (verd sisaldava) proovi leidmine noa teral → süüdistatavaga seostatava bioloogilise jälje leidmine noa käepidemel → süüdistatava sõrmejälje leidmine noa teral (vt joonis 8). Kuigi oli olemas verbaalne tõend ehk tunnistaja ütlused, olid taparelv ja sellelt leitud füüsilised tõendid koos kohtuarsti arvamusega siiski otsustavaks süüstavaks tõendiks, mistõttu on noaga seonduv ehk loogiline tõenduslik ahel kõigi kohtuinstantside otsustes leidnud otsust äramärkimist ja põhjalikku analüüsi.

Joonis 8. Kuriteo nr 2 menetluses toimunud tõenduslik ahel

Kuritegu 3: kilekotti pakendatud kehaosad tühermaal

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk tükeldatud ja pakendatud surnukeha vaatlusel välitingimustes.

Üldised asjaolud

Tühermaalt leiti sinisesse kilekotti pakituna inimese kaks jalga, mis olid ära lõigatud umbes poolest reiest saadik (vt fotod 53–54).

Foto 53. Vaade sündmuskohal olnud esemetele. Kehaosad olid fotol nähtavas sinises kilekotis.

Foto 54. Sinise kilekoti välisküljelt, asfaltitükilt ja telliskivilt võetud DNA-proovide DNA-profiilid olid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga. Polnud võimalik tuvastada, kas tegemist oli bioloogilise materjali ülekandumisega kurjategija vahendusel või politseini-ke tekitatud kontaminatsiooniga pakendamisel.

Inimese jalad olid pakitud suurde kilest prügikotti, mille otsa olid tõenäoliselt koerad lahti närinud. Kotile oli tõstetud telliskivi ja asfalditükk, koti kõrval maas olid tühi sigaretipakk ja valge kilekott. Kott asus osaliselt vees, osaliselt rohuga kaetud maapinnal. Kehaosad olid hästi säilinud, roiskumist (nagu hiljem selgus, kümne päeva jooksul) ei täheldatud. Seejuures peab märkima, et sündmus toimus aprilli alguses, temperatuur maapinnal oli öösi 0 kraadi lähedal, päeval jäi see alla +10 kraadi (allikas: www.ilm.ee).

Surnukeha osade ümber olnud kilekott ja selle lähedal olnud tühi sigaretipakk, valge kilekott, telliskivi ja asfalditükk pakendati eraldi paberkottidesse ja toimetati kohe ekspertiisi. Sündmuskohal nendelt esemetelt DNA-proove ei võetud.

Kannatanu tapmine ja surnukeha tükeldamine oli toimunud kurjategija elukohas, ühiselamutoas, mida oli pärast hoolikalt pestud, nii et visuaalselt nähtavaid veremäärdumusi hiljem ei tuvastatud. Verejäljed toas tuvastati luminoolilahusega töötlemise abil. Ühiselamutoast võtsid kriminalistid DNA-proovid luminoolilahusega reaktsiooni andnud kohtadest (kraanikausilt, põrandalt jne). Reaktsiooni andnud kohtadest seintel rebiti tapeeditükid välja, pakendati ja toimetati ekspertiisi. Tapeeditükkidelt võeti DNA-proovid laboritingimustes.

Kahtlustatava kinnipidamise järel, mis toimus kümme päeva pärast tapmist, võeti temalt ära seljas ja kaasas olnud riided. Riided toimetati otse ekspertiisi, luminooli ei kasutatud.

Kahtlustatava ütluste olustikuga seostamise käigus võeti tema elukohast ära noa tera, mida ta oli enda sõnul kasutanud surnukeha tükeldamisel. Samuti võeti ütluste olustikuga seostamise käigus ära taburet, mis oli kahtlustatava sõnul olnud tapmisel kasutusel (enda sõnul lõi kahtlustatav sellega kannatanule vastu pead), kahtlustatavale kuulunud beeži värvi jope, sandaalid ja teisi riidesemeid. Noatera pakendati karpi ja sellelt võeti DNA-proovid laboritingimustes. Taburetti ja riidesemeid töödeldi kõigepealt luminoolilahusega, seejärel võeti reaktsiooni andnud kohtadest DNA-proovid ning kohad märgistati.

Leitud jäljed

Kõiki võetud DNA-proove eraldi välja ei tooda, kirjeldatakse vaid olulisimaid.

Surnukeha leidmise koht

- Ekspertiisi käigus võetud DNA-proovid kehaosi ümbritsenud kilekotilt (koti välisküljelt, põhjalt ja kotisuu lähedusest), need sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga. **Selline tulemus kinnitab, et proovid tuleb tükeldatud ja pakitud surnukeha puhul võtta sündmuskohal ilma objekti liigutamata.**

- Ekspertiisi käigus võetud DNA-proov sinise kilekoti suult, väljavenitatud osalt, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiliga. **Selline tulemus kinnitab, et proovid tuleb tükeldatud ja pakitud surnukeha puhul võtta sündmuskohal ilma objekti liigutamata.**
- Ekspertiisi käigus võetud DNA-proovid kotil olnud telliskivilt ja asfalditükilt, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiliga. **Need esemed ei saanud olla otseses kontaktis surnukeha ega tema kehaosadega; taas kord kinnitab see, et DNA-proovid tuleb tükeldatud ja pakitud surnukeha puhul võtta sündmuskohal ilma objekti liigutamata. Võimalik on ka kannatanu bioloogilise materjali ülekanne kahtlustatava kaudu.**
- Sigaretipakilt ja valgelt kilekotilt, mis ei olnud otseselt sündmusega seostatavad, otsustati DNA-proove mitte võtta.
- Pärast DNA-proovide võtmist edastati surnukeha osade ümber olnud sinine kilekott sõrmejäljeekspertiisi. Identifitseerimiskõlblikke sõrmejäljefragmente ei leitud.

Tapmise ja surnukeha tükeldamise koht

- Kriminalisti poolt sündmuskoha vaatluse käigus võetud DNA-proovid toa seinalt, kraanikausi eest põrandalt, voodijalalt, metalljalgadega tooli jalalt sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiliga.
- Kriminalisti poolt asitõendi vaatluse käigus luminooolilahusega reaktsiooni andnud kohtadest taburetilt ja beežilt jopelt võetud DNA-proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiliga.
- Kriminalisti poolt asitõendi vaatluse käigus parema jala sandaali servalt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat. Tegemist oli toast leitud jalanõudega.
- Kriminalisti poolt asitõendi vaatluse käigus vasaku jala sandaali servalt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat. Tegemist oli toast leitud jalanõudega.
- Ekspertiisi käigus võetud DNA-proov noatera otsalt sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiliga.
- Kriminalisti poolt sündmuskoha vaatluse käigus võetud DNA-proov toas olnud kraanikausikapi servalt, sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kannatanut ega kahtlustatavat.

- Ekspertiisi käigus võetud DNA-proovid väljarebitud tapeeditükidelt sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.
- Ekspertiisi käigus võetud üks DNA-proov väljarebitud tapeeditükilt sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat.
- Kriminalisti poolt sündmuskoha vaatluse käigus võetud DNA-proovid toas olnud taburetilt, WC vaibalt ja põrandalt sisaldasid eeltestide alusel verd, segaproovid, peamised DNA-profilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.

Kahtlustatava jalatsid ja riided

Siin on mõeldud kahtlustataval kinnipidamisel seljas olnud riideesemeid, mitte tema elukohast leitud riideesemeid. Kõigilt nendelt esemetelt võeti DNA-proovid laboritingimustes.

- Parema jala spordijalatsi siseküljelt võetud DNA-proov sisaldas eeltestide alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Parema jala spordijalatsi kannaosalt võetud DNA-proov, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Vasaku jala saapalt seestpoolt ja teksapükste vasakpoolselt säärelt võetud DNA-proovid, sisaldasid eeltesti alusel verd, DNA-profilid kokkulangevad kahtlustatava DNA-profiiliga.

Tähelepanekud

Asjaolu, et kümme päeva hiljem kinni peetud kurjategija jalanõudelt saadi kannatanuga seostatav (verd sisaldav) proov, kinnitab veel kord, et jalanõudelt on ots-tarbekas ka pikema aja möödumisel (kannatanu) verd otsida.

Esemelt, mida on raske transportida või mis on tugevasti verega määrdunud, tuleb võtta DNA-proovid sündmuskohal.

Sündmuskohal tegi menetlusgrupp põhimõttelise vea: selle asemel, et püüda võtta DNA-proove kehaosade ümber olnud kilest prügikoti välisküljelt (loogilis-test kinnihoidmiskohtadest transportimisel ja kohale asetamisel) ilma prügikotti liigutamata, toimetati prügikott ja telliskivi ekspertiisi. **Kuigi proovid võeti laboritingimustes kohe samal päeval (ja kott ei olnud välisküljelt nähtavalt verega määrdunud), oli kannatanu bioloogiline materjal siiski sedavõrd ülekandunud, et prügikoti välisküljelt ei õnnestunud leida midagi peale kannatanuga seostatava bioloogilise materjali.** (Muidugi ei saa välistada ka sellise ülekandumise toimumist tapmise/tükeldamise/pakkimise kohas.)

Ka oli kotil olnud telliskivile ja asfalditükile, mida kurjategija tõenäoliselt paljakäsi puutus ning mis ei olnud kannatanu kehaosadega otseselt kontaktis, kandunud kannatanuga seostatav bioloogiline materjal. **Siinkohal tuleb küsida, kas ei võinud bioloogilise materjali ülekandumine toimuda seetõttu, et asitõendeid pakendanud isik ei vahetanud eri objektide käitlemise järel kindaid?** Ent selline ristsaastumine võis toimuda ka kurjategija vahendusel (taas kord vajab rõhutamist, et erinevalt verest sisaldub puutejälgedes vähem DNAd).

Tükeldatud surnukeha korral (samuti kui taparelv või muu kaasavõetav objekt on ohtralt verega määrdunud) tuleb kontaminatsiooni vältimiseks võtta DNA-proovid **sündmuskohal enne objekti pakendamist ja transportimist.**

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Süüdistatav tunnistas ennast ka kohtuistungil süüdi, seega tema positsioon ei muutunud, olles nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses algusest peale süü täielik tunnistamine. Kaitsja ei vaidlustanud süüd, vaid palus määrata väiksem karistus, peamiselt koostöö tegemise ja menetlusele kaasaaitamise tõttu.

Kohtuotsused

Süüdistatav mõisteti süüdi ja karistati 15-aastase vangistusega (tegemist oli liitkaristusega, tapmise eest mõisteti 13-aastane vabadusekaotus).

Kuigi süüdistatava süüd kahtluse alla ei seatud, käsitleti maakohtu otsuses põhjalikult kõiki süüdistatava süüd kinnitavad füüsilisi tõendeid, seejuures leidsid kogutud füüsilised tõendid kohtuotsuses põhjalikku kajastamist.

Maakohtu otsuses märgiti, et sündmuskoha vaatlusprotokolli ja sinna juurde kuuluvate fotode kohaselt andis tapmise toimepanemise kohas ühiselamutoas luminoolilahuse ja *tetrabase*-indikaatorlahuse kasutamine verele iseloomuliku reaktsiooni järgmistest kohtades: köögilaua juures põrandal, köögilaul, köögikapi uksele, köögikapi juures seinal, vasaku seina kõrval, välivoodil, taburetil, tualettruumi vaibal ja tualettruumi ukselingil. Samuti nähtus kriminaalasja materjalidest ning fotodelt, et politseiametnikud käisid sündmuskohal olukorda kontrollimas ja võtsid kaasa väljalõike tapeedist neljast verekahtlase määrdumusega kohast (köögikapi ja voodi juurest seinalt). Need asjaolud kinnitasid kohtu hinnangul süüdistatava ütlusi kannatanu tapmise ja түкeldamise kohta.

Kohus nentis, et DNA-ekspertiisiakti kohaselt said sündmuskohalt talletatud proovid vasakult ja paremalt jalalt kuuluda võrdlusisiku bioloogilisele emale ehk kannatanule. Samuti selgus DNA-ekspertiisiaktist, et sündmuskohalt võetud

proovidest leiti kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali voodi kõrvalt seinalt, väljarebitud tapeedi alalt, tabureti jalalt, noateralt, kraanikausi eest põrandalt, voodijalalt, metalljalgedega tooli jalalt ja kilekottidelt, millesse olid pakitud kannatanu alajäsemed, ning asfalditükilt, mis oli pandud kotile raskuseks. Samuti leiti kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali süüdistatava riietelt: parema jala spordijalatsi siseküljelt, beeži jope vasakpoolselt varrukalt, parema jala spordijalatsi kannaosalt.

Ringkonnakohtu otsuses ei viidatud enam füüsilistele tõenditele, põhjendati ainult süüdistatava süü raskusega seonduvat ja mõistetava karistuse määra. Arvestades, millise põhjalikkusega käsitleti füüsilisi tõendeid maakohtu otsuses (seda vaatamata otsese vajaduse puudumisele: süüdistatav tunnistas ennast täielikult süüdi ja oli ka muid süüd kinnitavaid tõendeid), on see arusaadav. Ringkonnakohus jättis maakohtu otsuse süüdimõistmise ja karistuse osas muutmata, tühistas selle vaid tsiviilhagi osas, mis ei ole aga siinkohal oluline.

Tähelepanekud

Isegi kui süüdistatav tunnistas end täielikult süüdi, on õigesti kogutud ja dokumenteeritud füüsilistel tõenditel kohtumenetluses oluline roll, seda tõendab nende üksikasjalik käsitus ja analüüs maakohtu otsuses.

Märkimist väärib, et piisavate füüsiliste tõendite (antud juhul bioloogilised jäljed) olemasolu oli üks peamisi faktoreid, mis mõjutas kahtlustatavat valima positsiooniks süü täieliku tunnistamise. Samuti andis füüsiliste tõendite olemasolu menetlejatele algusest peale kindluse kahtlustatavaga suhtlemisel.

Kuritegu 4: hulgaliste peahaavadega surnukeha korteris

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk kahtlustatava riietelt kannatanu vere leidmisel.

Üldised asjaolud

Ühetoalisest korterist leiti seal elanud asotsiaalset mehe vägivallatunnustega surnukeha (kokku oli teda pähe löödud vähemalt 30 korda).

Sündmuskoht koosnes ühest nelinurksest toast ja seetõttu oli kogu tõendusmaterjalist väga hea ülevaade (vt foto 55).

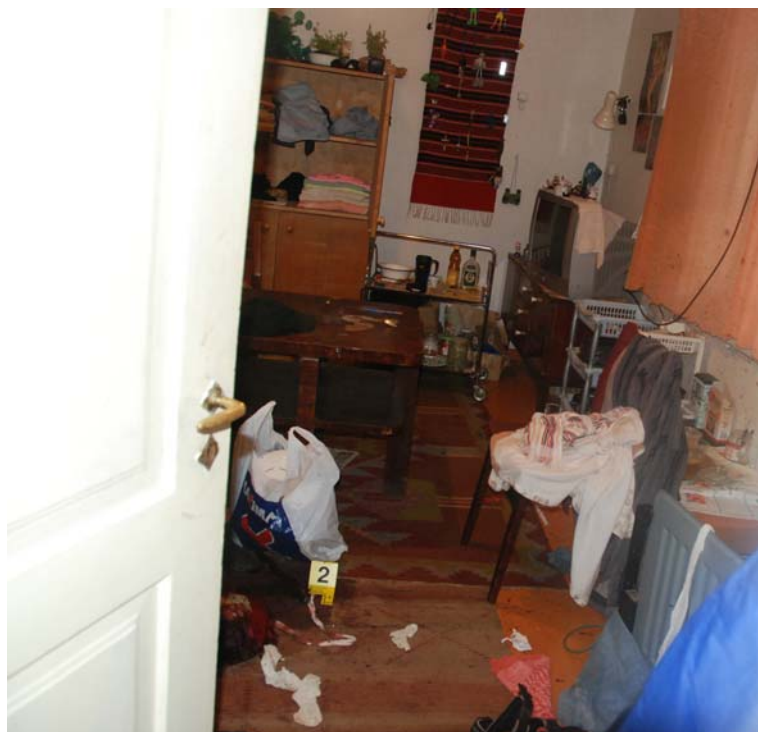

Foto 55. Vaade sündmuskohale maja koridorist. Korteris oli kogu sündmuskohast täielik ülevaade.

Surnukeha leiti toa põrandal külili asendis. Oletatav taparelv (auto pagasiruumi amortisaator) oli surnukeha kõrval maas (vt fotod 56–59).

Foto 56. Üldvaade sündmuskohale ja surnukehale. Vasakul näha veriste määrdumustega ahi, millelt umbes rinna kõrguselt leiti täiendaval vaatlusel kahtlustatava 1 sõrmejälgi. Üheks kehavigastuste tekitamise kohaks korteris oli fotol nähtav numbriliste markeeringute vahele jääv ala põrandal. Fotol nähtava sinise plastkausi sangalt võttis kriminalist sündmuskohal DNA-proovi, milles ei saanud välistada kahtlustatavat 1. Oletatavaks taparelvaks olnud amortisaator ja selle ümber olev kirju pluss on näha surnukeha kõrval, markeeritud numbriga 3.

Foto 57. Vaade surnukehale ja selle lähiümbrusele. Surnukehalt ja selle riietelt DNA-proovide võtmine polnud otstarbekas ohtra veremäärdumuse tõttu. Oletatav taparelv on markeeritud numbriga 3.

Foto 58. Oletatava taparelva ümber olnud kirju pluus oli arvata-valt varem kuulunud kahtlustatavale 3. Pluusilt ekspertiisi käigus võetud osade proovide DNA-profiilid olid kokkulangevad kahtlustatava 3 DNA-profiiliga, ühes proovis ei saanud kindlalt välistada kahtlustatavat 1. Amortisaatorilt võetud DNA-proovis ei saanud kindlalt välistada kahtlustatavat 1, see oli väga oluline tõend tema seostamisel kuriteoga.

Foto 59. Vaade surnukehale ja ahjule. Sündmuskoha teistkordsel vaatlusel avastati ahjul inimese rinna kõrgusel kahtlustatava 1 sõrmejäljed, mis ei olnud visuaalselt nähtavad.

Kogu sündmuskoht, sealhulgas ruumi seinad ja lagi, oli kaetud verepritsmete ja määrdumustega. Põrandal oli mitu vere-loiku. Sündmuskoha vaatlusel leiti suurel hulgal asitõendeid (vt fotod 60–65).

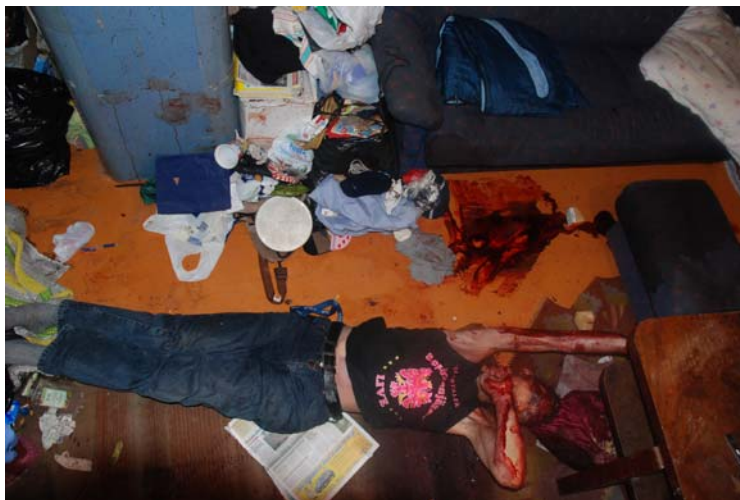

Foto 60. Vaade surnukehale ja selle lähiümbrusele. Veremäärduvus diivani ees on arvatavalt tekkinud verejooksu tagajärjel põrandal lamavast kannatanust.

Foto 61. Vaade toa nurgas, ahju kõrval olnud kraanikausile. Arvatavalt suundus kahtlustatav 1 pärast löökide sooritamist kraanikausi juurde käsi pesema, puudutades seejuures kätega ahju; selle oletuse muudab eriti tõenäoliseks asjaolu, et kahtlustataval 1 oli mõlemal silmal kae.

Foto 62. Vaade toas olnud kraanikausile ja seal olnud pesuharjale. Segisti kraanilt ülevalt ja alt võetud DNA-proovide peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) olid kokkulangevad kahtlustatava 1 DNA-profiiliga. Selline tulemus osutas koos sündmuskoha vaatlusprotokolliga ja fotodega otseselt sellele, et kahtlustatava 1 oli pesnud kraanikausi käsi. Hari pakendati sündmuskohal ühekordsesse paberkotti ning sellelt laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, milles ei saanud välistada kannatanut, ei saanud kindlalt välistada kahtlustatavat 3.

Foto 63. Vaade sündmuskohal leitud harjavarrelle, millelt õnnestus leida ainult kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali. Ilmselt oli põhjuseks rohke veremäärumus. Murdmiskohad on tõenäoliselt tekkinud kannatanu löömise tagajärjel. Ekspertiisi käigus toodi harjavarrel nähtavale kahtlustatava 1 sõrmejälg.

Foto 64. Vaade surnukeha kõrval olnud mehaanilisele käele, mis pakendati ühekordsesse paberkotti ja toimetati ekspertiisi. Laboritingimustes võetud DNA-proovid oli segaproovid, milles ei saanud välistada kannatanut ja kahtlustatavat 3.

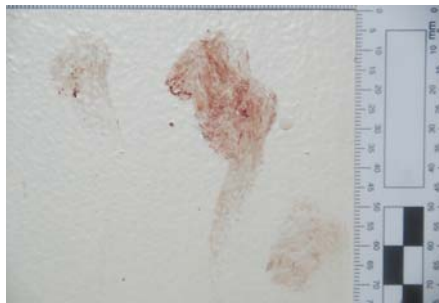

Foto 65. Vaade korteriukse siseküljel leitud kannatanu verisele sõrmejäljele.

Põrandal olnud teksajopel ja papitükil leiti visuaalsel vaatlusel jalatsijälgede ve-rised fragmendid (vt fotod 66–67). Teksatagi ja papitükk võeti sündmuskoha es-masel vaatlusel kaasa ja toimetati tervikuna jäljeekspertiisi. Täiendaval vaatlusel leiti põrandal kaks jalatsijälje fragmenti, mida töödeldi vahendi Amido Black abil, seejärel pildistati ja talletati želatiinkilele. Hiljem võeti kahtlustatavalt ära jalatsid, mille tallamuster oli kokkulangev leitud jälgedega.

Foto 66. Vaade sündmuskoha põrandal olnud teksatagi avastatud jalatsijälje fragmendile. Jäljefragment oli üldtunnustes kokkulangev kahtlustatavalt 1 ära võetud jalatsite tallamustriga.

Foto 67. Vaade jalatsijälje fragmendiga papitükile. Jäljefragment oli üldtunnustes kokkulangev kahtlustatavalt 1 ära võetud jalatsite tallamustriga.

Kuritegu avastati tänu sündmuskoha vaatlusel leitud sõrmejäljefragmentidele, mis kuulusid sõrmejälgede registris olevale varem kohtulikult karistatud isikule. Seetõttu oli tegemist n-ö klassikalise juhtumiga (vt fotod 68–69).

Foto 68. Vaade ahjule, millel õnnestus nähtavale tuua kahtlustatava 1 sõrmejäljefragmente. Arvatavalt oli kahtlustatav 1 surnukeha juurest kraanikausi juurde suundudes käega ahju vastu toetanud.

Foto 69. Vaade ahjule, millel sündmuskoha täiendavatel vaatlustel leitud kahtlustatava 1 sõrmejäljed ei olnud visuaalselt nähtavad. Verepritsmed on arvatavalt tekkinud löökide tagajärjel, kui kannatanu asus ahju ees. Suuremad veremäärdumused võivad olla tekkinud kannatanu libisemisest vastu ahju.

Läbi viidi kaks täiendavat sündmuskoha vaatlust. Kõik kuriteo avastamiseni viinud sõrmejäljed ja lisaks kaks kahtlustatava jalatsijälge toodi nähtavale täiendavatel vaatlustel.

Menetluse käigus tehti kindlaks kolm isikut, kellega kannatanu oli enne surma odekolonni tarvitanud (edaspidi *kahtlustatav 1*, *kahtlustatav 2* ja *kahtlustatav 3*). Tapjaks osutus kahtlustatav 1, teised isikud viibisid korteris tapmisele eelnenud õhtul ja olid sealt kuriteo ajaks lahkunud. (Seoses kahtlustuse äralangemisega kuulati kahtlustatavad 2 ja 3 kohtumenetluses üle tunnistajatena.)

Kahtlustatavad peeti kinni 12 päeva pärast tapmist. Pärast kinnipidamist võeti kõigilt kahtlustatavatelt ära seljas olnud riided, mida kriminalistid töötlesid kannatanu vere leidmiseks luminoolilahusega ning võtsid reaktsiooni andnud kohtadest proovid ekspertiisi tegemiseks. Riideesemeid tervikuna ekspertiisi ei saadetud (vt fotod 70–75).

Foto 70. Vaade kahtlustatava 1 verekahtlaste määrdumustega teksapükstele. Püksid fotografeeriti asitõendi vaatluse käigus ja toimetati otse ekspertiisi; võetud DNA-proovide, mis sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid olid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.

Foto 71. Lähivaade verekahtlaste määrdumusele. Selliselt saab kriidiga märgistada nähtavad määrdumused riidesemetel.

Foto 72. Vaade kahtlustatava 1 nahkvestile, mida töödeldi asitõendi vaatluse käigus luminoolilahusega ning seejärel võeti reaktsiooni andnud (helenduvaist) kohtadest DNA-proovid. Nahkvesti tagumiselt osalt, allservast 15 cm kõrguselt võetud DNA-proovi, mis sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil oli kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.

Foto 73. Lähivaade kahtlustatava 1 nahkvestilt võetud DNA-proovi kohale. Nahkvestilt eestpoolt, vasaku taskuklapi truki kohalt võetud DNA-proov oli segaproov, sisaldas eeltestide alusel verd, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.

Foto 74. Vaade kahtlustatava 1 jalatsitele, mille tallamuster oli üldtunnustes kokkulangev eeltoodud fotodel esitatud jalatsijäljefragmentidega sündmuskohalt.

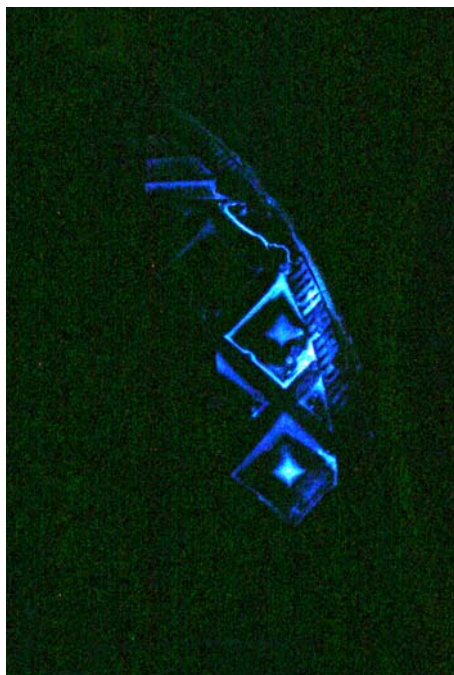

Foto 75. Vaade luminooilahusega esile kutsutud helendusele kahtlustatava 1 jalatsi talla all. Kuigi helendus on nähtav, ei olnud sellest kohast võetud DNA-proovi analüüsi tulemuste alusel võimalik teha usaldusväärseid järeldusi.

Leitud jäljed

Kõiki tulemusi ära ei tooda, esitatakse vaid olulisimad.

Sündmuskoht

Sündmuskohta vaadeldi kolmel korral, kokku umbes 15 tundi.

Jalatsijäljed

Esmasel vaatlusel leitud jäljed

- Papitükil leitud jälg – jäljemuster üldtunnustes kokkulangev kahtlustatava 1 jalatsitega.
- Teksatagil leitud jälg – jäljemuster üldtunnustes kokkulangev kahtlustatava 1 jalatsitega.

Täiendaval vaatlusel leitud jäljed

- Põrandal ahju eest leitud jälg – jäljemuster üldtunnustes kokkulangev kahtlustatava 1 jalatsitega.
 - Põrandal kraanikausi eest leitud jälg – jäljemuster üldtunnustes kokkulangev kahtlustatava 1 jalatsitega.
- Kahtlustatavate 2 ja 3 jalatsite jälgi ei leitud.

Sõrmejäljed

Esmasel vaatlusel võetud tõmmised

- Laual olnud morsiklaasil esimene jälg – jäetud kahtlustatava 3 poolt.
- Laual olnud morsiklaasil teine jälg – jäetud kannatanu poolt.
- Gabrieli likööri pudelilt kaks jälge – jäetud kahtlustatava 3 poolt.
- Kaks jälge tuhaatoosilt Marlboro – jäetud kannatanu poolt.
- Jälg Vaarika odekolonni pudelil kapi eest – ei ole identifitseerimiskõlblik.
- Välisukselt visuaalselt vaatlusel leitud sõrmejäljelt võeti (esmasel sündmuskoha vaatlusel) enne jälje talletamist DNA-proov.

Täiendaval vaatlusel võetud tõmmised

- Jälg kraanikausilt – jäetud kahtlustatava 1 vasaku peopesaga.
- Jälg korteriukselt, seestpoolt – esimene jälg jäetud kannatanu peopesaga ja teine jälg jäetud kahtlustatava 1 vasaku peopesaga.
- Ahjult leiti (teistkordsel vaatlusel) kahtlustatava 1 vasaku pöidla, parema peopesa, vasaku peopesa, kaheksanda ehk vasaku keskmise sõrme (see jälg oli kuriteo avastamise aluseks), vasaku keskmise sõrme, üheksanda ehk vasaku nimetusõrmega jäetud jäljed. Tulemuslikuks osutus eespool kirjeldatud töömeetod: sõrmejälgi tuleb sündmuskohal otsida seintelt, ahjudelt jms pindadelt kõrguselt, mis jääb inimese põlve- ja rinna/õla vahele.

Kaasa võetud esemetel leitud sõrmejäljed

- Jälg harjavarre alumiselt kõverdunud otsalt – jäetud kahtlustatava 1 vasaku käe nimetusõrmega.
- Jälg kilekotis olnud kohvimasina korpusest – jäetud kannatanu vasaku käe pöidlaga.

DNA-proovid

Kõiki proove esitatud ei ole, kirjeldatakse vaid olulisimaid.

Sündmuskoha vaatluse käigus kriminalisti võetud DNA-proovid

- Välisuksel avastatud sõrmejäljelt, Leda odekolonnipudeli kaelalt võetud DNA-proovid sisaldasid eeltesti alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.
- Leda odekolonnipudeli kaelalt ja korgilt, Vaarika odekolonnipudeli suult võetud DNA-proovid olid segaproovid, ei saa välistada kannatanut ja kahtlustatavat 1.
- Vaarika odekolonnipudeli kaelalt võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Välisukselt avastatud sõrmejäljelt, toaukse kõrval olnud kilekoti K-Market sangalt ja kilekoti Maxima sangalt võetud DNA-proovid olid segaproovid, peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.
- Kraanikausi kõrval maas olnud froteerätikult võetud DNA-proovid – ei saa välistada kahtlustatavat 3.
- Sinise plastkausi sangalt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat 1.
- Gabrieli likööri pudeli kaelalt võetud DNA-proov, ei saa välistada kahtlustatavat 3.
- Segisti kraanilt pealt- ja altpoolt võetud DNA-proovid sisaldasid eeltesti alusel verd, segaproovid, peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangevad kahtlustatava 1 DNA-profiiliiga. Selline tulemus koos sündmuskoha vaatlusprotokolli ja fotodega osutab sellele, et kahtlustatav 1 pesi kraanikausis veriseid käsi.

Lisaks võeti sündmuskohal veel mitu DNA-proovi, mis olid seostatavad kannatanu ning kahtlustatavatega 1 ja 3.

Sündmuskoha vaatluste (peamiselt esmase) käigus kaasa võetud asitõendid, millelt võeti DNA-proovid laboritingimustes

- Amortisaatori (oletatava taparelva) ümber olnud kirjult pluusilt ja pluusi õlakult võetud DNA-proovid olid segaproovid, peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangevad kahtlustatava 3 DNA-profiiliga. (Ilmselt oli tegemist kahtlustatavale 3 kuulunud pluusiga.)
- Amortisaatori (oletatava taparelva) ümber olnud kirjult pluusilt võetud neljas proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 1. Selline tulemus oli oluline detail, mis aitas seostada kahtlustatavat 1 taparelva ümber keeratud pluusiga.
- Pesuharjalt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 1.
- Mänguasja (mehaanilise käe, mis asus surnukeha kõrval) vasakpoolsetl krobelselt osalt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat 3.
- Mänguasja (mehaanilise käe, mis asus surnukeha kõrval) käepideme alumiselt poolelt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 3.
- Kraanikaasis olnud harja käepidemelt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 3.
- **Amortisaatorilt** (ehk oletatavalt taparelvalt) **võetud DNA-proovid olid segaproovid, sisaldasid eeltestide alusel verd, ei saa kindlalt välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 1.** Kohapeal proove ei võetud, ese võeti kaasa. Vaatamata eseme veremäärumusele õnnestus laboritingimustes võetud proovides kahtlustatavaga seostatavat bioloogilist materjali leida. Tulemus oli väga oluline kahtlustatava 1 seostamisel taparelvaga.
- Tuhatosis olnud sigaretikonilt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kannatanut.
- Sigaretikonilt Kent (toa keskel asunud laualt) võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava 1 DNA-profiiliga.
- Tuhatosis olnud sigaretikonilt Kent võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava 1 DNA-profiiliga.
- Harjavarrelt võetud DNA-proovid olid segaproovid, osa proovide peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga, osa proovide puhul ei saa kindlalt

väljastada kannatanut. Kohapeal DNA-proove ei võetud, ese pakendati ja võeti kaasa. Kuigi kahtlustatav 1 oli kasutanud harjavart pidevalt liikumise abivahendina, ei õnnestunud esemelt kahtlustatavaga seostatavat bioloogilist materjali leida. Selle võis tingida veremäärnumus, mis varjutas vähese DNA-sisaldusega kontaktjälje.

Kahtlustatavate riietelt võetud DNA-proovid

Riideid töödeldi luminooolilahusega kriminalistikateenistuses ja ekspertiisi saadeti riietelt võetud DNA-proovid. Vaid kahtlustatavalt 1 võetud nähtavate verekahtlaste määrnumustega teksapüksid toimetati otse ekspertiisi ja DNA-proovid võeti ekspertiisi käigus.

- Kahtlustatava 1 vasaku jalatsi talla alt võetud DNA-proov – ei ole võimalik teha usaldusväärseid järeldusi.
- Kahtlustatava 1 nahkvesti tagumiselt osalt, allservast 15 cm kõrguselt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. (Nahkvestide korral on tegemist materjaliga, kuhu veri üldiselt sisse ei imbu ning proovi võib võtta tampooniga maha pestes. Sisseimbunud vereplekk tuleb välja löigata.)
- Kahtlustatava 1 nahkvestilt eestpoolt, vasaku taskuklapi truki kohalt võetud DNA-proov oli segaproov, sisaldas eeltestide alusel verd, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Kahtlustatava 1 teksapükstelt eri kohtadest võetud DNA-proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.
- Kahtlustatava 1 teksapükstelt parema sääre alumiselt servalt võetud DNA-proov oli segaproov, sisaldas eeltesti alusel verd, ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat 1.
- Kahtlustatava 1 teksapükstelt vasaku sääre alumiselt servalt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kahtlustatava 1 DNA-profiiliga.
- Kahtlustatava 3 nahktagi parema varruka õmbluse ümbrusest (sisaldas eeltesti alusel verd) ja kampsuni selja alaosal võetud DNA-proovid olid segaproovid, peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangevad kahtlustatava 2 DNA-profiiliga. Seega saab kahtlustatava 3 nahktagil avastatud verd sisaldavat proovi seostada kahtlustatavaga 2.
- Kahtlustatava 3 salli keskosalt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNA-d on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.

Siinkohal peab selgitama, et kahtlustatava 3 sallilt saadi kannatanuga seostatav verd sisaldav proov. See tekitas esialgu menetluses segadust, kuna ei sobinud muu kogutud infoga, mille kohaselt ei viibinud kahtlustatavad 2 ja 3 tapmise ajal ega selle järel kannatanu korteris ning seal viibisid kahekesi kannatanu ja kahtlustatav 1. Siiski õnnestus välja selgitada vere sallile sattumise võimalik viis. Nimelt vigastas kannatanu ennast mõned päevad varem sihilikult noaga, tekitades mitu sisselõiget käsivarde (need vigastused ning nende veidi varasem tekkeaeg tuvastati lahangu käigus ja dokumenteeriti kohtuarstlikus ekspertiisiaktis). Kahtlustatav 3 osutas kannatanule mõningast esmaabi, kandes seejuures kaela ümber sedasama salli, mis hiljem, pärast kinnipidamist ära võeti. Nende asjaolude tuvastamiseks läks kokkuvõttes vaja kohtuarstliku ekspertiisiakti, asitõendi vaatlusprotokoll, DNA-ekspertiisiakti ja kahtlustatava 3 ütluste omavahelist seostamist.

- Kahtlustatava 3 nahktagi parema varruka õmbluse ümbrusest võetud DNA-proov oli segaproov, sisaldas eeltesti alusel verd, ei saa välistada kahtlustatavat 3, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 2, ei saa kindlalt välistada kannatanut.
- Kahtlustatava 2 teksapükste parema sääre alaosal võetud DNA-proov – ei ole võimalik teha usaldusväärseid järeldusi.
- Kahtlustatava 2 dressipluusi parema kätise siseküljelt (sisaldas eeltesti alusel verd) ja kahtlustatava 2 kampsuni tagakülje alaosal võetud DNA-proovid – DNA-profiilid kokkulangevad kahtlustatava 2 DNA-profiiliga.
- Kahtlustatava 2 dressipluusi vasaku varruka tagaküljelt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat 1 ja kahtlustatavat 2.
- Kahtlustatava 2 dressipluusi voodrilt võetud DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat 2.
- Kahtlustatava 2 dressipluusi vasaku kätise siseküljelt võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava 2 DNA-profiiliga.

Tähelepanekud

Kuritegu avastati tänu sündmuskohal ahjult leitud sõrmejäljefragmendile, mida märgati teistkordsel vaatlusel. Esmane vaatlus (mille käigus ahjult sõrmejälgede otsimiseni ei jõutud) kestis üle 6 tunni ja seda polnud enam võimalik ega otsustarbekas pikendada. Seega on kinnises ruumis toimunud tapmise puhul ülimalt

oluline ruumide kontrolli alla võtmine, et hiljem vähemalt ühel korral tagasi tulla.

Kuriteo avastamisel võtmetähtsusega sõrmejäljefragment leiti umbes kahtlustatava 1 rinna kõrguselt. See tõendab sõrmejälgedega otsimise vajalikkust ruumide seintelt, ustelt ja muudelt sarnastelt pindadelt vastavalt kõrguselt.

Sündmuskoha esmasel vaatlusel klaasidelt ja pudelitelt tõmmiskiledele võetud sõrmejäljed olid identifitseerimiskõlblikud ning kattusid kannatanu ja kahtlustatavate sõrmejälgedega. See tõendab, et **sündmuskohal** sellistelt pindadelt sõrmejälgedega talletamine võib anda häid tulemusi.

Jalatsijäljed põrandal osutusid oluliseks tõendiks, kuna kahtlustatav tabati samades jalatsites, mida ta oli kandnud tapmise ajal. Täiendaval vaatlusel talletati kaks lisajälge, mis muudeti nähtavaks vahendit Amido Black kasutades.

Verised jalatsijäljed sündmuskohal tõendasid, et kahtlustatav 1 oli viibinud seal **pärast veremäärdomuse teket**. Selline teave võib vahel väga tähtsaks osutada. Nii oli ka sel juhul, kuna kahtlustatava jalatsi talla alt võetud DNA-proovi kohta ei olnud võimalik teha usaldusväärseid järeldusi.

Taas kord leidis kinnitust objektide kontaminatsioon kannatanu verega, mida tuleb sellistel sündmuskohtadel silmas pidada (eelkõige harjavarrelt võetud DNA-proovid).

Kahtlustatava 1 musta värvi nahkvestil ei olnud veremäärdomust visuaalselt võimalik näha ja verejäljed toodi nähtavale luminooltöötusega. Kahtlustatava 1 nahkvesti tagumiselt osalt, allservast 15 cm võetud proovi DNA-profiil osutus kokkulangevaks kannatanu DNA-profiliga, mis tõendab, et korrektsete ja meetodiliselt õigete töövõtete puhul on võimalik saada väga häid tulemusi. Seejuures tuleb materjali imavust silmas pidades otsustada, kuidas proove võtta: kas löigata reaktsiooni andnud koht objektist välja või võtta proov niisutatud tampoonile? Luminooliga reageerinud kohtadest on soovitatav kohe proovid ära võtta. Proovivõtukohtad tuleb tingimata märgistada.

Harjavarrelt oleks pidanud loogilistest kinnihoidmiskohtadest sündmuskohal proovid võtma, sest hiljem osutus harjavarv saastunuks. Sama oleks pidanud tegema ka taparelvaga, kust oleks tulnud võtta sündmuskohal vähemalt üks proov enne eseme liigutamist ja pakendamist.

Kannatanuga seostatav verd sisaldav proov kahtlustatava 1 poolt igapäevaselt kantud riietel oli 12 päeva jooksul väga hästi säilinud.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Süüdistatava positsiooniks oli süü osaline tunnistamine nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses. Süüdistatav tunnistas küll kannatanuga koos korteris viibimist ja kahe löögi tegemist tema pihta, kuid väitis, et kannatanu ründas teda esimesena.

Lisaks paljudele füüsilistele tõenditele oli süüdistatava süü kaudselt tõendatud ka tunnistajate ütlustega. (Tunnistajad figureerivad ka edaspidi kui kahtlustatav 2 ja kahtlustatav 3.)

Süüdistatav oli teo toimepanemise ajal peaaegu pime. Selle asjaolu ärakasutamisele rajanes tema kaitsetaktika: kaitsja väitis, et süüdistatav ei olnud sellise teo toimepanemiseks võimeline. Kohtueelse menetluse käigus määrati süüdistatavale täiendav kohtuarstlik ekspertiis silmaarsti osavõtul. Eksperdiarvamuse kohaselt oli süüdistatav võimeline liikuma tuttavas ümbruses ja sooritama tabavaid lööke enda läheduses asuvate objektide pihta. (Sündmuskohal leitud harjavart oli kahtlustatav 1 enne kuritegu seetõttu liikumise abivahendina kasutanud.)

Kohtuotsust edasi ei kaevatud ja maakohtu otsus jõustus.

Prokuröri ja kaitsja taktika

Prokurör esitas järgmised füüsilised tõendid:

1. sündmuskoha vaatlusprotokoll;
2. DNA-ekspertiisiakt;
3. sõrmejälje ekspertiisiakt;
4. verejälgede uuring;
5. kohtuarstliku ekspertiisi akt ja täiendava kohtuarstliku ekspertiisi akt.

Kaitsja taotles süüdistatava õigeks mõistmist. Nagu eespool mainitud, üritas kaitsja tõestada, et süüdistatav polnud võimeline füüsiliselt tervet, täisjõus kannatanut tappa.

Kaitsja viitas DNA-ekspertiisiakti punktile, mille kohaselt leiti sündmuskohalt süüdistatavaga seostatav (kohtumenetlust kajastavas osas figureerib kahtlustatav 1 kui süüdistatav) verd sisaldav proov. Selle alusel väitis kaitsja, et kannatanu pidi ründama süüdistatavat esimesena. Kaitsja sõnade kohaselt kinnitas süüdistatav, et tema ja kannatanu vahel oli tüli, ta lõi kannatanut kaks korda ja lahkus sündmuskohalt. Võttes arvesse tapmise iseloomu, ei olnud kaitsja arvates välistatud, et riikas ja purjus kannatanu võis minna kuhugi ja tapmise võis toime panna ka teine isik. Kaitsja arvamuse kohaselt ei olnud olemasolevate tõendite alusel tapmine tõendatud ja süüdistatav oleks tulnud õigeks mõista.

Kohtuotsus

Süüdistatav mõisteti süüdi ja karistati 8-aastase vabadusekaotusega.

Kohtuotsuses leidsid kajastamist kõik kogutud füüsilised tõendid. Kohtuotsusese kohaselt süüdistati süüdistatavat selles, et viibides külalisena kannatanu kasutada olevas korteris, tappis ta kannatanu, lüües tekkinud tüli käigus kannatanu korduvalt käte ja jalgadega, amortisaatoriga ning harjavarrega pea piirkonda, sh pikali asendis kannatanule, millega tekitas kannatanule elupuhuselt tõmbi aju-koljutrauma, peajupõrutuse, koldelised pehmeelmealused verevalumid, koljuluude murrud, hulgaliselt põrutushaavu (kokku vähemalt kolmkümmend) ning nahaaluseid verevalumeid näol ja juustega kaetud peanahal, mistõttu kannatanu suri mõne tunni jooksul sündmuskohal. Vaatamata süü mittetunnistamisele leidis kohtu arvates täielikku tõendamist, et süüdistatav oli pannud toime temale inkrimineeritava kuriteo.

Kohus ei välistanud, et kannatanu võis enne lüüa süüdistatavat metallvardaga selga, kuid ühegi tõendiga ei leidnud kinnitamist süüdistatava võimalik kaitsetegevus kannatanu rünnaku vastu. Süüdistataval ei tuvastatud sellele viitavaid vigastusi. Samuti ei andnud ta ise ütlusi, mis oleksid andnud kohtule aluse tema tegutsemise hindamiseks hädakaitseisundiks. Kriminaalasjas puudusid viited kellelegi teisele, kes lisaks süüdistatavale oleks võinud kannatanu peksta või jätkata kannatanu peksmist pärast süüdistatava lahkumist korterist. Materjalidest ei nähtunud, et kellelgi võis selleks mingi põhjus olla. Süüdistatavat seevastu oli kannatanu mingil põhjusel ärritanud ja tal oli võimalus kannatanule kätte maksta.

Kohtuotsuse kohaselt leiti sündmuskohalt verekahtlasi jälgi, mida esines ukse seesmisel küljel, toas kraanikausi serval ja kraanikausis, kraanikausi kõrvalt ahjult leiti hulgaliselt verekahtlasi jälgi ja pritsmeid ning isegi juuksekarvu. Surnukeha leiti diivani ees maas kõhuli, surnukeha ümber oli hulgaliselt verekahtlasi jälgi. Sündmuskohalt leiti samuti amortisaatorilaadne metallese arvukate verekahtlaste jälgedega. Akent katvatel kardinatel oli näha suurel arvul verekahtlasi pritsmeid, ukse kõrval nagi juurest leiti oranž plastist alumisest otsast kõverdunud harjavars, mille ülemises otsas oli ohtralt verekahtlasi jälgi. Kogu tuba oli ohtralt verepritsmetega kaetud, neid oli ka riidepuudel rippuvatel riideesemetel ja isegi laes.

Kohus märkis, et surnu kohtuarstliku ekspertiisi akti kohaselt oli surma põhjuseks aju-koljutrauma, kannatanu peas oli vähemalt kolmkümmend põrutushaava. Surmaga lõppenud aju-koljutrauma tekitati hulgalistest jõulistest löökidest kõva tõmbi piiratud pinnaga esemega erinevatesse peapiirkondadesse. **Kirjeldatud oli ka surnukehalt leitud mitteeuhtlikke tervisekahjustusi, mis kohtuarsti hinnangul on iseloomulikud enesekaitse käigus saadutele.** Need vigastused võisid olla saadud elutähtsatesse piirkondadesse suunatud löökide tõrjumisel,

kõik vigastused olid elupuhused ja tekitatud suhteliselt lühikese aja jooksul. Tõenäoliselt tekitati vähemalt osa vigastustest kannatanule lamavas asendis.

Erinevaid ekspertiise ja verejälgede uuringut kajastades toodi kohtuotsuses eraldi välja, et politsei poolt sündmuskohalt kaasavõetud esemed, surnul seljas olnud riided ning süüdistatavalt kinnipidamisel äravõetud riided ja jalanõud olid asitõendite vaatlusprotokollides ja fotodel põhjalikult käsitletud.

Kohus tõi eraldi välja verejälgede uuringu tulemused. Kohus märkis oma otsust motiveerides, et verejälgede uuringu kohaselt tekitati kannatanule tervisekahjustused tõenäoliselt toa keskel ja ahju ees, löögid olid seejuures erisuunalised.

Tähtsal kohal olid kohtuotsuse põhjendustes DNA-, sõrmejälje- ja jäljeekspertiisid. Kohtuotsuses mainitakse kannatanuga seostatava bioloogilise materjali leidmist muu hulgas harjavarrelt ning süüdistatava nahkvestilt ja teksapükstelt; samuti süüdistatavaga seostatava bioloogilise materjali leidmist sündmuskohalt ja seal leitud asitõenditelt võetud proovides. Sõrmejäljeekspertiisi kohaselt leiti süüdistatava sõrmejälgi nii oranžist plastist deformeerunud harjavarre alumiselt otsalt kui ka korteriukselt ukselingi kohalt, kraanikausilt ja ahjult mitmes kohas. Jäljeekspertiisi alusel võisid sündmuskohalt leitud jalatsijäljed olla jäetud süüdistatavalt kinnipidamisel äravõetud jalatsitega. Kohus märkis oma otsust põhjendades, et koosmõjus kinnitasid need tõendid süüdistatava viibimist ja liikumist ning esemete puudutamist sündmuskohal.

Vastusena kaitsja argumentidele, et süüdistatav ei olnud puude tõttu võimeline täisjõus kannatanut tapma ning seega pidi kuriteo toime panema mõni muu isik, tõi kohus välja kohtuarstilikud ekspertiisid. Kohus märkis, et surnu kohtuarstlik ekspertiis tuvastas kannatanul väga raske joobe, mis oligi kohtu arvates kannatanu vähese vastupanu osutamise põhjus. Teise asjaoluna tõi kohus välja süüdistatava suhtes tehtud kohtuarstiliku ekspertiisi, mille kohaselt võis süüdistatav olla suuteline andma suunatud lööke ja tabama soovitud märki 1–2 meetri kauguselt.

Tähelepanekud

Tegemist on küllaltki tavapärase süüdistatava positsiooni, süü osalise tunnistamisega.

Üheks väga oluliseks tõendiks olid kohtuarstliku ekspertiisi aktile vastavalt surnukehal esinenud mitteleuohtlikud tervisekahjustused. Akti kohaselt võisid need vigastused olla saadud elutähtsatesse piirkondadesse suunatud löökide tõrjumisel. Samuti osutus oluliseks kannatanul väga raske alkoholijoobe tuvastamine.

Märkimist väärrib, et ka korralikult kogutud tõendite puhul jääb endiselt problemaatiliseks olukord, kus tapja ja tapetu viibisid korteris kahekesi. Sellisel juhul saab kohtumenetluses tihtipeale oluliseks just kohtueelses menetluses kogutud

füüsiliste tõendite rohkus. Sel juhul leiti sündmuskohalt süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali, sõrme- ja jalatsijälgi ning samuti süüdistatava riietelt kannatanuga seostatavaid verd sisaldavaid proove. Füüsilised tõendid aitavad see läbi kujundada kohtunikus siseveendumust süüdistava poole suunas. Sellisel juhul on vältimatu ka verejälgede uuring kui erinevaid füüsilisi tõendeid omavahel siduv toiming.

Kuigi kohus ei süüvinud väga põhjalikult kõikide ekspertiisiaktide tõlgendamise, leidsid siiski kõik uuringud ja ekspertiisid, samuti asitõendite vaatluse ja sündmuskoha vaatluse protokoll kohtuotsuses kajastamist. Samuti leidis kohtuotsuses kajastamist verejälgede uuring. Seda uuringut tuleks ka teiste kuritegude lahendamisel tihedamini praktiseerida. Kannatanule kehavigastuste tekitamise mehhanismi kirjeldus kohtuotsuses (st vigastusi tekitati lamavas asendis olnud kannatanule) põhines verejälgede uuringu ja kohtuarstliku ekspertiisi koostulemustel.

Süüdistatavale kohtueelses menetluses tehtud kohtuarstliku ekspertiisiga, mis hindas tema nägemispuude ulatust ja võimet anda oma lähiümbruses tabavaid lööke, õnnestus tagasi lükata kohtumenetluses kaitsja argumendid.

Kuritegu 5: seksuaalkuritegu vanemaealise naise suhtes

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk sündmuskoha vaatlusel ja asitõendite käitlemisel, DNA tõenäosus-uuring, sündmuskoha 3D-skaneerimine.

Üldised asjaolud

Üksi elava 86-aastase peaaegu pimedanaisterahva majja tungis ukسلuku lõhkumise teel tundmatu kurjategija, kes peksis kannatanut, tõmbas ta voodist põrandale, asetas labida tema kõrile ja ähvardas korduvalt tappa, kiskus seejärel kannatanul riided seljast ja käperdas tuharate, tupe ja rindade piirkonnast. Kurjategija riietas ka ennast lahti. Seksuaalvahekorda ei toimunud.

Mingil hetkel kurjategija rahunes, korjas kokku oma riided, kasutades selleks kannatanule kuulunud taskulampi. Seejärel tõi ta kannatanule köögist kopsikuga juua.

Kannatanu elas maapiirkonnas aiaga piiratud eramajas. Maja asus asula servas, suhteliselt vähekaidavas kohas (vt fotod 76–77).

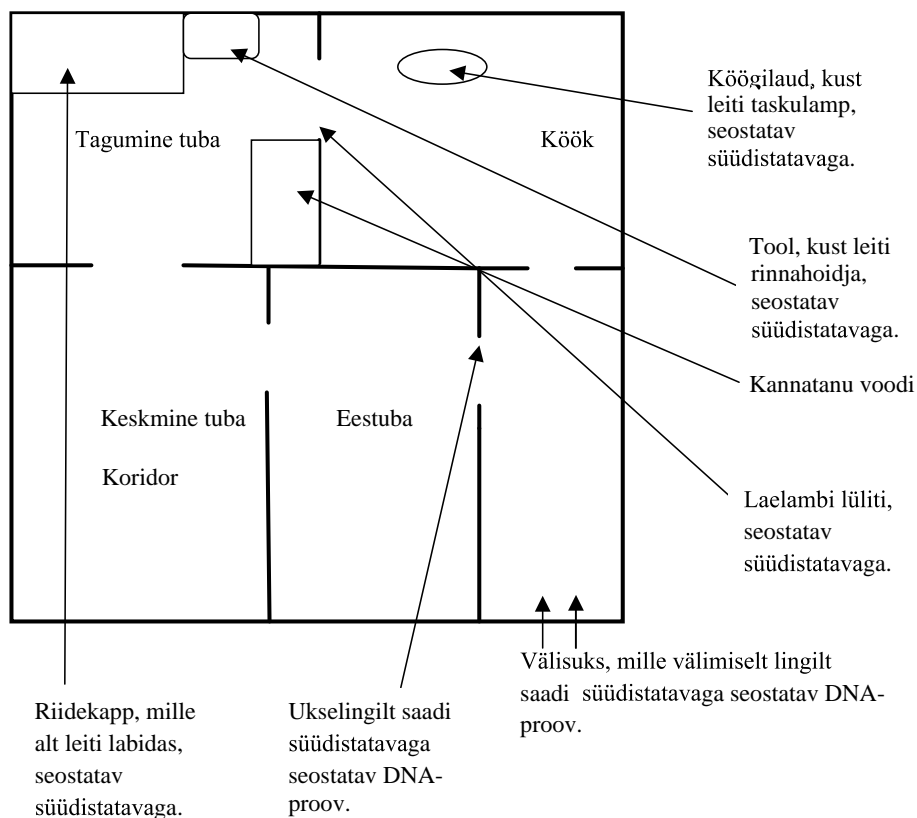
Foto 76. Üldvaade kannatanu majale. Maja asus kõrvalises kohas, aia tagumises osas.

Foto 77. Vaade kannatanu eramu välisuksele, mille välimiselt lingilt saadi DNA-segaproov, mille peamine DNA-profiil oli kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.

Sündmus toimus juulikuus, õhtusel ajal, kui kannatanu oli heitnud juba voodisse. Eelmisel päeval oli olnud tugev äike ja majas (samuti ka ümberkaudsetes majades) puudus elekter. Seetõttu kasutas kurjategija taskulampi.

Kannatanu maja koosnes kolmest toast, koridorist ja köögist (vt joonis 9). Kannatanu oli heitnud magama kušetile ahju ääres ja peamine tegevus toimuski selles toas (edaspidi *tagumine tuba*).

Joonis 9. Kuriteo 5 sündmuskoha, kannatanu maja skeem. Tubade nimetused on siin ja edaspidi esitatud sellisel, nagu neid nimetati kriminaalasja menetluses

Kannatanu hooldaja tuli järgmisel päeval pärast kuriteo toimumist korralisele visiidile ja leidis poolalasti kannatanu, kes rääkis talle juhtunust. Seejärel kutsus hooldaja kiirabi, kes informeeris politseid.

Kannatanu oli kõrge vanuse tõttu peaaegu pime. Seetõttu ei suutnud ta kurjategija nägu näha ega teda ära tunda. Samas suutis kannatanu tutavas ümbruses iseisvalt hakkama saada ja oli võimeline täpselt kirjeldama nii kurjategija käitumist kui ka liikumist majas, samuti nimetama kurjategija poolt puudutatud esemeid.

Kiirabi toimetas kannatanu haiglasse, kus tehti esialgne küsitlus ja kohtuarstlik läbivaatus (haiglas viibisid menetleja ja kohtuarst). Sündmuskoha vaatlus toimus kannatanu küsitlemise ja kohtuarstliku läbivaatusega samal ajal. Jooksvalt edastati kogu kannatanult saadud info sündmuskoha vaatlust teostanud isikutele. See muutis sündmuskoha vaatluse oluliselt efektiivsemaks ning võimaldas keskenduda kurjategija poolt puudutatud esemetele ja objektidele.

Esemed, mida kurjategija kannatanu sõnul puutunud oli, pakendati ühekordsetesse paberkottidesse, võeti sündmuskohalt kaasa ja toimetati ekspertiisi. Proovid võeti neilt laboritingimustes. Sündmuskohal võeti DNA-proovid kohtadest, mida ei olnud võimalik kaasa võtta (ukselingid, lambilülid jne). Ka veeämbrilt võeti proov sündmuskohal (vt fotod 78–82).

Foto 78. Vaade köögile. Köögilaual on näha taskulamp, mida kurjategija kasutas majas liikumiseks. Lamp pakendati ja võeti sündmuskohalt kaasa, sellelt võeti laboritingimustes kurjategijaga seostatav DNA-proov.

Foto 79. Vaade köögile teisest suunast. Paremalt on näha veeämber ja kopsik, millega tõi kurjategija kannatanule juua. Kopsikult kahtlustatavaga seostatavat DNA-proovi saada ei õnnestunud, võetud proov oli seostatav kannatanuga.

Foto 80. Vaade kannatanu toale, kus toimus kogu vägivaldne tegevus. Paremalt on näha kannatanu magamisase, kust kurjategija ta põrandale pikali tõmbas. Vasakul pool toolil olev valget värvi ese on rinnahoidja, millelt saadi kahtlustatavaga seostatavad DNA-proovid. Foto vasakus nurgas on riidekapp, millelt leiti labidas, mille kurjategija asetas kannatanule kõrile. Labida varrelt saadi kahtlustatavaga seostatavad DNA-proovid. Toaukse kõrval on lambilüliti, millelt saadi kahtlustatavaga seostatav DNA-proov.

Foto 81. Vaade kapile, millelt leiti labidas. Selle labidaga ähvardas kurjategija kannatanut.

Foto 82. Vaade labidale riidekapi all. Labida varrelt saadi kahtlustatavaga seostatavad DNA-proovid.

Kuriteo toimepanija tuvastati kaheksa kuud hiljem. Kurjategijaks osutus naabrusel elav mees: kahtlustatava ja kannatanu krundid olid nurkapidi koos.

Kokku tehti menetluse käigus neli DNA-ekspertiisi, neist kolm esimest kohtueelses menetluses ja neljas kohtumenetluses tõepärasuhte (*likelihood ratio*, LR) arvutamiseks.

Esimeses DNA-ekspertiisis analüüsiti sündmuskohalt võetud proove ja kaasa võetud esemeid, samuti kannatanu ja hooldaja võrdlusproove. **Objektidelt proovide võtmise juures viibis sündmuskoha vaatlusel osalenud menetleja.**

Pärast esimese DNA-ekspertiisi tulemuste saamist, st tundmatu (st andmebaasis mitteleiduva) meesterahva DNA kindlakstegemist erinevatel objektidel, esitati järgnevate DNA-ekspertiiside läbiviimiseks võrdlusmaterjalina kannatanu majas varem viibinud isikute DNA-proovid, samuti mitme sellise isiku proovid, keda peeti vajalikuks kuriteo suhtes kontrollida (edaspidi tunnistajad 1–5). Kurjategija DNA-proov saadeti ekspertiisiasutusse kolmanda määrusega (kurjategija oli sel hetkel kontrollitav, mitte kahtlustatav). Kõigilt majas varem viibinud isikutelt võeti DNA-proovid isikute bioloogilise materjali sisaldumise välistamiseks huvi-pakkuvates proovides.

Kuna sündmuskohalt leiti ka üks sõrmejäljefragment, võeti tunnistajatelt 1–5 ka sõrmejäljed. Võrdluseekspertiisiga tehti kindlaks, et sõrmejäljefragment kuulus kannatanu hooldajale.

Pärast kurjategija kindlakstegemist viidi läbi sündmuskoha täiendav vaatlus, mille käigus kasutati sündmuskoha kõrgsagedus-laserskaneerimist. Loodi sündmuskoha punktivilv ja pildimull.

Leitud jäljed

Sündmuskohal võetud jäljed ja DNA-proovid

- Sõrmejäljefragment tagumises toas kannatanu magamisaseme juures, uksepiidal, lülitist allpool – identifitseerimiskõlbulik, jäetud hooldaja poolt. Sõrmejälgede otsimiseks töödeldi uksepiitu ja seinu, ahju ning soemüüri daktopulbritega umbes rinna ja õla kõrguselt.
- DNA-proov keskmise toa laelambi lülitilt oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- DNA-proov esimese toa ukselingilt, seestpoolt – DNA-täisprofiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- DNA-proov köögis asuva veeämbri kaane äärelt – DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.

- DNA-proov maja välisukse lingilt, väljastpoolt oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga. Ei saa välistada hooldajalt pärineva bioloogilise materjali sisaldumist selles proovis. Kannatanu ei olnud DNA-analüüsi alusel prooviga seostatav. DNA-eksperdiarvamuse andmise ajaks ei olnud kurjategija isik teada. Seega kajastus ekspertiisiaktis „tundmatu meespäritoluga DNA-profiil, mis ei ole kokkulangev ühegi Riiklikus DNA registris eelnevalt talletatud profiiliga”. **Tegemist oli parima tulemusega kahtlustatavaga seostamisel.**
- DNA-proov tagumise toa laelambi lülilt oli segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat. Hooldaja ei ole seostatav.
- DNA-proov esimese toa ukse lingilt, väljastpoolt oli segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa kindlalt välistada kahtlustatavat. Hooldaja ei ole seostatav.
- Teise korruse ukse linkidelt võetud proovid – ei saa kindlalt välistada kannatanut. Hooldaja ei ole seostatav. Teisel korrusel oli kannatanu viibinud, hooldaja ja kurjategija mitte. Kannatanu viimase kontakti kohta kinnitatud andmed puuduvad, kuid võib eeldada, et käis teisel korrusel mõni päev varem.
- DNA-proov maja välisukse lingilt, seestpoolt oli segaproov, ei ole võimalik teha usaldusväärseid järeldusi. Tuleb mainida, et välisust oli enne sündmuskoha vaatlust parandama hakatud ja selle käigus oli seda katsunud mitu inimest.

Sündmuskohalt kaasa võetud esemed

Sündmuskohalt kaasa võetud esemetelt sõrmejälgi ei leitud.

- Kolmas proov köögis asunud kopsikult – DNA täisprofiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Teine proov taskulambilt oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNA-d on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Esimene proov kopsikult oli segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNA-d on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- Esimene proov taskulambilt, sisse-välja lülitamise nupult oli segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat.
- Teine proov labida varrelt – ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat.

- Esimene proov labida varrelt – ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat.
- Teine proov rinnahoidjalt – ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat.
- Kolmas proov rinnahoidjalt – ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat.

Rinnahoidja pakendati sündmuskohal ühekordsesse riidest pakendisse, et vältida DNA ülekandumist eseme kokkuvoltimise käigus. Rinnahoidja volditi kokku selliselt, et selle osad ei puutuks omavahel kokku ja nende vahele jääks pakendiriie, seejärel pakendati ese paberkotti. Vaatamata sellele, et tegemist oli kannatanul seljas olnud rinnahoidjaga (kui kaua, ei olnud võimalik täpsustada), saadi kahtlustatavaga seostatav tulemus.

Proovide võtmise kohad rinnahoidjalt, labidalt, taskulambilt ja kopsikult tähistati esemetel kileteibiga. Kohtumenetluses esemetelt proovide võtmise kohtade täpsustamist ja ülekontrollimist ei peetud vajalikuks.

- Esimene proov rinnahoidjalt sisaldas eeltesti alusel verd; segaproov, kannatanut ei saa välistada, kahtlustatavat ei saa kindlalt välistada. Hooldaja ei ole seostatav.
- Teine proov kopsiku ülemiselt äärelt oli segaproov, kannatanut ei saa välistada, hooldaja ei ole seostatav.

Kõigist kontrollitud isikutest olid sündmuskohalt talletatud DNA-proovidega seostatavad ainult kannatanu ja kurjategija.

Tähelepanekud

Kui kannatanu on võimeline kirjeldama kurjategija liikumist, tegevust ja nime-tama tema poolt puudutatud objekte, peab see info kindlasti jõudma kohe sündmuskoha vaatlusel osalevate isikuteni.

Alati tuleb sündmuskohal töötada maksimaalse põhjalikkusega. Kuigi kannatanu suutis adekvaatselt kirjeldada kurjategija tegevust, oli juba sündmuskoha vaatlusel teada, et ta ei ole võimeline kirjeldama kurjategija välimust ega teda ära tundma, mistõttu mängivad olulist rolli just füüsilised tõendid.

Raskete kuritegude korral tuleb alati kaaluda esemete pakendamist ja kaasa võtmist ning nendelt proovide võtmist laboritingimustes. Nagu nähtub rinnahoidjalt saadud tulemusest, on korrektne pakendamine väga oluline. Vaatamata sellele, et tegemist oli kannatanul iga päev seljas olnud rinnahoidjaga, õnnestus sellelt saada kahtlustatavaga seostatavad DNA-proovid. Tähtsal kohal oli kindlasti ühekordse pakkeriide asetamine rinnahoidja kokkuvolditud kihtide vahele.

Taas kord leidis kinnitust sõrmejälgede otsimise otstarbekus seintelt, uksepiitadelt, ahjudelt jms pindadelt põlve kõrgusest kuni rinna või öla kõrguseni.

Kahtlustatavaga kõige paremini seostatav DNA-proov saadi maja välisukse lingilt. Maja välisukse kaudu oli enne politsei tulekut edasi-tagasi käinud mitu inimest, sh kiirabibrigaad. Kannatanu oli selle ukse kaudu ka majast välja talutatud. Kõigele lisaks oli välisust juba osaliselt **taastatud**. Seega tavaloojika järgi justkui ei oleks pidanud kahtlustatavaga seostatav bioloogiline materjal välisukse lingil säilima, vähemalt mitte sellisel määral. Samas tõendab saadud tulemus, et **alati tuleb sündmuskohal teha kõik võimalik, sealhulgas võtta proovid ka võimatu-tena tunduvatest kohtadest ja vähetõenäolistena tunduvate olude korral**. Mitte mingil juhul ei tohi sündmuskohal töötades hakata tegema näiteks DNA kohta ennatlikke järeldusi.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Süüdistus (ja varem kahtlustus) oli süüdistatavale esitatud vägistamiskatses.

Süüdistatava positsiooniks oli kohtueelse menetluse algusest kuni kohtumenetluse lõpuni süü täielik eitamine. Seega põhines süüdimõistmine ainuüksi sündmuskohalt leitud füüsilistel tõenditel, mida toetasid kaudselt kannatanu ja tunnistajate ütlused. Otseseid verbaalseid tõendeid, mis kinnitaksid kuriteo toime panemist süüdistatava poolt, ei leitud (ja polnudki võimalik leida).

Kohtueelses menetluses kahtlustatavana ülekuulamisel eitas kurjategija igasugust viibimist kannatanu majas ja krundil; ülekuulamisprotokollis jäi aga **krundil** viibimise eitamine dokumenteerimata. Seda asjaolu kasutas kaitsja pärast materjalidega tutvumist ära: kohtuistungil andis süüdistatav ütlusi, et käis kaks päeva enne kuriteo toimumist kannatanu krundil oma kadunud kassi otsimas ning katsus seejuures ka kannatanu maja välisust. Sellega soovisid kaitsja ja süüdistatav põhjendada kannatanu maja välisukse lingilt võetud proovis kahtlustatavaga seostatava bioloogilise materjali sisaldumist. (Tuletame meelde, et see proov andis parima tulemuse, st kahtlustatava DNA-profiil oli kokkulangev proovist saadud peamise DNA-profiiliga). Tegemist seega niisiis süüdistatava positsiooni muutusega süü täielikult eitamiselt pooltõe esitamiseks.

Kohtumenetluse käigus taotles prokurör täiendava DNA-ekspertiisi määramist tõepärasuhte arvutamiseks. Kohus rahuldas prokuröri taotluse.

Kohtuistungil käigus esitleti ka sündmuskoha punktiple ja pildimulli, mis kuvati videoprojektori abil kohtusaali seinale. Kohus aktsepteeris oma otsuses sündmuskoha täiendavat vaatlust ja 3D-skaneeringu tulemeid tõendusmaterjalina. Ka

ringkonnakohtu otsuses ei tekkinud sellega probleeme. **Tegemist on Eesti praktikas esimese korraga, kui kõrgsagedus-laserskaneeringut kohtumenetluses tõendina kasutati.**

Prokuröri ja kaitsja taktika maakohtu istungil

Prokuröri esitas järgmised tõendid (esitatakse vaid peamised):

1. Kannatanu ütlused.
2. Kannatanule määratud kohtuarstliku ekspertiisi akt.
3. Sündmuskoha ja asitõendite vaatlusprotokollid.
4. DNA-ekspertiisiaktid.
5. Teabesalvestis videofailidega sündmuskoha 3D-skaneerimise tulemite, punktivilve ja pildikataloogiga.
6. Kannatanu ütlusi kaudselt kinnitavate tunnistajate ütlused.

Prokurör viitas kannatanu tervislikule seisundile ja taotles kannatanu ütluste avaldamist põhjusel, et kannatanu ei ole võimeline ütlusi andma oma terviseseiundi tõttu. Kohus rahuldab prokuröri taotluse. Kannatanule ei tehtud täiendavat kohtuarstlikku ekspertiisi, vaid piirduti perearsti tõendiga. Kõik kohtuastmed aktsepteerisid kannatanu ütluste avaldamist perearsti tõendi alusel.

Esitades kohtule sündmuskoha vaatlusprotokolli, skeemi ja fotosid, loetles prokurör sündmuskohalt talletatud DNA-proove ruumide kaupa. Asitõendite vaatlusprotokolli ja fotosid esitledes selgitas prokurör, et vaadeldi sündmuskohalt leitud esemeid (labidas, taskulamp, kopsik, rinnahoidja), s.o esemeid, mida kurjategija kannatanu ütluste kohaselt sündmuskohal kasutas, sh labidat, millega kannatanut ähvardati.

Kaitsja üritas kohtumenetluses saavutada süüdistatava õigeksmõistmist kahe põhjenduse abil. Esimeseks oli eesmärk usutavalt põhjendada süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali sattumist kannatanu maja välisukse lingile (sellest DNA-proovist saadud **peamine** DNA-profiil oli kokkulangev kahtlustatava DNA-profiliga). Teiseks oli kohtu veenmine, et majas sees ja esemetelt võetud DNA-proovides ei olnud kahtlustatava DNA sisaldus piisav tema süüdimõistmiseks. Lisaks soovis kaitsja süüdistatava elukaaslase tunnistajana ülekuulamist (kohus rahuldab taotluse) ning esitas tööandja tõendi, mille kohaselt viibis süüdistatav kuriteole järgnenud päeval tööl. Tööandja iseloomustas süüdistatavat positiivselt. Kohus tööandja tõendit tõendusmaterjali hulka ei arvanud, kuna tööandja ütlusi andma ei ilmunud ja kohtu hinnangul oli tegemist tunnistaja dokumenteeritud ütlustega.

Süüdistatava elukaaslase ütluste kohaselt oli süüdistatav kaks päeva enne kuritegu käinud kannatanu krundil oma kadunud kassi otsimas ning rääkinud sellest pärast tagasitulekut elukaaslasele; seejuures oli ta öelnud, et ei kohanud krundil kedagi ja käis ka kannatanu ukse taga. Varem oli kaitsja tunnistajatelt – kannatanu hooldajalt ja kohalikult sotsiaaltöötajalt – pärinud üksikasjalikult kannatanu kasside kohta. Kaitsja esitas küsimusi, kus kannatanu kassid elasid, kas nad käisid või võisid käia kannatanu eluruumides, milline oli nende tervislik seisund jne.

Pärast kaitsja põhjalikke küsimusi tegi prokurör taotluse täiendava DNA-ekspertiisi määramiseks tõenäosusuuringu läbiviimiseks. Taotlus esitati kirjalikult.

Kaitsja vaidles taotlusele vastu ja rõhutas, et prokuratuuril oli kohtueelses menetluses kuus kuud aega tõendite kogumiseks. Kaitsja oli seisukohal, et tõendite juurdetoomine venitaks menetlust. Kohus rahuldab prokuröri taotluse.

Siinkohal tuleb märkida, et prokuröri taotluse arutamise käigus muutus kaitsja emotsionaalseks ja taotles kannatanu ülekuulamist kohtuistungil, kuna kohus olevat rikkunud menetlusõigust. Prokurör vaidles kaitsja taotlusele vastu. Kuna kannatanu viibis ööpäev läbi jälgimisel hooldekodus ja suutis liikuda vaid oma toa piires, pidas prokurör ülekuulamist kohtuistungil ja kannatanu toimetamist kohtusse võimatuks. Kohus jättis kaitsja taotluse rahuldamata ja märkis, et taotlus on esitatud vastutaotluseks prokuröri taotlusele ekspertiisi määramise kohta, mida kohus pidas põhjendatuks. Kohtupoolsele menetlusõiguse rikkumisele viitas kaitsja kuni lõpuni, kõigi kohtuinstantside poole pöördudes.

Seejärel määras kohus varasematele ekspertiisiaktidele tuginedes täiendava DNA-ekspertiisi tõepärasuhte (*likelihood ratio*, LR) arvutamiseks kriminaalasjas varem analüüsitud ja süüdistatavaga seostatavate proovide osas.

Täiendav DNA-ekspertiis kohtumenetluses

Ekspertiisiülesande lahendamiseks püstitati järgnevad hüpoteesid.

- Hüpotees, mille kohaselt on proovides olnud bioloogiline materjal pärit süüdistatavalt ja kannatanult.
- Vastandhüpotees, mille kohaselt on proovides olnud bioloogiline materjal pärit kannatanult ja/või kelleltki tundmatult isikult.
- Vastandhüpotees, mille kohaselt on proovides olnud bioloogiline materjal pärit kannatanult ja süüdistatavalt viisil, kus süüdistatava DNA on edasi kandnud kass.

Kaitsja omapoolseid ekspertiisiülesandeid ei püstitanud.

Täiendava ekspertiisi tulemusi kajastati väga põhjalikult maakohtu otsuses, mistõttu neid vaadeldakse allpool kohtuotsust kirjeldavas osas.

Järgmisel kohtuistungil palus prokurör kohtuistungil korrale vastavalt ekspertiisiakti avaldamist, kuid kaitsja vaidles sellele vastu väitega, et tegemist on võistleva printsiibi jämeda rikkumisega. Kohus otsustas ekspertiisiakti avaldada.

Tõendite uurimine kohtumenetluses lõppes süüdistatava ütluste ärakuulamisega. Süüdistatav väitis, et katsus kannatanu maja välisust kaks päeva enne kuriteo toimumist, kui käis kannatanu krundil kassi otsimas. Kuriteopäeva õhtul oli süüdistatav enda sõnul koos abikaasaga kodus viibinud, korra õhtu jooksul käis lähedal asuvas tanklas, kust ostis väikese koguse õlut ja siidrit. Prokuröri küsimusele, miks ta kannatanu krundil käimisest kahtlustatavana ülekuulamisel ei rääkinud, vastas süüdistatav selgesõnaliselt, et küsiti ainult majas viibimise kohta. Nagu eespool mainitud, oli tegemist menetlejate näpuveaga, mis andis kaitsjale võimaluse mõelda välja pooltõde.

Samuti rääkis süüdistatav, et oli kuriteole järgnenud päeval tööl, mis pidi tõendamata, et ta polnud kuriteopäeval alkoholijoobes. Lisaks muudele tõenditele oli kohtule esitatud väljavõtte süüdistatava telefonikõnede kohta kuriteojärgsel päeval. Süüdistatava telefonilt oli peetud mitu kõnet, seejuures asus telefon tema kodupiirkonda katva tugijaama alas. Süüdistatava töökoht jääb selle tugijaama piirkonnast välja. Süüdistatav väitis, et oli järgmisel päeval tööl, ilmselt pidi laps kodus telefoniga mängima ja kogemata kõnesid valima. Kuna süüdistatava isik tehti kindlaks kaheksa kuud pärast kuritegu, siis ei õnnestunud enam vastupidi tõestada. Kohtuelse menetluse käigus vesteldi süüdistatava telefonilt võetud kõnede teiste osapooltega, kuid keegi ei suutnud täpselt mäletada kaheksa kuud varem toimunud kõnesid ega nende sisu. Igal juhul pöörati kohtumenetluses väga suurt tähelepanu süüdistatava tegevusele kuriteole järgnenud päeval.

Kohtumenetluse käigus esitas prokurör kannatanu surmatõendi, kannatanu suri kaks päeva pärast tõendite arutamist ehk siis kaks päeva pärast kaitsja taotlust tema toimetamiseks kohtusse.

Prokurör kirjeldas kuriteo toimumist. **Eriliselt rõhutati, et süüdistatavaga seostatavad proovid saadi asjadelt, mida kannatanu kirjelduse järgi teda rünnanud kurjategija puutus.** Süüdistatav pidi majja sisenemiseks puutuma välisukse linki, seejärel püüdis lülitist lülitada põlema lambi. Kuna elektrit tol päeval ei olnud, kasutas kurjategija taskulampi. Ta võttis kannatanult ja endalt seljast riided, oma riiete otsimiseks kasutas hiljem jälle taskulampi. Välisukse lingilt, taskulambilt, lülitilt, rinnahoidjalt, labidavarrelt saadi DNA-proovid, mis olid seostatavad süüdistatavaga. Teiste kontrollitud isikutega need proovid seostatavad ei olnud. Nendes süüdistavaga seostatavates segaproovides leiti kõik süüdistatava DNA-profilis esinevad alleelid. Sellisel juhul ei saanudki prokuröri arvates selle isiku DNA sisaldumist välistada, st selle isiku DNA sisaldumine selles segaproovis ei olnud ebatõenäoline. Prokurör juhtis tähelepanu riigikohtu lahendile,

et tõendiks ei saa lugeda üksnes eksperdi kategoorilise arvamusena esitatud väidet, vaid võimalik on kasutada ka tõenäosuslikku eksperdiarvamust. Riigikohus on seejuures selgitanud, et tõenäosusliku arvamusena ei ole käsitletud seda, kui ekspert selgitab, et ta ei saa teha usaldusväärseid järeldusi või ei saa ekspert DNA sisaldumist kindlalt välistada. Siinkohal tuleb veel kord juhtida tähelepanu, et ka proovis konkreetse isiku kindlalt mittevälistamise korral saab tulemusele anda tõenäosusliku statistilise interpretatsiooni ja vastava arvuliselt põhjendatud eksperdiarvamuse (põhineb jälle hüpoteeside püstitamisel ja tõepärasuhte arvutamisel).

Kaitsja hakkas kohtuvaidluste käigus omalt poolt interpreteerima DNA-ekspertiisiakti, see eeldab aga ekspertiisivaldkonna eriteadmiste olemasolu. Akti selgitamiseks oleks tulnud kohtuistungile kutsuda ekspert.

Maakohtu otsus

Süüdistatav mõisteti süüdi ja teda karistati kolmeaastase vabadusekaotusega, sellest koheseks ärakandmiseks neli kuud.

Kohus märkis oma otsuses, et määras prokuröri taotlusel täiendava DNA-ekspertiisi. Prokurör esitas omalt poolt küsimused, kaitsja nendele vastuväiteid või omapoolseid küsimusi ei lisanud. Kohus hindas seega kohtumenetluse käigus määratud ekspertiisi lubatavaks tõendiks.

Kohtu hinnangul ei leidnud kinnitust vägistamiskatse, kuna kuriteost vabatahtliku loobumise **sunnitus** ei leidnud tõendamist. Teo toimepanemise käigus ei ilmnenu ühtki teo lõpuleviimist takistavat asjaolu. Samas leidis kohus, et süüdistatav pani oma tegevusega toime sugulise kire vägivaldse rahuldamise. (Praeguseks on karistusseadustiku vastav paragrahv kehtivuse kaotanud.)

Kohtuotsuse kohaselt andis kannatanu ütlused, et sissetungija puudutas muu hulgas taskulampi, labidat, rinnahoidjat, tagumise toa laelambi lülitit ja veekopsikut. DNA-ekspertiisiakti kohaselt oli välisukse lingilt väljastpoolt võetud proov segaproov, milles eristatav peamine DNA-profiil **oli kokkulangev** süüdistatava võrdlusproovist määratletud DNA-profiliga. Kajastamist leidsid ka esimene proov taskulambilt, esimene ja teine proov labidalt, teine ja kolmas proov rinnahoidjalt ja proov tagumise toa laelambi lülitelt, kust saadi DNA-analüüsil täisprofiilid, mis on pärit enam kui ühelt isikult; saadud tulemuste alusel **ei saanud välistada** süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali sisaldumist nendes segaproovides. DNA-ekspertiisiakti kohaselt saadi esimesest proovist rinnahoidjalt ja proovist eestoa ukselingilt DNA-analüüsil täisprofiilid, mis olid pärit enam kui ühelt isikult; saadud tulemuste alusel **ei saanud kindlalt välistada** süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali sisaldumist segaproovides.

Kohtuotsuses järgnesid DNA-ekspertiisi tulemusi kirjeldavale osale tõenäosuse arvutused ja selgitused, mida need ekspertiisiakti kohaselt tähendasid.

Kohus pühendas otsuses suurt tähelepanu tõepärasuhte arvutamise tulemustele, tuues välja välisukse lingilt võetud proovi osas tõepärasuhte arvutamiseks püstitatud alternatiivsete hüpoteeside paari, mille kohaselt pärineb ühel juhul proovist saadud peamine DNA-profiil süüdistatavalt ja teisel juhul pärineb peamine DNA-profiil ühelt tundmatult isikult, kes ei ole süüdistatavaga suguluses. Hüpoteeside tõepärasuhteks saadi $1,0 \times 10^{12}$, mis näitab, et esimene hüpotees on $1,0 \times 10^{12}$ (st 1 000 000 000 000 ehk üks triljon) korda tõenäolisem kui teine hüpotees.

Kohtuotsuse kohaselt püstitati alternatiivsete hüpoteeside paarid samuti taskulambilt võetud esimese proovi, labidalt võetud esimese ja teise proovi, rinnahoidjalt võetud teise ja kolmanda proovi ning tagumise toa laelambi lülititelt võetud proovi osas saadud tulemuste statistiliseks interpreteerimiseks tõepärasuhte arvutamise kaudu.

- Esimese proovi puhul taskulambilt oli hüpotees, et bioloogiline materjal pärines kannatanult, süüdistatavalt ja ühelt tundmatult isikult, $3,4 \times 10^6$ (st LR = 3 400 000 ehk 3,4 miljonit, vt tabel 1) korda tõenäolisem kui hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult ja kahelt tundmatult isikult.
- Teise proovi puhul labidavarrelt oli hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult, süüdistatavalt ja ühelt tundmatult isikult, $4,3 \times 10^7$ (st 43 000 000 ehk 43 miljonit, vt tabel 1) korda tõenäolisem kui hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult ja kahelt tundmatult isikult.
- Esimese proovi puhul labidavarrelt oli hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult, süüdistatavalt ja ühelt tundmatult isikult, $2,9 \times 10^7$ (st 29 000 000 ehk 29 miljonit, vt tabel 1) korda tõenäolisem kui hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult ja kahelt tundmatult isikult.
- Teise proovi puhul rinnahoidjalt ja proovi osas tagumise toa laelambi lülititelt oli hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult ja süüdistatavalt, $5,9 \times 10^{11}$ (590 000 000 000 ehk 590 miljardit, vt tabel 1) korda tõenäolisem kui hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult ja ühelt tundmatult isikult.
- Kolmanda proovi osas rinnahoidjalt oli hüpotees, et proovis leiduv bioloogiline materjal pärineb kannatanult, süüdistatavalt ja ühelt tundmatult isikult, $1,1 \times 10^8$ (st 11 000 000 ehk 11 miljonit) korda tõenäolisem kui hüpotees, et bioloogiline materjal pärineb kannatanult ja kahelt tundmatult isikult.

Vastuseks DNA-ekspertiisiakti interpreteerimise katsetele kaitsja poolt märkis kohus, et kaitsja viide ekspertiisiakti uuringute osale, mille kohaselt sisalduvad võetud proovides tunnistaja 1, tunnistaja 2 ja tunnistaja 3 alleelid ja need „vastavad samal määral kui süüdistatava DNA alleelid”, **ei saa olla aluseks iseseisvalt järelduste tegemiseks kohtu poolt ekspertiisiakti uuringute osa kohta, kuna nimetatu nõuab mitteõiguslikke eriteadmisi**. Eelkõige saab tulemusi sisuliselt kontrollida teine sama ala asjatundja, kes on võimeline hindama järelduste tegelikku vastavust uuringu tulemustele. Ekspertiisiakti uuringute osa kohaselt on hinnatud sündmuskohalt võetud proovides tunnistajate 1–5 bioloogilise materjali sisaldumist. **Kohus tõi välja, et eksperdiarvamuse kohaselt ei ole proovidest määratud DNA-profiilid usaldusväärselt seostatavad tunnistajate 1–5 võrdlusproovidest määratud DNA-profiilidega, ning sellest kohus ka lähtus**.

Tõepärasuhte arvutused olid kohtuotsuse kohaselt kohtu jaoks täielikult piisavad, et tuvastada süüdistatava viibimist kannatanu majas. **Kohus selgitas süüdistatava süü tuvastamise peamise põhjendusena, et kuivõrd süüdistatav enda sõnul kannatanu majas kunagi viibinud ei ole, on see koosmõjus kannatanu ütlustega nende samade esemete puudutamise kohta sissetungija poolt tõendiks, et teo pani toime süüdistatav**.

Uuritud tõendite hulgas on kohtuotsuses ära märgitud ka sündmuskoha täiendava vaatluse protokoll ja teabesalvestis videofailidega sündmuskoha punkt pilve ja pildimulliga.

Apellatsioonkaebus, prokuröri vastulause ja ringkonnakohtu otsus

Apellatsioonkaebuses ringkonnakohtule palus kaitsja süüdistatava õigeks mõista. Kaitsja hinnangul rahuldab kohus põhjendamatu prokuröri taotluse täiendava ekspertiisi määramiseks ja tugines seega kohtuotsuses tõendile, mille saamiseks on rikutud seadust. Teiseks hindas kohus kaitsja arvates ebaõigesti DNA-ekspertiisiaktides esitatud eksperdiarvamust. Järgnevalt tuuakse vaid füüsilisi tõendeid puudutavad argumendid, tegelikult oli apellatsioonkaebuses lisaks muid põhjendusi.

Kaitsja arvates oleks tulnud tõepärasuhte määramist taotleda juba kohtueelse menetluse käigus. Kaebuse kohaselt oli prokuratuurile juba kohtueelses uurimises kannatanu ja kahtlusalune teada ning prokuratuur oleks saanud esitada eksperdile tõepärasuhte küsimused, mida aga ei tehtud. Kaitsja arvates tuli täiendav DNA-ekspertiisiakt jätta tõendite kogumist välja, kuna sellega oli oluliselt rikutud menetlusnorme. Kaitsja märkis ka, et kannatanu eramu välisukse lingilt võetud DNA-proovi puhul puudus vaidlus, sest süüdistatav selgitas kohtus, millal ja kuidas tema DNA võis kannatanu maja välisukse lingile sattuda. Kaitsja arvates on

seega vaidlus vaid majast leitud esemetelt võetud proovide kohta tehtud eksperdiarvamuste osas. Kaitsja viitas riigikohtu lahenditele, mille kohaselt eksperdiarvamuses esitatud vastused „ei saa kindlalt välistada” ja „ei ole usaldusväärset seostatavad süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjaliga nendes segaproovides” ei ole käsitletavad tõenäosusliku eksperdiarvamuseks, kuna neis ei sisaldu ühtegi järeldust. Kaitsja väitel püüdis prokuratuur kohtumenetluse käigus tekitada eksperdiarvamusele juurde oletuslikke järeldusi tõepärasuhte kaudu. Maakohus aga oli menetlusnorme rikkudes prokuratuuriga kaasa läinud ja otsuses kõlbmatule täiendavale DNA-ekspertiisile tuginenud.

Siinkohal peab märkima, et tegemist oli tavapärase kaitsja demagoogiaga: süüdistatav mõisteti süüdi DNA-proovide põhjal, mille formuleering oli „ei saa välistada”. Sellise formuleeringu kasutamine süüstava tõendina on riigikohtu lahendiga lubatavaks tunnustatud. Nagu eespool on korduvalt välja toodud, on rahvusvaheliselt aktsepteeritud lähenemine ka selliste segaproovide statistiliseks interpretatsiooniks tõepärasuhte arvutamise kaudu, mille verbaalne sõnastus on „ei saa kindlalt välistada”.

Kaitsja arvates olid eri ekspertiisiaktides esitatud eksperdiarvamused vastuolus ja vasturääkivad. Kaitsja üritas taas DNA-ekspertiisiakti interpreteerida, kuigi tal puudub pädevus hakata iseseisvalt tulemusi interpreteerima ja eksperdiarvamust ümber kujundama. Lisaks esitas kaitsja bioloogilise materjali sekundaarse ülekandumise võimaluse, mida kohtumenetluse käigus ei käsitletud.

Prokuröri vastulause kohaselt keskendus kaitsja, vaatamata sellele, et kriminaalasi käsitles kannatanu ja süüdistatava vahel aset leidnud intsidenti, kohtumenetluse käigus põhjalikult kannatanu ja kohtualuse kasside tervist ja toitumist puudutavatele küsimustele. Kriminaalajas ei olnud koduloomade eluolu puudutavaid küsimusi varem käsitletud ja kaitsja ei avaldanud ei kaitseaktis ega vahe-tult istungil vastava teemapüstituse eesmärki. Kuna kaitsja küsimused puudutasid kasside liikumist kannatanu ja süüdistatava krundil, võis eeldada, et kaitsja püüdis kohtualuse DNA leidumist kannatanu krundil seostada kassidega. Kuna see asjaolu ei olnud menetluse käigus varem tõusetunud, taotles prokurör täiendava ekspertiisi määramist. Seega ei rikkunud kohus prokuröri arvamuse kohaselt ekspertiisi määramises kriminaalmenetluse norme ega tuginenud ka, lähtudes ekspertiisiaktis esitatud eksperdiarvamusest, ebaseaduslikul teel saadud tõendile.

Prokuröri hinnangul jäi ekspertiisiakte vaidlustav osa kaitsja apellatsioonis arusaamatuks. Apellatsioonis esitati tsitaate ekspertiisaktidest, kuid jäeti täielikult tähelepanuta eksperdi kui eriteadmistega isiku selgitused ekspertiisiaktis kasutatavatele mõistetele ja sõnastustele. Nii ei ole DNA-profiil lihtsalt numbritena, „kus sisaldub alleele”, vaid see on uuritud lookuste alleelne koosseis. Seega ei ole olulised mitte üksnes nende numbritena väljendatud alleelide esinemine, vaid

see, kas ja millistes lookustes need alleelid esinevad. Ekspert oli prokuröri sõnul aktis kasutatavate mõistete ja sõnastuste kohta lisanud aktidele ka selgitused. Nii võis selgitustest lugeda, et kuigi keeleliselt kõlavad väljendid „ei saa välistada”, „ei saa kindlalt välistada” ja „ei saa teha usaldusväärseid järeldusi” sarnaselt, on neil mõistetel DNA-ekspertiisi mõttes täiesti erinev kaal ja tähendus. Prokurör mõõnis, et õige on apellatsioonis esitatud viide riigikohtu lahendile, milles riigikohtu senises praktikas on põhimõtteliselt aktsepteeritud tõendina kategoorilise eksperdiarvamuse kõrval ka tõenäosuslikku arvamust, mis on kooskõlas kehtiva kriminaalmenetlusõigusega, kus puudub nõue, et tõendina võiks käsitleda üksnes kategoorilises vormis esitatud eksperdiarvamust. Seetõttu on kohtud õigustatud tuginema ka tõenäosuslikus vormis esitatud eksperdiarvamusele.

Prokurör lisas samuti, et riigikohtu seisukohalt ei ole tõenäosusliku arvamusena käsitletav eksperdiarvamus „ei ole võimalik teha usaldusväärseid järeldusi” ja „ei saa kindlalt välistada”. Prokuröri arvates oli see arusaadav, kuna neil juhtudel ei ole segaproovides esindatud kõik võrdlusisikul esinevad alleelid. (NB! Siinkohal tuleb taas kord rõhutada riigikohtu vääritimõistmist väljendi „ei saa kindlalt välistada” interpreteerimisel, mis on vastuolus rahvusvahelise praktika ja vajab tõenäoliselt iga konkreetse juhtumi korral kohtumenetluses põhjalikumalt selgitamist eksperdi poolt.) Riigikohtu seisukohalt on tõenäosusliku eksperdiarvamusega tegemist juhul, kui ekspert annab vastuseks, et „ei saa välistada”, mis tähendab, et proovis on esindatud kõik võrdlusisikul esinevad alleelid. Ent ka DNA-profilide kokkulangevuse interpreteerimisel sündmuskohalt talletatud proovide ja võrdlusproovide hindamisel on tegemist tõenäosusliku eksperdiarvamuse andmisega ehk siis arvutatakse, milline on DNA-profili esinemissagedus või teiste sõnadega, milline on juhusliku kokkulangemise tõenäosus, et kellelgi teisel juhuslikult populatsioonist valitud isikul võib olla sama DNA-profiil, ja/või hinnatakse tõepärasuhet. Mida väiksem on juhusliku kokkulangemise tõenäosus, seda suurem on tõepärasus, et proovid pärinevad samast allikast. Prokuröri arvates sai selles menetlusasjas kannatanu ütluste põhjal järeldada, milliseid esemeid majas kurjategija puutus (ukselink, labidas, lüliti, taskulamp, rinnahoidja), ja nende esemete korral leidis ekspert, et „ei ole välistatud” süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali sisaldumine nendelt esemetelt võetud (sega)proovides. Ukselingi puhul leidis ekspert peamise DNA-profili kokkulangemise süüdistatava DNA-profiiliga. Ekspert leidis ka, et suure tõenäosusega oli süüdistatav seostatav mitme majast võetud prooviga.

Ringkonnakohus jättis maakohtu otsuse muutmata ja apellatsioonkaebuse rahuldamata.

Otsuse põhjendusena märkis ringkonnakohus, et süüdistatav mõisteti maakohtus süüdi seksuaalkuriteos ning ebaseaduslikus sissetungimises kannatanu majja

temaga seostatava bioloogilise materjali leidmise alusel kannatanu rinnahoidjalt ja tagumise toa lambi lülititelt võetud proovides. Nendes proovides **ei saa välis-tada** süüdistatavalt pärineva bioloogilise materjali sisaldumist. Nende proovide korral arvatud tõepärasuhte väärtused olid kohtu arvates täiesti piisavad süüdistatava viibimise tuvastamiseks kannatanu majas. **Kuivõrd süüdistatav oma sõnul kannatanu majas kunagi viibinud ei olnud**, oli see koosmõjus kannatanu ütlustega samade esemete (rinnahoidja ja lülitite) puudutamise kohta sissetungija poolt tõendiks, et kuriteod pani toime süüdistatav.

Kaitsja apellatsioonis esitatud etteheitele, et maakohus rahuldab põhjendamatult prokuröri taotluse täiendava DNA-ekspertiisi määramiseks enne kõigi tõendite uurimise lõpetamist ja tugines seega kohtuotsuses tõendile, mille saamiseks on rikitud seadust, vastas kohtukolleegium, et vastavalt riigikohtu praktikale on tõend lubamatu üksnes siis, kui tõendi kogumise korda on oluliselt rikitud. Prokurör põhjendas täiendava DNA-ekspertiisi määramist sellega, et kohtueelses menetluses eitas kahtlustatav kannatanu eramus viibimist. Kohtumenetluse käigus seletas aga süüdistatava elukaaslane, et süüdistatav käis tihti naabri krundil kassi otsimas, mis ei olnud menetluses varem teada. Maakohus nõustus prokuröri taotlusega ning rõhutas, et **kaitseakt ei sisaldanud seisukohti süüdistatava DNA võimaliku sattumise kohta kannatanu elamusse**. Ringkonnakohtu arvates oli asjakohane maakohtu otsuses sedastatu, et kohtuistungil ei selgitanud kaitsja, millist eesmärki täidavad tema hulgalised küsimused kannatanu ja süüdistatava lemmikloomade kohta. Kohtukolleegium nõustus maakohtu järeldustega, et kaitsja rakendas tõendite uurimisel üllatustaktikat, s.o viitas asjaoludele, mis ei olnud vastaspoolele teada ega kajastunud kaitseaktis. Sellest tulenevalt oli ringkonnakohtu otsuse kohaselt poolte võrdsuse tagamiseks kriminaalmenetluses igati põhjendatud ning seaduslik täiendava DNA-ekspertiisi määramine kohtumenetluses ka enne teiste tõendite uurimise lõpetamist.

Kommenteerides DNA-ekspertiisi tulemuste interpreteeringut kaitsja poolt, märkis ringkonnakohtu, et **ekspertiisimääruses ei olnud püstitatud küsimust, kas on võimalik süüdistatava DNA kandumine eramus olnud objektidele sekundaarse ülekande vahendusel eramu ukselingilt**. Küsimus oli formuleeritud süüdistatava bioloogilise materjali võimaliku edasikandumise kohta kassi vahendusel. Vastuseks sellele küsimusele toodi, et tõepärasuhte arvutuse abil ei ole võimalik võrrelda hüpoteese, kus võrdlusaluse isiku DNA sattus objektile otsese kontakti või vahendatud ülekande kaudu, st ei ole võimalik määrata isiku DNA ülekannet kassi vahendusel.

Kohtukolleegiumi arvamuse kohaselt ei ole eluliselt usutav, et kass oleks puudutanud ukselinki ja seejärel kandnud süüdistatava bioloogilise materjali kannatanu rinnahoidjale ja majas põrandalt oluliselt kõrgemal olevatele elektrilülititele.

Kohtu arvates oli samuti äärmiselt ebatõenäoline ja eluliselt mitteusutav süüdistatava DNA sekundaarne ülekandekohal, mis ei ole ohtralt määratud süüdistatava bioloogilise materjaliga (nt veri, sülg). Kriminaalasjas puudusid andmed, et süüdistatav oleks kannatanu eramu uksele ühendades määratud seda oma kehavedelikega.

Kohtukollegium nõustus maakohtu seisukohaga, et eri isikute DNA-profilide võrdlemiseks alleelide järgi on vaja mitteõiguslikke eriteadmisi, seega üksnes osaliselt kattuvate alleelinumbrite järgi ei ole eriteadmisteta võimalik teha järeldusi DNA-profilide kokkulangevuse ulatuse kohta, nagu kaitsja on apellatsioonis üritanud teha.

Järgnevalt käsitles kohtukollegium maakohtu järeldust tõenäosusuuringute kohta. Kohtukollegium leidis, nõustudes maakohtu järeldusega, et **nimetatud tõendikogumiga oli tõendatud seksuaalkuriteo toimepanemine süüdistatava poolt kannatanu suhtes**. Kohtukollegium rõhutas, et sellise tulemuse saamine just rinnahoidjalt (kannatanu aluspesult) viitas kaasuse kontekstis üheselt ka kannatanu seksuaalsele väärkohtlemisele. Kohtukollegium nõustus samuti maakohtu seisukohtadega süüdistatava tegevuse kvalifitseerimise osas sugulise kire vägivaldse rahuldamisena ega pidanud oma otsuses vajalikuks neid korrata.

Kassatsioonkaebus ja prokuröri vastus

Kassatsioonkaebuses palus kaitsja varasemad kohtuotsused tühistada materiaaloiguse normi ebaõige kohaldamise ja menetlusnormi olulise rikkumise tõttu. Kaitsja asus taas kritiseerima seda, kuidas kohtuinstantsid on ekspertiisiate tõlgendanud, ning õpetas riigikohtule pikalt, kuidas tuleb tõlgendada DNA-ekspertiiside tulemusi.

Prokurör palus jätta kassatsiooni menetlusse võtmata, kuna kassatsioonis esitatud väited ei võimaldanud arvata, et ringkonnakohus oli ebaõigesti kohaldanud materiaaloigust või oluliselt rikkunud kriminaalmenetlusõigust.

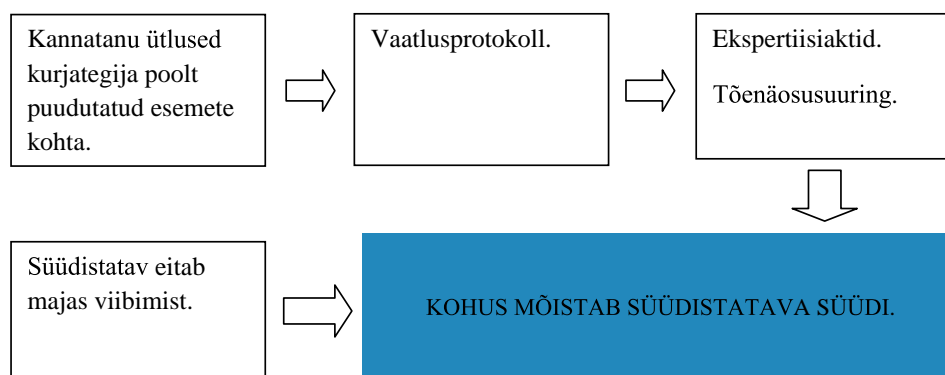
Riigikohus jättis kaebuse menetlusse võtmata ja ringkonnakohtu otsus jõustus.

Tähelepanekud

Olukorras, kus süüdistatava positsiooniks on algusest peale süü täielik eitamine (koos sündmuses osalemise, sh sündmuskohal viibimise eitamisega), on äärmiselt oluline juba kahtlustatava ülekuulamisel näha ette võimalikku kaitsetaktikat kohtumenetluses. Käesoleval juhul osutus väga tähtsaks, et menetleja jättis ülekuulamise protokollis dokumenteerimata kahtlustatava viibimise eitamise kannatanu krundil. See andis kaitsjale võimaluse põhjendada süüdistatava DNA-profiliga kokkulangeva peamise DNA-profiliga saamise väliskuse lingilt võetud

proovist. Prokuröri taotlust süüdistatava ütluste vastukäivaks tunnistamise kohta kohus ei rahuldanud, kuna otsene vastuolu puudus: **kaitsja väitel ei olnud ülekuulamisel esitatud küsimust, kas süüdistatav on varem viibinud kannatanu krundil**. Kaitsja väitis, et küsiti üksnes majas viibimise kohta ja seda väidet ei olnud võimalik ümber lükata.

Selles juhtumis toimus tõendusmaterjali osas järgmine skeem: kannatanu ütlused kurjategija poolt puudutatud esemete kohta -> vaatlusprotokoll -> ekspertiisiaktid -> tõenäosusuuring -> majas viibimise eitamine kahtlustatava poolt -> järeldus, et kahtlustatav on süüdi (vt joonis 10). Maakohtu otsuses pühendati kohtuotsust põhjendavas osas sellele tõenduslikule järgnevusele terve lõik. Siinkohal tuleb esile tuua, et nii menetlejad kui ka prokurör esitasid kohtule kriminaalasja materjalid süstematiseeritult, st toimik oli hõlpsasti loetav, arusaadav ja kirjeldatud tõenduslik seos kergesti jälgitav. Süstematiseerimata materjalide puhul oleks kohtul võinud ülevaade saamata jääda.

Joonis 10. Kuriteo nr 5 menetluse tõenduslik ahel

Üldistatult tulebki füüsiliste tõendite olemasolul, kui kurjategija eitab kohtueelses menetluses igasugust süüd ning seotust kuriteo ja/või sündmuskohaga, kasutada samasugust tõenduslikku ahelat. Menetluse algfaasis ehk kahtlustatava ülekuulamisel tuleb kindlasti panna detailselt kirja kahtlustatava ütlused selle kohta, kas tal on olnud puutumus sündmuskohaga ja millisel viisil. **Ülekuulamisel tuleb vältida igasuguse info andmist kahtlustatavale ja kaitsjale olemasolevate tõendite kohta nii palju kui võimalik.** Ka hiljem, materjalidega tutvumise järel välja pakutud pooltõe ümberlükkamine või kohtu poolt arvestamata jätmine saab tavaliselt toimuda juhul, kui kohtumenetluses on võimalik tõendada oluliste vasturääkivuste esinemist süüdistatava ütlustes.

Kui protokollis oleks olnud märges krundil viibimise eitamise kohta ja kaitsja oleks esitanud samu argumente, siis oleks olnud alus süüdistatava ütluste

kuulutamiseks vastukäivaks ja ebausaldusväärseks. Ilmselt muutnuks see kogu kaitsetaktikat.

Taas kord leidis kinnitust, et süü täielikul eitamisel ja pooltõe esitamisel tuleb kohtueelses menetluses teha kõik selleks, et kohtumenetluses oleks võimalik kuulutada süüdistatava ütlused ebausaldusväärseks ja arvata tõendusmaterjali hulgast välja.

Selles kaasuses mõisteti süüdistatav süüdi põhimõtteliselt kahe sündmuskohalt võetud DNA-proovi põhjal. Nendeks olid rinnahoidjalt ja tagumise toa lambi lülititelt võetud proovid. See tõestab, et sündmuskohalt tuleb alati **talletada kogu võimalik tõendusmaterjal**. Kohtumenetluse põhjal saab üheselt järeldada, et kui sündmuskohal töötanud menetlusgrupp oleks piirdunud näiteks ainult välisükselt võetud DNA-prooviga, oleks kohus süüdistatava õigeks mõistnud. Tähelepanu tuleb juhtida ka asjaolule, et rinnahoidjalt võeti mitu sõltumatut DNA-proovi, mis olid tegelikult erineva tõenäosusega seostatavad süüdistatavaga. Mitme sõltumatu proovi seostamine tõstab tegelikult kogumis usaldusväärset ja vähendab kokkuvõttes võimaliku kontaminatsiooni või teisese ülekande tõenäosust.

Süüdistatava seostamine kannatanu rinnahoidjaga leidis ringkonnakohtu otsuses eraldi äramärkimist ning sellega seonduv ka lahtiseletamist ja põhjendamist, mis teeb rinnahoidjast selles asjas ilmselt tähtsaima tõendi. **Seetõttu peab veel kord rõhutama eseme pakendamise ja proovide võtmise õigsust.**

Olulisele kohale tõusis tõendamisel ja samuti kohtulikes vaidlustes täiendav DNA-ekspertiis koos tõepärasuhte arvutamisega. Kaitsja väitis apellatsioonkaebuses, et kohus poleks tohtinud kohtumenetluses ekspertiisi määrata ja selle tulemust (ilmselgelt süüdistuse seisukohti toetavat) arvestada. Tõepärasuhte tuleks kaitsja arvates arvutada edaspidi juba kohtueelses menetluses, lähtudes eksperdi poolt omaalgatuslikult püstitatud hüpoteesidest. Hüpoteesid võivad aga kohtumenetluse käigus prokuröri või kaitsja poolelt muutuda ja sellega koos võib muutuda arvutamisel saadud numbriline tulemus. Teisisõnu ei ole kohtueelses menetluses võimalik kaitsja hüpoteesi selgelt kindlaks määrata ning kaitsja võib kohtumenetluses esitada hoopis teistsuguse versiooni.

Selles kohtumenetluses tegi kaitsja samuti põhimõttelise vea, kui asus DNA-ekspertiisiakti selgitama ja tõlgendama: ta läks alale, mille mõistmiseks puudusid tal eriteadmised. Kaitsja väited tunnistajate ja süüdistatava alleelide vastavuse kohta ei ole pädevad. Ka eri kohtuinstantsid märkisid oma otsustes, et ekspertiisiakti selgitamine nõuab eksperdi eriteadmisi, mis kaitsjal puuduvad.

Eraldi peab välja tooma, et kaitsja tegi katseid põhjendada süüdistatava bioloogilise materjali leidmist asitõenditel DNA teisese ülekandumise võimalusega. Kuigi kaitsjal puudusid vajalikud baasteadmised, tuleb kuriteo nr 5 kohtumenetluse põhjal siiski pöörata tähelepanu tõigale, et **tulevikus võib DNA teisese**

ülekanandumisega seonduv mängida isikuvastaste kuritegude kohtumenetlustes järjest olulisemat rolli.

Kohtuvaidluste käigus asusid nii prokurör kui ka kaitsja selgitama DNA-ekspertiisiaktis kajastuvat, mis osutab kõigi osapoolte (sh kohtunikud, politseinikud ja prokurörid) koolitamise vajadusele selles vallas. Kindlasti peavad menetlejate ja prokuröride arusaamad DNA-ga seonduvast olema ühesugusel tasemel ja omavahel kooskõlas.

Ekspertdihinnangu kategoorilisusele/tõenäosuslikkusele on eespool tähelepanu juhitud. DNA-ekspertiisiaktides konkreetsete proovide kohta kasutatavate väljendite „ei saa välistada” ja „ei saa kindlalt välistada” selgitamiseks tuleb igal juhul kaasata kohtumenetluste selgituste andmiseks ekspert.

Kohtumenetluse käigus muutus ootamatult tähtsaks, mida tegi kahtlustatav järgmisel päeval pärast kuritegu. Kaitsja üritas tõendada tema töökohas viibimist ning sellega kinnitada, et ta polnud kuriteo toimumise ajal alkoholijooobes; samuti pidi see kaitsja arvates tõendama elukaaslase ja süüdistatava ütluste õigsust. Seega võivad vahel kerkida kohtumenetluses esile kohtueelse menetluse ajal teisejärgulised asjaolud. Politseinikud kipuvad sageli nägema asju ainult oma vaatenurgast ning seetõttu saavad kaitsjad esitada kohtumenetlustes tihtipeale üht või teist asjaolu menetlejate pealiskaudse ja erapooliku töö näitena, kinnitades seeläbi otseselt või kaudselt omaenda väljamõeldud versioone. (Sama olukord vt kuritegu nr 1: kaitsja pühendas suurt tähelepanu asjaolule, et menetleja polnud selgitanud välja signalisatsiooni mahavõtmise täpset aega.) Isegi kui ei ole võimalik täielikult näha ette kaitsja hilisemaid vastukäike, tuleb selles suunas siiski võimaluse piires töötada.

Kellegi eluruumides või muudes piiratud ligipääsuga kinnistes ruumides toimunud kuritegude korral on nii kohtueelse kui kohtumenetluse jaoks oluline kõigi sündmuskohal (majas) viibinud isikute bioloogilise materjali välistamine sündmuskohalt võetud proovides. Selleks tuleb kõigilt ruumides teadaolevalt viibinud isikutelt võtta võrdlusmaterjaliks DNA-proovid (ja vajaduse korral sõrmejäljed).

Kaitsja kasutas poollõu väljapakumiseks kahtlustatava ülekuulamisel tehtud viga. Kaitsja põhjendas kahtlustatava bioloogilise materjali sisaldumist ükselinkilt võetud proovis asjaoluga, et too oli vahetult enne kuritegu käinud kannatanu krundil ja ükselinki puudutanud.

Kaitsja üllatamistaktika pöördus tema vastu: maakohtu otsuses on põhjendatud täiendava DNA-ekspertiisi määramist sellega, et kaitsja ei esitanud oma väiteid välja kaitseaktis ja kohtumenetluse alguses.

Eraldi leidis äramärkimist sündmuskoha 3D-skaneerimine, punktiple ja pildimulli koostamine ning nende esitlemine kohtus, mis tõendab selle töömeetodi kohtukõlblikkust. Sündmuskoha kolmemõõtmeliste vaatluste arendamisel on

kindlasti suur tulevik. Animatsioon ei oleks käesoleval juhul ilmselt eriti palju juurde andnud.

Sündmuskoha 3D-skaneerimine peaks tulevikus võimaldama kohtumenetluses vajaduse korral sündmuskoha punkt pilve abil lisamõõtmiste tegemist, kui tekib vajadus hinnata ühe objekti täpset kaugust teisest. Kõnealusel juhul oleks see võinud osutada oluliseks, kui süüdistatav ja kaitsja oleksid otsesõnu põhjendanud süüdistatavaga seostatava DNA sattumist **kõigile** esemetele kasside poolt üle kantuna, kuid sellist otsust vajadust ei tekkinud.

Kuritegu 6: meesterahva surnukeha munitsipaalkorteris

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk pikka aega kahtlustatava kasutuses olnud riietelt kannatanu vere leidmisel.

Üldised asjaolud

Asotsiaalide elupaigaks olnud munitsipaalkorteris leiti seal elanud mehe surnukeha, esialgsel hinnangul vägivallatunnuseid ei tuvastatud (vt foto 83). Surnukeha saadeti kohtuarstlikule lahangule. **Kolm päeva hiljem** toimunud lahangu käigus tuvastas kohtuarst, et surm oli saabunud peksmise tagajärjel. Kuriteokahtluse puudumise tõttu algselt sündmuskoha vaatlust läbi ei viidud. Uute asjaolude selgumisel toimus sündmuskoha vaatlus viivitamatult ehk **kolm päeva** pärast surnukeha leidmist. Ruumid olid vahepeal seisnud puutumatuks.

Foto 83. Vaade kuriteo nr 6 kannatanu huule siseküljel olevatele verevalumitele. Vaatamata hulgalistele sisemistele vigastustele olid välisvaatlusel tuvastatavad vigastused minimaalsed (ja enamasti riietega kaetud). Visuaalselt nähtavate vigastuste puudumine selgelt asotsiaalse eluviisiga isikul oli peamine põhjus, miks politsei ei pidanud sündmuskohal surma vägivaldseks.

Kohtueelses menetluses selgus, et tapmine leidis tegelikult aset **kuus päeva** enne surnukeha leidmist.

Kahtlustatavate jälile jõuti alles kahe nädala möödumisel kuriteost ehk **viisteist päeva** pärast tapmist. Tegemist oli kahe noormehega, kes edaspidi nimetatakse kahtlustatavaks 1 ja kahtlustatavaks 2.

Kahtlustatav 2 peeti muude kuritegudega seoses kinni **viisteist päeva pärast tapmist** ja kuulati tapmises kahtlustatavana üle alles **kolmkümmend kolm ööpäeva pärast tapmist**. Ülekuulamise järel võeti talt ära valget värvi spordijalanõud, mida ta oli kandnud tapmisest möödunud aja jooksul. Kuni kinnipidamiseni, st **kolmkümmend kolm ööpäeva**, oli kahtlustatav 2 kandnud jalanõusid iga päev lumeta talve tingimustes, st vihmaste ilmadega, kui maapind oli enamasti porine.

Kahtlustatav 1 peeti samuti muude kuritegudega seoses kinni **üheksateist päeva pärast tapmist**. **Kolmkümmend päeva pärast tapmist** viidi sündmuskohal läbi kahtlustatava 1 ütluste olustikuga seostamine, mille käigus ta selgitas, et kannatanu peksmise käigus lõi kahtlustatav 2 kannatanut ka kahvliga. Menetlustoimingu käigus võeti kannatanu elupaigast ära neli kahvlit. Kahvleid ei olnud varem sündmuskohavaatluse käigus ära võetud, kuna visuaalselt nähtavad verejäljed puudusid ja kahvleid ei osatud siis veel kuriteoga seostada.

Kahtlustatavalt 2 äravõetud spordijalatsitelt võeti DNA-proovid laboritingimustes. Luminooli ei kasutatud. Vaatamata sellele, et kuriteost kuni jalanõude äravõtmiseni oli möödunud 33 ööpäeva ja kahtlustatav jalanõusid igapäevaelus kasutas (ilmad olid seejuures niisked ja maapind kaetud poriga), õnnestus võetud proovidest leida kannatanuga seostatav, verd sisaldav bioloogiline jälg.

Tabel 3. Kuriteo nr 6 menetluse ajatelg

Päev 0	Pandi toime kuritegu.
Päev 6	Politsei sündmuskohal, surnukeha saadeti kohtuarstlikule lahangule.
Päev 9	Kohtuarstlik lahang tuvastas vägivaldse surma. Viidi läbi sündmuskoha vaatlus.
Päev 15	Peeti kinni kahtlustatav 2 seoses muude kuritegudega.
Päev 19	Peeti kinni kahtlustatav 1 seoses muude kuritegudega.
Päev 30	Kahtlustatava 1 ülekuulamine ja ütluste olustikuga seostamine; sündmuskohalt võeti ära 4 kahvlit, seostatavad kannatanuga (proovid sisaldasid verd).
Päev 33	Kahtlustatava 2 ülekuulamine tapmise asjus; võeti ära spordijalanõud, bioloogilised jäljed seostatavad kannatanuga (proovid sisaldasid verd).
Päev 38	Kahvlitele ja spordijalanõudele määrati DNA-ekspertis.

Leitud jäljed

- DNA-proov kahtlustatava 2 vasaku spordijalatsi siseküljelt oli segaproov, sisaldas eeltesti alusel verd, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.
- DNA-proovid kahe kahvli harudelt sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga, kuid mitte kahe tunnistaja ega kahtlustatavate 1 ja 2 võrdlusproovist määratud DNA-profiilidega.
- DNA-proovid ühe kahvli varrelt olid segaproovid, peamised DNA-profiilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovis enam) – kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.

Tähelepanekud

Kannatanuga seostatav verd sisaldav proov saadi kahtlustatava jalanõult, mida kahtlustatav oli niiske ja porise ilmaga iga päev kandnud 33 ööpäeva jooksul. **Seetõttu on kahtlustatava riiete äravõtmine ja vaatlemine verejälgede leidmiseks vajalik igal juhul, kui sündmuse käigus võis sinna sattuda kannatanu verd.**

Luminooltöötlust ei tehtud, jalanõud toimetati otse ekspertiisi, et võtta loogilistest kohtadest proove.

Kannatanuga seostatav bioloogiline jälg oli 33 ööpäeva jooksul säilinud kahtlustatava spordijalatsi siseküljel, talla ülemisest äärest 1–3 cm kõrgemal. Seega tuleb kahtlustatavate jalatsite sisekülgedele alati tähelepanu pöörata.

Kahvlitelt kannatanuga seostatava bioloogilise materjali leidmisel oli võrreldes kahtlustatava jalanõuga väiksem, toetav roll. Siiski kinnitas selline tõend kahtlustatava 1 ütlusi. Tegemist oli klassikalise olukorraga, kus ütluste olustikuga seostamise käigus leitakse uusi füüsilisi tõendeid.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Mõlemad kahtlustatavad anti kohtu alla süüdistatuna tapmises (edaspidi nimetatakse neid vastavalt süüdistatavad 1 ja 2). Lisaks süüdistati neid veel teistes kuriteoepisoodides, mida siinkohal ei käsitleta. Mõlemad tunnistasid end tapmises osaliselt süüdi.

Kohtuistungil andis süüdistatav 1 ütlusi, et süüdistatav 2 peksis kannatanut tema juuresolekul käte ja jalgadega umbes 10 minutit, lõi ka kahvliga. Ise lõi süüdistatav 1 oma sõnul kannatanut vaid paar korda vastu paremat külge.

Kohtueelses menetluses olid süüdistatava 1 ütlused samad, lisaks oli ta ülekuulamisel andnud ütlusi, et peksmise käigus hüppas süüdistatav 2 kannatanu rindkelel kaks korda. Seega tunnistas süüdistatav 1 süüd osaliselt nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses.

Süüdistatav 2 keeldus kohtus ütluste andmisest. Kohtueelses menetluses oli ta andnud ütlusi, et süüdistatav 1 peksis kannatanut tema juuresolekul kümme minutit. Siinkohal on oluline, et kuna süüdistatav 2 **keeldus** kohtus ütluste andmisest, siis avaldas kohus tema kohtueelses menetluses antud ütlused. Süüdistatava 2 puhul on tegemist niisiis positsiooni muutmisega süü osaliselt tunnistamisest kohtueelses menetluses (st tunnistas kohal viibimist ja konfliktis osalemist) ütluste andmisest keeldumisele kohtumenetluses.

Prokuröri ja kaitsja taktika

Prokurör esitas kohtule järgmised füüsilisi tõendeid käsitlevad materjalid.

1. Sündmuskoha vaatlusprotokoll.
2. Kohtuarstlik ekspertiisiakt.
3. DNA-ekspertiisiakt.
4. Asitõendite vaatlusprotokollid.
5. Ütluste olustikuga seostamise protokollid koos salvestustega.

Süüdistatavate kaitsjad mõnsid nii maakohtu kui ka ringkonnakohtu istungitel, et süüdistused on osaliselt põhjendatud. Kumbki kaitsja ei vaielnud vastu tapmise toimepanemisele süüdistatavate poolt, mis on ka arusaadav, kuna süüdistatavad tunnistasid ise oma süüd selles kuriteos. Samas paluti mõlemale kergemat karistust.

Ringkonnakohtus taotles süüdistatava 1 kaitsja maakohtu otsuse tühistamist täies mahus ja kriminaalasja saatmist uueks arutamiseks esimese astme kohtule, leides, et maakohtu otsus ei vasta tuvastatud faktidele ja rikutud on menetlusnorme. Süüdistatava 1 kaitsja arvates tulnuks süüdistatava 1 tegevust hinnata surma põhjustamisena ettevaatamatusest, kuna vastavalt kohtuarstlikule ekspertiisile ei olnud nendes kohtades, kuhu süüdistatav 1 kannatanut löi, kannatanul ei murtud roideid ega ka elutähtsate organite vigastusi. Nendes kohtades olid vaid marrastused ja verevalumid, mis ei saanud põhjustada kannatanu surma. Kohus ei olnud kaitsja sõnul tõestanud, et süüdistatav 1 oleks soovinud kannatanut tappa.

Kohtuotsused

Maakohus mõistis mõlemad süüdistatavad süüdi tapmises ning karistas süüdistatavat 1 vabadusekaotusega 9 aastat ja 4 kuud ning süüdistatavat 2 vabadusekaotusega 9 aastat.

Kuna kohtumenetluses ei tekkinud kordagi küsimust süüdistatavate süü kohta tapmise toimepanemisel, leidsid sündmuskoha vaatlusprotokoll, DNA-ekspertiisiakt jt füüsilisi tõendeid käsitlevad materjalid kohtuotsuses vaid kaudset äramärkimist.

Ringkonnakohus keskendus oma otsuses vaid apellatsiooni rahuldamata jätmisele ja füüsilisi tõendeid kordagi ei maininud. Maakohtu otsus jõustus.

Tähelepanekud

Süüdistatavate selliste positsioonivalikute korral ei leidnud füüsilised tõendid kohtuotsustes põhjalikku kajastamist. Samas ei saanud kohtueelses menetluses süüdistatavate sellise käitumisega arvestada ja tõendeid tuli koguda maksimaalses ulatuses.

Arvatavasti mõjutas kriminaalasjas kogutud materjalidega, eriti DNA-ekspertiisiaktiga tutvumine kaitsjaid andma süüdistatavatele nõu kergema karistuse saavutamiseks süü osalise tunnistamise kaudu. Füüsiliste tõenditeta oleksid süüdistatavad võinud valida hoopis teistsuguse positsiooni.

Kui mõlemad süüdistatavad oleksid kohtumenetluses süüd eitama asunud, oleks olnud füüsilistel tõenditel ka kohtumenetluses kriitilise tähtsusega roll.

Kuritegu 7: joomingu käigus noaga tapetud meesterahvas

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk kannatanu riiete kiudude leidmisel tapmiseks kasutatud noa teral, samuti pikka aega kahtlustatava kasutuses olnud riietelt kannatanu vere leidmisel.

Üldised asjaolud

Kuritegu pandi toime ühisel joomingul tekkinud kakluse käigus. Sündmuskohaks oli viiekordse paneelmaja korter (vt fotod 84–85).

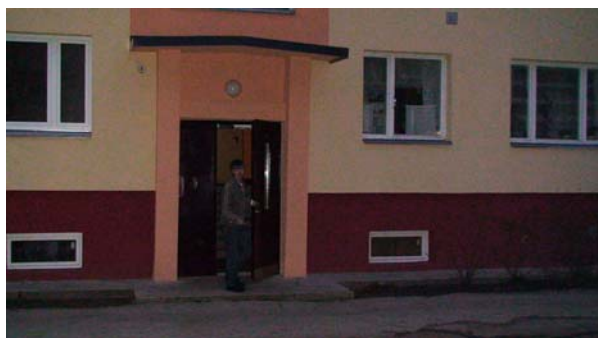

Foto 84. Vaade majale, kus tapmine toimus. Sellest uksest välja joostes oli noa käepide kurjategijal käes, ta viskas selle maja ette muruplatsile. Sündmuskohal leiti noa verine tera, sündmuskohal viibinud menetlusgrupi liikmed aga maja eest käepidet ei otsinud. Järgmisel hommikul koristas koristaja muruplatsi ja oluline tõend läks kaotsi.

Foto 85. Vaade sündmuskohal (korteris) olnud lauale. Laual olnud esemed võeti küll eraldi ühekordsetesse paberkottidesse pakendatuna kaasa, kuid ekspertiisi neid vajaduse äralangemisel ei saadetud. Sellist lähenemist tuleb pidada igati õigeaks, sest sündmuskoha vaatlusel ei ole kunagi teada, kas üht või teist asitõendit võib vaja minna. Joogipurgid ja pudelid on head asitõendid neid kasutanud isikute seostamiseks, sest neilt on võimalik võtta nii DNA-proove kui ka leida sõrmejälgi. Pudelitelt ja purkidelt võetakse kõigepealt pudelisuult või purgi avauselt niisutatud tampoonidele DNA-proovid seest ja väljastpoolt, seejärel otsitakse nendelt esemetelt sõrmejälgi.

Kiirabibrigaad toimetas kannatanu haiglasse, kus ta suri operatsiooni käigus lõikuslaual.

Sündmuskohal viibisid enne menetlusgrupi saabumist kuus tunnistajat, kurjategija, kannatanu, politseipatrull ja kiirabibrigaad, kes kannatanu haiglasse toimetas. Tekkinud kabluse käigus oli ka kurjategija ise saanud vigastusi ja ka temal oli tekkinud verejooks.

Kuriteo vahend – nuga – murdus löögi tagajärjel pooleks, tera jäi sündmuskohale ja käepideme viskas kurjategija (enda sõnul) põgenedes maja ette muruplatsile. Sündmuskohal viibinud menetlusgrupp maja eest noa käepidet ei otsinud ja see jäi leidmata, kuna järgmisel hommikul koristas muruplatsi koristaja.

Noa tera vaatlus toimus DNA-, sõrmejälje ja kiuekspertide juuresolekul laboritingimustes.

Kurjategija põgenes enne menetlusgrupi tulekut ja peeti kinni kaks ööpäeva hiljem. Temalt võeti ära riided, mida töödeldi luminoolilahusega, ning reaktsiooni andnud kohtadest võeti DNA-proovid, mis toimetati ekspertiisi (vt fotod 86–89). Kahtlustatava riideid tervikuna ekspertiisi ei saadetud.

Foto 86. Vaade kahtlustatavalt äravõetud särigile. Parema käise otsal ja rinnaesisel on näha luminoolilahuse reaktsiooni. Helenduvate kohtade pildistamine asitõendi vaatluse käigus on oluline vere umbkaudse koguse ja selle riidesemel paiknemise näitamiseks. Helenduvatest kohtadest võetud DNA-proovid olid seostatavad kahtlustatavaga (kahtlustatav sai kabluse käigus ka ise kehavigastusi). Pärast proovide võtmist tuleb helendunud kohad riidesemel markeerida (nt kriidiga), et vajaduse korral oleks võimalik võtta lisaproove.

Foto 87. Vaade verekahtlastele määrdustele kahtlustatavalt äravõetud pükstel. Verekahtlased määrduused tuleb numbriliselt markeerida ja pildistada. Fotol nähtavatelt markeeritud määrdumustelt võetud proovid olid segaproovid, sisaldasid verd, ei saanud välistada kannatanut.

Foto 88. Lähivaade kahtlustatavalt ära võetud pükstel tuvastatud verekahtlastele määrdu-
mestele. Markeerimise ja pildistamise järel tuleb lõigata
vastavatest kohtades tükid välja (mittesisseim-
bunud proovid võib võtta tampoonidega). Vere
kindlakstegemiseks võib määrduusi ja proove
kontrollida näiteks Tetrabase'i meetodil.

Foto 89. Vaade kahtlustatavalt äravõetud jalanõu-
le. Selgesti on näha luminoollahusega reaktsiooni
andnud kohad. Luminoolihelenduse pildistamine
annab hea ülevaate veremäärduuste paiknemise-
st, suurusest ja kujust. Helenduvatest kohtadest
võetud DNA-proovid olid verd sisaldavad sega-
proovid. Ühes proovis ei saanud välistada kannat-
anut, teise peamine DNA-profiil oli kokkulangev
kannatanu DNA-profiiliga.

Kahtlustatav andis ülekuulamisel ütlused, mille kohaselt pani ta tapmise toime enesekaitseks. Kohtueelses menetluses tuvastati isiku läbivaatusel, et kahtlustataval oli ninaluu murd ja muud peksmisele iseloomulikud vigastused näopiirkonnas. Selle positsiooni juurde jäi ta kindlaks ka kohtumenetluses.

Leitud jäljed

Sündmuskoht

- Noa teral olid kannatanul seljas olnud T-särgi ja pluusi riidekiududega samaliigilised kiud. Kuna noa teral olid **mõlema** riideesemega samaliigilised kiud, mis kattusid nii värvilt kui ka materjalilt, oli see väga hea süüstav tõend.
- Noa tera parempoolselt ja vasakpoolselt küljelt laboritingimustes võetud DNA-proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profiilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.
- Sündmuskohal (teistkordsel vaatlusel) leitud verekahtlase määrduusega salvrätikult laboritingimustes võetud DNA-proov sisaldas eeltestide alusel verd, DNA-profiil kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga.

Kahtlustatava riidetelt võetud proovid. Kõik proovid võeti luminooltöötluse järel.

- Särgi Pepe Jeans rinnaesiselt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.
- Nahkjope paremalt varrukalt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava DNA-profiiliga.
- Särgilt Pepe Jeans eestpoolt võetud teine DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat.
- **Teksapükstelt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kannatanut, ei saa välistada kahtlustatavat.**
- **Vasaku jala jalatsilt Puma võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kannatanut.**
- **Vasaku jala jalatsi Puma õmbluse kohalt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, peamine DNA-profiil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. Ei saa kindlalt välistada ka kahtlustatavat.**
- **Nahkjope parema tasku servalt võetud DNA-proov sisaldas eeltesti alusel verd, segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat, ei saa kindlalt välistada kannatanut.**

Tähelepanekud

Kui taparelvale (üldjuhul noad või muud löike-torkevahendid) tuleb määrata DNA-, sõrmejälje- ja kiuekspertiis, peab esmajärjekorras talletama noateralt kiud, seejärel vajalikest kohtadest DNA-proovid (proovide võtmisel hoiduda viisuaalselt nähtavate sõrmejälgede rikkumisest). Viimases järjekorras tuleb otsida sõrmejälgi.

Kannatanul seljas olnud riideesemete kiududega samalaadsete kiudude leidmine noateralt on väga hea süüstav tõend, mille talletamine pole pealegi töömahukas.

Kui kannatanul on seljas mitu riideeset (nagu antud juhul T-särk ja pluus), tõstab see oluliselt kiuekspertiisi tähtsust.

Sarnaselt kuriteo nr 4 kohtueelse menetlusega tuleb toonitada heade tulemuste saamist õigete tövõtete rakendamisel. Pärast reageerimist luminoollahusega tuleb helenduvailt kohtadelt võtta DNA-proovid ja helendunud kohad märgistada, et vajaduse korral oleks võimalik võtta lisaproove. DNA-proovid tuleb võtta **asitõendi vaatluse käigus** ja määrata DNA-ekspertiis. Kuna võib olla vaja võtta lisaproove, tuleb esemed vaatluse järel korrektselt ja kontamineerumist välistavalt pakkida.

Kahtlustatava riietelt leitud või seal nähtavale toodud veremäärnumused tuleb võimalikult täpselt markeerida ja dokumenteerida. Asitõendi vaatlusprotokollis tuleb kirjeldada proovide võtmise täpseid kohti, omavahelisi kaugusi ja kaugusi orientiiridest (lukud, õmblused jne). Oluline on vastata mitte ainult küsimusele, kas verd esineb, vaid ka sellele, millise suurusega veremäärnumused on ning kuidas need esemel paiknevad. **Seetõttu on vaatluse käigus vajalik luminoolihelenduse pildistamine.** Täpsete detailide dokumenteerimisel võib teatud juhtudel olla hindamatu väärtus.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Süüdistatav tunnistas end kohtueelses ja kohtumenetluses osaliselt süüdi, positsiooni ei muutnud. Ütluste kohaselt tappis ta kannatanu enesekaitse käigus. Maakohus mõistis süüdistatava süüdi provotseeritud tapmise toimepanemises, apellatsiooni esitas käesoleval juhul prokurör. Füüsilised tõendid teo kvalifitseerimisel ja karistuse määramisel rolli ei mänginud. Kaasuses said olulisimaks tunnistajate ütlused ja nende tõlgendamine kohtu poolt.

Prokuröri ja kaitsja taktika

Prokurör esitas maakohtu istungil järgmised füüsilisi tõendeid puudutavad materjalid.

1. Sündmuskoha esmase ja täiendava vaatluse protokollid.
2. Asitõendite vaatluste protokollid.
3. Kiuekspertiisiakt.
4. DNA-ekspertiisiakt.
5. Kannatanu ja süüdistatava suhtes tehtud kohtuarstliku ekspertiisi aktid.

Prokuröri apellatsioonkaebuses füüsilisi tõendeid enam ei mainitud, põhitähelepanu oli jätkuvalt pööratud tunnistajate ütlustele.

Kaitsja kinnitas, et süüdistatav oli pannud kuriteo toime olukorras, kus tema enese suhtes oli tarvitatud vägivalda, mis leidis menetluse käigus täielikult tõendamist.

Kaitsja esitas järgmised põhjendused.

1. Süüdistatava riietelt leiti hulgaliselt verd, DNA-ekspertiisiakt kinnitas kokkulangevust süüdistatavaga.
2. Sündmuskoha teistkordse vaatluse protokollid kohaselt leiti köögi ukse alt verine määrnumus ja köögist salvrätik verekahtlaste määrnumustega.

Salvrätikult võetud verd sisaldavate proovide DNA-ekspertiis tuvastas kokkulangevuse süüdistatavaga. Sündmuskoha pörandalt võetud vere puhul viitas kaitsja, et kahjuks ei peetud kohtueelses menetluses vajalikuks nendele DNA-ekspertiisi määrata, ja ta oletas, et kõõgi ukse ees pörandal oli tõenäoliselt samuti süüdistatava veri.

3. Kohtuarstliku ekspertiisi eksperdiarvamuse kohaselt oli süüdistataval ninaluu murd.
4. Kaitsja peatus pikemalt tunnistajate ütlustel, mida siinkohal ei käsitleta.

Kohtuotsused

Maakohus mõistis süüdistatava süüdi provotseeritud tapmises ja karistas teda 3-aastase vabadusekaotusega.

Maakohtu otsuses on pööratud füüsilistele tõenditele suurt tähelepanu, vaatamata sellele, et süüdistatav oli oma süüd osaliselt tunnistanud. Kohtuotsuses on märgitud, et kiuekspertiisiakti kohaselt esinevad sündmuskohalt kaasa võetud kõõginoa teral punase ja pruuni värvusega kiud, mis on samaliigilised kannatanu riietusesemete kiududega. Ka märkis kohus, et DNA-ekspertiisiakti kohaselt leiti noa teralt mitmest kohast ja süüdistatava vasakult püksisäärelt kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali, prügikastis olnud salvrätikult (salvrätik võeti ära sündmuskoha täiendava vaatluse käigus) leiti süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali, süüdistatava vasaku jala spordijalatsi õmbluse kohalt võetud DNA-proovist saadud DNA-profiil oli kokkulangev kannatanu DNA-profiiliga. Kohus märkis, et asitõendite vaatlusprotokollis oli põhjalikult kirjeldatud süüdistatavalt ära võetud riidesemeid, samuti oli selgelt näidatud, kus ilmnes nende töötlemisel verele iseloomulik reaktsioon. Lisaks oli kirjeldatud surnukehal seljas olnud riideid, nende määrdumusi ja vigastusi millimeetrise täpsusega, aga ka sündmuskohalt kõõgi valamukapi juurest pörandalt leitud verekahtlase määrdumusega noatera (pikkus 130 mm, laius keskel 14 mm). Protokollis käsitleti ka sündmuskohalt prügiämbrist leitud salvrätikut.

Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja mõistis süüdistatava süüdi tapmises, mitte provotseeritud tapmises. Süüdistatavat karistati 8-aastase vabadusekaotusega. Füüsilisi tõendeid ringkonnakohus oma otsuses ei puudutanud, otsuse põhjendus hõlmas vaid sündmuskohal viibinud tunnistajate ütluste tõlgendamist. Riigikohus asja menetlusse ei võtnud.

Tähelepanekud

Kuigi süüdistatav oli oma süüd osaliselt tunnistanud, märgiti maakohtu otsuses ära füüsilised tõendid ja nende korrektne käitlemine ja dokumenteerimine. Seega ei saa füüsiliste tõendite tähtsust ka sellisel juhul alahinnata.

Sündmuskohal kogutud füüsilistele tõenditele viitas kohtumenetluses hoopis kaitsja, tuues ka välja, et teatud objektidele ekspertiisi ei määratud. Nagu ka varem mainitud, tuleb sellise võimalusega üritada juba kohtueelses menetluses arvestada.

Kuritegu 8: prügikottidesse pakendatud surnukeha vees

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk surnukeha ümber olnud pakkematerjaliga seonduval.

Üldised asjaolud

Surnukeha leiti metsatukas asuvast I maailmasõja aegsest pommivarjendist. Surnukeha oli pakendatud suurtesse kilest prügikottidesse ja hulpsis vees.

Prügikotid surnukeha ümber olid suletud teipidega, korralikult ja õhukindlalt. Surnukeha oli selliselt pakitud ja peidetud olnud umbes 2 aastat ja 4 kuud. Tema säilimise tegid ilmselt võimalikuks pommivarjendis aasta läbi valitsev ühtlaselt madal temperatuur. Pärast surnukeha väljatõstmist varjendist asuti kilekotte eemaldama (vt fotod 90–91).

Foto 90. Vaade veest välja tõmmatud surnukehale pärast prügikottide avamist. Pakkematerjalist tuleb sündmuskoha vaatluse käigus teibitud kohad välja lõigata ja seejärel kogu pakkematerjal kaasa võtta. Kinniseotud surnukeha puhul tuleb sidumismaterjalilt võtta DNA-proovid sündmuskohal surnukeha ja materjali asendit muutmata sõlmedelt ja muudelt loogilistelt kohtadelt.

Foto 91. Vaade surnukeha ümber eemaldatud prügikotile. Prügikottide teibitud kohad lõigati küll välja, kuid teibitud kohtadelt otsiti DNA-proovide võtmise asemel sõrmejälgi. See hävitas kurjategija võimaliku bioloogilise jälje ja tegi kuriteo avastamise võimatuks.

Surnukeha ümber olnud nõõridelt ei võetud DNA-proove sündmuskohal, vaid nõõr saadeti pärast lahtiharutamist ekspertiisi (vt foto 92). Kurjategijalt pärinevat (kannatanust erinevat) bioloogilist materjali leida ei õnnestunud.

Foto 92. Vaade surnukehale. Silma torkas asjaolu, et surnukeha oli äärmiselt korralikult seotud ja pakitud. Kahtlustatava korral oli tegemist pedantsusesse kalduva inimesega. Nõõridelt oleks tulnud sündmuskohal võtta kohe DNA-proovid.

Teibid ja kilekotid toimetati kriminalistikateenistusse, kus neid töödeldi sõrmejälgede leidmiseks liimaurukapis. Sõrmejälgi ei leitud, samas võis transport ja/või töötlus liimaurukapis hävitada võimaliku kurjategijaga seostatava bioloogilise materjali, mis võis olla säilinud teibi ja prügikoti vahel (sellisel kujul, nagu kuriteo nr 1 puhul).

Kahtlustatav tehti kindlaks ja tema vastu õnnestus koguda mitmeid kaudseid tõendeid. Kahtlustatavalt pärit bioloogilise materjali leidmine pakkematerjali ja teibi vahelt oleks viinud ilmselt kuriteo avastamiseni. Vale töömeetodi kasutamine välistas selle ja kuritegu on siiani avastamata.

Tähelepanekud

Teibikihtide vahelt tuleb **esmajärjekorras võtta DNA-proovid, mitte otsida sõrmejälgi**. Sõrmejälgi võib otsida pärast DNA-analüüsi tulemuste saamist.

Kindlasti oli tegemist vale lähenemisega: eksisid nii kuriteo menetlejad kui ka kriminalistid.

Teise suure veana sündmuskoha vaatlusel tuleb välja tuua, et nõõridelt ei võetud sündmuskohal ja nõõride asendit muutmata DNA-proove.

Õigete töövõtete korral oleks võinud ilmselt menetlus edukas olla. Põhiline viga tehti siiski teipide ja kilekottide käitlemisel ning see osutus menetlusele korvamatuks. Raske kuritegu jäi avastamata.

Kuritegu 9: noahaavadega surnukeha eramus

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk röövitud mobiiltelefonilt kurjategija DNA leidmisel.

Üldised asjaolud

Eramajas leiti majaomaniku surnukeha, millel oli neli noahaava rindkeres.

Sündmuskoht oli jälgede otsimise seisukohalt ideaalilähedane, surnukeha asus välisukse lähedal eramu köögis ja selle kõrval madalal köögikapil oli tapmisel kasutatud nuga (vt fotod 93–94). Noalt võeti sündmuskohal DNA-proovid käepidemelt ja edasi uuriti seda ekspertiisi käigus. Noa teralt võeti DNA-proovid ekspertiisi käigus.

Foto 93. Vaade eramaja köögile ja surnukehale. Kraanikausi kõrval kapil on näha nuga, mille teralt leiti kannatanuga seostatavat bioloogilist materjali (verd). Noa käepidemelt võetud DNA-proovid olid segaproovid, milles ei saanud välistada kurjategijat ega saanud kindlalt välistada kannatanut.

Foto 94. Vaade noale selle asukohas. Noa teralt võetud DNA-proovid sisaldasid verd ja DNA-profiilid langesid kokku kannatanu DNA-profiiliga. Noa käepidemelt võetud DNA-proovid olid segaproovid, milles ei saanud välistada kurjategijat ega saanud kindlalt välistada kannatanut.

Kurjategija oli varem ööbinud samas majas ning kuna tapmine toimus spontaanselt, siis oli ta sellele eelnenud ajal tegutsenud majas tavapärasel viisil, st midagi varjamata, endast palju jälgi maha jättes. Elutoas asuvale lauale olid kurjategijast maha jäänud pooleldi söödud toit, lauanõud, lusikas, nuga ja kahvel (vt foto 95–96).

Foto 95. Vaade eramaja elutoale ja lauale, mille ääres kurjategija enne tapmist istus ja söi. Laual olevatelt toidunõudelt võetud DNA-proovid olid segaproovid, milles ei saanud välistada kahtlustatavat, ei saanud kindlalt välistada kannatanut. Kuna surnukeha lamas köögis, mis asus sissepääsu vahetus läheduses, toimus pildil nähtava toa ja tagumise toa vaatlus juba pärast surnukeha äraviimist, samuti täiendavate vaatluste käigus.

Foto 96. Vaade elutoas olnud lauale. Supikausis olnud lusikas ja taldrikud pakendati eraldi ühekordsetesse paberkottidesse ning võeti kaasa. Nendelt laboritingimustes võetud DNA-proovid olid segaproovid, milles ei saanud välistada kahtlustatavat, ei saanud kindlalt välistada kannatanut.

Pärast tapmist korjas kurjategija kokku ettejuhtuvad rahalist väärtust omavad esemed ja põgenes. Seejuures võttis ta kaasa kannatanu mobiiltelefoni.

Enne menetlusgrupi saabumist ei käinud patrullpolitseinikud surnukeha juures ning menetlusgrupp sisenes sündmuskohale professionaalselt ja organiseeritult. Sisenemine toimus täpselt nii, nagu eespool kirjeldatud: ees liikus jälgi talletav kriminalist, tema järel vaatlust dokumenteerivad menetlejad. Kuna surnukeha asus välisukse lähedal, vaadeldi kõigepealt tee surnukehani ning seejärel vaatas kohtuarst surnukeha üle. Ülejäänud ruume vaadeldi pärast surnukeha äraviimist, samuti täiendavate vaatluste käigus.

Sündmuskoha pitseeris politsei esmase vaatluse järel ja kahel järgmisel päeval toimus kaks täiendavat vaatlust. Kuna sündmuskoha asjaolude põhjal võis järeldada, et kurjategija viibis kannatanu koju tulles lõunasel ajal majas üksinda, keskenduti täiendavatel vaatlustel selliste jälgede leidmisele, mida kurjategija oli endast maha jätnud tapmisele eelnenud ajal rahulikult toimetades. Nii võeti sündmuskohalt kaasa WC-poti kaas ja prill-laud, samuti veepoti nupp, kuna neid esemeid pidi kurjategija hommikul ajal kindlasti puutuma.

Sündmuskoha vaatlusel ei pööratud erilist tähelepanu jalatsijälgedele. Suures toas põrandavaibal oleks tulnud ilmselt kasutada tolmulifti. Surnukeha asus välisukse läheduses ja suures toas ei olnud kuni politsei tulekuni keegi käinud. Samuti ei uuritud kuigi põhjalikult surnukehal seljas olnud riideid. Sealt oleks võinud lisamaterjali saada.

Kümme päeva pärast tapmist leiti ja võeti ära kurjategija poolt pandimajja viidud kannatanule kuulunud mobiiltelefon. Kuigi pandimaja töötaja oli telefoni avanud, saadi telefonilt ekspertiisi käigus võetud proovidest kannatanu ja kahtlustatavaga seostatavad tulemused. Kurjategija tabati umbes kaks kuud pärast kuritegu, temal tapmise ajal seljas olnud riideid leida ei õnnestunud.

Leitud jäljed

Tapmise sündmuskoht. Loetletakse vaid olulisemad DNA-proovid. Sõrmejälgi ei leitud.

- Noa (taparelva) käepidemelt sündmuskohal kriminalisti poolt võetud kaks DNA-proovi olid segaproovid, ei saa välistada kahtlustatavat.
- Noa (taparelva) käepidemelt sündmuskohal kriminalisti poolt võetud kolmas DNA-proov oli segaproov, ei saa välistada kahtlustatavat, ei saa kindlalt välistada kannatanut.
- Noa (taparelva) teralt ja käepidemelt ekspertiisi käigus võetud DNA-proovid sisaldasid eeltestide alusel verd, DNA-profilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiiliga.

- Lusika varrelt, taldrikult ja kahvli harudelt laboritingimustes võetud DNA-proovid olid segaproovid, ei saa välistada kahtlustatavat, ei saa kindlalt välistada kannatanut. Neid kannatanule kuulunud esemeid oli kurjategija enne tapmist kasutanud, seega saadi loogiline tulemus. Need esemed pakendati eraldi ühekordsetesse paberkohtidesse ning DNA-proovid võeti ekspertiisi käigus.
- Valgelt salvrätikult ning kannatanu äralõigatud küüntelt (õigemini küünemustast) laboritingimustes võetud DNA-proovid – DNA-profilid kokkulangevad kannatanu DNA-profiliga.
- Sündmuskohalt leitud närimiskummilt laboritingimustes võetud DNA-proovid – tundmatu isiku bioloogiline materjal.
- Kollaselt salvrätikult ja elutoas asuval laual olnud kööginoa käepidemelt laboritingimustes võetud DNA-proovid olid segaproovid, peamised DNA-profilid (osutavad isikule, kelle DNAd on proovides enam) kokkulangevad kannatanu DNA-profiliga.
- Taldrikult laboritingimustes võetud DNA-proov oli segaproov, peamine DNA-profil (osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam) kokkulangev kahtlustatava DNA-profiliga.
- Sündmuskohalt leitud sigaretikonilt laboritingimustes võetud DNA-proov – DNA-profil kokkulangev kahtlustatava DNA-profiliga.
- Seoses vajaduse äralangemisega ei võetud DNA-proove järgmistelt sündmuskohalt kaasa võetud esemetelt: ukselinkidelt, konjakipudelilt, salvrätikute hoidjalt, limonaadipudelilt, klaaspurgilt, WC-poti kaanelt, prill-laualt, vee poti nupult jt esemetelt. Nende esemete kaasavõtmine sündmuskohalt oli sellegipoolest vajalik, kuna vajaduse korral oleks menetlusgrupil olnud veel palju materjali, millega töötada.

Pandimajast leitud mobiiltelefon

- **SIM-kaardi hoidjalt võetud DNA-proov – DNA-profil kokkulangev kahtlustatava DNA-profiliga.** See oli hea tõend, mis aitas seostada telefoni kahtlustatavaga. Telefoni varasem kuulumine kannatanule oli tuvastatav ja tõendatav kõnede eristuste abil.
- SIM-kaardi pesalt võetud proov oli segaproov, ei saa kindlalt välistada kannatanut. See oli hea tõend, mis kinnitab telefoni varasemat kuulumist kannatanule.

Tähelepanekud

Asjaolu, et sündmuskohal pakendatud ja kaasa võetud taparelval ei saanud välis-tada kahtlustatavalt pärit bioloogilist materjali (segaproovides), tõestab, et **taparelvalt vm oluliselt objektilt võib sündmuskohal proove võtta (väldib kannatanu verest tingitud kontaminatsiooni (DNA ülekandumist) transportimisel), aga samuti on korrektse transportimise korral võimalik kontamineerumist vältida**. Mõlemad lähenemised on rakendatavad ja toimida tuleb vastavalt vajadusele, sõltuvalt kannatanu vere rohkusest objektil vm asjaoludest.

Kurjategija oli kasutanud enne tapmist toidunõusid ja nendelt loogilistest kohtadest võetud DNA-proovid olid segaproovid, milles kahtlustatavat ei saanud välistada. Seega on igal sündmuskohal vaja loogiliselt mõeldes välja selgitada kohad, millelt DNA-proovide võtmine annab kurjategijaga seostatava tulemuse. Kuigi iga sündmuskoht on oma olemuselt kordumatu, esineb palju analoogiat. Kasutatud toidunõud ja -ained on tavaliselt heaks tõendi- või infoallikaks.

Kuna palju tõendusmaterjali leiti täiendavatel vaatlustel, siis on kinnisest ruumist leitud surnukeha korral ülimalt oluline **võtta ruumid vähemalt paariks järgnevaks päevaks politsei kontrolli alla**. Esmasel vaatlusel ei ole tihti võimalik kogu sündmuskoha vaatlust põhjalikult läbi viia. Sellele seavad piirangud ühest küljest aeg, teisest küljest ka menetlusgrupi liikmete väsimisega kaasnev tähelepanu langus.

Kui surnukeha on kinnises ruumis ja välisukse läheduses, on õigem liikuda selle juurde selliselt, nagu kirjeldatud juhul tehti: kriminalist(id) koos menetleja(te)ga vaatlevad kõigepealt tee surnukehani, seejärel surnukeha riided ja lähiümbruse ning siis vaatab kohtuarst surnukeha üle. Ülejäänud ruumide vaatlus toimub pärast neid tegevusi.

Äravõetud mobiiltelefonidel tuleb uurimisversioonist lähtuvalt võtta DNA-proovid muu hulgas SIM-kaardi hoidjatelt ja pesadest. Käesoleval juhul saadi kümme päeva hiljem võetud proovidest isegi kolmanda isiku puutumise järel väga hea tulemus. Tegemist on samasuguste kinniste objektidega, nagu kuriteo nr 2 puhul kirjeldatud videomagnetofoni pult, milles olnud patareidelt saadi kannatanuga samas korteris elanud isikuga seostatavat bioloogilist materjali.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Süüdistatav tunnistas end nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses täielikult süüdi, positsioon ei muutunud. Süüdistatava süü osas menetlusosalistel küsimusi ei tekkinud, seega puudub vajadus vaadelda lähemalt kohtumenetluse käiku ja poolte seisukohti. Maakohtu otsust edasi ei kaevatud ja see jõustus.

Kohtuotsus

Süüdistatav mõisteti süüdi ja teda karistati 8-aastase vabadusekaotusega.

Kohtuotsuses käsitleti siiski üsna põhjalikult füüsilisi tõendeid. Kohtuotsuse kohaselt leidis füüsiliste tõendite kaudu täielikku tõendamist, et kannatanu oli tapnud süüdistatav, kohtu hinnangul kinnitati seda lisaks veel kriminaalasjas kogutud kirjalike tõenditega, sealhulgas sündmuskoha vaatlusprotokollidega. Kohus märkis, et surnu kohtuarstliku ekspertiisiakti ja täiendava kohtuarstliku ekspertiisiakti põhjal oli surma põhjuseks kõhuõõnde tunginud löike-torkehaav ja mõlemasse rinnaõõnde tunginud löike-torkehaavad. Sündmuskohalt leitud noaga oli võimalik suure tõenäosusega tekitada kannatanule eespool kirjeldatud vigastused.

Lisaks märkis kohus, et suure tõenäosusega tapmise vahendiks olnud noalt leiti süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali, veel leiti süüdistatavaga seostatavat bioloogilist materjali teistelt sündmuskohalt kaasa võetud esemetelt, muu hulgas suitsukonilt. Tõendamist leidis ka see, et süüdistatav oli varastanud kannatanu majast erinevaid esemeid. Asitõendi vaatlusprotokollist nähtus, et vaatlusaluse mobiiltelefoni oli kannatanu majast varastanud süüdistatav.

Tähelepanekud

Tegemist oli süüdistatava käitumise esimese variandi ehk süü täieliku tunnistamisega nii kohtueelses kui ka kohtumenetluses. Ei tekkinud küsimust, kas tapmise pani toime tema või keegi teine. Sellegipoolest leidsid füüsilised tõendid ja nende kogumisel koostatud protokollid kohtuotsuses äramärkimist.

Füüsilised tõendid olid kahtlemata ka peamine tegur, miks süüdistatav süü üles tunnistas.

Kuritegu 10: noahaavadega mees tänaval

Kohtueelne menetlus

Põhirõhk kurjategija kätelt kannatanu vere otsimisel.

Üldised asjaolud

Meesterahvas leiti oma elukoha ees tänaval, noahaavadega rindkeres.

Menetlusgrupi kohalejõudmisel oli kiirabi kannatanu ära viinud, sündmuskohal oli näha vereloike ja -jälgi.

Kurjategija tabati kuriteopaiga läheduses paar tundi hiljem.

Leitud jäljed

Sündmuskohal leiti hulgaliselt erinevaid füüsilisi tõendeid, kuid siinkohal ei loetleta kõiki üles, keskendutakse vaid olulisele.

- Kriminelist tuvastas sündmuskohal vere eeltestiga kahtlustatava kätel vere olemasolu. Seejärel võeti tema kätelt DNA-proovid. Millise tulemuse oleks andnud proovide analüüsimine, pole teada, sest edaspidi puudus eksperitiisiks vajadus. (Kahtlustatav oli käsi varem põhjalikult pesnud.)
- Umbusklik hirm tundmatu meetodi ees paistis seejuures kogu kahtlustatava olekust. Kätelt vere otsimine oli juhtumi korral otsustavaks teguriks, mille tõttu otsustas kahtlustatav koostööd tegema hakata ja asus süü täielikule tunnistamisele.

Tähelepanekud

Vere kindlakstegemise eeltest – Tetrabase'i meetodi kasutamine – andis positiivse tulemuse kahtlustatava kätelt võetud proovil umbes 2–2,5 tundi pärast sündmust ehk pärast vere võimalikku kätele sattumist ja käte põhjalikku pesemist. Eeltesti tulemus ja proovide võtmine dokumenteeriti kahtlustatava kinnipidamise protokollis.

Vahel võib kahtlustatavale tundmatu meetodi kasutamine avaldada psühholoogilist mõju.

Kohtumenetlus

Üldised asjaolud

Süüdistatav tunnistati süüdi ja teda karistati 4-aastase vabadusekaotusega.

Tegemist oli kokkuleppemenetlusega, mistõttu ei ole menetlusosaliste seisukohti võimalik eraldi vaadelda.

Kohtueelse menetluse käigus võeti küll hulgaliselt DNA-proove, kuid tõendite rohkuse tõttu neile ekspertiise ei määratud. Kokkuleppemenetluse tõttu kohtuotsuses füüsilisi tõendeid ei käsitletud. Kohtuotsust edasi ei kaevatud.

Siiski väärrib rõhutamist üks oluline fakt. Nagu eespool mainitud, tehti kahtlustatava kinnipidamise järel tema kätel kindlaks vere olemasolu ja seejärel võeti kätelt DNA-proovid. Proovidele vajaduse äralangemise tõttu DNA-ekspertiisi ei määratud, kuid need leidsid kajastamist prokuröri koostatud süüdistusaktis asitõendite loetelus ja maakohtu otsuses.

Tähelepanekud

Kohtueelses menetluses ei ole võimalik hinnata, millist tüüpi on järgnev kohtumenetlus. Kuigi kokkuleppemenetluse tõttu ei leia füüsiliste tõendite roll kohtuotsuses kajastamist, võib samas eeldada, et korralikult dokumenteeritud füüsiliste tõendite olemasolu oli üks tegur, mis mõjutas kaitsjat ja süüdistatavat kokkuleppega nõustuma, vaatamata sellele, et süüdistatavale mõisteti kokkuleppe kohaselt 4 aastat reaalselt vangistust.

Füüsilised tõendid, millele kohtueelses menetluses ekspertiise ei määratud, olid kogu menetluse lõpuni ootel ning vajaduse korral (kas või kriminaalasja täiendavale menetlusele saatmise puhul vms) oleks saanud neid kasutada, sealhulgas neile ekspertiise määrata.

KOKKUVÕTE

See raamat annab füüsiliste tõendite käitlemiseks metoodilisi nõuandeid, mis lähtuvad erialakirjandusest ja aset leidnud juhtumite analüüsist.

Füüsiliste tõendite kogumisel isikuvastaste kuritegude menetlustes võib kokkuvõtvalt juhtida tähelepanu alljärgnevale.

Sündmuskoha vaatlus

Raske isikuvastase kuriteo sündmuskoha vaatlus toimub üldjuhul järgmiste etappide kaudu.

1. Menetlusgrupi kogunemine väljaspool sündmuskohta (väljaspool piiratud ala). Info läbitöötamine, esialgse tegevuse läbiarutamine ja planeerimine. Surnukehale lähenemise ja sündmuskohal liikumise tee kindlaksmääramine. Sündmuskohale sisenevate isikute ja nende rollide kindlaksmääramine. **NB! Kogu tegevust peab juhtima üks isik.**
2. Üldvaadete dokumenteerimine, et foto- ja videosalvestada sündmuskoht enne tegevuste alustamist.
3. Surnukehale lähenemise tee vaatlus, mille käigus dokumenteeritakse ja talletatakse hävida, rikneda või kaduda võivad jäljed menetlusgrupi liikmete liikumisel sissepääsust surnukehani. Otsitakse võimalikke jala- või jalatsijälgi, võetakse vajalikud DNA-proovid ning pakendatakse ühekordsetesse paberkottidesse esemed, mida uuritakse laboritingimustes. Sõrmejälgede otsimine sündmuskohal võib jääda hilisemaks.
4. Surnukeha lähiümbruse ja riiete ning surnukeha vaatlus, mille käigus võetakse DNA-proovid surnukeha asukohta muutmata. Surnukeha riietest lõigatakse vajaduse korral tükid välja ja pakendatakse ühekordsetesse paberkottidesse. Üldjuhul ei saadeta ühtegi tõendusliku tähtsusega eset koos surnukehaga morgi. Bioloogiliste jälgede otsimisel on **kohustuslik** kaitseülikondade, kilesusside, uute kummikinnaste ja näomaskide kasutamine kontaminatsiooni vältimiseks. Surnukeha sõrmeküünte alt tuleb võtta proovid tampoonidele. Surnukehalt ja tema riietelt võetakse proovid tampoonidega või kasutades teipimismeetodit.
5. Surnukeha ülevaatus kohtuarsti poolt pärast DNA-proovide võtmist (samuti muu materjali ja objektide talletamist) surnukehalt, selle riietelt ja lähiümbrusest.

6. Ülejäänud sündmuskoha vaatlus ja sündmuskoha ümbruse ülevaatus, mille võib läbi viia mitme vaatlusena. Sõrmejälgede otsimine on tihti otstarbekas täiendavate vaatluste käigus. Pärast surnukeha äraviimist pöörata tähelepanu selle all olnud pinnale ja objektidele.

Sündmuskohal töötades liigub kõige ees jälgi talletav(ad) kriminalist(id) ning kriminalisti(de) järel tegevust dokumenteeriv isik. Esmane liikumine toimub üldjuhul suunaga sissepääsust surnukehani, sest esmase vaatluse käigus tuleb võimalikult kiiresti surnukehani jõuda. Lõplikult vaadeldud aladel või ruumides võib vabamalt liikuda.

Sündmuskoha vaatlusel tuleb DNA-proovid kontamineerumisohu tõttu võtta üldjuhul esimeses järjekorras. Eriti tähtis on see puutejälgede puhul.

Kaitseülikondade, näomaskide, kilesusside ja uute kummikinnaste kasutamine kinnises ruumis või autos toimunud tapmise sündmuskohal on **kohustuslik**. Väritingimustes tuleb kaitseülikondi kasutada vastavalt vajadusele, DNA-proovide võtmisel või selliste asitõendite pakendamisel, millelt planeeritakse hiljem DNA-proove võtta, on lisaks kinnastele vaja väritingimustes kasutada ka näomaski.

Asitõendite käitlemisel tuleb **iga asitõendi korral kasutada uusi kummikindaid**. Enne asitõendi kätte võtmist pakendamiseks vm toiminguks tuleb juhul, kui kinnastega on enne puudutatud teisi asitõendeid, pindu, objekte, ennast või ükskõik mida, **kindad vahetada**.

Sündmuskohal töötavad isikud peavad mõtlema loominguiliselt, innovaatsiliselt, olema avatud uutele ideedele ning valmis katsetama uusi meetodeid (ei tohi samas unustada klassikalisi meetodeid ega rikkuda ohutusnõudeid kontaminatsiooni vältimiseks).

Asitõendid

Asitõendite täiendav vaatlus ja uurimine ning neilt proovide võtmine toimub raskete kuritegude puhul üldjuhul laboritingimustes. Kriministikateenistuses dokumenteeritakse tegevus vaatlusprotokollis. Ekspertiisi tegemise käigus võetavad jäljed, proovid ja kiud dokumenteeritakse ekspertiisiasutuses. Vajaduse korral võib menetleja hiljem viia läbi asitõendi täiendava vaatluse.

Raskete kuritegude korral peaks tähtsamate asitõendite uurimine toimuma **kõigi vajalike ekspertide juuresolekul, kohal peab olema ka menetleja**.

DNA-proovide võtmise kohad asitõenditel on vaja täpselt markeerida, kuna kohtumenetluses võib tekkida küsimus, kust täpselt proovid võeti.

Tähtsamaid asitõendeid tuleb säilitada kohtumenetluse lõpuni.

Isikuvastaste kuritegude kohtueelne menetlus

Raskete isikuvastaste kuritegude kohtueelses menetluses tuleb pöörata tähelepanu järgmistele üldprintsipiidele.

1. Püüda ette näha ja ennetada kaitsja võimalikku tegevust. Tõendeid tuleb koguda arvestusega, et tuleb hakata ümber lükkama väljamõeldud pooltõde.
2. Kõiki tulevikus (ja kohtumenetluses) esile kerkida võivaid küsimusi ei ole võimalik ette näha, seetõttu tuleb **talletada ja dokumenteerida kõik võimalikud jäljed, samuti sündmuskoha asjaolud jm oluline äärmise täpsusega.**
3. Iga raske kuriteo menetluses ja selle järel tuleb teha kokkuvõtteid kasutatud meetodite õigsuse kohta. Sarnaselt käesolevas väljaandes kirjeldatud juhtumite analüüsile peab igapäevatöö osaks olema oma juhtumite hindamine, järelduste põhjendamine ning töötajatele teatavaks tegemine. **Tingimata tuleb anda tagasisidet sündmuskoha vaatlust läbiviinud ja/ või asitõendeid vaadelnud ning jälgi talletanud kriminalistidele nende kogutud asitõendite (proovidele, jälgedele jne) määratud ekspertiiside tulemustest.** Ka kohtumenetluse asjaolud on vaja hiljem koos prokuröriga läbi arutada ja kõigile asjaosalistele teatavaks teha.
4. Raskete kuritegude korral esineb palju analoogiat ning seetõttu on üldistavad järeldused ja üldiste tööpõhimõtete kindlaksmääramine väga oluline. Samas on iga kuritegu ja sündmuskoht millegi poolest unikaalne. Sündmuskoha vaatluse parimaks planeerimiseks ja läbiviimiseks ning kogu menetlusstrateegia kujundamiseks peab tegevust juhtiv isik teadma kirjeldatud üldpõhimõtteid ning nende läbiviimise (tehnilisi) vahendeid, samuti arvestama konkreetse juhtumi unikaalsust ja eripära ning kohaldama tegevusi sellele vastavalt.
5. Alati tuleb teha kõik võimalik tõendite kogumiseks. Mugavusest ja laiskusest ei tohi jätta ekspertiise määramata, tunnistajaid üle kuulamata jm toiminguid tegemata.

Isikuvastaste kuritegude kohtumenetlus

Füüsiliste tõendite kogumisel on vaja mõelda eelseisvale kohtumenetlusele, teisisõnu proovida ette näha kaitsetaktikat ja võimalikke kohtus esile kerki- vaid küsimusi. Kuigi kõike ei ole võimalik ette näha, tuleb füüsiliste tõendite kogumisel just kohtumenetlust silmas pidades tähelepanu pöörata järgmistele asjaoludele.

1. Kohtumenetluses võivad tähelepanu äratada kohtueelses menetluses tähtsusetuna tundunud asjaolud. Seetõttu tuleb kõigi tõendite ja asjaolude dokumenteerimisel olla eriliselt hoolikas.
2. Kui menetlejad on kohtueelses menetluses hoolikalt kogunud füüsilisi tõendeid, ei hakka kaitsja suure tõenäosusega neid tõendeid otseselt vaidlustama, vaid üritab leida viise nendest möödaminekuks. Tavaliselt püütakse süüdistatava ütlustele leida versioon, mis ei oleks tõenditega otseses vastuolus, aga kummutaks või vähendaks oluliselt süüdistatava süüd. Selles väljaandes nimetatakse sellist positsiooni pooltõe esitamiseks.
3. Hästi välja mõeldud ja usutavalt esitatud pooltõe esitamine on süüdistatava poole jaoks kahtlemata problemaatiline positsioon. Pooltõe esitamise korral peab menetlusasutuse eesmärk olema süüdistatava(te) ütluste ebausaldusväärse näitamine kohtumenetluses, mis toimub peamiselt vastuoludele tähelepanu juhtimise kaudu süüdistatava ütlustes. Kohtueelses menetluses tuleb luua eeldused selle eesmärgi saavutamiseks.
4. Teatud juhul võib kaitsja asuda kohtumenetluses kasutama kohtueelses menetluses kogutud füüsilisi tõendeid oma versiooni kinnituseks.
5. Kohtueelses menetluses tuleb teha kõik selleks, et kohtumenetluses ei tekiks küsimusi füüsiliste tõendite (DNA, sõrmejälgede, kiudude) asetumise, samuti nende säilimise ning võimaliku ristastumise kohta.
6. Füüsiliste tõendite kajastamine ja nende olulisus kohtumenetluses sõltub muude tõendite olemasolust ja süüdistatava positsioonivalikust. Samuti mõjutavad füüsilised tõendid süüdistatava positsioonivalikut.
7. Raskete kuritegude menetlejad peaksid osalema kuulajana enda menetluses olnud kriminaalrajade kohtuistungitel. Tõendite tõhusa kogumise eelduseks on selge arusaam, kuidas kogutud tõendeid kohtumenetluses esitataks, millised puudused võivad esile kerkida jne.

KOKKUVÕTE

- Mõtle oma tegevus läbi enne, kui sündmuskohal tegutsemist alustad.
- Kasuta kõiki oma teadmisi ja oskusi.
- Vähenda kontaminatsiooniriski juba algusest peale.
- Luba sündmuskohal viibida vaid neil isikutel, ilma kellelta on võimatu tööd teha.
- Tööta alati süsteemselt.
- Jaga menetlusgrupis infot.

SÕNASELETUSED

Asitõend – tapmisjuhtumi sündmuskoha vaatluse vm menetlustoimingu käigus kaasa võetud, menetluslikku tähtsust omav ese või objekt. (Asitõendi mõiste käesolevas väljaandes ei kattu täielikult asitõendi mõistega õigusaktides.)

Asitõendi (sh surnukeha) käitlemine – DNA-proovide võtmine; vere vm kehavedeliku olemasolu kindlakstegemine; kiudude, jälgede jm otsimine ja talletamine esemelt või objektilt.

DNA-profiil – erinevate DNA-lookuste alleelide kombinatsioon.

Ekspert – isik, kes teeb ekspertiisi, kasutades mitteõiguslikke eriteadmisi ja seaduses sätestatud juhul ka õiguslikke eriteadmisi.

Ekspertiisiasutus – asutus, mille ülesanne on (kohtu)ekspertiiside ja uuringute tegemine.

Kaitsja – menetlusprotsessi osaline, kelle ülesanne on kahtlustatava/süüdistatava õiguste kaitsmine uurimise ja kohtumenetluse käigus.

Kontamineerumine/kontaminatsioon – ristsaastumine, kõrvalise isiku bioloogilise materjali sattumine DNA-proovi või ekspertiisiobjektile.

Kontrollitav – isik, kelle osalust kuriteo toime panemises kontrollib politsei (menetlusasutus), kuid kellele ei ole kahtlustust esitatud.

Kriminalist – politseiametnik, kelle põhiülesanne on füüsiliste tõendite ning jälgede talletamine sündmuskoha ja asitõendi vaatluste käigus kriminalistikatehnilisi vahendeid kasutades.

Kriminalistikateenistus – struktuuriüksus, mille ülesanne on tänapäevaseid tehnilisi vahendeid ja tehnilisi teadmisi kasutades koguda ja talletada kriminaalmenetluses tõendeid.

Menetleja – politseiametnik, kelle põhiülesanne on menetlusdokumentide vormistamine.* (Praeguse ametinimetusega niisiis uurija; väljaande seisukohalt ei ole oluline, kas kriminaalasi, mille käigus toiminguid tehakse, on või ei ole menetleja otseses menetluses.)

* Menetlejate jaotamist jälitajateks ja uurijateks ei saa 2015. aastal enam kuidagi ajakohaseks pidada. Praegune kriminaalpolitseinik peab (vähemalt isikuvastaste kuritegude uurimise puhul) olema universaal. Jaotus jälitus- ja uurimisametnikeks pärineb nõukogude ajast ega ole praegust õigusruumi ja kohtupraktikat arvestades enam kindlasti ajakohane.

- Menetlusasutus** – selle väljaande kontekstis eelkõige politseistruktuur (nt kriminalistika teenistus, uurimisüksus), mis tegeleb kohtueelse menetlusega, ja ekspertiisisasutus.
- Menetlusgrupp** – sündmuskohal töötavad või kriminaalasja menetlemises osalevad isikud.
- Peamine DNA-profiil** – osutab isikule, kelle DNAd on proovis enam.
- Pooltõe esitamine** – kahtlustatava või süüdistatava positsioon ütluste andmisel, kus isik küll möönab sündmuses osalemist, kuid eitab igasugust või peaaegu igasugust omapoolset süülist käitumist.
- Puutejalg (kontaktjalg)** – jälg, mis ei ole enamasti visuaalselt nähtav (DNA-proovi mõistes peamiselt mitte kehavedeliku kaudu jäetud jälg).
- Segaproov** – proov, mis sisaldab bioloogilist materjali enam kui ühelt inimeselt.
- Taparelv** – tapmisel surma põhjustamiseks kasutatud ese.
- Vaatlus** – kogu sündmuskoha (või asitõendi) vaatluse käigus tehtav tegevus (fotografeerimine ja videosalvestamine, mõõtmised, asitõendite pakendamine ja kaasa võtmine, proovide võtmine, kõikide jälgede otsimine ja talletamine jms). Kui näiteks kasutatakse väljendit „surnukehale lähenemise tee vaatlus”, siis mõeldakse kogu sellist tegevust surnukehale lähenemise käigus.

KASUTATUD KIRJANDUS

Raamatud ja artiklid

- Abaz, J., Walsh, S. J., Curran, J. M., Moss, D. S., Cullen, J., Bright, J. A., Crowe, G. A., Cockerton, S. L., Power, T. E. B. (2002). Comparison of the variables affecting the recovery of DNA from common drinking containers. *Forensic Science Int* 126: 233–240.
- Adderley, R., Bond, J. W. (2008). The effects of deprivation on the time spent examining crime scenes and the recovery of DNA and fingerprints. *J Forensic Sci* 56: 178–182.
- Association of Chief Police Officers (England and Wales). (2005). *The DNA Good Practice Manual*. London: ACPO.
- Bond, J. W., Hammond, C. (2008). The value of DNA material recovered from crime scenes. *J Forensic Sci* 53: 797–801.
- Bond, J. W. (2007). Value of DNA evidence in detecting crime. *J Forensic Sci* 52: 128–136.
- Bright, J. A., Petricevits, F. (2004). The recovery of trace DNA and its application to DNA profiling on shoe insoles. *Forensic Sci Int* 145: 7–12.
- Coyle, H. M. (2012). The importance of scientific evaluation of biological evidence – data from eight years of case review. *Sci Justice* 52: 268–270.
- Crowe, G., Moss, D., Elliot, D. (2000). The effect of laundering on the detection of acid phosphatase and spermatozoa on cotton T-shirts. *J. Can Soc Forensic Sci* 1: 1–5.
- Dowlman, E. A., Martin, N. C., Foy, M. J., Lochner, T., Neocleous, T. (2010). The prevalence of mixed DNA profiles on fingernail swabs. *Sci Justice* 50: 64–71.
- Färber, D., Seul, A., Weisser, H. J., Bohnert, M. (2010). Recovery of latent fingerprints and DNA on Human Skin. *Int J Forensic Sci* 55: 1457–1461.
- Gardner, R. M. (2012). *Practical crime Scene Processing and investigation*. Teine väljaanne. Florida: CRC Press.
- Geberth, V. J. (2006). *Practical homicide investigation*. Neljas väljaanne. Florida: CRC Press.
- Goray, M., Mitchell, R. J., van Oorschot, A. H. (2012). Evaluation of multiple transfer of DNA using mock case scenarios. *Leg Med* 14: 40–46.
- Goray, M., Mitchell, R. J., van Oorschot, A. H. (2010). Investigation of Secondary DNA Transfer of skin cells under Controlled Test Conditions. *Leg Med (Tokyo)* 12: 117–120.
- Goray, M., Eken, E., Mitchell, R. J., van Oorschot, A. H. (2010). Secondary DNA

- Transfer of Biological Substances Under Varying Test Conditions. *Forensic Sci Int Genet* 4: 62–67.
- Graham, E. A. M, Ruttly, G. N. (2008). Investigation into „normal” background DNA on Adult necks: implications for DNA profiling of manual strangulation victims. *J Forensic Sci* 53(5): 1074–1082.
- Interpol Handbook on DNA Data Exchange and Practice*. Teine väljaanne. (2009). Lyon: OIPC-INTERPOL.
- June, K., Maureen, S., McKenna, L., Dockery, C., McDermont, S. (2011). The recovery and persistence of Salivary DNA on human skin. *Int J Forensic Sci* 56: 170–175.
- Hazelwood, R. R, Burgess, A. W. (2001). *Practical aspects of rape investigation*. Kolmas väljaanne. Ameerika Ühendriigid: CRC Press.
- Harbeck, M., Schleuder, R., Schneider, J., Wiechmann, I., Schmahl, W. W., Grupe, G. (2011). Research potential and limitations of trace analysis of cremated remains. *Forensic Science Int* 204: 191–200.
- Hoff-Olsen, P., Jacobsen, S., Mevag, B., Olaisen, B. (2001). Microsatellite stability in human post-mortem tissues. *Forensic Science Int* 119: 273–278.
- Houk, M. M., Crispino, F., McAdam, T. (2012). *The Science of Crime Scenes*. Oxford: Elsevier.
- Kamphausen, T., Schadendorf, D., Wurmb-Schwark, N., Bajanowski, T., Poetsch, M. (2012). Good shedder or bad shedder – the influence of skin diseases on forensic DNA analysis from epithelial abrasions. *J Legal Med* 126(1): 179–183.
- Karistusseadustik*, 01.09.2002, jõustunud 21.06.2011 – RT I 30.06.2011, 6.
- Ladd, C., Adamowics, M. S., Bourke, M. T., Scherczinger, C. A., Lee, H. C. (1999). A systematic Analysis of Secondary DNA Transfer. *J Forensic Sci* 44: 1270–1272.
- Ledere, T., Betz, P., Seidl, S. (2001). DNA analysis of fingernail debris using different multiplex systems: a case report. *Int J Legal Med* 144: 263–266.
- Lee, H. C., Ladd, C., Scherczinger, C. A., Bourke, M. T. (1998). Forensic Applications of DNA Typing: Part 2: Collection and Preservation of DNA Evidence. *Am J Forensic Med Pathol* 1: 10–18.
- Lee, H. C., Palmbach, T., Miller, M. T. (2001). *Henry Lee’s crime scene handbook*. London: Elsevier Academic Press.
- Lindmäe, H. (1976). *Kriminalistika*. Tallinn: Eesti raamat.
- Lyle, D. P. (2004). *Forensics for Dummies*. Indianapolis: Wiley Publishing.
- Meakin, G., Jamieson, A. (2013). DNA transfer: Review and implications for casework. *Forensic Science Int Genetics* 7: 434–443.
- Mennell, J., Shaw, I. (2006). The future of forensic and crime scene science Part I. A UK forensic science user and provider perspective. *Forensic Science Int* 14;157 1:S7-12.

- Ogle, R. R Jr. (2012). *Crime scene investigation and reconstruction*. Kolmas väljaanne. Ameerika Ühendriigid: Pearson Education.
- Pepper, I. K. (2010). *Crime scene investigation*. Teine väljaanne. Berkshire: Open University Press.
- Petricevic, S. F., Bright, J. A., Cockerton, S. L. (2006). DNA profiling of trace DNA recovered from bedding. *Forensic Science Int* 159: 21–16.
- Phipps, M., Petricevic, S. (2006). The tendency of individuals to transfer DNA to handled items. *Forensic Science Int* 24: 162–168.
- Poetsch, M., Bajanowski, T., Kamphausen, T. (2013). Influence of an individual's age on the amount and interpretability of DNA left on touched items. *Int J Legal Med* 127: 1093–1096.
- Port, N. J., Bowyer, V. L., Graham, E. A. M., Batuwangala, M. S., Rutty, G. N. (2006). How long does it take a static speaking individual to contaminate the immediate environment? *Forensic Science, Medicine, and Pathology* 2(3): 157–163.
- Raymond, J. J., Van Oorschot, R. A. H., Gunn, P. R., Walsh, S. J., Roux, C. (2009). Trace evidence characteristics of DNA: a preliminary investigation of the persistence of DNA at crime scenes. *Forensic Science Int Genet* 4(1): 26–33.
- Rebane, H., Tõns, K. 2013 Kiuekspertiis. Raamatus „Kriminalistikaekspertiisid” (toim M. Väli). (Lk 223-242). Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Richert, N. J. (2011). Swabbing firearms for handlers DNA. *Int J Forensic Sci* 56(4): 972–975.
- Rutty, G. N., Hopwood, A., Tucker, V. (2003). The effectiveness of protective clothing in the reduction of potential DNA contamination of the scene of crime. *Int J Legal Med* 117: 170–174.
- Rutty, G. N. (2000). Human DNA contamination of mortuaries: does it matter? *J Pathol* 190: 410–411.
- Rutty, G. N., Watson, S., Davison, J. (2000). DNA contamination of mortuary instruments and work surfaces: a significant problem in forensic practice? *Int J Legal Med* 114: 56–60.
- Saferstein, R. (2014). *Criminalistics. An introduction to forensic science*. Kümnes väljaanne. Essex: Pearson Education Limited.
- Schneider, H., Sommerer, T., Randt, S., Wiegand, P. (2011). Hot Flakes in Cold Cases. *Int J Legal Med* 125: 453–548.
- Schulz, M. M., Reichert, W. (2002). Archived or directly swabbed latent fingerprints as a DNA source for STR typing. *Forensic Science Int* 127: 128–130.
- Shuttlewood, A. C., Bond, J. W., Smith, L. L. (2011). The relationship between deprivation and forensic material recovered from stolen vehicles: is it affected by vehicle condition and tidiness? *J Forensic Sci* 56(2): 510–513.

- Sweet, D., Lorente, J. A., Valenzuela, A., Villanueva, E. (1997). An improved method to recover saliva from human skin: the double swab technique. *J Forensic Sci* 42(2): 320–332.
- Sündmuskoha tehnilise uurimise käsiraamat. (2001). Koostajad Eesti Politsei Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus, Rootsi kriminaaltehnika Laboratoorium. Tallinn: Ilo Print.
- Taupin, J. M. (2014.) *Introduction to forensic DNA evidence for criminal justice professionals*. Florida: CRC Press.
- Toomet, M. 2013 Lasujägiekspertiis. Raamatus „Kriminialistikaekspertiisid” (toim M. Väli). (Lk 263-274). Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Toomet, M. 2013 Metalliekspertiis. Raamatus „Kriminialistikaekspertiisid” (toim M. Väli). (Lk 275-280). Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Triggs, C. M., Buckleton, J. S., Walsh, S. J. (2004). *Forensic DNA Evidence Interpretation*. Ameerika Ühendriigid: CRC Press.
- Verejälgede terminoloogia. (2013). Koostajad Politsei- ja piirivalveamet ja Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. Tallinn. Kättesaadav Politsei ja piirivalveameti intranetis: <http://ppa-siseveeb.polsise/tooliinid/kriminialistika/terminoloogia/index.dot> välja otsitud 29.08.2014.
- Wiegand, P., Heimbold, C., Klein, R., Immel, U., Stiller, D., Klintschar, M. (2011). Transfer of biological stain from different surfaces. *Int J Legal Med* 125: 727–731.

Kohtuotsused

- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-11341, 05.11.2008.
- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-11341, 16.04.2009.
- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-5450, 06.06.2008.
- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-12096, 25.05.2009.
- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-8587, 04.02.2009.
- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-12073, 23.03.2009.
- Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-12-6026, 07.01.2013.
- Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-11341, 19.10.2009.
Kättesaadav internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-08-11341/45
- Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-5450, 05.11.2008.
Kättesaadav internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-08-5450/12
- Riigikohtu lahend kohtuasjas nr 3-1-1-1-28-09, 04.05.2009. Kättesaadav internetis: <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-1-1-28-09>

Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-12096, 23.09.2009.

Kättesaadav internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-07-12096/24

Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-16644, 27.02.2009. Kättesaadav

internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-08-16644/6

Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-8587, 08.12.2009.

Kättesaadav internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-08-8587/29

Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-12073, 17.06.2009.

Kättesaadav internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-08-12073/14

Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-10110, 07.07.2008. Kättesaadav

internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-09-2439/3

Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-15173, 31.03.2009. Kättesaadav

internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-08-15173/3

Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-12-6026, 16.04.2013.

Kättesaadav internetis: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-12-6026/23

Internetiallikad

GEO Grupp OÜ, „3D Laserskaneerimine”, <http://www.geogrupp.ee/laserskaneerimine> (14.06.2014).

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

Raamatu eesmärk on parandada ja korrastada politseiametnike teadmisi füüsiliste tõendite kogumise peamiste reeglite osas tapmiste ja muude isikuvastaste kuritegude menetlustes. Käsitlemist leiavad igal sündmuskohal kehtivad reeglid, mida tuleb silmas pidada tõendusmaterjali käitlemisel ja lahangu tegemisel. Erilist tähelepanu pööratakse mitmele võimalusele, mida on tavapraktikas veel vähe rakendatud, nagu näiteks sündmuskoha kõrgsageduslaserskaneerimine.

Autorid lähtuvad maailmapraktikast, mida kõik menetlejad ja kriminalistid peavad sündmuskoha- ja asitõendite vaatlustel arvestama. Peatähelepanu on menetlustes kogutud füüsilistel tõenditel. Muid tõendeid käsitletakse vaid juhul, kui need aitavad füüsiliste tõenditega seonduvat paremini mõista. DNA-ekspertiis kui tänapäeva kriminalistika üks olulismaid valdkondi on esitatud juhistes kesksel kohal.

Raamatus analüüsitakse autorite praktikas aastatel 2006 kuni 2011 käsitletud juhtumeid.

